

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

www.qbz.gov.al

Nr. 16

22 shkurt

2013

P Ë R M B A J T J A

Faqe

Vendim i KM
nr. 79, datë 30.1.2013

Për miratimin e programit ekonomik e fiskal të Shqipërisë, për
periudhën 2013-2015.....

567

VENDIM
Nr. 79, datë 30.1.2013

**PËR MIRATIMIN E PROGRAMIT EKONOMIK E FISKAL TË SHQIPËRISË, PËR
PERIUDHËN 2013-2015**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, me propozimin e Ministrit të Financave, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e programit ekonomik e fiskal të Shqipërisë, për periudhën 2013-2015, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

KRYEMINISTRI
Sali Berisha

PROGRAMI EKONOMIK DHE FISKAL 2013-2015
Janar 2013

HYRJE

Që nga viti 2006, vendet kandidate potenciale për anëtarësim në Bashkimin Europian, ndër të cilët edhe Shqipëria, në kuadrin e programit të bashkëpunimit ekonomik të thelluar me Bashkimin Europian prezantojnë një program ekonomik e fiskal afatmesëm pranë Komisionit Europian (DG ECFIN). Ky program është një dokument i rëndësishëm, që përfshin formulimin e politikave ekonomike, fiskale dhe reformave strukturore në terma afatmesëm dhe përgatit kapacitetet institucionale dhe analitike për pjesëmarrjen në procedurat mbikëqyrjes ekonomike e monetare të Bashkimit Europian.

Ky dokument paraqet një informacion të qartë të politikave ekonomike dhe prioritetëve afatmesme të vendit në kuadrin e reformave strukturore që parashikohen të zbatohen gjatë periudhës 2013-2015, të cilat kanë për qëllim stabilitetin makroekonomik dhe sigurimin e një rritjeje ekonomike relativisht të lartë, si dhe ngritjen e një kuadri rregullator dhe politikave sektoriale në përputhje me standardet europiane.

Dokumenti PEF 2013-2015 paraqet prioritetet kryesore të ekonomisë shqiptare. Ai është i bazuar dhe në përputhje me ligjin nr. 119, datë 17.12.2012 “Për buxhetin e vitit 2013”, me kuadrin makroekonomik e fiskal 2014-2016¹, si dhe Strategjinë Kombëtare për Zhvillim e Integrim. Ky dokument është hartuar nga një grup ndërinstitutional, punë me përfaqësues dhe ekspertë nga një sërë institucioneve të shtetit shqiptar.

Në kapitullin e parë paraqitet situata aktuale e zhvillimeve ekonomike, sektorit real, e atij monetar. Në kapitullin e dytë paraqitet programi afatmesëm i ekonomisë i ndarë në tri pjesë, duke trajtuar parashikimet në lidhje me sektorin real, në lidhje me nivelin e inflacionit, në lidhje me sektorin monetar dhe kursin e këmbimit dhe atë të sektorit të jashtëm. Në kapitullin e tretë paraqitet i detajuar kuadri afatmesëm mbi financat publike. Ky kapitull i kushton një vëmendje të veçantë parashikimeve të të ardhurave dhe shpenzimeve buxhetore për periudhën afatmesme, si dhe një trajtim të strategjisë së borxhit publik. Kapitulli 4 paraqet reformat më të rëndësishme strukturore që do të ndërmarrë qeveria e Shqipërisë në fushën e konkurrencës, reformave për thithjen e investimeve të huaja, privatizimit. Gjithashtu, ky program përmban në fund të tij një aneks statistikor mbi një sërë treguesish makroekonomikë, duke mbuluar tri vitet e shkuara dhe tri vitet e ardhshme.

¹Miratur nga Këshilli i Ministrave, në datën 23.1.2013

1. PERSPEKTIVA EKONOMIKE

1.1 Zhvillimet e fundit ekonomike

Sektori real. Viti 2011 ishte sërish një vit relativisht i mirë për ekonominë tonë. Rritja reale ekonomike për vitin 2011 ishte 3.1%, duke shfaqur luhatje të shpeshta të ritmit çdo 3-mujor përgjatë vitit, ku vlera e saj më e lartë arriti 4.9% në tremujorin e parë të 2011-ës (rritje vjetore) nga 1.4% që ishte në tremujorin e parë të 2010-ës (duke u përmirësuar ndjeshëm nga rritja negative prej 1.5% e regjistruar në tremujorin e fundit të 2009-ës). Në ndryshim nga viti i mëparshëm, rritja ekonomike në 2011-ën, u mbështet nga rritja e sektorëve kryesorë, si: bujqësia, ndërtimi (ku gjatë 3-mujorit të fundit 2011 shënoi një rritje prej 1.2%, krahasuar me të njëjtin 3-mujor 2010), transporti (ku vetëm në 3-mujorin IV 2011 shënoi rritjen prej 15.4%), si dhe shërbimet (të cilat shënoi një rritje prej 5.4% gjatë 3-mujorit IV 2011, krahasuar me të njëjtin 3-mujor të vitit të mëparshëm). Gjatë vitit 2011, kërkesa e jashtme pësoi një zvogëlim në raport me vitin 2010, duke çuar në një përkeqësim të bilancit tregtar me 8.9%, por duhet theksuar që përqindja e mbulimit të eksporteve kundrejt importeve u rrit 2.4 pikë përqindje, krahasuar me vitin 2010. Po ashtu, rritja ekonomike gjatë vitit 2011 prej 3.1% u gjenerua edhe nga kërkesa e brendshme, e cila reflektoi stimulim ekspansionist fiskal të “injektuar” nga qeveria përgjatë të gjithë viteve të fillimit të krizës financiare globale, duke shënuar një rritje prej 2.3%, krahasuar me vitin 2010. Ndërkohë, tregtia me pakicë shënoi një rënie prej 1.5%, krahasuar me vitin 2010.

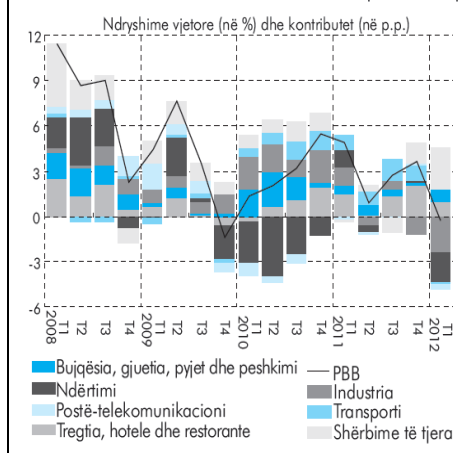
Rritja ekonomike vazhdoi të ishte pozitive edhe gjatë gjysmës së dytë të vitit 2011 në nivelin mesatar prej 3.2%. Rritja e ritmit të rritjes gjatë gjysmës së dytë të vitit 2011, por edhe gjatë vitit 2011 në tërësi ishte reflektim i ndikimit pozitiv të disa variablave të ambientit të jashtëm, por veçanërisht e ndikimit tejet pozitiv të zhvillimeve të brendshme kryesisht gjatë kësaj pjese të vitit.

Produkti i brendshëm bruto përshpejtoi ritmet reale të rritjes vjetore në 2% në tremujorin e dytë të vitit 2012, krahasuar me të njëjtin 3-mujor të vitit 2011, pas një recesioni që u regjistrua në 3-mujorin e parë 2012 prej -0.2%. Sektori me kontributin kryesor në rritjen e PBB-së gjatë 3-mujorit të I-2012, ishte sektori i postës dhe telekomunikacionit (me respektivisht 9.9%, krahasuar me 3-mujorin i-2011), ndërkohë që edhe sektori i industrisë dhe ai i shërbimeve të tjera patën një kontribut pozitiv në rritje. Duhet theksuar se, përgjatë viteve 2009-2011, ku efektet negative të krizës ekonomike globale kanë dominuar performancën e përgjithshme të ekonomisë, zgjerimi i aktivitetit ekonomik vazhdon të qëndrojë mesatarisht mbi nivelin potencial të saj prej 3%. Nga ana e komponentëve të shpenzimeve të kërkesës, politika stimuluese e sektorit fiskal ka dhënë kontributin kryesor në rritjen e kërkesës së brendshme, duke u mbështetur, gjithashtu, edhe nga një rritje prej 5% të investimeve gjatë 3-mujorit IV-2011, krahasuar me të njëjtin 3-mujor të vitit 2010 dhe të konsumit privat përgjatë po këtij 3-mujori të vitit 2011. Ndërkohë, performanca e mirë e eksporteve përgjatë vitit 2011 ka vazhduar të mbështesë norma pozitive të zgjerimit të aktivitetit ekonomik, duke rritur me 2.4 pikë përqindje përqindjen e mbulimit, krahasuar me një vit më parë.

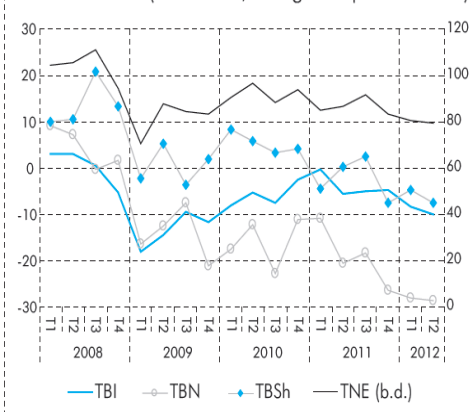
Rritja ekonomike parashikohet (gjatë 2012-2014) që të vazhdojë të jetë mbi nivelin prej 3%, e kushtëzuar nga rritja e kërkesës së brendshme dhe të jashtme dhe vazhdimi i stimujve fiskalë. Për periudhat e ardhshme pritet që kërkesa e brendshme të luajë rolin kryesor në rritjen e kërkesës agregate.

Grafik: ecuria e PBB-së (ndryshime vjetore dhe tremujore, grafiku majtas); treguesi i ndjesisë ekonomike dhe norma e shfrytëzimit të kapaciteteve (grafiku djathtas)

Grafik 13. Produkti i brendshëm bruto në ekonomi dhe kontributet e sektorëve në ecurinë vjetore të tij.

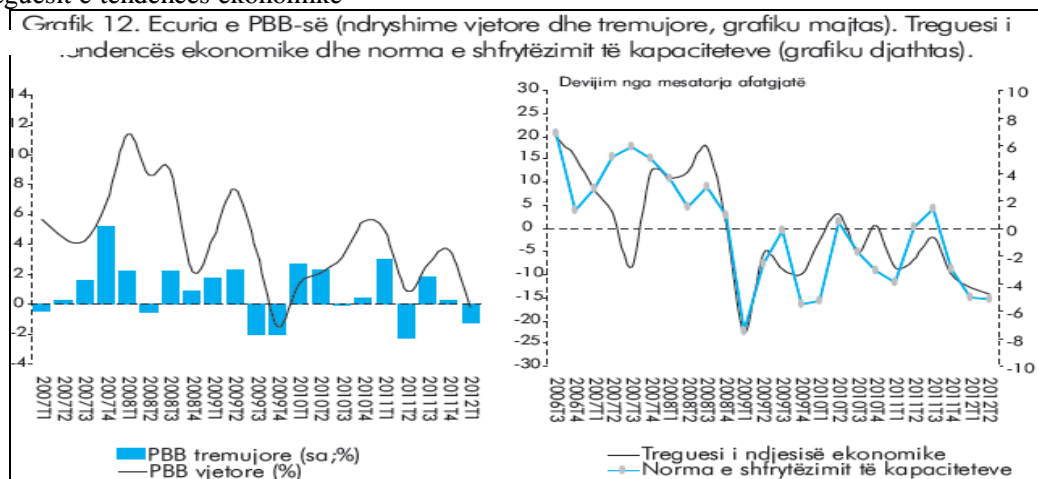
Grafik 14. Treguesi i ndjesisë ekonomike (mesatarja afatgjatë = 100), treguesi i besimit në industri, në ndërtim dhe në shërbime (në balancë, të rregulluar për sezonalitë).

Birimi: INSTAT, Banka e Shqipërisë

Ecuria e prodhimit sipas sektorëve. Sipas të dhënave të INSTAT-it, rritja ekonomike gjatë gjysmës së parë të vitit 2012 paraqitet e balancuar në shpërndarjen e saj sektoriale. Të gjithë sektorët kryesorë të ekonomisë vlerësohet të kenë shënuar rritje gjatë kësaj periudhe (me përjashtim të ndërtimit dhe transportit), ku rritja ekonomike vazhdon të udhëhiqet nga sektori i industrisë dhe ai i shërbimeve.

Grafik: kontributet e sektorëve në ecurinë vjetore të PBB-së dhe treguesi i ndjesisë ekonomike dhe treguesit e tendencës ekonomike

Burimi: INSTAT dhe Banka e Shqipërisë

Treguesi i ndjesisë ekonomike regjistroi rënie të nivelit me 1.3 pikë krahasuar me tremujorin e parë të vitit 2012, duke qëndruar 20.7 pikë më poshtë se mesatarja afatgjatë e tij.

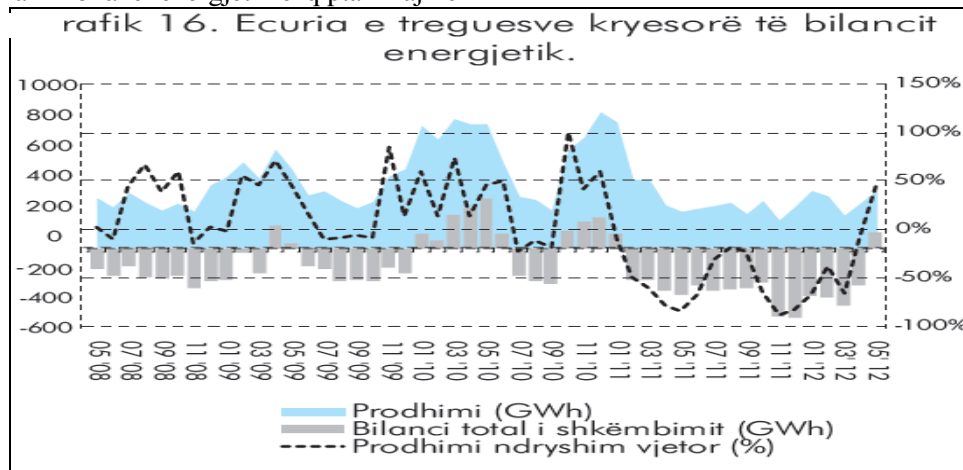
Sektori i industrisë vijoi të ndikojë në një masë më të madhe rritjen e prodhimit të brendshëm bruto në tremujorin e dytë të vitit 2012. Vlera e shtuar e sektorit të industrisë regjistroi një rritje me 6.4% (në terma vjetorë) gjatë tremujorit të dytë të 2012, krahasuar me të njëjtin 3-mujor të një viti më parë. Megjithatë, ngadalësimi i shfaqur në aktivitetin industrial si pasojë e frenimit të kërkesës së huaj, u reflektua në një rënie të këtij sektori gjatë tremujorit të parë me rreth -20.3% (në terma vjetorë).

Tkurrja e eksporteve kryesore industriale gjatë 3-mujorit të dytë të vitit 2012 ishte një ndër faktorët kryesorë që çoi në ngadalësim të aktivitetit industrial, sidomos atij të lidhur me eksportin. Gjithashtu, rritja e çmimeve në tregjet botërore për një sërë eksportesh shqiptare, kryesisht ato të lidhura

me nxjerrjen dhe përpunimin e mineraleve, ka pushuar dhe, gjithashtu, natyra e përkohshme e ekspansionit të shpejtë të eksporteve hidroenergjetike gjatë vitit 2012 është konfirmuar, duke e rikthyer sektorin e energjisë elektrike sërish me një bilanc tregtar negativ (me rreth 4.1%). Megjithatë, sektori i industrisë përfaqëson një ndër sektorët më të kredituar prej sistemit bankar, çka do të mbështesë një ecuri të mirë të këtij aktiviteti në të ardhmen afatmesme.

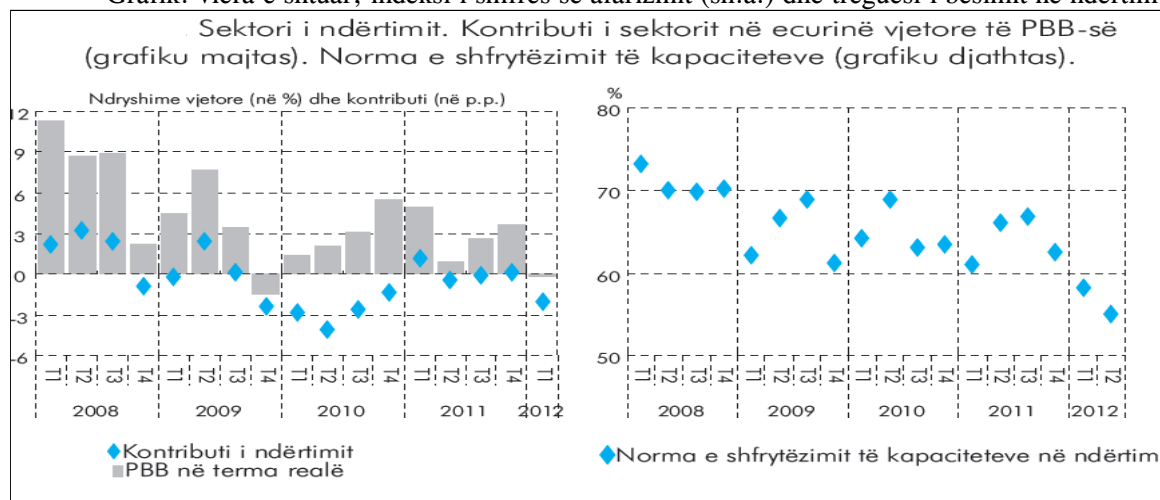
Grafik: bilanci energjetik shqiptar-maj 2012

Burimi: Korporata Elektroenergjetike Shqiptare dhe llogaritje të ekspertëve

Vlera e shtuar e sektorit të ndërtimit shënoi sërish një rënie vjetore prej 18.4% gjatë tremujorit të dytë të vitit 2012, krahasuar me të njëjtin 3-mujor të një viti më parë, pas një rënie prej 17.1% gjatë tremujorit të parë 2012, nga një rritje e lehtë prej 1.2% për 3-mujorin e IV-2011.

Grafik: vlera e shtuar, indeksi i shifrës së afarizmit (sh.a.) dhe treguesi i besimit në ndërtim

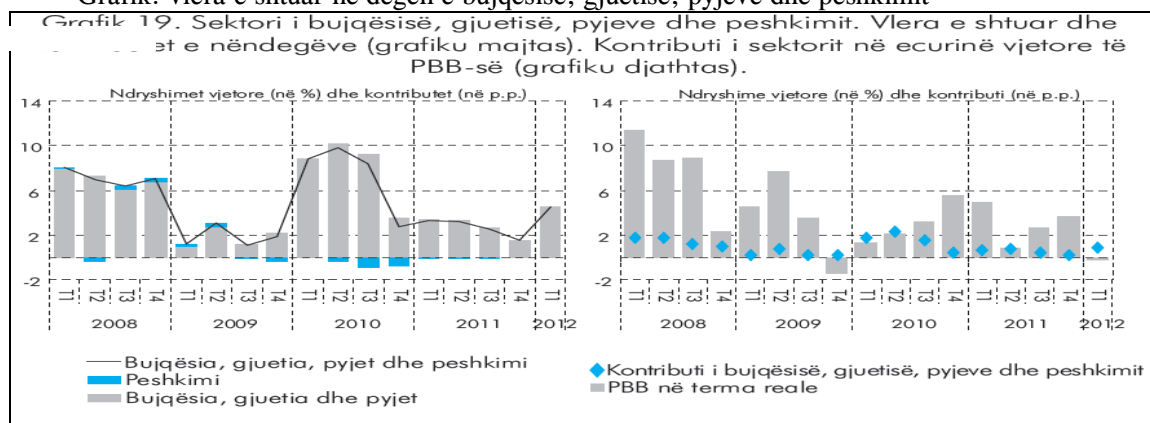
Burimi: INSTAT dhe BSH

Në tremujorin e parë të vitit 2012, sipas treguesve të besimit, aktiviteti ekonomik vlerësohet i përkeqësuar në të gjithë sektorët e ekonomisë, bazuar në sinjalet e dhëna nga rënia e nivelit të treguesve të besimit në industri, në ndërtim dhe në shërbime. Në tremujorin e parë, prodhimi në industri kontribuoi negativisht në ecurinë vjetore të PBB-së me 2.4 pikë përqindje vjetore. Kjo ecure rezultoi nga kombinimi i rënies së vlerës së shtuar të degës së industrisë “energji elektrike, ujë dhe gaz”, i tkurrjes së fortë të industrisë përpunuese dhe zbutjes së ritmit zgjerues të industrisë nxjerrëse. Më konkretisht, vlera e shtuar

e sektorit të industrisë thelloi rënien vjetore me 19.3%, nga 9.7% regjistruar në tremujorin e katërt të vitit 2011.

Kontributi pozitiv më i lartë në PBB nga ana e sektorit prodhues u gjenerua prej aktiviteteve të bujqësisë, gjuetisë, pyjeve dhe peshkimit. Vlera e shtuar e këtyre aktiviteteve u zgjerua me 4.5% gjatë tremujorit të parë, duke ndikuar pozitivisht në prodhimin vendas me 0.8 pikë përqindje. Të dhëna të pjesshme 15, si rritja e shitjeve të produkteve, shtimi i numrit të subjekteve ekonomike dhe investimeve të realizuara në degën e agroindustrisë, mbështesin gjykimin për një ecuri pozitive të bujqësisë në tremujorin e parë.

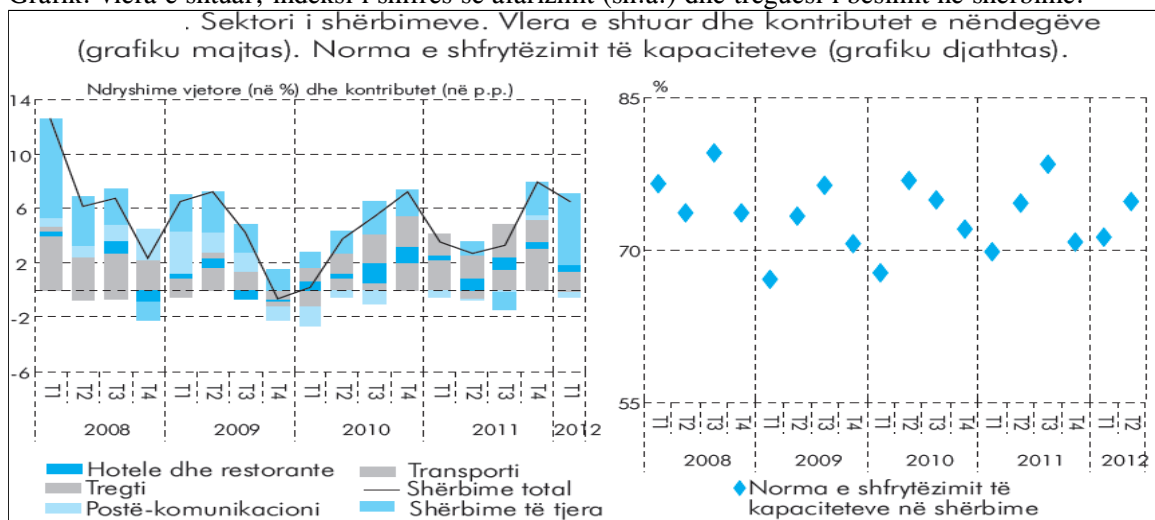
Grafik: vlera e shtuar në degën e bujqësisë, gjuetisë, pyjeve dhe peshkimit

Burimi: INSTAT, Ministria e Bujqësisë

Sektor i shërbimeve mbetet kontribuuesi kryesor në rritjen ekonomike, me rreth 3.4 pikë përqindje në tremujorin e parë të vitit 2012, drejtuar kryesisht nga dinamika e aktiviteteve të përfshira në “shërbimet e tjera” 16. Vlera e shtuar e shërbimeve në total u zgjerua me 6.5%. Kjo normë rritjeje mbetet mbi mesataren afatgjatë prej 5.6%, por është më e ulët krahasuar me rritjen vjetore prej 7.9% të shënuar një tremujor më parë. Kontributi i aktiviteteve të përfshira në zërin “shërbime të tjera” në PBB, prej rreth 2.8 pikësh përqindje, vlerësohet më i larti në një krahasim midis degësh gjatë tremujorit të parë. Vlera e shtuar në ekonomi prej shërbimeve të tjera shënoi një normë vjetore rritjeje me 11.1%, duke qenë 6.0 pikë përqindje më shumë se norma mesatare afatgjatë e zgjerimit. Aktivitetet e lidhura me pasuritë e paluajtshme, me dhënie me qira dhe me shërbimet kundrejt bizneseve vijojnë të mbeten kontribuuesit kryesorë (me 9.3 pikë përqindje) në rritjen vjetore të vlerës së shtuar të shërbimeve të tjera.

Grafik: vlera e shtuar, indeksi i shifrës së afarizmit (sh.a.) dhe treguesi i besimit në shërbime.

Burimi: INSTAT dhe BSH

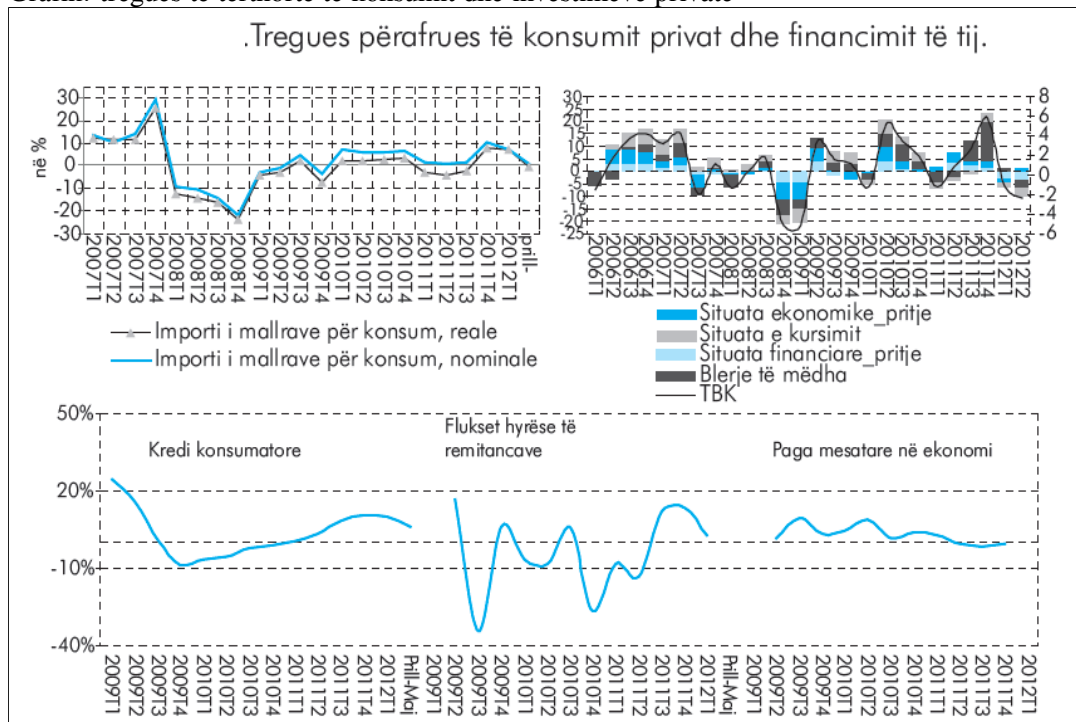

Ecuria e komponentëve të kërkesës agregate. Kërkesa agregate u kontraktua në tremujorin e parë të vitit 2012, duke reflektuar kushtet më pak të favorshme për rritjen e saj dhe pasigurinë veçanërisht të lartë për zhvillimet ndërkombëtare. Ngadalësimi i aktivitetit ekonomik jashtë, veçanërisht në Eurozonë ndikoi në rënien e vlerës nominale të eksporteve shqiptare në tremujorin e parë. Gjithashtu, pasiguritë për zhvillimet makroekonomike vijuan të kushtëzojnë një sjellje të kujdesshme të sektorit privat në drejtim të kryerjes së konsumit dhe investimeve. Ecuria e ngadalë të konsumit privat është ndikuar dhe nga rritja e ulët e të ardhurave dhe mungesa e dinamizmit në tregun e punës. Përballë një kërkesë të dobët konsumatore dhe një norme të ulët të shfrytëzimit të kapaciteteve, bizneset kanë ulur investimet e tyre. Nga ana tjetër, sjellja e agentit fiskal në përputhje me objektivat për deficitin buxhetor do të vazhdojë të kufizojë stimulin fiskal dhe kërkesën e brendshme në afat të shkurtër.

Treguesit e disponueshëm për ecurinë e konsumit privat gjatë tremujorit të parë të vitit 2012 tregojnë për rritje të dobët të tij. Dinamika e ngadalë të shpenzimeve konsumatore në këtë tremujor është shkaktuar nga një konsum më i pakët si në shërbime dhe në mallra. Importi i mallrave për konsum në terma realë, si tregues sasi i konsumit privat në ekonomi, u rrit me 6.9% në tremujorin e parë 2012, pasi ishte rritur me 7.6% në tremujorin e katërt të vitit 2011. Ngadalësim të konsumit privat sugjeron edhe zvogëlimi i të ardhurave nga tatimi mbi vlerën e shtuar (-0.3% rënie vjetore reale).

Të dhënat për burimet e financimit të konsumit privat gjatë tremujorit të parë të vitit 2012 thekson se: komponenti më i qëndrueshëm i të ardhurës konsumatore, paga, vlerësohet të ketë shënuar rënie në terma realë që nga tremujori i dytë i vitit 2011. Prirja rënëse e të ardhurave nga tatimi i të ardhurave personale sinjalizon për rënie të mëtejshme të pagës edhe gjatë gjashtëmujorit të parë të vitit 2012. Burimet e tjera të financimit, kredia konsumatore dhe flukset hyrëse të remitancave, kanë vazhduar të mbështesin konsumin edhe gjatë tremujorit të parë të këtij viti. Gjithashtu, qëndrueshmëria e kursit të këmbimit ka lehtësuar koston e faturës së importit paguar nga konsumatori shqiptar. Rritja e qëndrueshme e depozitave me afat të individëve, si dhe zgjerimi i portofolit të tyre me bono thesari dëshmon për një sjellje të kujdesshme konsumatore në drejtim të shpenzimeve.

Grafik: tregues të tërthortë të konsumit dhe investimeve private

Burimi: INSTAT e BSH

Bazuar në tregues që përafrojnë ecurinë e investimeve private në ekonomi, gjykohet se kontributi i tyre në rritjen ekonomike të tremujorit të parë të vitit 2012 ka qenë negativ. Performanca e dobët e investimeve private është ndikuar nga perceptimi i bizneseve për një kërkesë në rënie, normat e ulëta të shfrytëzimit të kapaciteteve (mesatarisht 5 pikë përqindje nën mesataren historike), si dhe standardet ende të shtrënguara të kredidhënies. Importi i makinave dhe pajisjeve, i cili përafron ecurinë e investimeve private në ekonomi, u rrit me 1.5% në terma vjetorë nominalë në tremujorin e parë të vitit 2012. Ky tregues kishte shënuar rritje vjetore 33.2% në tremujorin e katërt të vitit 2011. Investimet e huaja direkte në vend kanë regjistruar një ecuri të kënaqshme në tremujorin e parë të vitit 2012. Rritja e tyre, duke dyfishuar vlerën e IHD-ve hyrëse në krahasim me tremujorin e parë të vitit 2011, ka reflektuar në një masë efektin bazë të rënies së një viti më parë.

Në vitin 2011, norma vjetore e inflacionit shënoi mesatarisht 3.5%, duke qëndruar brenda intervalit objektiv të synuar nga Banka e Shqipërisë. Në fillim të vitit, norma e inflacionit dhe pritjet e inflacionit ishin mbi pjesën e sipërme të intervalit të synuar, dhe nga fundi i vitit kjo normë ra drejt nivelit të poshtëm të intervalit. Ekzistenca e hendekut negativ të prodhimit ka prodhuar presione të ulëta inflacioniste nga ana e ekonomisë së brendshme, duke absorbuar nga ana tjetër, presionet e rritura nga mjedisi i jashtëm.

1.2 Kuadri makroekonomik afatmesëm

Parashikimi i treguesve makroekonomikë afatmesëm dhe i tërësisë së elementeve përbërëse të kuadrit makroekonomik është bazuar në teknikat analitike të programimit financiar. Për këtë qëllim janë ndërtuar disa skenarë të mundshëm të ecurisë makroekonomike të vendit, rezultatet e të cilave i janë nënshtruar një analize krahasuese të hollësishme për të arritur në skenarin bazë makroekonomik. Skenari bazë i kuadrit makroekonomik mbështetet në linjën aktuale të politikave makroekonomike, në linjën aktuale të politikave e reformave ekonomiko-strukture qeveritare, në sjelljen dhe në bashkëveprimin racional të agjentëve ekonomikë brenda kontureve të ambientit të brendshëm e të jashtëm makroekonomik, i cili duket si më i mundshmi për periudhën afatmesme në vijim. Në kryerjen e këtyre parashikimeve janë ngritur një set supozimesh bazë, si dhe janë përdorur një set i gjerë të dhënash statistikore makroekonomike të gjeneruara prej institucioneve, si Instituti i Statistikave, Banka e Shqipërisë, Ministria e Financave, Fondi Monetar Ndërkombëtar, Eurostat, Banka Qendrore Europiane etj. Këto statistika janë kryesisht në formën e serive kohore me frekuencë vjetore, tremujore e mujore. Kohëzgjatja e tyre e marrë në konsideratë për ndërtimin e këtij kuadri është përgjithësisht që prej vitit 1996. Pasi janë ndjekur të gjitha etapat metodologjike të parashikimit, testimit, analizat krahasuese, statike, dinamike, e pasi kryhen një sërë testesh konsistence, skenari bazë i përfutur synon të paraqesë situatën makroekonomike përgjithësisht më të mundshme e maksimalisht konsistente në aspektin e një ekonomie të plotë e integrale.

Objektivat themelorë të miksit të politikave monetare e fiskale gjatë tri viteve në vijim, me anë të të cilave synohet ruajtja dhe konsolidimi i mëtejshëm i stabilitetit makroekonomik, krijimi i klimës për një rritje të lartë e të qëndrueshme ekonomike, si dhe i konvergimit sa më të shpejtë drejt nivelit mesatar të mirëqenies së Bashkimit Europian, janë:

- Mbajtja e normës së inflacionit rreth nivelit 3 për qind dhe brenda fashës së tolerancës 2%-4%;
- Stabilizimi i nivelit të borxhit publik në vitin 2014 dhe ulja graduale e tij në vitet në vijim;
- Targetimi i huamarrjes totale neto të qeverisë në një nivel 3.5% të PBB-së për vitin 2013, një konsolidim fiskal në vitin 2014, duke targetuar një nivel të huamarrjes totale neto prej 2.4% të PBB-së, si dhe vijimësinë graduale në vitet e mëtejshme, duke targetuar një ulje prej 0.2 pikë përqindje të PBB-së në vitet në vazhdim;
- Mbajtja e një niveli të investimeve publike mbi nivelin e huamarrjes totale në çdo vit fiskal;
- Zbutja e deficitit të llogarisë korente dhe përmirësimi i pozicionit të jashtëm të ekonomisë, duke tentuar rritjen graduale të nivelit të rezervave valutore dhe duke ruajtur të paktën një nivel dysHEME të tyre të mjaftueshëm për të financuar jo më pak se 4 muaj import mallrash dhe shërbimesh.

Këta objektiva fundamentale përbëjnë konturet bazë të këtij programi ekonomik e fiskal, brenda të cilave përcaktohen projeksionet për të gjitha variablat e tjerë makroekonomikë.

Projeksionet për treguesit kryesorë makroekonomikë për periudhën 2013-2015 paraqiten në tabelën e mëposhtme:

Treguesit kryesorë makroekonomik

Treguesit	Njësia	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
						Vler.	Para.	Para.	Para.
Popullsia	Milion	2.90	2.88	2.86	2.83	2.83	2.83	2.83	2.83
Norma e inflacionit (mesatar)	%	3.4	2.3	3.6	3.5	2.0	3.0	3.0	3.0
Deflatori i PBB	%	4.7	2.0	2.6	3.0	2.2	1.4	0.5	0.5
Kursi i këmbimit (mesatar)	Lek / USD	83.9	95.0	103.9	100.9	108.3	109.5	109.7	109.0
Kursi i këmbimit (mesatar)	Lek / Euro	122.8	131.6	137.7	140.5	139.0	139.9	139.5	140.0
Faktori i Konvertimit sipas Paritetit të Fuqisë Blerëse (PPP)	Lek / USD	41.8	41.7	44.5	45.5	45.5	45.5		
Rritja reale e PBB	%	7.5	3.3	3.8	3.1	1.5	3.1	3.9	4.1
PBB	Lek miliardë	1,089.3	1,148.1	1,222.5	1,297.7	1,346.2	1,407.0	1,469.2	1,537.1
PBB	USD miliardë	13.0	12.1	11.8	12.9	12.3	12.8	13.4	14.1
PBB	Euro miliard	8.9	8.7	8.9	9.2	9.7	10.1	10.5	11.0
PBB për banor	Lek mjë	375.2	398.7	428.1	458.3	475.4	496.9	518.8	542.8
PBB për banor	USD	4,472.8	4,197.8	4,119.2	4,541.8	4,329.6	4,537.7	4,729.6	4,979.9
PBB për banor	Euro	3,056.5	3,030.1	3,109.1	3,261.4	3,415.1	3,551.6	3,719.2	3,877.2
PBB për banor	USD-PPP	8,974.1	9,550.8	9,628.6	10,081.6	10,458.0	10,930.7	11,413.8	11,941.2
Norma e papunësisë	%	12.7	13.8	13.5	13.3	13.4	13.2	12.9	12.3
Të ardhurat totale	% të PBB	26.7	26.0	26.6	25.5	24.7	25.6	25.6	25.4
Shpenzimet totale	% të PBB	32.3	33.1	29.7	29.0	28.4	29.1	28.0	27.6
Bilanci i përgjithshëm fiskal	% të PBB	-5.5	-7.0	-3.1	-3.5	-3.7	-3.5	-2.4	-2.2
Bilanci primar fiskal	% të PBB	-2.7	-3.9	0.3	-0.4	-0.5	0.1	1.2	1.4
Bilanci korrent fiskal	% të PBB	3.1	1.3	2.4	1.9	1.1	1.6	1.5	1.2
Huamarrje totale neto	% të PBB	4.9	4.6	3.1	3.5	3.6	3.4	2.4	2.2
Borxhi Publik Total	% të PBB	54.7	59.4	58.5	59.5	61.9	63.8	63.8	63.4
Borxhi publik i qeverisë së përgjithshme	% të PBB	51.3	55.5	54.8	55.8	57.4	58.4	58.3	57.9
Borxhi publik jashtë tregësve fiskale	% të PBB	3.4	4.0	3.7	3.7	4.5	5.5	5.5	5.5
Llogaria korente	% të PBB	-15.6	-15.2	-11.5	-12.4	-10.9	-10.6	-9.4	-8.3
Bilanci i mallrave	% të PBB	-27.4	-26.4	-23.5	-24.2	-22.7	-21.4	-19.9	-19.1
Bilanci i shërbimeve	% të PBB	0.8	2.0	2.6	1.5	2.7	2.7	2.6	3.4
Bilanci i Pagesave	% të PBB	2.1	-0.3	2.0	-0.3	1.1	1.7	2.1	2.0

Burimi: INSTAT, Banka e Shqipërisë, Ministria e Financave, Banka Botërore

Inflacioni

Ecuria e çmimeve. Pas një norme të ulët historike të rritjes së nivelin të përgjithshëm të çmimeve në T1 2012, inflacioni tregoi një prirje rritëse në dy tremujorët e fundit, në përputhje me parashikimin e BSH-së. Inflacioni është rritur nga 1.1% në T1 në 1.9% T2 dhe 2.7% në T3². Normat më të larta të inflacionit në T3 janë nxitur kryesisht nga devijimi i modelit të faktorit sezonal dhe rritja e çmimeve të naftës. Tendencat mbizotëruese në inflacion janë pasqyruar më së miri nga zhvillimet në inflacionin bazë dhe nga inflacioni me origjinë ekonominë vendase, nga inflacioni i patregtueshëm neto. Matja e parë e inflacionit u luhat në intervalin 2.95% - 1.3% gjatë vitit 2011 dhe T3 2012, kundrejt një mesatareje historike prej 2.2%, gjë që tregon mungesën dhe rënien në kohë të pritjeve për inflacionin dhe presioneve të brendshme nga kostot e prodhimit. Inflacioni i patregtueshëm neto ka rënë nga 2.3% mesatarisht për 2011-ën në 1.9% në T3 2012, përkundrajt mesatares historike prej 2.3%.

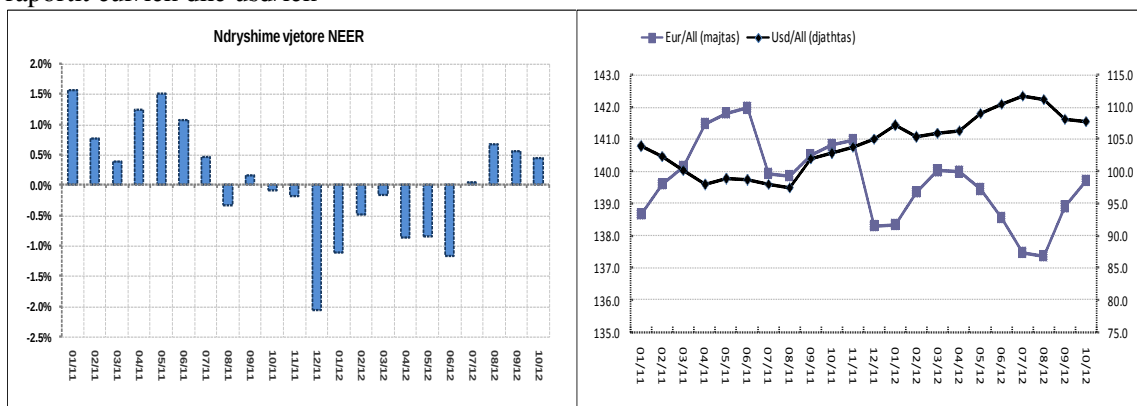
Në përgjithësi, normat e ulëta të inflacionit të këtij viti janë përcaktuar nga vijueshmëria e hendeku negativ të prodhimit në prani të pritjeve të ankoruara për inflacionin. Zgjerimi i kërkesës agregate nuk ka qenë i mjaftueshëm për të shfrytëzuar kapacitetet prodhuese të ekonomisë në nivele historike, duke kufizuar shpenzimet e brendshme dhe duke nënkuptuar presione të dobëta inflacioniste nga elementet e kostos. Nga ana tjetër, presionet inflacioniste nga jashtë janë kryesisht të përmbajtura, përderisa kursi i këmbimit ka mbetur i qëndrueshëm në terma nominalë efektivë dhe çmimet e mallrave të importuara kanë qenë relativisht të qëndrueshme.

² Normat e ulëta të inflacionit gatë gjashtëmujorit të parë të vitit 2012 ishin ndikuar nga efekti statistikor i bazës së lartë.

Gjatë vitit 2011, norma e ekspansionit monetar ka ardhur duke u ngadalësuar gradualisht, më e dukshme drejt fundit të periudhës. Zgjerimi i parasë së gjerë ka shënuar mesatarisht një rritje vjetore prej 10.8%. Të dhënat monetare të disponueshëm deri në shtator 2012, tregojnë për vazhdimësinë e këtij trendi gjatë këtij viti, i cili shfaqet më i dukshëm në shtator: norma mesatare e rritjes vjetore të M3 për vitin 2012 shënoi 8.3%. Komponenti valutor vazhdon të mbetet nxitësi kryesor i rritjes së parasë së gjerë nga ana e aktiveve. Nga ana tjetër rritja e ngadalësuar e parasë së gjerë ka reflektuar kërkesën e ulët për financim të sektorit publik dhe ngadalësimin e kredisë për sektorin privat, sidomos për shkak të kërkesës së ulët për kredi. Kërkesa e ulët nga agjentët ekonomikë reflekton zhvillimet në tregun e punës dhe pasiguritë në lidhje me zhvillimet e ardhshme. Ky trend është ndjekur si nga individët ashtu dhe nga bizneset. Të dhënat për depozitat (dhe rritja e bonove të thesarit të mbajtura nga individët, dhe institucionet financiare jobanka), si dhe vërtetimet periodike theksojnë se individët kanë qenë më të orientuar drejt kursimit gjatë kësaj periudhe, ndërkohë që kredia për këtë grup është reduktuar me 2.6%. Gjithashtu, ritmet e rritjes së kredisë për biznese janë zvogëluar gradualisht gjatë periudhës janar-shtator '12, duke shënuar mesatarisht 11.7% në terma vjetorë. Kjo ecuri reflekton prirjet e dobëta për investime dhe kërkesën e ulët të bizneseve për kredi. Nga ana e ofertës për kredi, bankat kanë ndjekur politika të kujdesshme kreditimi të ndikuar nga rritja e raportit të kredive me probleme, si dhe e pasigurive të përgjithshme në lidhje me zhvillimet e ardhshme. Megjithatë, sektori bankar mbetet i mirëkapitalizuar dhe me likuiditet të mjaftueshëm, duke reflektuar një sistem solid dhe të besueshëm bankar për periudhën afatgjatë. Megjithëse mbetet gjerësisht në përputhje me pritjet e vitit të kaluar, gjatë vitit 2012 agregatët monetarë kanë shfaqur një rritje më të ulët se sa pritej, në veçanti të kreditimit dhe me një zhvendosje të kredisë së re pothuajse tërësisht në monedhën vendase. Analiza e sektorit monetar konfirmon se presionet inflacioniste me origjinë monetare mbeten të kontrolluara për periudhën afatmesme.

Tregu valutor. Ecuria e lekut në terma nominalë efektivë, gjatë vitit 2011 dhe gjatë dhjetë muajve të parë të vitit 2012, mund të vlerësohet e qëndrueshme. Në vitin 2011, monedha vendase është nënçmuar mesatarisht +0.37% përkundërt monedhave në shportën e NEER-it³. Ndërkohë gjatë periudhës janar-tetor 2012, leku është mbiçmuar lehtësisht me 0.3% në terma vjetorë. Dinamika e indeksit NEER duket të ketë reflektuar ekuilibrin e raportit kërkesë/ofertë në tregun vendas dhe forcimin e dollarit amerikan përkundërt lekut, duke përcjellë kështu ecurinë e raportit eur/usd në tregjet ndërkombëtare.

Grafik: ndryshimet vjetore të lekut në terma nominalë efektivë (NEER) dhe ecuria mujore e raportit eur/lek dhe usd/lek

Burimi: Banka e Shqipërisë

Gjatë vitit 2011, vlerat mesatare të regjistruara për raportet eur/lek dhe usd/lek ishin përkatësisht 140.3 dhe 100.8. Për sa i përket periudhës janar-tetor të vitit aktual, monedha vendase shfaqti një nënçmim të theksuar kundërt dollarit amerikan (8.1%) dhe mbiçmim kundërt euros (1.1%), krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar. Rënia e importeve në muajt e fundit shoqëruar edhe nga një

³ NEER – kursi nominal efektiv i këmbimit llogaritet kundërt monedhave të pesë partnerëve tregtarë kryesorë, të cilët janë Italia, Greqia, Gjermania, Turqia dhe Kina. Një rritje e NEER do të thotë nënçmimi i lekut.

rigjallërim i eksporteve dhe dobësim të euros ndaj monedhave kryesore ndërkombëtare nën dritën e zhvillimeve të krizës në zonën euro duket të ketë kontribuar në forcimin e pozitave të monedhës vendase ndaj euros.

Politikat monetare dhe kursi i këmbimit. Objektivi kryesor i politikës monetare të Bankës së Shqipërisë vazhdon të mbetet “arritja dhe ruajtja e stabilitetit të çmimeve”. Në terma sasiorë, ky objektivi është përkufizuar si ndryshim vjetor prej 3.0% i IÇK-së me një interval tolerance ± 1.0 pp në periudhën afatmesme. Vendimet e politikës monetare mbështeten në një analizë të gjerë variablash makroekonomikë, si dhe në devijimin e parashikimit afatmesëm të inflacionit nga objektivi. Përshtatshmëria e kushteve monetare dhe vendimet e politikës monetare vlerësohen mbështetur në projeksionet për ecurinë e çmimeve dhe të treguesve ekonomikë dhe duke marrë në konsideratë balancën e rreziqeve që rrethojnë këto projeksione. Gjithashtu, Banka e Shqipërisë vazhdon të përdorë informacionin e përfutur nga agregatët monetarë si tregues të presioneve inflacioniste afatgjata. Instrumenti kryesor për zbatimin e politikës monetare është ndërhyrja në tregun e parasë për rifinancimin me maturitet 7-ditor me normën e interesit të vendosur nga Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë (interesi bazë i politikës monetare). Regjimi aktual i politikës monetare zbatohet në kushtet e një regjimi të lirë të kursit të këmbimit. Banka e Shqipërisë ndërhyr në tregun valutor me qëllim rritjen e rezervës ndërkombëtare apo minimizimin e luhatjeve spekulative të kursit të këmbimit. Në asnjë rast, ndërhyrjet e Bankës së Shqipërisë ndikojnë politikën monetare të institucionit. Në tërësi, strategjia e politikës monetare dhe e kursit të këmbimit për periudhën 2012-2014 ruan të njëjtat parime të ndjekura në vitet e fundit dhe të bëra publike në Dokumentin e Politikës Monetare 2012-2014.

Në përputhje me ecurinë e dobët të ekonomisë dhe me një ambient me presione të ulëta inflacioniste, politika monetare ka pasur natyrë stimuluese që prej tremujorit të katërt 2011. Interesi bazë është ulur pesë herë radhazi, nga 5.25% në nivelin minimal historik 4.00%. Reduktimet e normës bazë, injektimet e vazhdueshme me likuiditet, si dhe kërkesa e ulët për financim nga sektori publik, kanë synuar ruajtjen nën kontroll të primeve të rrezikut, uljen e kostove të financimit, si dhe rritjen e ndërmjetësimit financiar në ekonomi në monedhën vendase. Kjo e fundit është mbështetur dhe nga vendimi i Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë për mosremunerimin e rezervës së detyruar në valutë (i hyrë në fuqi në korrik 2011).

Norma e inflacionit pritet të qëndrojë pranë, por nën objektivin e Bankës së Shqipërisë në periudhën afatmesme të politikës monetare. Skenari bazë faktorizon efektet e një kërkesë të ulët, pritjet për presione relativisht të ulëta inflacioniste nga jashtë, ecuri të qëndrueshme të kursit të këmbimit, si dhe pritje inflacioniste të ankoruara pranë objektivit. Presionet nga tregues monetarë pritet të jenë të ulëta në kushtet e zgjerimit të ngadaltë të agregateve monetare. Në këtë kontekst, politika monetare pritet të vazhdojë të jetë akomoduese për sa kohë zhvillimet e ardhshme në ambientin e brendshëm dhe të jashtëm nuk shkaktojnë zhvendosje të rreziqeve inflacioniste mbi objektivin e Bankës së Shqipërisë. Banka e Shqipërisë do të vazhdojë të zbatojë instrumentet ekzistues për zbatimin e politikës monetare. Norma mesatare e inflacionit pritet të jenë në objektiv pas vitit 2013.

Spektori i jashtëm dhe qëndrueshmëria e tij në periudhën afatmesme. Me një rritje ekonomike më të ulët se pritjet, si dhe zhvillimet pesimiste në vendet fqinje të eurozonës, ne vlerësojmë se deficitin i llogarisë korente do të vazhdojë tkurrjen e tij dhe të arrijë në € 946.2 mln në 2012 dhe € 809.1 mn vitin e ardhshëm. Kjo korrespondon me rreth 9.8 për qind të PBB-së, ose një rregullim me 2.1pp nga raporti i vitit 2011. Reduktimi i deficitit në vitin 2012 është vlerësuar të rezultojë nga një përmirësim i ndjeshëm në bilancin e mallrave dhe shërbimeve, ndërsa në vitin 2013 ai duhet të vijë nga një rritje të fortë në flukset e të ardhurave neto dhe nga përmirësimi i bilancit të shërbimeve. Në periudhën në vazhdim pritet një konvergim gradual i deficitit të llogarisë korente drejt 8% të PBB-së. Përmirësimi i deficitit të mallrave dhe shërbimeve është konsistent me një rritje më të lartë ekonomike në të cilën konsumi i brendshëm do vijojë të mbështetet më shumë në mallrat vendase. Ky efekt i zëvendësimit mendohet të ketë qenë i rëndësishëm gjatë vitit 2012 dhe pritet të vijojë edhe në të ardhmen. Eksportet e mallrave dhe të shërbimeve, gjithashtu, pritet të rriten duke përfutur nga kërkesa botërore më e lartë në dy vitet e fundit, ndërsa remitancat projektohen të jenë në një raport më të ulët ndaj PBB-së në linjë prirjen e tyre historike.

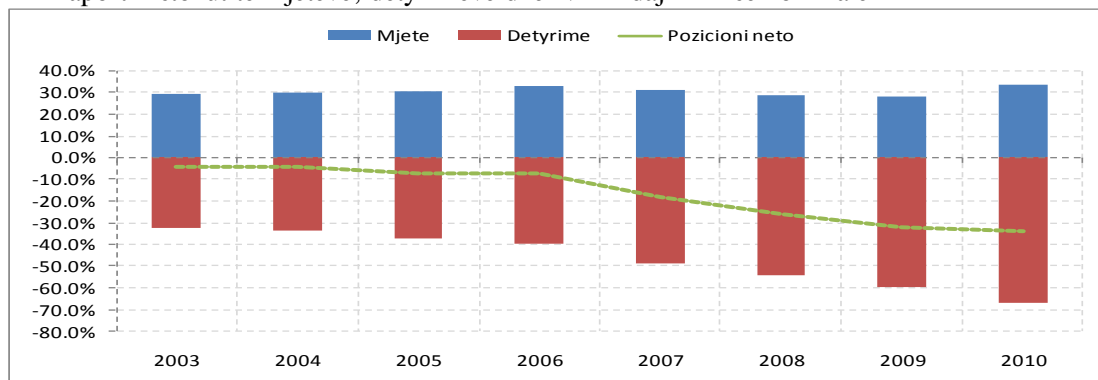
Tabelë: Projektione për bilancin e pagesave

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>in millions of euros</i>										
ia Korente	-472.0	-824.2	-1,381.2	-1,329.8	-1,018.6	-1,122.0	-946.2	-916.9	-935.2	-941.6
i tregtar (M&Sh)	-1,690.5	-2,085.1	-2,362.1	-2,129.8	-1,850.9	-2,107.0	-1780.3	-1,867.8	1913.1	1,942.2
i mallrave	-1,658.9	-2,104.0	-2,431.5	-2,303.7	-2,082.7	-2,241.6	-2,021.4	-2,173.4	2243.2	2,265.3
orte	630.6	786.3	917.5	750.7	1,171.5	1,405.5	1,502.5	1,602.9	1717.5	1,854.9
rte	-2,289.6	-2,890.4	-3,348.9	-3,054.4	-3,254.2	-3,647.1	-3,523.9	-3,776.3	3960.7	4,120.2
i shërbimeve	-31.5	18.9	69.4	173.9	231.8	134.6	241.1	305.6	330.0	323.0
orte	1,156.6	1,421.3	1,687.8	1,771.4	1,750.7	1,747.4	1,663	1,750.3	1842.2	1,938.9
rte	-1,188.1	-1,402.4	-1,618.3	-1,597.5	-1,518.9	-1,612.7	-1,421.9	-1,444.7	1467.9	1,491.4
uraturat	207.8	218.0	44.0	-137.9	-90.1	47.6	19.4	50.9	55.0	58.9
arta korente	1,010.6	1,042.9	936.8	937.9	922.4	937.4	814.6	900	922.9	941.8
<i>in percent of GDP</i>										
	-6.6	-10.5	-15.6	-15.2	-11.3	-11.9	-9.8	- 9		

Evolucioni i pozicionit neto të investimeve ndërkombëtare të Shqipërisë tregon një rritje të shpejtë në stokun e detyrimeve financiare, duke tejkaluar rritjen e moderuar të stokut financiar të mjeteve. Në raport ndaj PBB-së nominale, stoku i mjeteve të jashtme financiare u rrit në 33.5% të PBB-së në vitin 2010, ndërsa stoku i detyrimeve financiare u rrit në 67.3% të PBB-së, pra duke shënuar një IIP neto prej -33,8% të PBB-së. Rritja e madhe në stokun e detyrimeve ka ardhur kryesisht për shkak të rritjes së investimeve të huaja direkte gjatë viteve të fundit. Raporti i investimeve direkte ndaj totalit të detyrimeve ka shënuar 44.2% në vitin 2010 nga 23% në vitin 2003. Nga ana tjetër, valuta e huaj (kryesisht letra me vlerë në formën e obligacioneve) përbën gati 60% të totalit të mjeteve në fund të vitit 2010.

Raporti i stokut të mjeteve, detyrimeve dhe NIIP ndaj PBB-së nominale

Burimi: Banka e Shqipërisë

Analiza CMS (pesha e tregut konstante) dekomponon rritjen e eksporteve në pjesë që i dedikohen rritjes së përgjithshme të eksporteve botërore, përbërjen e mallrave bazë, shpërndarjen e tregut dhe efektin e ndryshimit të konkurrencës. Elementi karakteristik i kësaj metode është supozimi se pesha e tregut të eksporteve të një vendi në një treg të caktuar do të qëndrojë e pandryshuar me kalimin e kohës.

Duke aplikuar metodën CMS nga Mulyanti (2003) rezultatet për Shqipërinë janë shfaqur në tabelën e mëposhtme.

Tabelë: rezultatet e metodës CMS për eksportet shqiptare në mallra

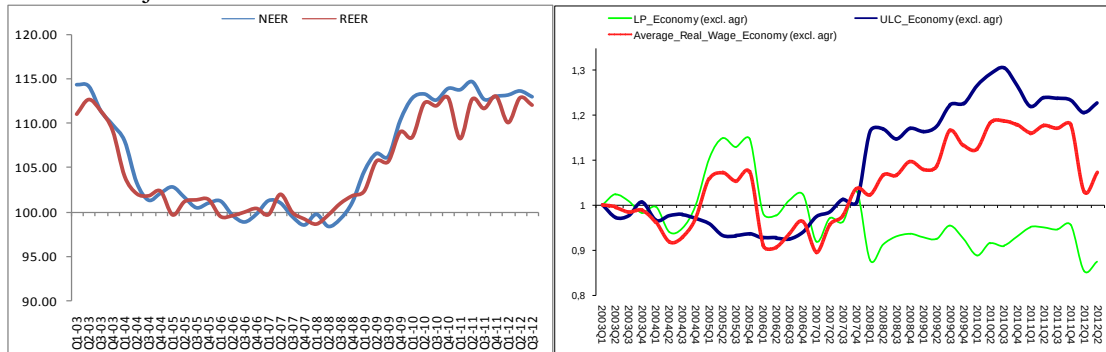
	2005-2008		2008-2010		2011	
	Mil €	% total	Mil €	% total	Mil €	% total
Nga rritja botërore	56.28	14.6%	52.39	20.5%	98.97	42.3%
Nga struktura në mallra	-7.84	(2.0%)	-1.26	(0.5%)	10.28	4.4%
Nga orientimi gjeografik	-3.91	(1.0%)	-29.51	(11.5%)	49.21	21.0%
Nga efektet e konkurrencës	341.15	88.4%	234.02	91.5%	75.56	32.3%
TOTALI	385.68	100%	255.64	100%	234.02	100%

Burimi: BSH, UN Comtrade

Sipas këtij dekompozimi të eksporteve shqiptare, rritja botërore e eksporteve ka udhëhequr drejtimit e ndryshimeve të eksporteve në 2011-ën, ndërkohë që ka ndikuar pozitivisht në performancën e përgjithshme që prej vitit 2005. Struktura në mallra e eksporteve dhe orientimi gjeografik kanë shfaqur shenja pozitive në vitin 2011, kryesisht për shkak të procesit të riorientimit të eksporteve dhe diversifikimit të lehtë të produkteve të eksportit. Konkurrenca e eksporteve shqiptare, ndërsa ka kontribuar pozitivisht në ecurinë e përgjithshme të eksporteve, ka rënë në vitin 2011.

Në përputhje me Bankën Botërore, “CMS nuk identifikon arsyet për një ndryshim në ecurinë e eksporteve të një vendi. Efekti i konkurrencës mund të reflektojë produktivitetin, si dhe avantazhet e kostove të punës”. Ajo mund të përfshijë, gjithashtu, variabla të tjerë, sikurse janë kapaciteti inovativ, përmirësime cilësore ose rritjen e produktivitetit të faktorëve në total. Për këtë, ne vazhdojmë të bazojmë analizën tonë në të dhënat më të fundit të REER-it, kostos së punës për njësi dhe produktiviteti i punës. Indekset NEER dhe REER shfaqin vlera në rritje, që nënkupton një prirje nënçmuese për monedhën vendase. Ky trend mund të ketë rritur kërkesën për eksporte “të lira” shqiptare në tregjet e huaja. Përveç kësaj, zhvillimet në indeksin e produktivitetit të punës sinjalizojnë probabilitet të ulët për një “nxehje” të aktivitetit të ardhshëm ekonomik, ndërkohë indeksi i kostove të punës për njësi të prodhuar (KPNj) vazhdon të sugjerojnë presione të ulëta inflacioniste nga pagat.

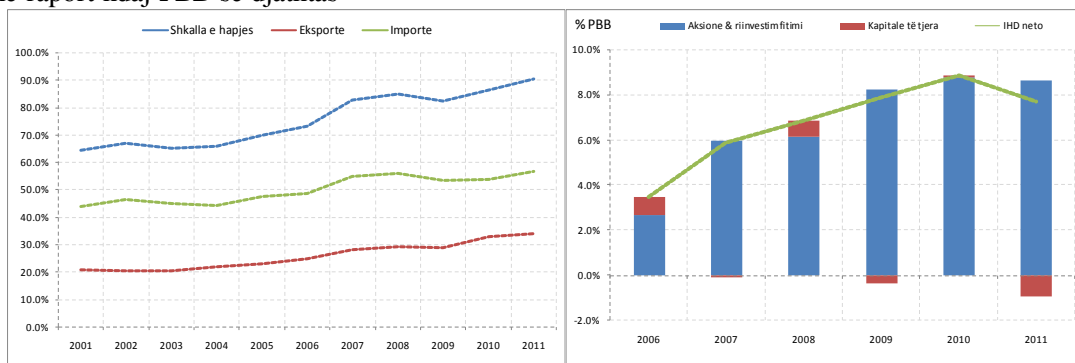
Grafik: NEER dhe REER indeks (2006=100) majtas; PP (pa bujq), KPNJ (pa bujq) dhe paga mesatare reale djathtas

Burimi: BSH

Shkalla e hapjes ndaj tregtisë së huaj gjatë periudhës 2001-2011 vlerësohet të ketë pasur një rritje, duke arritur nivelin maksimal prej 90.7% në vitin 2011. Eksportet dhe importet në raport ndaj PBB-së nominale kanë shënuar rritje gjatë 10-vjeçarit të fundit.

Grafik: hapja ndaj tregtisë së huaj dhe eksportet dhe importet ndaj PBB-së (majtas) IHD-të neto në raport ndaj PBB-së djathtas

Burimi:

BSH

Gjatë viteve të fundit, flukset e investimeve të huaja direkte në vend kanë dëshmuar një rritje progresive edhe pse nën presionin e krizës së përgjithshme ekonomike dhe financiare që ka ndikuar tregjet ndërkombëtare. Megjithatë, në fund të vitit 2011, fluksi i IHD-ve u vlerësua në 7.7% të PBB-së, rreth 1.2% më i ulët krahasuar me nivelin e regjistruar në vitin 2010. Zhvillimet në IHD në vend pasqyrojnë preferencën e investitorëve të huaj në vendin tonë në drejtim të kostove të prodhimit të ulët dhe marzhe fitimprurëse potencialisht të larta. Shumica e investimeve të huaja direkte ishte në formën e kapitalit dhe fitimet e riinvestuara, ndërsa transaksionet në formën e kapitale të tjera kanë luhatur nga viti në vit.

Gjatë viteve të fundit janë marrë masa për të përmirësuar mjedisin e investimeve të vendit, duke pasur parasysh problemet në mjedisin e biznesit dhe konkurrencën e vendit. Në mënyrë që të mbështesë zhvillimin e sektorit privat, një kornizë gjithëpërfshirëse rregullatore u ndërмор, bazuar në uljen e barrës administrative dhe kostos së të bërit biznes. Për më tepër, përpjekjet për të nxitur investimet e huaja direkte, duke forcuar masat institucionale janë mbështetur, gjithashtu, nga organizata ndërkombëtare si Banka Botërore/FIAS, UNDP dhe UNCTAD.

Korniza e liberalizuar ekonomike, politikat makroekonomike dhe kushtet e përmirësuara për të bërë biznes në Shqipëri do të vazhdojë të krijojë një investitor-miqësor mjedis të biznesit për tërheqjen e IHD-ve. Uljen e normave të taksave të korporatave dhe tarifat dhe relativisht të qëndrueshme, zhvillimet

e kursit të këmbimit pritet ta favorizojnë fluksi i IHD në vend. Vendi ka parë një rritje të investimeve të huaja në prodhimin që nga viti 2008, të inkurajuar nga kostot e prodhimit konkurruese dhe afërsia me tregjet e BE-së.

Në një kuadër më të gjerë, IHD-të për ekonominë shqiptare do të vazhdojnë të varen në një masë të madhe nga procesi i vazhdueshëm i privatizimit, dhe një ose disa privatizime të suksesshme të ndërmarrjeve shtetërore tashmë mund të jenë vendimtare për zhvillimin e IHD-ve në tërësi, si në vitin 2012 dhe në 2013-ën. Sipas agjendës të privatizimit, qeveria ka hapur procedurat për privatizimin e kompanisë kombëtare të naftës “Albpetrol” dhe katër të aseteve të saj në sektorin hidroenergjetik, hidrocentralet Ulëz e Shkopet, Bistrice, Bistrice 1 dhe 2.

Pasiguria e mbetur në tregjet financiare europiane mund të ndikojë në flukset e IHD-ve në vendet në zhvillim, duke përfshirë Shqipërinë, në vitin 2012. Megjithatë, tensionet në zonën e euros duket të jenë pakësuar, dhe kjo mund të sjellë më shumë optimizëm për investitorët e huaj për të investuar në vend gjatë vitit 2013.

Spektori financiar. Prirjet e përgjithshme të aktivitetit. Gjatë nëntëmuorit të parë të vitit 2012, gjendja e sistemit financiar dhe sektorit bankar është vlerësuar e “qëndrueshme”. Sistemi ka zgjeruar më tej operacionet e tij, duke rritur pjesën në ekonominë kombëtare. Spektori bankar vazhdon dominues në sistemin financiar. Indikatorët e fitimit janë përmirësuar. Treguesit e kapitalizimit e të likuiditetit të veprimtarisë u paraqitën në nivele të mira. Në lidhje me kapitalin, bankat janë të mirëkapitalizuara krahasimisht me standardet ndërkombëtare. Megjithatë, ato duhet të vlerësojnë me kujdes nevojat për kapital shtesë në të ardhmen. Lidhur me rreziqet e tregut, sektori bankar paraqitet relativisht i mbrojtur ndaj rrezikut të drejtpërdrejtë prej lëvizjeve të pafavorshme në kursin e këmbimit dhe në normën e interesit. Spektori bankar mbetet i ekspozuar tërthorazi ndaj ndjeshmërisë së klientëve të tij lidhur me lëvizjet në kursin e këmbimit dhe në normën e interesit. Aktivitetet e sektorit bankar të emërtuara në monedhën vendase, si dhe në monedhat kryesore të huaja janë mbi nivelet minimale të përcaktuara me rregullore.

Në fund të shtatorit 2012, niveli i ndërmjetësimit në Shqipëri, e matur si raporti i aktiveve të sistemit financiar⁴ ndaj PBB-së, u vlerësua në nivelin 94.7 për qind, nga 92.8 për qind në fund të qershorit 2012 dhe 89.5 për qind në fund të vitit 2011. Aktivitetet e institucioneve financiare u rritën me rreth 2.5 për qind krahasuar me fundin e muajit qershor 2012 dhe 6.8 për qind me fundin e vitit 2011. Spektori financiar jobankar vijon të ketë një peshë të vogël në totalin e aktiveve të sistemit financiar me rreth 5.9 për qind të totalit, një peshë më e lartë krahasuar me 5.3 për qind në fund të vitit 2011. Spektori bankar mbetet segmenti kryesor i ndërmjetësimit financiar në Shqipëri. Aktivitetet e tij në fund të shtatorit 2012, përbënin rreth 89.1 për qind të PBB-së nga 87.2 për qind në qershor 2012 dhe 85.3 për qind e njëjta periudhë një vit më parë.

Në 9-mujorin e parë të vitit 2012, aktivitetet e sektorit bankar u ngjiten në nivelin 1,189 miliardë lekë. Rritja e aktiveve të sektorit bankar u ngadalësua në rreth 8.6 për qind krahasuar me të njëjtën periudhë një vit më parë (nga një rritje vjetore prej 13,1 për qind në dhjetor 2011 dhe 12.9 për qind në shtator 2011), duke reflektuar kushtet e shtrënguara të likuiditetit për sa u përket subjekteve individë dhe korporatave, si dhe ngadalësimit të vazhdueshëm ekonomik. Rritja e veprimtarisë së sektorit bankar është mbështetur edhe nga mirëfunksionimi i infrastrukturës së sistemeve të pagesave. Aktiviteti i tregut financiar është mbështetur nga funksionimi normal i sistemeve të pagesave AECH dhe AIPS, të cilat janë menaxhuar nga Banka e Shqipërisë.

Rezultati financiar neto. Rezultati financiar neto i sektorit bankar mbetet pozitiv, rreth 3.1 miliardë lekë, i dyfishuar kundrejt së njëjtës periudhë vitin e kaluar. Rritja e të ardhurave neto erdhi kryesisht si rrjedhojë e rënies së provigjioneve për aktivitetet e ndryshme nga kreditë. Me gjithë përkeqësimin e portofolit të kredive, provigjionet në total ranë me 56.8 për qind krahasuar me muajin shtator 2011, duke pasur si shpjegim të mundshëm një “mbi provigjionim” gjatë tremujorëve të kaluar.

⁴Sistemi financiar përbëhet nga bankat, institucionet financiare jobanka, shoqëritë e kursim-kreditit (SHKK), shoqëritë e sigurimit, fondet e pensioneve private suplementare, si dhe fondet e investimeve.

Vlen të theksohet fakti se të ardhurat neto nga interesat kanë qëndruar të pandryshuar (rritje me 0.3 për qind kundrejt muajit shtator 2011), duke pasqyruar një ngadalësim të aktiveve mesatare që sjellin të ardhura (rritje vjetore me 6 për qind në krahasim me 10.2 për qind në shtator 2011), ndërkohë që, marzhi neto i interesit mbetet thuajse i pandryshuar si rezultat i një *spread*-i (midis normës së interesit kredi-depozita) të lartë. Veç kësaj, të ardhurat nga veprimtaritë e tjera kaluan në vlera negative në vitin 2012, rrjedhojë e fitimeve më të ulëta nga operacionet me valutë, si dhe në një shkallë më të ulët nga rënia e komisioneve.

Të ardhurat para provigjionit ranë në vazhdimësi me 33.5 kundrejt rënies me 12.7 për qind në 2011-ën (vit më vit), si pasojë e rënies të të ardhurave totale (11.9 për qind) dhe rritjes së shpenzimeve të veprimtarisë (4.2 për qind). Eficenca e sektorit bankar u përqësua, me një raport shpenzime/të ardhura 67.7 për qind nga 57.2 për qind në shtator 2011 dhe 61.8 për qind në fund të vitit 2011.

Rezultati financiar vazhdon të jetë i përqendruar në bankat e mëdha (bankat e grupit të 3-të) dhe do të preferohej zgjerimi në një numër më të madh bankash në mënyrë që të jetë më i qëndrueshëm.

Përfitueshmëria e sistemit bankar shfaqet e përmirësuar në krahasim me vitin e kaluar. Megjithatë një RoE, nuk tregon domosdoshmëri një sistem financiar më të fortë (mund të ketë rritje të aktiveve me rrezik). Ndryshimi i RoE gjatë nëntë muajve të parë të 2012, është shkaktuar thuajse ekskluzivisht nga rritja e rezultatit neto, ndërkohë që rritja e aktiveve të ponderuara me rrezik është thuajse e papërfillshme. Të njëjtën ecure tregon edhe RoA, me vlera të dyfishuara kundrejt vitit të kaluar.

Kthimi nga aktivet mesatare (RoAA) dhe kthimi nga kapitali mesatar (RoAE), tregues të përfitueshmërisë, mbeten pozitivë gjatë vitit 2012, përkatësisht 0.36 dhe 4.23 për qind, thuajse të dyfishuar kundrejt vitit të kaluar, si pasojë e rritjes së rezultatit neto.

Përbërja valutore dhe pozicioni ndaj jorezidentëve. Aktivet e sektorit bankar të emërtuar në valutë arritën në 678.8 miliardë lekë (prej të cilave kreditë në valutë ishin rreth 383.6 miliardë lekë), duke përfaqësuar një rritje prej 5.4 për qind deri në fund të muajit qershor dhe një rritje vjetore prej 11.9 për qind.

Investimet e sektorit bankar në aktivet e institucioneve jorezidente arritën në 246.4 miliardë lekë, duke përfaqësuar një rritje prej 15% deri në fund të muajit qershor dhe një rritje vjetore prej 46%. Vendosjet në grupet e bankave zotëruese vlerësohen në 147 miliardë lekë, prej të cilave 131.9 miliardë lekë përfaqësojnë llogari korente dhe depozita dhe 15.1 miliardë lekë përfaqësojnë kredi.

Detyrimet e sektorit bankar të emërtuara në valutë arritën në 638.4 miliardë lekë, duke përfaqësuar një rritje prej 5.4 për qind deri në fund të muajit qershor dhe një rritje vjetore prej 12 për qind. Detyrimet e sektorit bankar ndaj jorezidentëve vlerësohen në 78.8 miliardë lekë, duke u ulur me 1.2 për qind deri në fund të muajit qershor 2012 dhe me 13.8 për qind në terma vjetorë. Pjesa e angazhuar dhe e përdorur e linjave të kreditit të përfituara nga grupet e bankave zotëruese vlerësohet në rreth 12.3 miliardë lekë. Ndërkohë që pjesa e angazhuar, por e papërdorur e linjave të kreditit të përfituara nga grupet e bankave zotëruese, vlerësohet në rreth 42.6 miliardë lekë. Banka e Shqipërisë ka theksuar vazhdimisht rëndësinë e rritjes së peshës së kredisë në monedhën vendase.

Depozitat. Pavarësisht aktivitetit ekonomik të moderuar, depozitat treguan rritje të vazhdueshme për periudhën në fjalë, megjithatë me ritme të ngadalësuar. Ritmet e rritjes u ngadalësuan, 10.2 për qind (vit më vit) në shtator 2012 kundrejt 13.1 për qind (vit më vit) në dhjetor 2011. Depozitat e individëve, të cilat përfaqësojnë rreth 90 për qind të totalit të depozitave, vazhduan të ngadalësohen-10.9 për qind (vit më vit) kundrejt 15.3 për qind në dhjetor 2011, ndërkohë që depozitat e bizneseve, megjithatë në vlera të ulëta, u rritën me 9.3 për qind (vit më vit) në shtator, krahasuar me 5.7 për qind në dhjetor 2011.

Të ndara sipas valutave, ritmet e moderuara të rritjes së depozitave erdhën kryesisht nga depozitat në lekë (që përfaqësojnë 48 për qind të totalit të depozitave), të cilat treguan rritjen më të ulët të 3 viteve të fundit (5.7 për qind rritja vjetore në shtator 2012). Rritja e përgjithshme e depozitave do të ishte ngadalësuar më shumë nëse depozitat në valutë nuk do të tregonin ritme të qëndrueshme rritjeje (14.7 për qind vit më vit në shtator 2012 kundrejt 15.7 për qind në dhjetor 2011), zhvillim i shkaktuar nga riatdhesimi i emigrantëve në Greqi.

Për sa u përket maturiteteve, vërehet se 64 për qind e depozitave bankare janë të maturitetit afatshkurtër, deri në 6 muaj. Rritja e depozitave së fundmi është përqendruar në maturitetin 6-12 muaj. Gjatë këtij viti, depozitat e reja në lekë ranë me 19 për qind kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2011. Në fund të shtatorit, raporti i depozitave në lekë ndaj totalit të depozitave ishte 48 për qind, në rënie me 2.1 pikë përqindje krahasuar me një vit më parë. Gjatë nëntë muajve të parë të 2012, depozitat e reja në euro dhe dollar ishin 12.9 dhe 17.1 pikë përqindje më të ulëta kundrejt së njëjtës periudhë vitin e kaluar. Megjithatë shumica e këtyre depozitave ka maturitet deri në 3 muaj, përbërja ka ndryshuar në favor të maturiteteve më të gjata. Depozitat e reja në lekë kanë pasqyruar ecurinë e normave të interesit, dhe rënia e tyre është njëkohësisht rezultat i normave të kthimit më të larta nga bonot e thesarit.

Depozitat mbeten të përqendruara në bankat më të mëdha të sektorit bankar dhe ky përqendrim ka ardhur në rritje nga viti në vit.⁵

Në të ardhmen, presim që rritja e depozitave të jetë pozitive, edhe pse në ngadalësim. Ne besojmë se rritja e depozitave do të mbështetet nga një rimëkëmbje graduale, por e qëndrueshme ekonomike, e cila do të mundësojë rritje të të ardhurave të disponueshme të individëve.

Përbërja dhe cilësia e kredisë. Aktiviteti kreditues, në shtator të vitit 2012, arriti në 40.9 për qind të PBB-së. Rritja e kredisë për sektorin privat vazhdoi trendin e saj në rënie dhe qëndron shumë poshtë vlerave historike, duke regjistruar një rritje vjetore prej 5.5 për qind në shtator të vitit 2012, nga 13 për qind në dhjetor 2012 dhe nivelit të lartë të arritur prej 14.8 për qind në shtator 2011. Ky përkeqësim reflekton së bashku: i) pakësim të kërkesës për kredi, pasojë e përkeqësimit të besimit të konsumatorit dhe biznesit lidhur me perspektivat ekonomike jooptimiste dhe ii) pakësim të ofertës kredituese përmes standardeve të shtrënguara të kreditimit, pasojë e përkeqësimit të dukshëm të cilësisë së aktiveve. Në fakt, niveli i huave me problem ndaj tepricës së kredisë u ngrit në 22.7 për qind në shtator 2012 nga 18.8 për qind në dhjetor 2011 dhe 14 për qind në fundvitin 2010.

Kredia për biznesin, e cila zë 74 për qind të totalit të huas, vazhdoi të ngadalësohet (me rritje vjetore 9.9 për qind në shtator 2012 nga 18.8 për qind në dhjetor 2011 dhe 19 për qind në shtator 2011) me destinacion kryesor sektorin e tregtisë (34 për qind), sektorin e ndërtimit (18 për qind), industrinë e prodhimit (17 për qind), prodhimin e shërbimeve (10 për qind), ndërkohë që huaja dhënë individëve vazhdon në rënie më të shpejtë (rënia vjetore në shtator të 2012 ishte 3.9 për qind kundrejt -0.4 për qind në dhjetor 2011).

Nga pikëpamja valutore, monedha vendase, e cila përfaqëson 36 për qind të totalit të kredive, shënoi rritje të moderuar, 16 për qind në shtator kundrejt së njëjtës periudhë në një vit më parë, nga 21 për qind të rritjes vjetore në dhjetor 2011. Monedha e huaj vazhdoi të ngadalësohet (rritja vjetore në shtator 2012 ishte 0.4 për qind nga 9.3 për qind në dhjetor 2011 dhe 13.6 për qind në shtator 2011), jo vetëm për shkak të ngurrimit të bankave për të dhënë kredi në monedhë të huaj me kosto të ulët të huamarrësit e pambulluar nga rreziku i kursit të këmbimit valutor (kreditë e individëve në valutë në terma vjetorë ranë me 6 për qind në shtator 2012 dhe 3 për qind në dhjetor 2011), por edhe për shkak të një kërkesë më të ulët të bizneseve për kredi në valutë të huaj.

Niveli i lartë i monedhës së huaj kufizon hapësirën për manovra të politikës monetare dhe mund të jetë një burim potencial destabilizues në sistemin financiar, pasi kjo mund të ekspozojë bankat ndaj mospërputhjeve valutore, me fjalë të tjera, rreziku indirekt i kredisë paraqet një rrezik të qartë, duke qenë se lëvizjet e pafavorshme të kursit të këmbimit mund të tendosin aftësinë paguese të bankave.

Në të ardhmen pritet që zgjerimi i kredisë të mbetet nën vlerave historike, me gjithë likuiditetin e mjaftueshëm bankar dhe mosmbështetjes në financimin e huaj. Ne parashikojmë që bankat të ruajnë standardet e shtrënguara të kredidhënies, nisur nga rritja e vazhdueshme e NPL-ve, pavarësisht një parashikimi për përmirësim të rritjes ekonomike.

Gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2012, cilësia e portofolit të kredive vijoi ecurinë e saj rënëse, ku raporti i kredive me probleme ndaj totalit të kredive në baza bruto, u ngjit në nivelin 22.7 për qind, kundrejt 21.1 për qind në qershor 2012 dhe 18.4 për qind që mbante në të njëjtën periudhë një vit më

⁵ Indeksi i Herfindahl – i cili tregon shkallën e përqendrimit – ishte 1580 në shtator 2012, më i lartë se një vit më parë (1510).

parë. Cilësia e kredisë është përkeqësuar si për bizneset, ashtu edhe për individët, dhe po kështu për kreditë në monedhë lokale dhe për ato në monedhë të huaj. Përballë kësaj situatë të përkeqësimit të portofolit të kredive, sektori bankar ka qenë nxitur të rrisë provigjionimin. Në shtator 2012, raporti i mbulimit të kredive me probleme (provigjione për kredi me probleme ndaj kredive me probleme) shënonte 53.4 për qind, nga 50.8 për qind që mbante në të njëjtën periudhë një vit më parë. Për sa i përket mbulimit të kredive me kolateral, të dhënat më të fundit tregojnë se vlera e kredive të garantuara me kolateral përbën 83.9 për qind të portofolit të kredisë në shtator 2012, nga 78.7 një vit më parë.

Tabelë: raporti i kredive të këqija për periudhën 2004-2012

Kreditë e këqija (%)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	9-mujori 2012
Sistemi	4.2	2.3	3.1	3.3	6.6	10.5	13.9	18.8	22.7
Sektori privat	5.4	2.6	3.5	3.6	7.6	12.3	15.5	20.8	26.0
Sektori i ekonomive familjare	1.5	1.7	2.2	3.0	5.5	8.2	11.7	15.8	17.4
Monedhë vendase	1.9	1.7	2.8	3.9	7.5	10.1	14.4	16.9	19.5
Monedhë e huaj	4.7	2.5	3.1	3.1	6.3	10.6	13.8	19.6	24.4

Likuiditeti. Gjatë periudhës janar-shtator 2012, situata e likuiditetit në sistemin bankar paraqitet e kënaqshme. Aktivët likuide zinin 29 për qind të totalit të aktiveve të sektorit bankar, nga 26.3 për qind në të njëjtën periudhë vitin e kaluar. Raporti i likuiditetit në total (aktivët likuide ndaj detyrimeve afatshkurtra) u rrit në 35.8 për qind nga 33.1 për qind në dhjetor 2011 dhe 31.3 në të njëjtën periudhë vitin e kaluar. Rritja më e madhe u evidentua në raportin e likuiditetit në valutë, i rritur në 27.4 për qind në shtator 2012 nga 26.5 për qind në qershor 2012, ndërkohë që ky raport në lekë vazhdon të shfaqë nivele të larta (45 për qind në shtator 2012). Bankat morën masat e duhura për të respektuar nivelet e reja minimale të raporteve të likuiditetit (sidomos ato në valutë) dhe në shtator 2012 të gjitha ishin në përputhje me këto kërkesa.

Raporti kredi/depozita ishte 58 për qind, në rënie të lehtë kundrejt muajit qershor 2012 (59 për qind) dhe muajit dhjetor 2011 (61 për qind), duke treguar likuiditet të qëndrueshëm strukturor në sistemin bankar shqiptar. Në lidhje me rritjen e depozitave, disa banka kanë ulur përdorimin e linjave të kreditit nga bankat mëmë, të cilat në shtator 2012 zinin 1 për qind të totalit të aktiveve të sistemit bankar, krahasuar me 1.2 për qind në qershor 2012, 1.5 për qind në fund të vitit 2011 dhe 1.7 për qind në të njëjtën periudhë vitin e kaluar.

Pavarësisht se financimi nga bankat mëmë mbetet një burim i rëndësishëm financimi për disa banka, sidomos filialet e bankave greke që operojnë në Shqipëri, në shtator 2012 linjat e kredisë kanë shënuar rënie krahasuar me të njëjtën periudhë një vit më parë. Këto fonde, në shtator 2012, shënonin rreth 54.9 miliardë lekë, nga 66 miliardë lekë një vit më parë. Bankat me kapital grek ishin të afta të përthithnin një pjesë të konsiderueshme të hyrjeve në depozita në sistemin bankar. Në përgjithësi, likuiditeti në filialet e bankave greke është përmirësuar dhe mbetet në nivele të kënaqshme.

Pozicioni i kapitalit. Gjatë gjysmës së parë të vitit 2012, norma e mjaftueshmërisë së kapitalit për sektorin bankar shqiptar shfaqti tendencë rënës, ndërkohë që në tremujorin e tretë të vitit raporti shënoi sërish rritje. Në shtator 2012 raporti mbante nivelin 15.9 për qind, ose 0.2 pikë përqindje më i lartë se në qershor 2012, duke reflektuar kështu një normë rritje më të lartë të kapitalit rregullator krahasuar me aktivët e ponderuara më rrezik (2.6 për qind kundrejt 1.4 për qind). Në të ardhmen e afërt, pritet që ky raport të jetë i qëndrueshëm ose të pësojë një rritje të lehtë, meqë bankat mund të preferojnë investime në aktive me rrezik më të ulët.

Prova e rezistencës. Nëpërmjet provës së rezistencës ose analizës “stress-test” për periudhën 2012-2013, vlerësohet ndikimi i situatave makroekonomike në gjendjen financiare të sektorit bankar,

duke përjashtuar mundësinë e rritjes së kapitalit të paguar gjatë periudhës së marrë në konsideratë. Në praktikë, situata zakonisht përkeqësohet gradualisht dhe bankat kanë kohë të marrin masat e nevojshme, duke injektuar kapital. Kjo analizë përmban skenarin bazë, i cili bazohet në parashikimin e treguesve ekonomikë dhe financiarë mbështetur kryesisht në ecurinë e tyre historike dhe skenarët e rënduar, të cilët supozojnë një situatë “të stresuar” me një probabilitet të ulët ndodhjeje, duke u mbështetur në tri goditje të mundshme në ekonominë shqiptare: a) ngadalësim i mëtejshëm i kreditimit; b) rritje e normave të interesit të tregut; dhe c) nënçmim i monedhës vendase.

Rezultatet e ushtrimit tregojnë që, në tërësi, sektori bankar paraqitet i qëndrueshëm në rast të realizimit të skenarëve. Niveli i kapitalizimit për të gjithë sektorin mbetet mbi nivelin minimal të kërkuar në rastin e skenarit bazë. Në rastin e skenarëve më të rënduar që përfshijnë supozimet përkatëse për uljen e normës së rritjes së PBB-së, uljen e nivelit të kreditimit dhe nënçmimin e kursit të këmbimit, banka të veçanta dhe sektori bankar mund të kenë nevojë për kapital shtesë. Në kushtet e presioneve nga zhvillimet ndërkombëtare dhe të aktivitetit ekonomik në vend, bankat duhet të monitorojnë me kujdes veprimtarinë e tyre për të mundësuar një nivel të përshtatshëm kapitalizimi për çdo situatë.

Në lidhje me vlerësimin e efektit zinxhir në sektorin bankar shqiptar, është ndërtuar edhe prova e rezistencës në lidhje me ekspozimin e sektorit bankar ndaj bankave mëma dhe grupit bankar zotërues. Rezultatet e stresstestit sugjerojnë se ekspozimi i bankave greke është zvogëluar, ndërkohë që ekspozimi i bankave italiane që veprojnë në Shqipëri vijon të mbetet i rëndësishëm.

Rreziqet. Rreziku i kreditit mbetet i qenësishëm për stabilitetin financiar. Niveli i lartë i kredive me probleme dhe kushtet e shtrënguara të kreditimit mund të ndikojnë në ngadalësimin e mëtejshëm të rritjes ekonomike, gjë e cila potencialisht përcillet si efekt negativ zinxhir në sistemin bankar. Për më tepër, në kushtet e ekspozimit të konsiderueshëm ndaj kredive në valutë të pambrojtura, një zhvlerësim i mundshëm i lekut do të ulte aftësinë ripaguese të këtyre kredive, duke cenuar tregues të stabilitetit financiar.

Banka e Shqipërisë në vazhdimësi ka bërë një sërë vlerësimesh cilësore dhe sasiore të portofolit të ristrukturuar të sistemit bankar për të adresuar rritjen e kredive me probleme. Në këtë kontekst ajo ka ndërtuar një sistem të ri raportues dhe një bazë të dhënash përkatëse. Gjatë kësaj periudhe, portofoli i kredive të ristrukturuara është rritur gradualisht, ndërkohë që vihet re se ajo pjesë e këtij portofoli e riklasifikuar brenda standardit është rritur me ritme inkurajuese. Banka e Shqipërisë ka mbështetur përdorimin e hapësirave për ristrukturimin e kredisë si një praktikë frytdhënëse në administrimin e kredive me probleme në sistemin bankar.

Banka e Shqipërisë gjykon se nivelet e likuiditetit dhe të mjaftueshmërisë së kapitalit të sistemit bankar duhen monitoruar me kujdes. Bankat duhet të kryejnë vlerësime rigoroze në lidhje me nevojat e tyre dhe në përputhje me profilin përkatës të rrezikut. Krahas kësaj, për krijimin e kushteve të duhura për nxitjen dhe mbështetjen e aktivitetit kreditues është e nevojshme që bankat të vazhdojnë të përmirësojnë proceset monitoruese në drejtimet e mëposhtme:

Së pari, bankave u kërkohet që të vijojnë të përmirësojnë procesin e monitorimit në fushat e mëposhtme:

- forcimi i strukturave përkatëse për vlerësimin e cilësisë së huamarrësit dhe të mbledhjes së kredisë;
- përsheptimi i veprimeve që mundësojnë ristrukturimin e kredisë së një huamarrësi të vlefshëm;
- njohjen në mënyrë proaktive të humbjeve të kredisë dhe krijimin e provigjoneve kundër rrezikut të kredisë;
- fshirjen në mënyrë efektive të huave të humbura dhe mundësimin e rikthimit të vlerës maksimale të kredisë përmes procedurave të ekzekutimit të detyrueshëm të kolateralit.

Ndërmarrja e këtyre masave në mënyrë eficiente dhe me transparencë, do të çlirojë burime të reja në sektorin bankar dhe do të mbështesë aktivitetin kredidhënës në vend.

Banka e Shqipërisë po inkurajon autoritete të tjera publike që të përsheptojnë stimujt e nevojshëm ligjorë dhe financiarë, të cilët mund të përmirësojnë mjedisin e aktivitetit bankar, si për shembull kuadrin lidhur me procedurat e ekzekutimit të detyrueshëm të kolateralit me trajtim të veçantë për praktikën e huave të bankave. Reforma lidhur me subjektet private të përmbartimit duhet të pasohet

nga përmirësime operacionale shitesë, si për shembull rritja e efikasitetit dhe konsistencës së vendimeve gjyqësore, duke ofruar programe për rritjen e njohurive financiare për gjykatësit, përmirësimi i infrastrukturës për përfundimin e rezultateve më të mira në ankande, si dhe inkurajimi i përqasjes së zgjidhjes së pretendimeve ndërmjet palëve jashtë detyrës së gjykatës. Gjithashtu, Banka e Shqipërisë inkurajon hyrjen në treg të institucioneve të specializuara në administrimin e aktiveve joperformuese.

Masat për të zbutur impaktin e krizës ekonomike ndërkombëtare. Në kuadër të zhvillimeve të pafavorshme në eurozonë, Banka e Shqipërisë ka ndërmarrë disa masa për të mbrojtur sektorin bankar vendas kundër efekteve ngjyese, si dhe për të ruajtur stabilitetin financiar të vendit. Ky qëndrim proaktiv, së bashku me nivelin e ulët të ekspozimit ndaj aktiveve publike toksike potenciale të Eurozonës, kanë siguruar fortësinë e sistemit bankar kundrejt presioneve në rritje që burojnë nga tensioni në rritje në Greqi dhe Itali.

Në këtë drejtim, kuadri rregullator dhe mbikëqyrës që mbulojnë likuiditetin e bankave është përmirësuar me anë të kufijve më konservatorë rregullatorë, të diferencuar sipas llojit të aktivitetit dhe valutës.

Përveç kësaj, për të marrë kompetenca më gjithëpërfshirëse në adresimin e situatave të rrezikut sistematik, BSH-ja propozoi një sërë ndryshimesh të rëndësishme të ligjit të bankave, të cilat u aprovuan nga Kuvendi në nëntor 2011. Më poshtë renditen disa ndryshime të rëndësishme:

- Paraqitja e konceptit të rrezikut sistematik;
- Dhënia e kompetencave BSH-së për të urdhëruar shitjen e një pjesë ose të gjitha aktiveve të një banke që shfaq performancë të dobët ndaj një banke tjetër të zgjedhur nga BSH-ja, duke synuar të adresojë rrezikun sistematik;
- Futja e konceptit të bankës urë, për të lejuar menaxhimin e aktiveve të bankave që shfaqin performancë të dobët;
- Krijimi i hapësirave ligjore për të mundësuar një transformim efikas të degëve të bankave të huaja në filiale (vlen të theksohet transformimi i detyrueshëm si rrjedhojë e vendimit të BSH-së kur kjo e fundit e shihet të nevojshme për qëllimet e adresimit të rrezikut sistematik).

Gjithashtu, rregullorja e re “Për krijimin, licencimin dhe funksionimin e bankës urë” është aprovuar me vendimin nr. 27, datë 16.5.2012 të Këshillit Mbikëqyrës të BSH-së. Qëllimi i kësaj rregulloreje është të vendosë rregullat dhe kriteret kryesore të autoritetit mbikëqyrës në rastin e krijimit të bankës urë. Rregullorja është përgatitur në përputhje me ndryshimet e reja të ligjit të bankave, ku është prezantuar koncepti i bankës urë.

Përveç këtyre, Kuvendi adoptoi disa ndryshime në ligjin për sigurimin e depozitave në korrik 2012, për të forcuar rezervat financiare të Agjencisë së Sigurimit të Depozitave.

Masa të tjera të ndërmara nga BSH-ja ishin kërkesa ndaj bankave me rëndësi sistematike për përgatitjen e planit për përmirësim dhe zgjidhje dhe paraqitjen e tij pranë BSH-së, në përputhje me iniciativat e fundit financiare globale. Në të njëjtën kohë, për të lehtësuar procesin e planifikimit të bankave dhe për të orientuar përpjekjet e tyre drejt objektivave të dëshiruara, BSH-ja ka nisur një dialog konstruktiv me to. Në këtë kuadër, bankat janë përfshirë në përgatitjen e varianteve të rimëkëmbjes si përgjigje për situata të pafavorshme individuale ose sistematike që prekin pozicionet e kapitalit ose likuiditetit, duke synuar të reduktojnë eksternalitetet dhe rritjen e fortësisë së sistemit. Nga ana tjetër, identifikimi i strategjive të përshtatshme të zgjidhjes si pjesë e planifikimit do të mbështesë më tej kompetencat e zgjeruara mbikëqyrëse për trajtimin e bankave problematike, të atribuara BSH-së nëpërmjet ndryshimeve të fundit ligjore.

2. BILANCI DHE BORXHI I QEVERISË SË PËRGJITHSHME

Zhvillimet e fundit fiskale

Nga të dhënat paraprake të thesarit të Ministrisë së Financave, për vitin 2012 të ardhurat totale në buxhetin e konsoliduar arritën në 329.9 miliardë lekë (shih tabelën 1). Të ardhurat totale buxhetore ishin rreth 1 për qind më të ulëta se plani sipas aktit normativ për 2012 dhe 0.2 për qind më të ulëta se një vit më parë. Shpenzimet totale arritën në 375.2 miliardë lekë (shih tabelën 1) 0.3 për qind më të ulëta se në vitin 2012, dhe 7 miliardë më të ulëta se planifikimi.

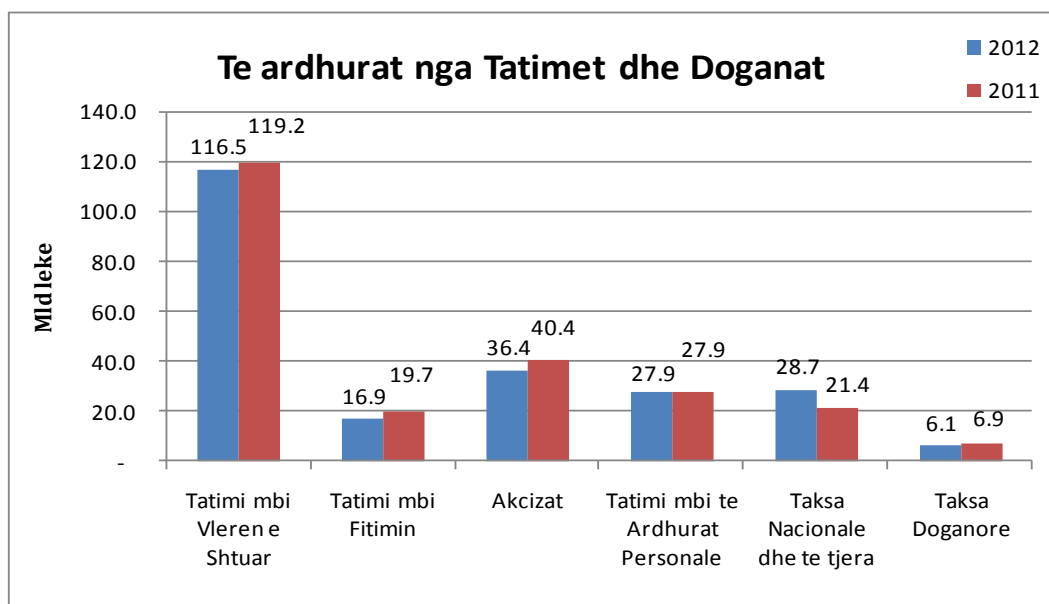

Deficiti fiskal, i llogaritur si diferenca e të ardhurave me shpenzimet gjithsej të buxhetit të konsoliduar, arriti në 45.3 miliardë deri në fund të 2012, 4.2 miliardë lekë më pak se planifikimi sipas aktit normativ. Deficiti është financiar në pjesën më të madhe me burime të brendshme (kryesisht huamarrje): 1.2 miliardë lekë janë të ardhurat nga privatizimi të destinuara për financimin e deficitit; 24.8 miliardë lekë të ardhurat nga huamarrja e brendshme neto. Financimi i huaj neto i deficitit ka qenë në nivelin 18.9 miliardë lekë.

Treguesit kryesorë të buxhetit të konsoliduar për vitin 2012

Miliard lekë	janar-dhjetor '11	janar-dhjetor '12	Akt normativ 2012
TË ARDHURAT TOTALE	330.5	329.9	332.8
SHPENZIMET TOTALE	376.2	375.2	382.3
Nga të cilat: SHPENZIMET KORENTE	305.6	314.6	313.2
Nga të cilat: SHPENZIMET KAPITALE	70.6	60.6	64.7
BALANCA FISKALE	-45.7	-45.3	-49.5
BALANCA PRIMARE	-4.6	-3.8	-7.3

Të ardhurat tatimore gjatë vitit 2012 ishin 300.9 miliardë lekë. Ato u realizuan në masën 98.5 për qind, ose rreth 4,6 miliardë lekë më pak se planifikimi sipas aktit normativ dhe 1 për qind më pak se një vit më parë. Të ardhurat nga tatimet dhe doganat arritën në nivelin e 232.6 miliardë lekë, duke qenë 1.2 për qind më të ulëta se një vit më parë ose 3 miliardë lekë më pak.

Tatimet dhe doganat mbledhën gjatë vitit të kaluar 232.6 miliardë, me rënie 1.2 për qind nga një vit më parë ose 3 miliardë lekë më pak.

Të ardhurat nga TVSH-ja për vitin që shkoi arritën në rreth 116.5 miliardë, ose 2.2 për qind më pak se një vit më parë. TVSH-ja mbi shitjet e brendshme arriti në 24.8 miliardë me rënie të ndjeshme prej 5.7 për qind kundrejt vitit 2011; TVSH-ja e mbledhur mbi importet kapi shifrën e rreth 92.7 miliardë lekë, me ulje 234 milionë lekë ose 0.3 për qind kundrejt vitit 2011.

Të ardhurat nga akcizat për vitin 2012 arritën në 36.4 miliardë lekë, me rënie të ndjeshme kundrejt një viti më parë prej rreth 4 miliardë lekë ose 9.9 për qind. Duke filluar nga 1 tetori 2012, akcizat administrohen dhe mbledhen tërësisht nga administrata doganore. Tatim fitimi për vitin që kaloi

arriti në 16.9 miliardë lekë, duke rënë ndjeshëm mbi baza vjetore me 3.2 miliardë lekë ose 14.5 për qind. Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale arritën në 28 miliardë lekë, në të njëjtin nivel me një vit më parë; të ardhurat nga taksat nacionale patën rritje të ndjeshme kundrejt një viti më parë, me 7.3 miliardë lekë më shumë ose 34 për qind rritje vjetore; taksa doganore arriti në 6.1 miliardë lekë, 11 për qind më pak se periudha paraardhëse.

Të ardhurat nga pushteti vendor arritën 10.9 miliardë lekë, 3.5 miliardë lekë, 7.9 për qind më pak se një vit më parë.

Të ardhurat nga fondet speciale kapën shifrën e 58.5 miliardë lekë, duke u rritur me 29 për qind kundrejt vitit 2011.

Të ardhurat jotatimore për vitin 2012 ishin 24 miliardë lekë, ose 1.3 miliardë më shumë se një vit më parë.

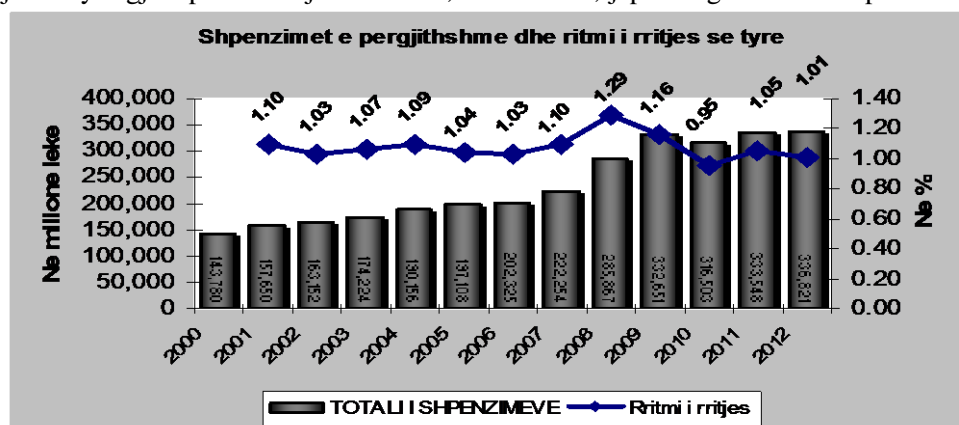
Analiza e realizimit të pritshëm të shpenzimeve buxhetore për vitin 2012

Vështrim i përgjithshëm - shpenzimet e përgjithshme të buxhetit, në fund të muajit nëntor 2012, arritën në rreth 336.8 miliardë lekë, nga rreth 349.8 miliardë lekë të parashikuara për këtë periudhë, duke u realizuar në rreth 96.3 për qind të parashikimit të periudhës ose me një mosrealizim prej rreth 13.0 miliardë lekë. Në analizën e shpenzimeve për periudhën janar-nëntor 2012 duhet mbajtur parasysh se në realizimin faktik të tyre, janë përfshirë edhe shpenzimet e kryera nga fondi rezervë i Këshillit të Ministrave dhe nga fondi i kontigjencës për ruajtjen e deficitit.

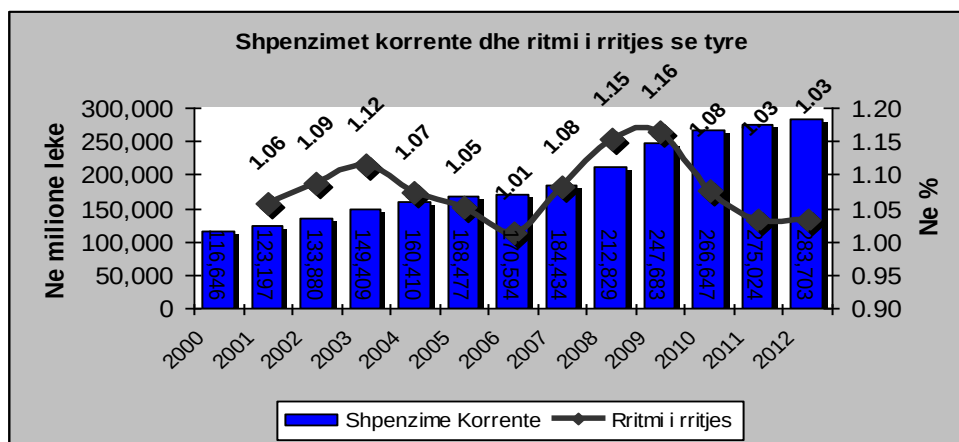
- Fondi rezervë i Këshillit të Ministrave, i planifikuar për vitin 2012, në 2.0 miliardë lekë, deri në fund të muajit nëntor, është ekzekutuar në rreth 1.4 miliardë lekë, nga të cilat rreth 62.1 milionë lekë për shpenzime personeli, rreth 1 054.5 milionë lekë për shpenzime të tjera korente dhe rreth 256.2 milionë lekë për investime.

- Fondi i kontigjencës për ruajtjen e deficitit, i planifikuar në rreth 2.66 miliardë lekë, deri në fund të muajit nëntor 2012, është përdorur në rreth 2.21 miliardë lekë, nga të cilat 2.0 miliardë lekë janë dhënë në formën e huas KESH-it dhe 208.8 milionë lekë në formën e subvencionit, për kompensimin e vlerës së taksës së biznesit të vogël, të përdorur për rimbursimin e pajisjeve fiskale dhe taksimetrave, të njësitë e qeverisjes vendore.

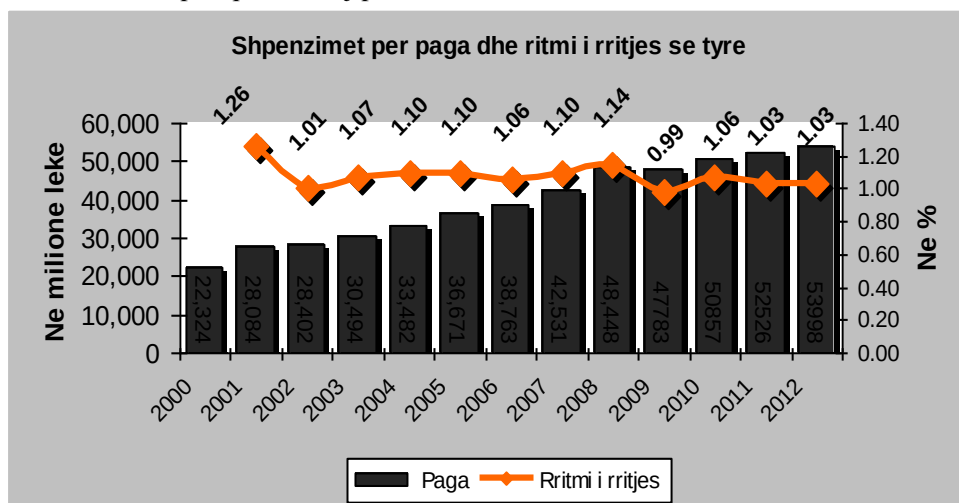
Krahasuar me planin vjetor, këto shpenzime janë realizuar në rreth 84.9 për qind, ndërsa kundrejt së njëjtës periudhë të një viti më parë, shpenzimet buxhetore rezultojnë rreth 3.3 miliardë lekë më pak ose rreth 1.0 për qind më të ulëta. Ecuria e shpenzimeve buxhetore në shumë absolute, si dhe ritmi i rritjes së tyre gjatë periudhës janar-nëntor, në disa vite, jepet në grafikun e mëposhtëm:

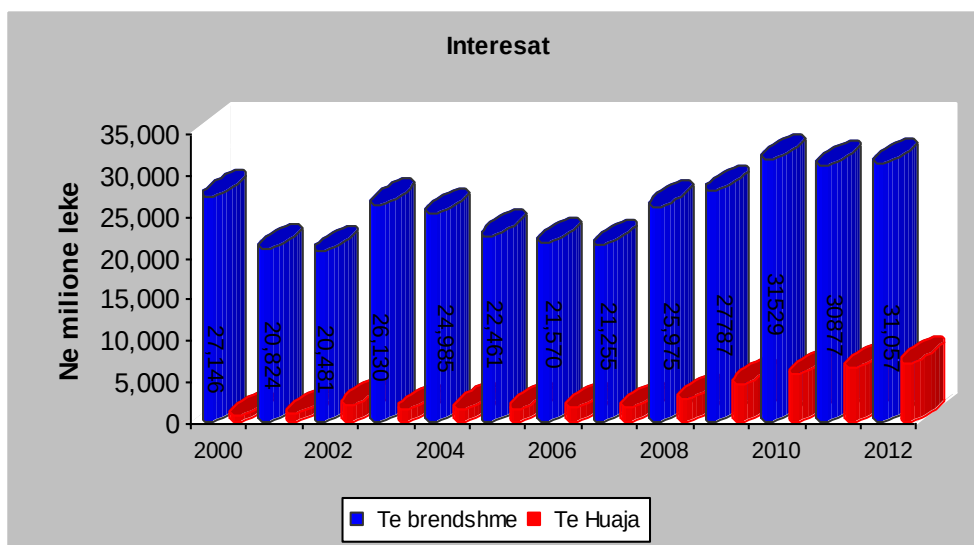
Shpenzimet korente në fund të muajit nëntor 2012, kanë arritur në rreth 283.7 miliardë lekë. Krahasuar me planin vjetor këto shpenzime janë realizuar në rreth 88.0 për qind, ndërkohë që krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar, këto shpenzime rezultojnë rreth 8.7 miliardë lekë më të larta ose rreth 3.1 për qind më shumë.

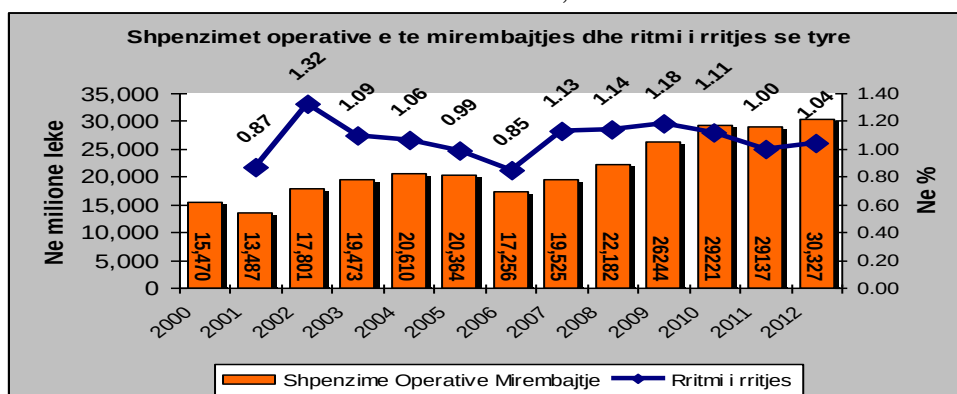
Shpenzimet e personelit që përfaqësojnë rreth 22.0 për qind të totalit të shpenzimeve korente të realizuara gjatë periudhës janar-nëntor 2012, rezultojnë pothuajse në nivelin e parashikimit të periudhës. Kundrejt planit vjetor këto shpenzime në fund të muajit nëntor janë realizuar në rreth 88.1 për qind të tij, ndërkohë që krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë shpenzimet e personelit rezultojnë rreth 1.7 miliardë lekë më të larta, ose rreth 2.8 për qind më shumë. Shpenzimet për paga janë rreth 2.8 për qind më të larta se një vit më parë ose rreth 1.5 miliardë lekë më shumë se një vit më parë, ndërkohë që shpenzimet për sigurimet shoqërore janë rreth 218 milionë lekë më shumë ose rreth 2.6 për qind më të larta, se një vit më parë. Pagat janë rreth 1.4 për qind mbi nivelin e parashikimit të periudhës dhe kontributi për sigurimet shoqërore pothuajse në nivelin e parashikimit, duke qenë në të njëjtën kohë respektivisht shpenzimet për paga rreth 92.2 për qind e planifikimit vjetor dhe shpenzimet për sigurimet shoqërore në rreth 90.0 për qind e këtij planifikimi.

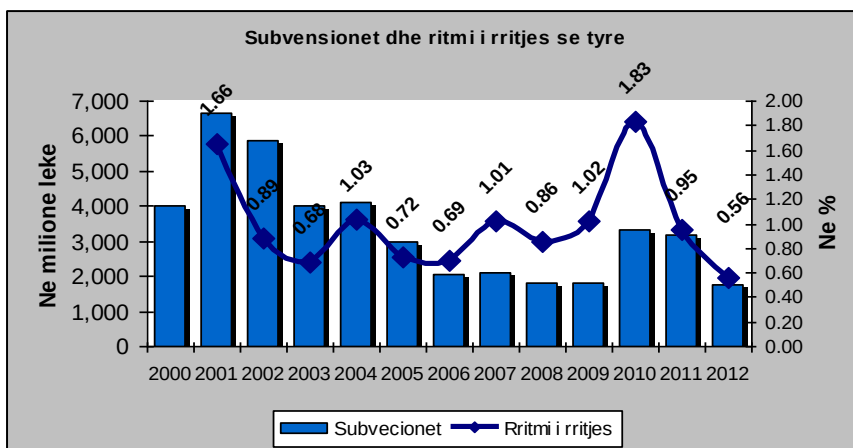
Shpenzimet për interesa që përfaqësojnë rreth 13.4 për qind të totalit të shpenzimeve korente të realizuara gjatë periudhës janar-nëntor 2012, rezultojnë me një kursim kundrejt parashikimit të periudhës, prej rreth 5.5 miliardë lekë, rrjedhojë kjo e kursimit për rreth 3.8 miliardë lekë në interesat e brendshëm dhe rreth 1.8 miliardë lekë në interesat e jashtëm. Kundrejt planit vjetor, interesat janë realizuar në rreth 76.9 për qind, ndërsa krahasuar me një vit më parë ato rezultojnë rreth 803 milionë lekë më të larta ose rreth 2.2 për qind më shumë. Ecuria e shpenzimeve për interesa gjatë periudhës janar-nëntor, në vite, jepet nga grafiku i mëposhtëm:

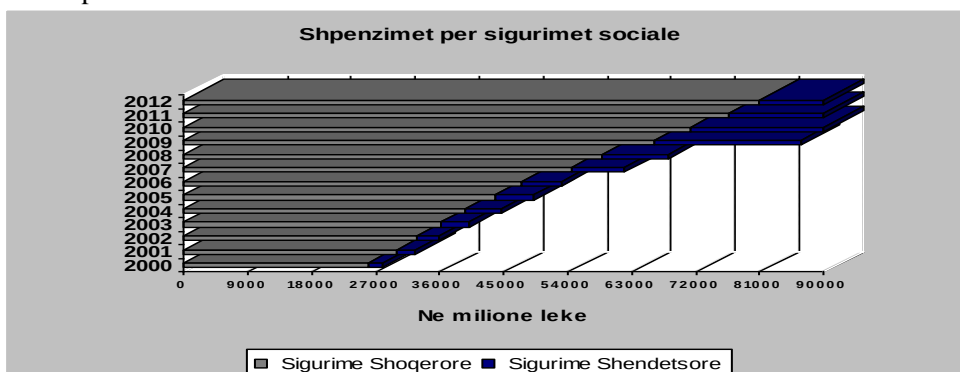
Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes gjatë periudhës janar-nëntor 2012 arritën në rreth 30.3 miliardë lekë, duke qenë rreth 4.7 miliardë lekë mbi nivelet e parashikuara. Këtu duhen mbajtur parasysh edhe përdorimet nga fondi rezervë i Këshillit të Ministrave dhe nga kontigjenca, të evidentuara më sipër, ku përmendim 2.0 miliardë lekë të dhëna në formën e huas, KESH-it.

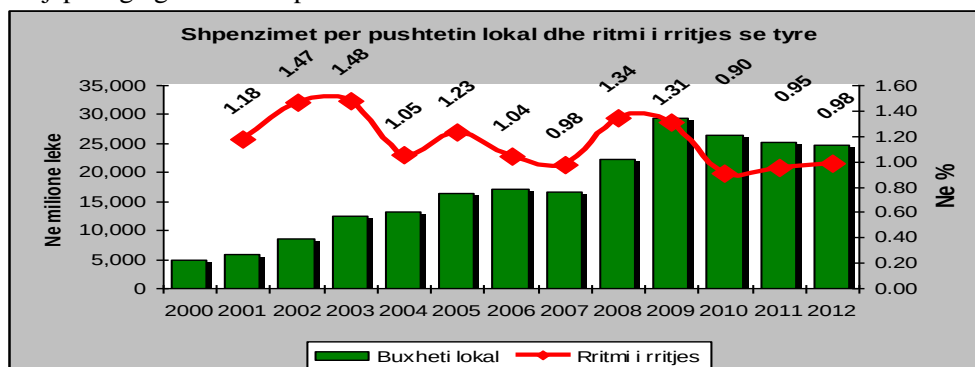
Shpenzimet për subvencione në fund të muajit nëntor 2012 arritën në rreth 1.8 miliardë lekë ose rreth 366 milionë lekë më shumë se parashikimi. Këtu duhet marrë parasysh edhe fakti i përmendur më sipër se rreth 208.8 milionë lekë janë dhënë me vendime të Këshillit të Ministrave, në formën e subvencionit, për kompensimin e vlerës së taksës së biznesit të vogël, të përdorur për rimbursimin e pajisjeve fiskale dhe taksimetra, të njësitë e qeverisjes vendore.

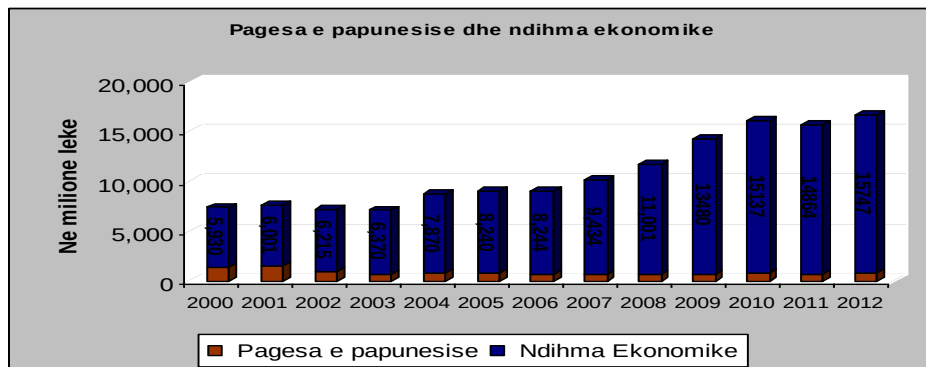
Shpenzimet për fonde speciale gjatë periudhës janar-nëntor 2012 rezultojnë rreth 1.8 miliardë lekë më pak apo rreth 1.6 për qind nën nivelin e parashikimit të periudhës. Kundrejt planit vjetor shpenzimet për fondet speciale janë realizuar në nivelin 88.5 për qind, nga të cilat sigurimet shoqërore janë realizuar në rreth 90.2 për qind të planit vjetor, sigurimet shëndetësore në rreth 89.3 për qind të këtij plani, ndërsa shpenzimet për kompensimin e pronarëve janë realizuar në rreth 66.7 për qind të planit vjetor. Krahasuar me një vit më parë shpenzimet për sigurimet shoqërore rezultojnë rreth 4.3 miliardë lekë më të larta ose rreth 7.7 për qind më shumë, shpenzimet për sigurimet shëndetësore rezultojnë rreth 1.6 miliardë lekë më të larta, ose rreth 6.8 për qind më shumë, ndërsa shpenzimet për kompensimin e pronareve ishin rreth 305 milionë lekë më të ulëta.

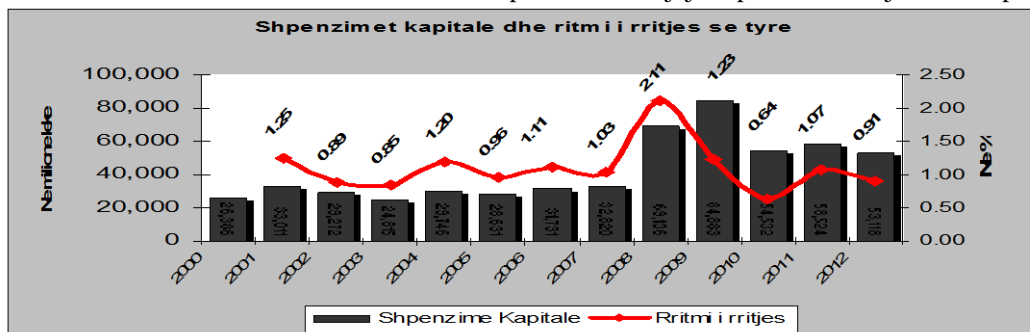
Shpenzime të pushtetit lokal zunë rreth 8.7 për qind të shpenzimeve korente. Për periudhën janar-nëntor 2012 ato kanë arritur në rreth 24.6 miliardë lekë, ose rreth 411 milionë lekë nën nivelin e planifikimit për këtë periudhë të vitit 2012. Kundrejt planit vjetor këto shpenzime kanë arritur në rreth 83.5 për qind të tij. Krahasuar me një vit më parë këto shpenzime rezultojnë rreth 492 milionë lekë më të ulëta ose rreth 2.0 për qind më pak. Ecuria e shpenzimeve të pushtetit vendor për periudhën janar-nëntor për disa vite jepet nga grafiku i mëposhtëm.

Pagesa e papunësisë është realizuar në rreth 103.0 për qind të parashikimit të periudhës, duke qenë rreth 91.0 për qind e parashikimit vjetor, si dhe rreth 123 milionë lekë më shumë se në të njëjtën periudhë të një viti më parë ose 15.6 për qind më e lartë. Ndërkohë, ndihma ekonomike gjatë periudhës janar-nëntor 2012 rezulton rreth 488 milionë lekë më shumë ose rreth 3.2 për qind mbi parashikimin e periudhës, duke qenë në të njëjtën kohë rreth 92.3 për qind e planit vjetor. Kundrejt të njëjtës periudhë të një viti më parë ndihma ekonomike rezulton rreth 0.9 miliardë lekë më shumë ose rreth 5.9 për qind më e lartë.

Shpenzimet kapitale deri në fund të muajit nëntor 2012 janë realizuar në rreth 76.0 për qind të planit vjetor. Këtu duhet të mbahet parasysh edhe fakti se rreth 256.2 milionë lekë janë dhënë nga fondi rezervë i buxhetit të shtetit për investime. Brenda këtyre shpenzimeve, investimet me financim të brendshëm janë realizuar në masën 87.0 për qind, ndërkohë që investimet me financim të huaj janë realizuar në masën 68.9 për qind të parashikimit vjetor. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar investimet e brendshme rezultojnë rreth 12.9 miliardë lekë më të ulëta ose rreth 35.0 për qind më pak, ndërkohë që investimet me financim të huaj rezultojnë rreth 7.7 miliardë lekë më të larta ose rreth 35.7 për qind më shumë. Për rrjedhojë, investimet në total në fund të muajit nëntor 2012 janë rreth 9.2 për qind më të ulëta ose rreth 5.4 miliardë lekë më pak se në të njëjtën periudhë të një viti më parë.

Struktura e investimeve kapitale të realizuar gjatë periudhës janar-nëntor 2012 është rreth 45.1 për qind nga financimi i brendshëm dhe rreth 54.9 për qind nga financimi i huaj.

2.1 Strategjia e politikave dhe objektivat afatmesëm

Politikat tatimore dhe parashikimi për të ardhurat në periudhën afatmesme

Gjatë vitit 2012 pati ndryshime të rëndësishme të kuadrit ligjor tatimor, ndryshime që pritet të japin efektin e tyre mbi të ardhurat e mbledhura gjatë tri viteve në vijim. Po i analizojmë ato më poshtë.

Ligji i ri mbi akcizat në Republikën e Shqipërisë, hyrë në fuqi që nga i tetor 2012, vendos rregulla dhe procedura të reja për mbledhjen dhe administrimin e akcizave, duke ia kaluar këto funksione Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave, për të gjitha mallrat e akcizës. Ligji i ri përafron (pothuajse në mënyrë të plotë) kuadrin ligjor për akcizat me legjislacionin e harmonizuar të BE-së.

Muaji mars i vitit në vijim shënoi fillimin (*go live*) e zbatimit të projektit koncesionar të pullave fiskale. Projekti përfshin jo vetëm prodhimin e pullave të një sigurie të lartë, por edhe monitorimin dhe

gjurmimin e tyre, duke pasur si objektiv uljen e informalitetit dhe rritjen e kontrollin në tregtimin e mallrave të akcizës. Pritshmëritë janë që në vijim të konsolidimit të projektit dhe periudhës së “tranzicionit” për kuadrin e ri ligjor dhe administrativ, politikat e ndërmarra do të kenë efekt të konsiderueshëm në të ardhurat e mbledhura, përgjatë periudhës 2013-2015.

Ligj i ri është draftuar për TVSH-në dhe është në diskutim, nga ekspertë të Ministrisë së Financave, administratës tatimore dhe grupet e interesit. Procesi i hartimit të ligjit të ri është mbështetur financiarisht nga fondet IPA 2007 dhe është asistuar nga ana teknike nga ekspertë francezë. Draftligji është në përputhje me direktivën 2006/112/EC. Qëllimi i hartimit të këtij ligji shkon në të njëjtën linjë me arritjen e objektivit për të hartuar një ligj, i cili nuk duhet të shtrembërojë kushtet e konkurrencës dhe të mos pengojë qarkullimin e lirë të mallrave dhe të shërbimeve duke eliminuar sa është e mundur, faktorët, të cilët mund të shtrembërojnë kushtet e konkurrencës, jo vetëm në rrafshin kombëtar, por për t’i paraprirë edhe atij komunitar. Për shkak të risive që sjell ligji dhe nevojës për diskutime të thelluara për elemente të ndryshme të tij, pritet hyrja në fuqi jo më shpejt se ...

Projektkodi i ri doganor është hartuar në përputhje të plotë me rregulloren 450/2008 të Bashkimit Europian dhe ka si qëllim kryesor lehtësimin e biznesit, garantimin e një niveli të lartë të sigurisë dhe mbrojtjes për t’iu përgjigjur në këtë mënyrë sfidave me të cilat do të përballen Shqipëria me realitetin ekonomik të Bashkimit Europian. Projektlegjislacioni doganor synon modernizimin dhe thjeshtëzimin e rregullave doganore përmes një mjedisi doganor pa letër si për autoritetin doganor ashtu edhe për operatorin ekonomik, përdorimin e mjeteve dhe teknologjisë moderne të kompjuterizimit, të cilat përbëjnë bazën për një procedurë zhdoganimi të thjeshtë dhe eficiente. Kodi i ri doganor bazuar veçanërisht në sisteme kompjuterike të integruara ofron:

- thjeshtimin e rregullave doganore;
- përmirësimin e kontrolleve doganore, të cilat parësisht kryhen bazuar në një analizë risku si pjesë e kornizës së menaxhimit të riskut;
- lehtësimin e procedurave të zhdoganimit, të cilat do të jenë plotësisht të kompjuterizuara dhe do të ofrojnë maksimumin e thjeshtëzimeve;
- efikasitetin në zbatimin e procedurave doganore, të cilat janë riorganizuar në “procedura speciale”, duke mundësuar një ristrukturim të transitit (kombëtar dhe të jashtëm), magazinimit (magazinimi i përkohshëm, magazinimi doganor, zonat e lira), përdorimit të veçantë (pranimi i përkohshëm dhe *end-use*) dhe përpunimit (përpunimi aktiv dhe pasiv).

Deklarata integrale e të ardhurave personale u zbatua për herë të parë në 2012, duke qenë data 30 shtator afati i fundit për deklarimin e të ardhurave të përfuara nga individët gjatë 2011. Sipas kuadrit ligjor në fuqi jo të gjithë individët e kanë detyrimin për deklarim (është vendosur një prag minimal prej 2 milionë lekë të ardhura bruto në vit). Pra, kemi të bëjmë me një skemë të thjeshtuar, që pritet të zgjerohet në një moment të dytë, në varësi të ecurisë së zbatimit nga administrata. Vendosja e deklarimit integral të të ardhurave nga TAP-i përbën një masë që lidhet me uljen e informalitetit, mbledhjen e të dhënave dhe rritjen e kontrollit mbi këtë kategori taksapaguesish, ndërsa efekti në të ardhura është i pritshëm në periudhën afatmesme.

Në aspektin administrativ, vijojnë përpjekjet për formalizimin e ekonomisë, luftën kundër evazionit dhe kontrabandës. Në këtë kuadër, janë në proces negociimi dy projekte koncesionare:

- Koncesioni për sistemin e markimit të karburanteve në Republikën e Shqipërisë;
- Koncesioni i skanimit të kontejnerëve.

Dhënia me koncesion e shërbimit të markimit dhe monitorimit të karburanteve në RSH synon të sigurojë dhe garantojë pagesën e taksave dhe tatimeve të parashikuara nga legjislacioni i Republikës së Shqipërisë për tregtimin e karburanteve në territorin shqiptar nëpërmjet kontrollit të tregut të karburanteve (akcizë, TVSH, rentë minerare). Ky kontroll bëhet i mundur pikërisht me anë të sistemit të markimit të karburanteve ofruar nga shoqëria propozuese, i cili vërteton jo vetëm nëse përbërja e karburanteve ka ndryshuar mbas pagesës së taksave, por edhe nëse karburanti në qarkullim është i shënjuar, pra ka paguar taksën, apo është karburant i pa shënjuar, pra i futur kontrabandë në tregun shqiptar.

Dhënia me koncesion e shërbimit të skanimit të kontejnerëve dhe automjeteve të tjera ka për objekt projektimin, financimin, zbatimin dhe administrimin e shërbimit të kontrollit të kontejnerëve të destinuar për import, eksport apo që janë në regjim transitor, në gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë. Ky kontroll propozohet të realizohet nëpërmjet instalimit dhe përdorimit të disa pajisjeve “skaner” të një teknologjie të lartë inspektimi, e cila bën të mundur kontrollin e automjeteve pa qenë nevoja për të ndërhyrë fizikisht. Ky projekt ndër të tjera synon të sigurojë dhe të garantojë një mjet mbështetjeje të plotë për sistemin doganor dhe sistemin kufitar shqiptar nëpërmjet aplikimit të metodave bashkëkohore, duke mundësuar: zbulimin e evazionit të të ardhurave, duke përfshirë keqdeklarimin e tarifave; zbulimin e mallrave dhe produkteve kontrabande; zbulimin e mallrave dhe produkteve narkotike; lëvizjen e paligjshme të armëve dhe municioneve dhe në mënyrë të veçantë zbulimin e evazionit për mallrat e akcizës (duhani, alkooli, vajrat, karburantet etj.).

Parashikimi i të ardhurave

Bazuar në buxhetin e miratuar për vitin 2013, si dhe kuadrin makroekonomik e fiskal të miratuar për periudhën 2014-2016 dhe në politikat tatimore për tri vitet në vijim, të ardhurat totale në buxhetin e konsoliduar për tri vitet 2013-2015 në vlerë janë parashikuar përkatësisht në nivelet 360.6 miliardë lekë për vitin 2013; 376.3 miliardë lekë për vitin 2014 dhe 391.5 miliardë lekë për vitin 2015, me një rritje vjetore prej respektivisht 8.4%, 4.3% dhe 4%, ndërsa në raport me PBB-në të ardhurat do jenë respektivisht 25.6% në 2013-ën dhe 2014-ën dhe në nivelin prej 25.5% të PBB-së në vitin 2015.

Ecuria e të ardhurave nga tatimet dhe doganat si zëri kryesor i të ardhurave të buxhetit të shtetit, për periudhën 2013-2015 parashikohet që të ketë një rritje vjetore prej 7.4% në vitin 2013; 3.8% në vitin 2014 dhe një rritje prej 4.6% në vitin 2015 kundrejt një viti më parë. Në raport me PBB-në ato parashikohen të jenë në nivelin prej 18.1% të PBB-së për të tri vitet 2013-2015. Në tabelat e mëposhtme paraqiten projeksionet e të ardhurave të Buxhetit të Shtetit për periudhën afatmesme në vijim.

TREGUESIT FISKALE SIPAS BUXHETIT TE KONSOLIDUAR

ne milion Leke

Nr.	E M E R T I M I	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
						Akt Normativ	Buxheti	PBA	PBA
	TOTALI TE ARDHURAVE	291,238	298,981	324,721	330,469	332,758	360,661	376,272	391,508
I.	Ndihmat	4,228	4,430	4,605	3,811	4,020	11,995	12,489	13,016
II.	Te ardhura tatimore	264,421	270,830	288,564	303,927	305,508	328,088	340,435	356,193
II.1	Nga Tatimet dhe Doganat	205,292	208,870	223,019	235,509	235,922	255,169	265,198	277,477
1	Tatimi mbi Vleren e Shtuar	107,094	110,062	113,998	119,189	119,040	128,206	132,727	138,482
2	Tatimi mbi Fitimin	18,108	17,149	17,606	19,712	16,553	17,747	18,339	19,113
3	Akcizat	32,510	33,504	38,788	40,403	36,492	42,484	42,514	44,521
4	Tatimi mbi te Ardhurat Personale	24,498	26,820	27,058	27,967	28,128	29,328	30,806	32,229
5	Taksa Nacionale dhe te tjera	14,423	13,405	18,295	21,388	29,657	31,130	34,372	36,587
6	Taksa Doganore	8,660	7,929	7,274	6,850	6,053	6,274	6,440	6,545
II.2	Te ardhura nga Pushteti Lokal	11,307	12,149	11,898	11,791	11,073	12,003	12,258	12,973
1	Taksa lokale	7,137	8,154	7,684	7,279	6,580	6,925	7,240	7,660
2	Tatimi mbi Pasurine (ndertesat)	1,586	1,509	1,896	1,942	2,690	3,074	3,051	3,255
3	Tatimi mbi Biznesin e vogel	2,584	2,486	2,318	2,570	1,803	2,004	1,967	2,058
II.3	Te ardhura nga fondet speciale	47,822	49,812	53,647	56,627	58,513	60,916	62,979	65,742
1	Sigurimi Shoqeror	42,547	44,344	45,041	48,839	50,577	51,799	54,988	57,529
2	Sigurimi Shendetesor	5,275	5,467	6,432	6,152	6,436	7,617	6,991	7,314
3	Te ardhurat per kompensimin ne vlere te pronareve	0	0	2,174	1,636	1,500	1,500	1,000	900
III.	Te ardhura jotatimore	22,588	23,720	31,552	22,731	23,230	20,578	23,348	22,299
1	Transferimi fitimi nga Banka e Shqiperise	5,700	6,241	4,936	5,710	4,500	5,200	5,465	5,728
2	Te ardhura nga institucionet buxhetore	8,919	9,338	13,994	10,336	9,150	10,428	12,483	11,042
2.1	Te ardhura nga sistemi i arsimit te larte	0	0	0	0	3,200	3,000	3,500	3,600
2.2	Te ardhura jo-tatimore te pushtetit vendor	0	0	0	0	2,000	2,300	2,500	2,570
2.3	Te tjera te ardhura nga inst. buxh per qev. qendrore	0	0	0	0	3,950	5,128	6,483	4,872
3	Dividenti	6,402	374	735	1,060	430	150	200	200
4	Tarifat sherbimeve	0	4,183	2,977	3,510	3,850	2,750	3,000	3,070
5	Te tjera	1,567	3,584	8,910	2,115	5,300	2,050	2,200	2,260
5.1	Shitja e H. Dajtit/Hidro Lana-Bregasit	0	0	4,060	0	2,000	0	0	0
5.2	Shitja e licencave 3G	0	0	4,352	1,500	500	0	0	0
5.3	Jashte limitit	0	0	0	0	1,600	1,400	1,700	1,760
5.4	Te tjera (te rastesishme)	0	0	498	615	1,200	650	500	500
	PBB nominal	1,089,293	1,148,082	1,222,462	1,297,710	1,346,169	1,407,016	1,469,199	1,537,084

Burimi: Ministria e Financave

TREGUESIT FISKALE SIPAS BUXHETIT TE KONSOLIDUAR

ne % te PBB

Nr.	E M E R T I M I	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
						Akt Normativ	Buxheti	PBA	PBA
	TOTALI TE ARDHURAVE	26.7	26.0	26.6	25.5	24.7	25.6	25.6	25.5
I.	Ndihmat	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.9	0.9	0.8
II.	Te ardhura tatimore	24.3	23.6	23.6	23.4	22.7	23.3	23.2	23.2
II.1	Nga Tatimet dhe Doganat	18.8	18.2	18.2	18.1	17.5	18.1	18.1	18.1
1	Tatimi mbi Vleren e Shtuar	9.8	9.6	9.3	9.2	8.8	9.1	9.0	9.0
2	Tatimi mbi Fitimin	1.7	1.5	1.4	1.5	1.2	1.3	1.2	1.2
3	Akcizat	3.0	2.9	3.2	3.1	2.7	3.0	2.9	2.9
4	Tatimi mbi te Ardhurat Personale	2.2	2.3	2.2	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1
5	Taksa Nacionale dhe te tjera	1.3	1.2	1.5	1.6	2.2	2.2	2.3	2.4
6	Taksa Doganore	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4
II.2	Te ardhura nga Pushteti Lokal	1.0	1.1	1.0	0.9	0.8	0.9	0.8	0.8
1	Taksa lokale	0.7	0.7	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5
2	Tatimi mbi Pasurine (ndertesat)	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2
3	Tatimi mbi Biznesin e vogel	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
II.3	Te ardhura nga fondet speciale	4.4	4.3	4.4	4.4	4.3	4.3	4.3	4.3
1	Sigurimi Shoqeror	3.9	3.9	3.7	3.8	3.8	3.7	3.7	3.7
2	Sigurimi Shendetesor	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
3	Te ardhurat per kompensimin ne vleren te pronareve	0.0	0.0	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
III.	Te ardhura jotatimore	2.1	2.1	2.6	1.8	1.7	1.5	1.6	1.5
1	Transferimi fitimi nga Banka e Shqiperise	0.5	0.5	0.4	0.4	0.3	0.4	0.4	0.4
2	Te ardhura nga institucionet buxhetore	0.8	0.8	1.1	0.8	0.7	0.7	0.8	0.7
2.1	Te ardhura nga sistemi i arsimit te larte	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2
2.2	Te ardhura jo-tatimore te pushtetit vendor	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.2	0.2	0.2
2.3	Te tjera te ardhura nga inst. buxh per qev. qendrore	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.4	0.4	0.3
3	Dividenti	0.6	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
4	Tarifat sherbimeve	0.0	0.4	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2
5	Te tjera	0.1	0.3	0.7	0.2	0.4	0.1	0.1	0.1
5.1	Shitja e H.Dajtit/Hidro Lana-Bregasit	0.0	0.0	0.3	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
5.2	Shitja e licencave 3G	0.0	0.0	0.4	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
5.3	Jashte limitit	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
5.4	Te tjera (te rastesishme)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
	PBB nominal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Burimi: Ministria e Financave

2.2 Perspektiva buxhetore afatmesme

Planifikimi i shpenzimeve buxhetore për vitin 2013 është mbështetur në procedurat e buxhetimit bazuar në objektivat politikë dhe produktet gjatë përgatitjes së PBA-së 2013-2015. Bazuar në ligjin vjetor të buxhetit nr. 119/2012 datë 17.12.2012, shpenzimet e përgjithshme për vitin 2013 do të jenë në nivelin e 409.6 miliardë lekë ose 28.6% të PBB-së, duke regjistruar një rritje prej rreth 7% krahasuar me aktin normativ të vitit 2012. Shpenzimet e përgjithshme buxhetore do të synojnë:

- ruajtjen e deficitit buxhetor në nivelin 3.4% të PBB-së;
- rritjen e diferencuar të pagave në masën 2-5% (arsim e shëndetësi 3-4%);
- rritjen e diferencuar të pensioneve në masën 4% për qytetin dhe 5% për fshatin; dhe
- mbajtjen e një ritmi të qëndrueshëm të investimeve publike në 5% të PBB-së.

Shpenzimet për personelin

Shpenzimet e personelit për vitin 2013, u bazuan në një politikë që synon rritjen e efikasitetit dhe efektivitetit të burimeve njerëzore. Këto shpenzime do të jenë rreth 5% e PBB-së. Më konkretisht, ky nivel ka ardhur si pasojë e reformave që parashikohen të kryhen në disa sektorë si: reduktimi i numrit të efektivëve ushtarakë të Ministrisë së Mbrojtjes apo krijimi i Autoritetit Rrugor Shqiptar, të cilat ulin në këtë mënyrë numrin e përgjithshëm të punonjësve buxhetorë për vitin 2013 në 87.710 punonjës nga 88.640 punonjës në vitin 2012. Gjithashtu, fondi i pagave është përllogaritur, duke mbajtur në

konsideratë rritjen e përgjithshme të pagave, duke filluar nga data 15 korrik 2012. Politika e rritjes së pagave do të vazhdojë edhe për vitin 2013 dhe do të konsistojë në një politikë të kujdesshme indeksimi dhe rritjeje selektive për sektorët prioritarë, ndërkohë që fondi i parashikuar për këtë qëllim është 1 miliardë lekë. Gjithashtu, këtë vit ashtu, si edhe vitin e kaluar, në përllogaritjen e shpenzimeve për paga është identifikuar si një zë më vete fondi i veçantë, i cili gjatë vitit 2013 kap vlerën 1.2 miliardë lekë dhe do të përdoret vetëm përmes miratimit të Ministrit të Financave, në përputhje me performancën e të ardhurave dhe sipas rasteve të përcaktuara në vendimin përkatës të Këshillit të Ministrave.

Shpenzimet për interesat

Parashikimi për shpenzimet e interesave është bazuar në fluksin e huamarrjes së brendshme dhe të huaj, si dhe në nivelin e parashikuar të normës së interesit në kushtet e një situatë makroekonomike të qëndrueshme. Për pasojë, gjatë vitit 2013 shpenzimet për këtë zë do të arrijnë nivelin 3.6% të PBB-së, krahasuar me 3.1% të PBB-së që ishin në aktin normativ të vitit 2012.

Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes

Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes për vitin 2013 parashikohen të kapin nivelin 32.9 miliardë lekë ose 2.3% të PBB-së, nga 31.2 miliardë lekë që u regjistruan në aktin normativ 2012. Ky fond, në vijimësi edhe të viteve të kaluara, do të vazhdojë të orientohet kryesisht në rritjen e shpenzimeve të funksionimit dhe mirëmbajtjes së sektorëve prioritarë të infrastrukturës, arsimit, shëndetësisë dhe bujqësisë, duke aplikuar një normë të diferencuar rritjeje në favor të këtyre sektorëve prioritarë.

Shpenzimet për subvencionet

Shpenzimet për subvencione janë parashikuar duke u bazuar në politikën ekzistuese të subvencioneve dhe në politikat për reduktimin e tyre të mëtejshëm. Në përputhje dhe me rekomandimet e institucioneve ndërkombëtare për një ulje të subvencioneve, të gjitha institucioneve iu është kërkuar të ndërmarrin reforma në menaxhimin më të mirë të sektorit dhe përmirësimin e performancës financiare të tyre. Ato parashikohen që edhe për vitin 2013 të ruajnë nivelin 0.1% të PBB-së.

Shpenzimet për buxhetin lokal

Shpenzimet e pushtetit vendor për vitin 2013 parashikohen të jenë në nivelin e 29.3 miliardë lekë ose 2% e PBB-së, me një rritje në masën 2.2 miliardë lekë krahasuar me aktin normativ 2012.

Shpenzimet për pagesën e ndihmës ekonomike dhe paaftësisë

Shpenzimet për pagesën e ndihmës ekonomike dhe paaftësisë parashikohen të rriten nga 17 miliardë lekë në aktin normativ të vitit 2012 në 17.4 miliardë lekë në 2013-ën. Këtu do të mbahet parasysh politika për një rritje të diferencuar midis zërave përbërës të këtyre shpenzimeve. Ndërkohë që ndihma ekonomike, si rezultat i përmirësimeve ligjore dhe administrative do të vijë duke u ulur (në terma relativë), pjesa më e madhe e rritjes do të shkojë për pagesën e paaftësisë, si rezultat i indeksimit të saj, rritjes së numrit të përfituesve dhe përmirësimit të procedurave të përfitimit të një statusi të tillë. Ndërkohë, kompensimi për ish-të përndjekurit politikë gjatë vitit 2013 do të shënojë një rritje të konsiderueshme, duke kapur vlerën 3 miliardë lekë, nga 1.7 miliardë lekë që ishte në aktin normativ 2012.

Fondi rezervë dhe i kontingjencës

Niveli i fondit rezervë të Këshillit të Ministrave dhe i kontingjencës për ruajtjen e deficitit për vitin 2013 parashikohet të jetë në masën 2.2 miliardë lekë, përkatësisht 1.4 miliardë lekë nga fondi rezervë i Këshillit të Ministrave dhe 800 milionë lekë fondi kontingjencë për ruajtjen e deficitit.

Shpenzimet kapitale

Shpenzimet kapitale për vitin 2013 parashikohen në masën 70.9 miliardë lekë ose 5% e PBB-së, me një rritje në masën 6.2 miliardë lekë ose rreth 9.6% krahasuar me aktin normativ 2012. Më konkretisht, investimet me burime të brendshme do të kapin vlerën 25.4 miliardë lekë, ndërkohë që ato me burime të huaja parashikohen në nivelin 45.5 miliardë lekë. Në prioritizimin e listës së investimeve do të vazhdojnë të përzgjidhen ato të cilat janë vazhdim i projekteve të mëparshme, si edhe investimet që cilësohen strategjike për zhvillimin ekonomik dhe social të vendit, në përputhje edhe me programin e qeverisë. Njëkohësisht, shpenzimet kapitale si me financim të brendshëm ashtu edhe të huaj do të

vazhdojnë të përqendrohen në sektorët prioritarë të qeverisë si: infrastruktura, arsimi, shëndetësia, mbrojtja, bujqësia e zhvillimi rural.

Vlerësimi i deficitit buxhetor

Për vitin 2013, deficitit buxhetor do të jetë në nivelin prej 3.4% të PBB-së. Financimi i tij i brendshëm është parashikuar në nivelin 2.0% të PBB-së, ndërsa financimi i huaj do të jetë në nivelin 1.4% të PBB-së.

Parashikimi afatmesëm (2014-2016)

Vlerësimet e mëposhtme bazohen në kuadrin makroekonomik dhe fiskal 2014-2020, miratuar në janar 2013. Kështu, në fund të vitit 2016, shpenzimet e përgjithshme buxhetore parashikohen të arrijnë nivelin 446.4 miliardë lekë ose 27.7% të PBB-së. Burimet do të përdoren kryesisht për:

- reduktimin e ndjeshëm të deficitit buxhetor në nivelin 2.0% të PBB-së;
- rritjen e diferencuar të pagave dhe të pensioneve;
- mbajtjen e një ritmi të qëndrueshëm të investimeve publike, mesatarisht në masën në 3.7% të PBB-së.

Shpenzimet për personelin

Shpenzimet e personelit për periudhën 2014-2016 parashikohen të jenë në përputhje me politikat e rritjes së diferencuar të pagave në sektorët prioritarë. Kështu, gjatë kësaj periudhe 3-vjeçare ato do të ruajnë nivelin rreth 5.0% të PBB-së.

Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes

Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes për periudhën 2014-2016 parashikohen të mbahen në nivelin konstant rreth 2.3% të PBB-së. Ato do të orientohen drejt rritjes së shpenzimeve për funksionimin dhe mirëmbajtjen, duke synuar uljen në maksimum të shpenzimeve të pastra administrative, në përputhje me rekomandimet ndërkombëtare.

Shpenzimet për subvencionet

Shpenzimet për subvencionet janë parashikuar bazuar në politikën ekzistuese të subvencioneve dhe mbi politikat e uljes së tyre të mëtejshme. Në mbështetje të rekomandimeve të institucioneve ndërkombëtare për një ulje të subvencioneve, të gjithë institucioneve u është kërkuar të ndërmarrin reforma për një menaxhim më të mirë të sektorëve përkatës dhe të përmirësimit të performancës së tyre financiare. Në periudhën 2014-2016, ato parashikohen të ruajnë nivelin 0.1% të PBB-së.

Shpenzimet për pagesën e paaftësisë dhe ndihmën ekonomike

Gjatë të gjithë periudhës 2014-2016, shpenzimet për pagesën e paaftësisë dhe ndihmën ekonomike parashikohen të ruajnë nivelin rreth 1.2% të PBB-së.

Fondi i rezervës dhe kontigjencës

Niveli i fondit rezervë të Këshillit të Ministrave dhe kontigjencës për ruajtjen e deficitit për vitin 2014 parashikohet të jetë në masën 7 miliardë lekë, duke u rritur në 10.5 miliardë lekë në vitin 2015 dhe 13 miliardë lekë në vitin 2016, ku pjesën më të madhe e zë kontigjenca për ruajtjen e deficitit, e cila është edhe arsyeja kryesore e rritjes së nivelit të këtij zëri.

Shpenzimet për interesat

Parashikimi i shpenzimeve të interesave është bazuar në strategjinë e borxhit të Ministrisë së Financave dhe nivelet e parashikuara për financimin e brendshëm dhe të huaj për të. Për periudhën 2014-2016, këto shpenzime parashikohen të ruajnë nivelin konstant rreth 3.6% të PBB-së.

Shpenzimet për buxhetin lokal

Shpenzimet për buxhetin lokal për periudhën 2014-2016 do të ruajnë një nivel mesatar prej afro 2.0% të PBB-së.

Shpenzimet kapitale

Shpenzimet kapitale për periudhën 2014-2016 parashikohen të ruajnë një nivel mesatar në masën 3.7% të PBB-së. Në prioritetizimin e listës së investimeve do të vazhdojnë të përzgjidhen ato, të cilat janë vazhdim i projekteve të mëparshme, si edhe investimet që cilësohen strategjike për zhvillimin ekonomik dhe social të vendit, në përputhje edhe me programin e qeverisë.

2.3 Zhvillimet dhe niveli i borxhit publik

Strategjia e borxhit publik dhe menaxhimi i tij 2013-2015

Menaxhimi i borxhit dhe parashikimi i treguesve të pritshëm gjatë vitit 2012.

Borxhi publik i qeverisë qendrore në fund të vitit 2012 vlerësohet të jetë 827,628 milionë ALL ose 61.48% e PBB-së. Ky borxh përbëhet nga borxhi i brendshëm, i cili vlerësohet të jetë 34.94% e PBB-së dhe nga borxhi i jashtëm 26.54% e PBB-së.

Drejtoria e përgjithshme e menaxhimit të borxhit publik është përgjegjëse për hartimin dhe zbatimin e politikës së emetimit të letrave me vlerë dhe financimin e huaj, si dhe për menaxhimin e borxhit të qeverisjes qendrore në Shqipëri.

Strategjia e borxhit publik për periudhën 2013-2015 synon të japë një orientim në lidhje me politikën e Ministrisë së Financave për menaxhimin e borxhit publik për këtë hark kohor.

Bazuar në ligjin nr. 9665, datë 18.12.2006 “Për huamarrjen shtetërore, borxhin shtetëror dhe garancitë shtetërore të huas në Republikën e Shqipërisë”, objektivi kryesor i menaxhimit të borxhit është sigurimi i fondeve të nevojshme të huamarrjes, duke vlerësuar riskun dhe koston e tij, në këndvështrimin afatmesëm e afatgjatë, si dhe zhvillimin e tregut të titujve të shtetit, nëpërmjet shtimit të instrumenteve të tij dhe zgjerimit të bazës së investitorëve.

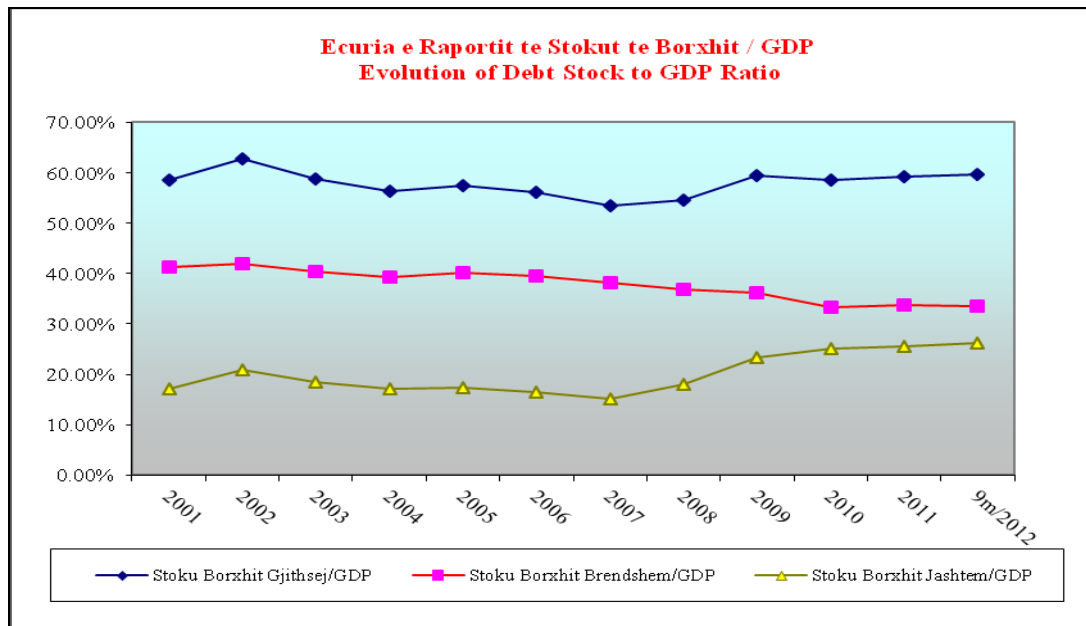
Politika e emetimeve është pjesë e programit afatmesëm buxhetor 2013-2015. Kjo strategji synon mbajtjen e shpenzimeve për interesa në nivel sa më të ulët në përputhje me kushtet e tregjeve financiare, si dhe synon të mbajë në kontroll risqet e portofolit të borxhit publik. Në kushtet e situatës së trazuar në Eurozonë, si pasojë e krizës së borxheve sovranë dhe perspektivës së zhvillimeve makroekonomike vendase për periudhën afatmesme, menaxhimi i borxhit publik, si dhe mbajtja e tij në limite do të jetë një sfidë madhore për vitin 2013.

Historiku dhe zhvillimi i borxhit të qeverisjes qendrore gjatë vitit 2012.

Politika e financimit të deficitit buxhetor ka qenë në funksion të menaxhimit të likuiditetit, nisur nga trendi i të ardhurave në buxhet, si dhe ecuria e shpejtë e shpenzimeve, e cila ka bërë që të plotësohen nevojat për huamarrje në tregun e brendshëm në një pjesë të konsiderueshme gjatë 6-mujorit të parë të vitit. Në fund të shtatorit, stoku i borxhit ndaj PBB-së arriti në 60.46% nga i cili 33.93% është borxh i brendshëm dhe 26.53% është borxh i jashtëm. Gjendja e stokut të borxhit në fund të shtatorit vlerësohet si më poshtë:

Milionë lekë	2008	2009	2010	2011	9/m 2012
Stoku borxhit gjithsej	595,883	682,546	715,371	772,560	813,829
Stoku borxhit të brendshëm	400,456	415,028	407,372	438,582	456,696
Stoku borxhit të jashtëm	195,427	267,518	307,999	333,978	357,133
Kursi i këmbimit ALL/EUR	123.8	137.96	138.77	138.93	140.19
GDP	1,089,293	1,148,082	1,222,462	1,297,710	1,346,169
Stoku borxhit gjithsej/GDP	54.70%	59.45%	58.52%	59.53%	60.46%
Stoku borxhit të brendshëm/GDP	36.76%	36.15%	33.32%	33.80%	33.93%
Stoku borxhit të jashtëm/GDP	17.94%	23.30%	25.19%	25.74%	26.53%

*I referohet stokut të 9-mujorit dhe PBB-së vjetore të parashikuar në kuadrin makro më të fundit.

Në ecurinë e stokut të borxhit ndaj PBB-së është e rëndësishme të theksojmë edhe prezencën e faktorëve të tjerë jashtë huamarrjes totale, si:

Zëri i rivlerësimit të valutave ka qenë një element i rëndësishëm i stokut të borxhit në vitet 2006-2009, duke arritur në nivelet 1,60% dhe 2,16% ndaj PBB-së. Në shumë absolute ky zë ishte 23,540 milionë lekë në vitin 2008 dhe 18,870 milionë lekë në vitin 2009, duke ulur mundësinë për huamarrje në këto vite. Më pas, në vitet 2010-2012, si rezultat i zhvlerësimit të monedhës vendase ndaj euros dhe dollarit është eliminuar tërësisht në stokun e borxhit publik.

Ndikimi i kursit të këmbimit në stokun e borxhit të jashtëm ka qenë një zë pak i vlerësueshëm deri në vitet 2008. Por, në vitin 2009 është vlerësuar që ndikimi i kursit të këmbimit arriti në 27,4 miliardë lekë ose 2,3% ndaj PBB-së. Me një shumë absolute konsiderueshëm më të vogël është vlerësuar ky tregues në vitin 2011 rreth 4,5 miliardë lekë ose 0.33% e PBB-së. Këto risqe zvogëlojnë mundësinë e huamarrjes dhe detyrojnë parashikimin e kontigjencave të mundshme në këtë drejtim.

Në fund të muajit shtator 2012 luhatjet e kurseve të këmbimit të monedhës ALL kundrejt monedhave të tjera që janë pjesë përbërëse e stokut të borxhit të jashtëm kanë dhënë një efekt shtesë në vlerësimin e stokut. Shtesa në stok vjen pjesërisht si efekt i rritjes së stokut për shkak të disbursimeve dhe pjesërisht nga luhatjet e kurseve të këmbimit. Në fund të tremujorit të tretë të vitit 2012 kemi një shtesë prej rreth 22.9 miliardë ALL në vlerësimin e stokut të borxhit të jashtëm krahasuar me fundin e vitit 2011.

Efekti shtesë në stok për shkak të disbursimeve është 19.2 miliardë ALL ose 1.41% e PBB-së, ndërsa shtesa, e cila vjen si rezultat i luhatjeve të kurseve të këmbimit është 3.7 miliardë ALL ose 0.27% e PBB-së. Efekti i shtesës si rezultat i ndryshimit të kursit të këmbimit është pozitiv. Kjo do të thotë që kemi të bëjmë me një zhvlerësim të lekut kundrejt monedhave që zënë pjesën më të madhe në stokun e borxhit të jashtëm (EUR, SDR, USD).

Më konkretisht, monedha vendase është zhvlerësuar me 0.91% ndaj monedhës Euro, me 1.36% ndaj SDR dhe me 0.74% ndaj USD. Zhvlerësimi ndaj monedhave të mësipërme ka një efekt të rëndësishëm mbi shtesën e stokut të borxhit të jashtëm si rezultat i luhatjeve të kursit të këmbimit pasi stoku më i kompozuar nga tri monedhat e mësipërme është rreth 93% e totalit.

Zëri i riskedulimeve të borxhit të jashtëm ka ndikuar në shtesën e stokut të borxhit si rezultat i përfshirjes së tyre në momentin e riskedulimit dhe më pas edhe në shlyerjen e këtij borxhi. Në vitin 2008 shtesa bruto e riskedulimeve ishte 4,6 milionë euro dhe e gjitha është shlyer brenda vitit. Më pas në vitin 2009 ka qenë 33,5 milionë euro shtesë dhe 5,8 milionë euro pagesa, duke shtuar neto me 28,7 milionë

euro borxhin ose me 3,9 miliardë lekë. Ndërsa në vitin 2010 është vlerësuar shtesa me 10,1 milionë euro dhe ripagesa 1,3 milionë euro, duke dhënë ndikim neto me 8,8 milionë euro ose rreth 1,2 miliardë lekë. Në vitin 2011, nuk ka pasur përfshirje të riskedulimeve të vjetra në stokun e borxhit. Në vitin 2012 përfshirja e riskedulimeve në stokun e borxhit shkon në 1,2 miliardë lekë.

Sikurse shihet në tabelën 2, garancitë nuk përbëjnë pjesë të konsiderueshme të borxhit tonë edhe gjatë vitit 2011. Në raport me vitin 2010, ato kanë mbetur në të njëjtin nivel. Gjatë vitit 2011, nuk ka pasuar asnjë garanci të re të emetuar në tregun e jashtëm ndërkohë që në tregun e brendshëm është emetuar garanci në vlerën 3.1 miliardë lekë për KESH sh.a. Gjatë 9-mujorit të vitit 2012, garancitë mbeten në të njëjtin nivel me fundin e 2011-ës në vlerë absolute.

Ndërkohë shtesa të garancive ka pasur në tremujorin e fundit rreth 7 miliardë lekë për sigurimin e energjisë nga KESH sh.a.

Në milionë lekë	2007	2008	2009	2010	2011	9M \2012
Stoku i borxhit të brendshëm të qeverisë qendrore	369,536	395,504	409,501	401,821	429,925	447,989
Stoku i borxhit të jashtëm të qeverisë qendrore	120,093	163,832	227,271	268,125	294,319	317,519
Stoku total i qeverisë qendrore	489,629	559,336	636,772	669,946	724,244	765,508
Garancitë e brendshme	0	4,952	5,527	5,551	8,657	8,707
Garancitë e jashtme	27,402	31,595	40,247	39,874	39,659	39,614
Garancitë totale	27,402	36,547	45,774	45,425	48,316	48,321
GDP	967,670	1,089,293	1,148,082	1,222,462	1,297,710	1,346,169
Stoku i borxhit të brendshëm të qeverisë qendrore/PBB	38.19%	36.31%	35.67%	32.87%	33.13%	33.28%
Stoku i borxhit të jashtëm të qeverisë qendrore/PBB	12.41%	15.04%	19.80%	21.93%	22.68%	23.59%
Stoku shtetëror i qeverisë qendrore/PBB	50.60%	51.35%	55.46%	54.80%	55.81%	56.87%
Garancitë e brendshme/PBB	0.00%	0.45%	0.48%	0.45%	0.67%	0.65%
Garancitë e jashtme/PBB	2.83%	2.90%	3.51%	3.26%	3.06%	2.94%
Garancitë totale /PBB	2.83%	3.36%	3.99%	3.72%	3.72%	3.59%

Analiza e borxhit të brendshëm

Ecuria e kompozimit të stokut të borxhit të brendshëm.

Stoku i borxhit të brendshëm zë një përqindje të konsiderueshme në totalin e portofolit të borxhit. Instrumentet afatshkurtra në fund të shtatorit 2012 përbëjnë rreth 54.07% të totalit të portofolit të borxhit të brendshëm ndërsa instrumentet afatgjata rezultojnë në 44.02% të portofolit.

Pjesa dërrmuese e instrumenteve afatgjata është e përbërë nga obligacionet 2 dhe 5-vjeçare. Rritje në përqindje vërehet tek obligacionet 3, 5 dhe 7-vjeçare, përkatësisht me 44, 25 dhe 98 pikë përqindje. Kjo lidhet me faktin se pjesa më e madhe e huamarrjes së re gjatë vitit 2012 vazhdon të rezultojë nga obligacionet 3, 5 dhe 7-vjeçare, si dhe në bonot e thesarit 12-mujore.

Nga tabela 3 vërejmë që deri në fund të shtatorit 2012 instrumentet afatshkurtra janë ulur me 0,96% në krahasim me vitin e kaluar, ndërsa afatgjatat kanë pasur një rritje 1,03% ndaj totalit. Garancitë në tregun e brendshëm kanë mbetur thuajse në të njëjtat nivele. Kjo përbërje tregon një përmirësim në strukturën e portofolit të borxhit të brendshëm duke zgjatur profilin e maturimeve dhe jetëgjatësinë e portofolit.

Në stokun e borxhit është eliminuar tërësisht zëri i rivlerësimit të valutës në totalin e borxhit të brendshëm. Kjo për shkak të zhvlerësimit të monedhës vendase ndaj euros dhe dollarit, gjë që e bën të panevojshme një emetim të ri për të mbuluar humbjet në rezervën valutore. Deri në fund të shtatorit 2012 nuk ka qenë i nevojshëm përdorimi i instrumentit të kredisë direkte.

	31.12.2009		31.12.2010		31.12.2011		30.09.2012	
*Në milionë	Çmim blerje	%	Çmim blerje	%	Çmim blerje	%	Çmim blerje	%
Stoku i Borxhit	415,028		407,372		438,582		456,696	
I. Borxhi shtetëror	409,501	98.67%	401,821	98.64%	429,924	98.03%	447,988	98.09%
1. Instrumente afatshkurtra	237,469	57.22%	231,436	56.81%	241,385	55.04%	246,953	54.07%
Bono 3/M	22,870	5.51%	11,495	2.82%	11,579	2.64%	9,380	2.05%
Bono 6/M	47,647	11.48%	44,188	10.85%	42,914	9.78%	41,042	8.99%
Bono 9/M		0%	3,317	0.81%	0	0.00%	0	0.00%
Bono 12/M	166,952	40.23%	172,436	42.33%	186,892	42.61%	196,530	43.03%
2. Instrumente afatgjata	153,162	36.9%	170,385	41.83%	188,539	42.99%	201,035	44.02%
Oblig.2/Vj	65,247	15.72%	70,957	17.42%	75,141	17.13%	75,316	16.49%
Oblig.3/Vj	15,600	3.76%	15,613	3.83%	19,387	4.42%	22,175	4.86%
Oblig.5/Vj	60,315	14.53%	71,815	17.63%	82,012	18.70%	86,562	18.95%
Oblig.7/Vj	12,000	2.89%	12,000	2.95%	12,000	2.74%	16,982	3.72%
3. Kredi direkte		0%		0%		0%	0	0%
4. Rivlerësimi i valutës	18,870	4.55%	0	0%	0	0%	0	0%
II. Borxhi i garantuar	5,527	1.33%	5,551	1.36%	8,657	1.97%	8,708	1.91%
1. Garanci e treg. të brend.	5,527	1.33%	5,551	1.36%	8,657	1.97%	8,708	1.91%

Gjatë gjysmës së parë të vitit ka pasur vështirësi në rikompozimin e portofolit të borxhit, si dhe në realizimin e objektivave për uljen e instrumenteve afatshkurtra në drejtim të rritjes së instrumenteve afatgjata. Huamarrja e re gjatë muajve janar-maj është realizuar kryesisht me instrumente afatshkurtra (bono thesari 12-mujore, rreth 15.1 miliardë lekë), si dhe në shumë më të vogël me obligacione 3 dhe 5-vjeçare (4.6 miliardë lekë). Në total financimi i deficitit në fund të majit ka qenë 11.85 miliardë bono thesari dhe 1.7 miliardë obligacione. Pjesa tjetër e vitit vazhdoi me një rënie të financimit me instrumente afatshkurtra dhe rritje të pjesës së obligacioneve. Më konkretisht, në fund të shtatorit kemi 5.49 miliardë huamarrje të re me bono thesari dhe 12.49 miliardë huamarrje me obligacione.

Gjendja e likuiditetit të brendshëm (bazuar kryesisht në maturimet e Bankës Raiffeisen), ndikimi i situatës së krizës së borxheve sovranë në Europë, si dhe pritshmëria mbi kuadrin makroekonomik vendas, gjejnë reflektim në strategjinë e bankave të nivelit të dytë drejt investimeve afatshkurtra me likuiditet të lartë dhe risk të ulët.

Mbajtësit e borxhit

Edhe gjatë këtij viti ka vazhduar tendenca pozitive e rritjes së numrit të pjesëmarrësve në tregun primar të letrave me vlerë të qeverisë, duke sjellë një thellim të diversifikimit të portofolit nga pikëpamja e mbajtësve të tij. Më konkretisht, vihet re një tendencë në rritje e peshës së institucioneve jobanka dhe veçanërisht e individëve. Gjatë këtij viti shtesa në financim e individëve ka qenë rreth 14.5 miliardë lekë. Portofoli i Bankës së Shqipërisë dhe Bankës Raiffeisen ka pësuar ulje, duke lënë mundësi investimi në ankandet e instrumenteve qeveritare dhe aktorëve të tjerë të tregut. Edhe bankat e tjera kanë një rritje të konsiderueshme të portofolave të tyre në përbërjen e stokut të borxhit të brendshëm.

Tabela: mbajtësit e borxhit të brendshëm

	2008	2009	2010	2011	9M 2012
BOA	17.75%	17.66%	15.40%	14.30%	13.49%
Banka Raiffeisen	36.88%	34.57%	34.90%	34.20%	28.91%
Bankat e tjera	34.58%	34.33%	34.40%	34.85%	37.69%
Jobanka	2.46%	2.68%	3.21%	3.73%	4.25%
Individët	8.33%	10.76%	12.08%	12.92%	15.66%

* të dhënat janë në çmimblerje

3.3. Pjesëmarrja në ankandet primare

Pjesëmarrja në ankande gjatë vitit 2012 ka qenë e luhatshme. Një pjesë e mirë e ankandëve ka rezultuar me tregues të raportit të mbulimit mbi 1, duke plotësuar nevojat e qeverisë për bono dhe obligacione. Gjithsesi ka pasur vështirësi në pjesëmarrje gjatë gjashtëmuajorit të parë të vitit.

Ecuria e treguesit të raportit shumë e kërkuar/shumë e ofruar ka qenë disi e kënaqshme, përveç disa rasteve të ankandëve të paplotësuar, të cilat ilustrohen si më poshtë:

* Të dyja ankandet e bonove të thesarit 3-mujore të marsit nuk janë plotësuar dhe kanë pasur një *cover ratio* 0.80 dhe 0.87. Edhe ankandi i parë i muajit maj dhe ankandi i dytë i muajit qershor për këtë instrument nuk janë plotësuar përkatësisht me *cover ratio* 0.84 dhe 0.90. Situata është përmirësuar në ankandet e tre muajve në vijim.

* Në mars dhe prill kemi mosplotësim të dy ankandëve të bonove 6-mujore përkatësisht me *cover ratio* 0.90 dhe 0.93. Ky tregues përmirësohet në muajt në vazhdim duke u ulur sërish në muajin gusht në nivelin 0.95.

* Në janar kemi mosplotësimin e një ankandi bonosh 12-mujore me një raport mbulimi relativisht të papërfillshëm 0.86, kjo edhe sepse ishte emetim i ri, dhe bankat nuk kanë pasur mundësi të riinvestojnë një instrument të maturuar, dhe kjo mund të ketë qenë një arsye, e cila krijoi mosplotësimin modest të ankandit. Ankandi i parë i shkurtit dhe i marsit nuk janë plotësuar me raport mbulimi përkatësisht 0.96 dhe 0.91. Situata përmirësohet për 2 muajt në vijim për t'u përkeqësuar më tej edhe në ankandin e parë të muajit qershor me një *cover ratio* 0.75, niveli më i ulur i arritur i këtij treguesi për 9-mujorin e parë të këtij viti. E njëjta situatë rezulton dhe në ankandin në euro të korrikut (*cover ratio* 0.76). Në muajt e tjerë situata duket e përmirësuar.

Për sa u përket obligacioneve, gjatë vitit 2012 nuk janë plotësuar 6 ankande, përkatësisht 2 ankande të obligacioneve 2-vjeçare, 2 ankande të obligacioneve 3-vjeçare, 1 ankand i obligacioneve 5-vjeçare dhe 1 ankand i obligacioneve 7-vjeçare.

* Gjatë 9-mujorit të parë të vitit 2012, ankandet e obligacioneve 2-vjeçare të janarit dhe të shkurtit nuk janë plotësuar me *cover ratio* më të ulët të regjistruar për instrumentet afatgjata përkatësisht 0.67 dhe 0.66. Ankandi i obligacioneve 3-vjeçare i muajit janar dhe prill nuk është plotësuar me *cover ratio* përkatësisht 0.78 dhe 0.92. Më pas për këtë instrument kemi një rritje në nivelin maksimal të *cover ratio* për këtë periudhë (2.06). Ankandi i obligacioneve 5-vjeçare që nuk është plotësuar me *cover ratio* 0.92, është ankandi i muajit prill.

	janar	shkurt	mars	prill	maj	qershor	korrik	gusht	shtator	9-mujori
Bono thesari	1.00	1.00	1.03	0.99	1.14	0.94	1.13	1.41	1.40	1.11
Oblig.2/vj	0.67	0.66	1.36	1.26	1.20	1.21	1.51	1.08	1.34	1.19
Oblig.3/vj	0.78	-	-	0.92	-	-	2.06	-	-	1.17
Oblig.5/vj	-	1.35	1.11	-	0.97	-	-	1.40	-	1.23
Oblig.7/vj	-	-	-	-	-	1.78	-	-	1.43	1.59
TOTALI	0.96	1.02	1.02	1.02	1.13	1.03	1.23	1.38	1.39	1.13

Lidhur me pjesëmarrjen në ankandet e qeverisë, vihet re një profilizim i bankave në llojin e instrumentit në të cilin do të investojnë, kjo duke u bazuar në politikat e tyre të investimit. Si rrjedhojë, edhe e krizës financiare, bankat janë më të kujdesshme dhe konservatore në lidhje me politikat e riskut, dhe për këtë arsye ato preferojnë më shumë titujt afatshkurtër me një risk më të ulët, kundrejt titujve afatgjatë.

Pjesa më e madhe e pjesëmarrësve në treg investojnë fondet e tyre në bono thesari. Edhe ato banka, të cilat pjesën më të madhe të investimeve të tyre i kanë në obligacione, pesha e fondeve të investuara nga këto të fundit është shumë e vogël për të pasur ndikim në portofolin e titujve afatgjatë.

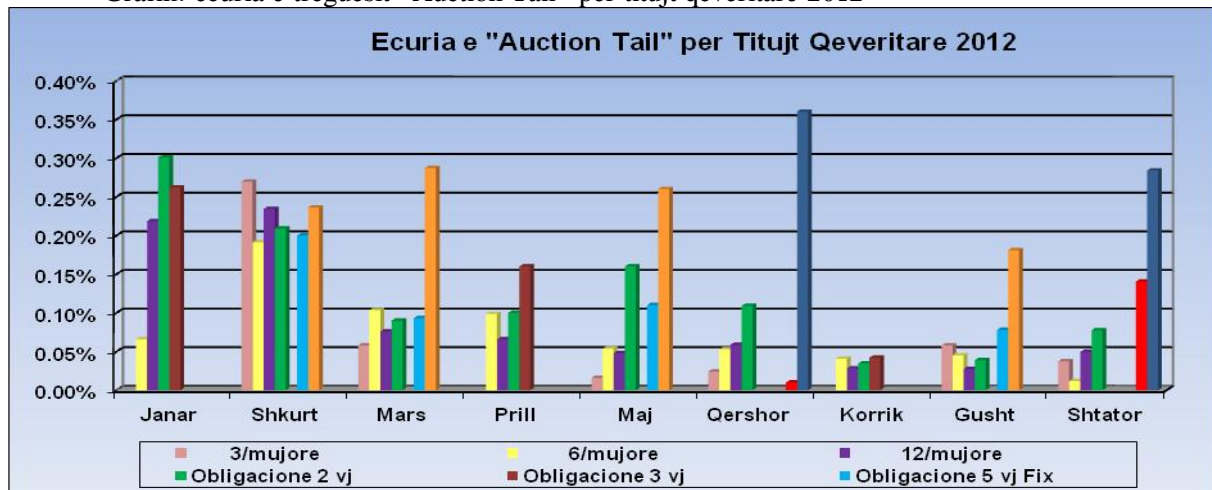
Efektiviteti i ankandëve

Efektiviteti i ankandëve është një tregues mjaft i rëndësishëm, sepse evidenton sjelljen e pjesëmarrësve në ankandet e letrave me vlerë, nivelin e likuiditetit të tregut dhe rrjedhimisht edhe shanset e suksesit të ankandëve. Për të matur efektivitetin e ankandëve kemi përdorur 2 parametra: a) "Auction Tail"; dhe b) *Bid-Cover Ratio*.

"Auction Tail"- është një parametër teknik i matur si diferencë midis yield-it maksimal dhe atij mesatar dhe si i tillë, nëse është nën 1 pikë bazë tregon një treg me likuiditet dhe efektivitet të lartë, dhe nëse është mbi 1 pikë bazë tregon të kundërtën.

Gjatë 9-mujorit 2012 “Auction Tail” ka qenë në mënyrë të konsiderueshme mbi 1 pikë bazë, duke reflektuar një efektivitet të ulët të ankandeve.

Grafik: ecuria e treguesit “Auction Tail” për titujt qeveritarë-2012

* Shënim. Burimi MoF. Të dhënat deri në 30.9.2012

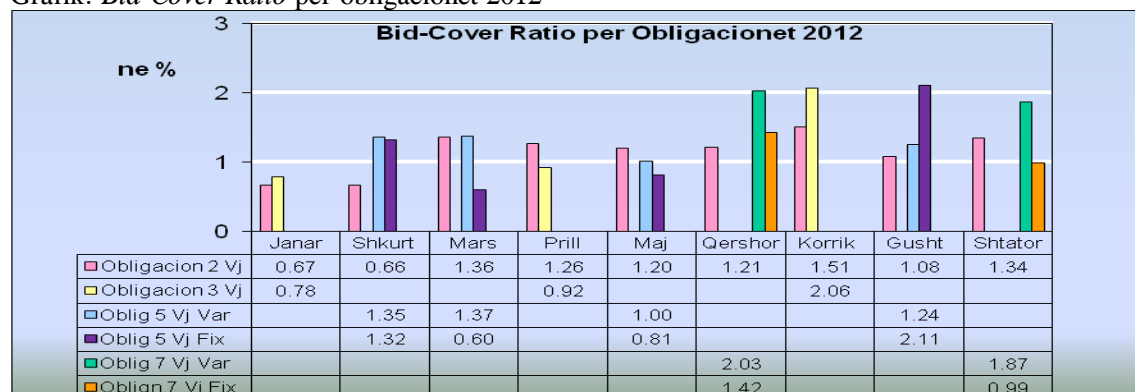
Referuar ankandeve të obligacioneve gjatë 9-mujorit 2012 vihet re një rënie në ecurinë e treguesit “Auction Tail” për obligacionet 2-vjeçare, 3-vjeçare, 5-vjeçare me interes fikse dhe 7-vjeçare me interes variabël, ndërkohë që për obligacionet 5-vjeçare me interes variabël vërehet një tendencë në rritje deri në maj, për të vijuar rënien në gusht. Obligacionet 7-vjeçare me interes fikse kanë pësuar rritje të ndjeshme të treguesit “Auction Tail” nga ankandi i qershorit në shtator.

Bid-Cover Ratio është një tregues, i cili mat kërkesën e tregut për instrumente të caktuara. Gjatë 9-mujorit 2012 ky tregues ka qenë kryesisht mbi 1 dhe 3 herë, gjatë kësaj periudhe kaloj vlerën 2, nivel ky që pranohet në shumicën e tregjeve të kapitalit si përcaktues i suksesit dhe efektivitetit të ankandit. Rritja e normës *Bid-Cover* shoqërohet me ulje të *yield-it* të titujve qeveritarë.

Gjatë 9-mujorit 2012 vihet re një ecuri rritëse e treguesit *Bid-Cover* për obligacionet 2 dhe 3-vjeçare. Kështu nga 0.67 që ishte ky tregues për obligacionet 2-vjeçare në janar arriti në 1.34 në shtator, ndërsa për obligacionet 3-vjeçare treguesi u rrit nga 0.78 në janar në 2.06 në korrik. Treguesi *Bid-Cover* për obligacionet 5-vjeçare me interes variabël ka pësuar rënie nga 1.35 që ishte në shkurt në 1.24 në gusht ndërkohë që ky tregues për obligacionet 5-vjeçare me interes fikse ra ndjeshëm nga 1.32 në shkurt në 0.81 në maj për t’u rritur përsëri deri në 2.11 në gusht.

Për obligacionet 7-vjeçare me interes fikse dhe variabël ky tregues në shtator ra ndjeshëm krahasuar me ankandet e muajit qershor.

Grafik: *Bid-Cover Ratio* për obligacionet 2012

*Shënim. Burimi MoF, të dhënat deri në 30.9.2012

Analiza e normave të interesit

Normat e interesit për instrumentet financiare shtetërore gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2012 kanë shfaqur luhajtje edhe pse jo shumë të konsiderueshme. Për sa u përket bonove të thesarit, ato kanë shfaqur tendenca rritëse gjatë periudhës janar-qershor (segmenti i bonove 12-mujore), dhe më pas kanë ardhur duke u ulur në dy muajt në vazhdim, por përsëri, duke qëndruar më ulët se sa mesatarja e normave të interesit të një viti më përpara.

Më konkretisht, bonot 3-mujore janë rritur nga muaji shkurt deri në maj me 22 pikë përqindjeje dhe më pas është ulur sërish nga 5.30% në muajin maj në 5.15% në muajin gusht. Bonot e thesarit 3-mujore vazhdojnë të qëndrojnë akoma në norma më të ulëta se mesatarja e ponderuar e një viti më parë (5.47%). Normat e interesit të bonove të thesarit 6-mujore pothuajse kanë qëndruar të pandryshuara në 6.22%, 38 pikë përqindje më pak se mesatarja e vitit 2011.

Ndërkohë normat e interesit të bonove 12-mujore kanë ardhur vazhdimisht duke u rritur që prej muajit janar deri në qershor, nga 7.09% në 7.37% dhe dy muajt e tjerë janë ulur në nivelin 7.17% në gusht. Norma e interesit e muajit gusht (7.18%) krahasuar me fundin e vitit 2011 (6.93%) është më e lartë, por pavarësisht kësaj ajo qëndron në nivele më të ulëta se mesatarja e normave të vitit të kaluar (7.35%). (Normat e interesit janë të ponderuara.)

Për sa u përket normave të interesit të obligacioneve 2-vjeçare, ato janë luhatur brenda intervalit 8.4%-8.8%. Normat e interesit të këtij lloj instrumenti kanë qenë vazhdimisht më të larta se fundi i vitit 2011, duke përjashtuar normën e interesit të muajit gusht (8.4%), e cila është 4 pikë përqindje më e ulët se norma e fundit të vitit të kaluar. Gjithashtu, edhe të krahasuara me normën mesatare të interesit të vitit 2011 (8.25%) normat e obligacioneve 2-vjeçare rezultojnë të jenë më të larta.

Normat e interesit për obligacionet 3-vjeçare kanë ardhur vazhdimisht, duke u ulur, duke rezultuar në muajin gusht me një rënie prej 21 pikë përqindje krahasuar me fundin e vitit 2011. Ndërkohë që gjatë vitit 2012 rënia ka qenë modeste, nga 9.06% në janar në 9.00% në korrik, duke qëndruar në të njëjtat nivele me mesataren e ponderuar të vitit të mëparshëm.

Për sa u përket obligacioneve 5-vjeçare fikse, ato kanë pasur një ulje prej 10 pikë përqindje krahasuar me normën e interesit të vitit 2011 (ka pasuar vetëm një emetim obligacionesh 5-vjeçare me norma interesi fikse gjatë vitit 2011), ndërsa obligacionet 5-vjeçare variabël kanë pasur një rritje prej 7 pikë përqindje krahasuar me fundin e vitit 2011 ose një rritje prej 59 pikë përqindje nëse e krahasojmë me mesataren e vitit të kaluar.

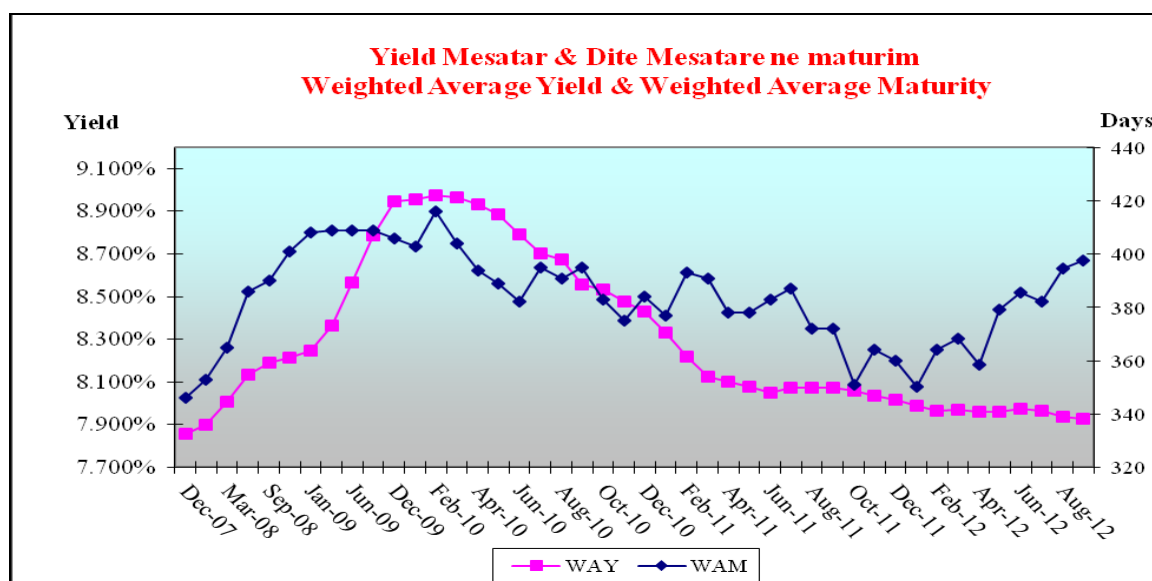
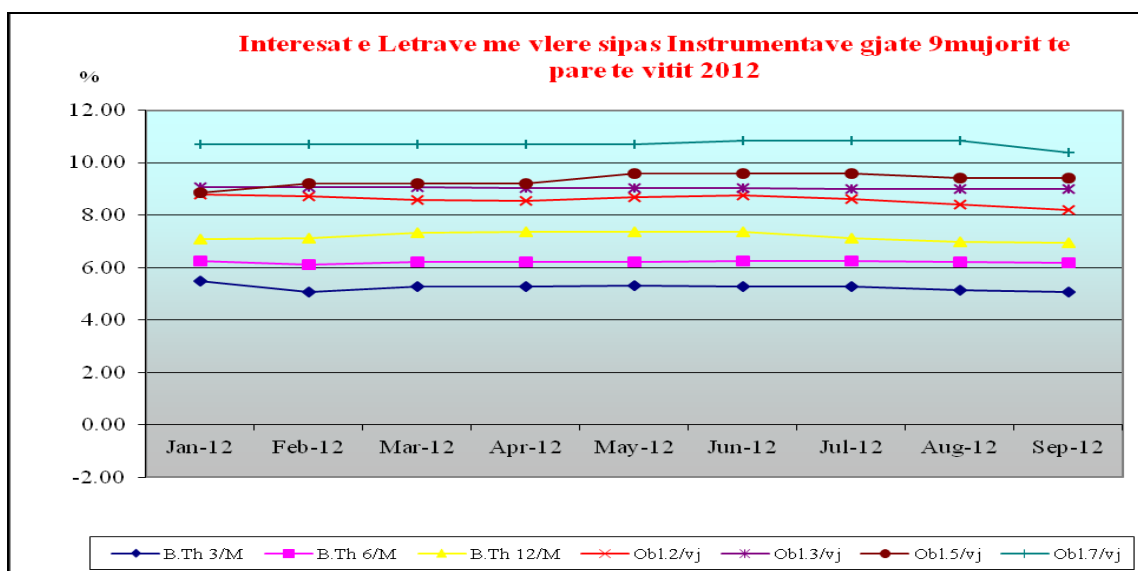
Normat e interesit të obligacioneve 5-vjeçare gjatë muajit gusht 2012 kanë pasur përkatësisht vlerat 9.37% për fikset dhe 9.40% për obligacionet variabël. Rritja e normës së interesit në obligacionet 5-vjeçare variabël gjatë vitit 2012 ka ardhur si rezultat i rritjes së marzhit, ndërkohë që mesatarja e tri ankandeve të fundit të bonove 12-mujore ka qenë më e ulët se ajo e fundit të vitit 2011. Përkatësisht, marzhi është rritur nga 1.80% në ankandin e fundit të viti 2011 në 2.07% në gusht të vitit 2012, ndërkohë që mesatarja e tre bonove të fundit 12-mujore ka qenë 7.53% në fund të 2011-ës dhe është ulur 7.33% në muajin gusht 2012.

Në qershor të vitit 2012 kemi pasur edhe emetimin e obligacioneve 7-vjeçare, të cilat u emetuan me interesa fikse (10.85) dhe interesa variabël (10.82). Interesat e emetimit të këtij lloj instrumenti kanë qenë pothuajse të krahasueshme me ato të vitit 2008 kur ky lloj instrumenti u emetua për herë të fundit.

Normat e interesit për instrumentet shtetërore afatshkurtra kanë qenë në nivele më të ulëta se mesatarja e ponderuar e vitit 2011. Obligacionet, ndryshe nga bonot e thesarit, kanë qenë më të larta krahasuar me mesataren e ponderuar të vitit 2011, përveç obligacioneve 3-vjeçare, të cilat kanë pasur një rënie modeste me 2 pikë përqindjeje.

Viti 2012	B.Th. 3/M	B.Th. 6/M	B.Th. 12/M	Obl.2/vj	Obl.3/vj	Obl.5/vj	Obl.7/vj
Jan-12	5.47%	6.23%	7.09%	8.80%	9.06%	8.84%	10.71%
Feb-12	5.08%	6.10%	7.11%	8.70%	9.06%	9.20%	10.71%
Mar-12	5.28%	6.20%	7.33%	8.59%	9.06%	9.21%	10.71%
Apr-12	5.28%	6.20%	7.35%	8.54%	9.01%	9.21%	10.71%
May-12	5.30%	6.20%	7.35%	8.67%	9.01%	9.59%	10.71%
Jun-12	5.26%	6.26%	7.37%	8.75%	9.01%	9.59%	10.83%
Jul-12	5.26%	6.24%	7.13%	8.62%	9.00%	9.59%	10.83%
Aug-12	5.15%	6.23%	6.99%	8.40%	9.00%	9.39%	10.83%
Sep-12	5.08%	6.17%	6.93%	8.20%	9.00%	9.39%	10.39%

Në grafikun më poshtë paraqitet ecuria e normave të interesit të instrumenteve gjatë 9-mujorit të 2012-ës:

Gjatë 9-mujorit të parë të vitit 2012, është vënë re ulje e *yield-it* mesatar të ponderuar të letrave me vlerë të qeverisë në tregun e brendshëm. Kështu në fund të vitit 2011 ky tregues ishte 8,02% ndërsa në fund të shtatorit 2012 arriti në 7,93% për totalin e portofolit të huamarrjes së brendshme, duke rezultuar me një ulje prej 9 pikë përqindje. Gjithsesi, vlen të theksohet se kjo rënie e *yield-it* mesatar të ponderuar nuk është e lidhur vetëm me rënien e normave të interesit të instrumenteve shtetërore, por edhe me faktin se është rritur pesha specifike e instrumenteve afatshkurtra në portofol (në periudhën janar-qershor). Kjo gjë vërehet qartë pasi kemi përgjithësisht një rritje të *yield-eve* gjatë ankandeve deri në muajin qershor krahasuar me fundin e dhjetorit të vitit 2011. Gjatë muajve qershor-shtator kemi rënie të *yield-it* mesatar të ponderuar në krahasim me fundin e qershorit me 4.4 pikë përqindje. Ulja ka qenë rezultat i uljes së normave të interesit gjatë tremujorit të tretë të vitit dhe jo për shkak të ndryshimit në peshën specifike të instrumenteve afatshkurtra dhe afatgjata. Kjo shihet qartë pasi kemi të bëjmë me një ulje të *yield-it* mesatar të ponderuar, ndërkohë që ditët mesatare në maturim kanë ardhur duke u rritur (pesha e bonove të thesarit në portofol ka ardhur duke u ulur).

Analizë e treguesve të riskut

Në fund të tremujorit të tretë të vitit vërejmë këto rezultate:

Treguesi i *duration* në fund të shtatorit ka njohur një rritje në krahasim me fundin e vitit 2011. Treguesi i kohës mesatare në rifiksim gjatë vitit 2012 ka pësuar luhajtje, duke qëndruar brenda intervaleve të vlerave [0.96-1.38] dhe duke ruajtur trendin e tij ciklik. Portofoli vazhdon të jetë sensibil ndaj luhajtjeve të normave të interesit.

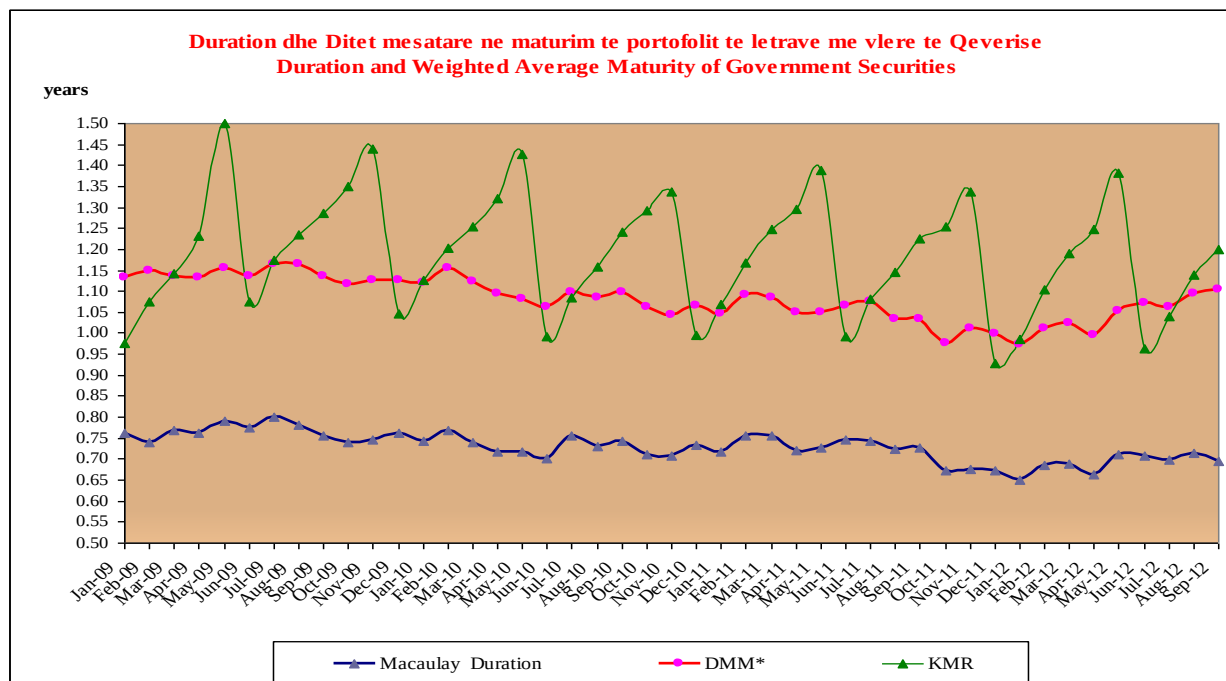
- Ditët mesatare në maturim kanë pësuar një rritje krahasuar me tremujorin e parë dhe të dytë të vitit 2012, për shkak të emetimit të instrumenteve afatgjata, duke shënuar përmirësim në drejtim të rritjes se këtij treguesi.

- Yieldi mesatar i ponderuar luhatet në intervalin [7.93%-7.99%], por vihet re një tendencë në rënie, duke filluar që në fillim të vitit 2012.

	Macaulay Duration	YMP	DMM	DMM*	KMR	DMM (pa BOA)
Jan-11	0.72	8.33%	377	1.05	1.07	425
Shk-11	0.76	8.22%	393	1.09	1.17	442
Mar-11	0.75	8.13%	391	1.09	1.25	438
Prill-11	0.72	8.10%	378	1.05	1.29	424
Maj-11	0.73	8.08%	378	1.05	1.39	425
Qer-11	0.74	8.05%	383	1.06	0.99	429
Kor-11	0.74	8.07%	387	1.08	1.07	432
Gush-11	0.73	8.07%	372	1.03	1.11	416
Shta-11	0.73	8.07%	372	1.03	1.22	417
Oct-11	0.67	8.06%	351	0.98	1.25	395
Nov-11	0.67	8.04%	364	1.01	1.34	411
Dec-11	0.67	8.02%	360	1.00	0.93	404
Jan-12	0.65	7.99%	350	0.97	0.99	391
Feb-12	0.68	7.97%	364	1.01	1.10	405
Mar-12	0.69	7.97%	368	1.02	1.19	408
Apr-12	0.66	7.96%	359	1.00	1.25	396
May-12	0.71	7.96%	379	1.05	1.38	418
Jun-12	0.71	7.97%	386	1.07	0.96	428
Jul-12	0.70	7.97%	382	1.06	1.04	421
Aug-12	0.71	7.94%	394	1.10	1.14	437
Sep-12	0.70	7.93%	398	1.10	1.20	442

*DMM-ditët mesatare në maturim (në vite), YMP-yieldi mesatar i ponderuar, KMR-koha mesatare në rifiksim (në vite), *Duration*, ndjeshmëria ndaj luhatjes së normave të interesit (në vite).

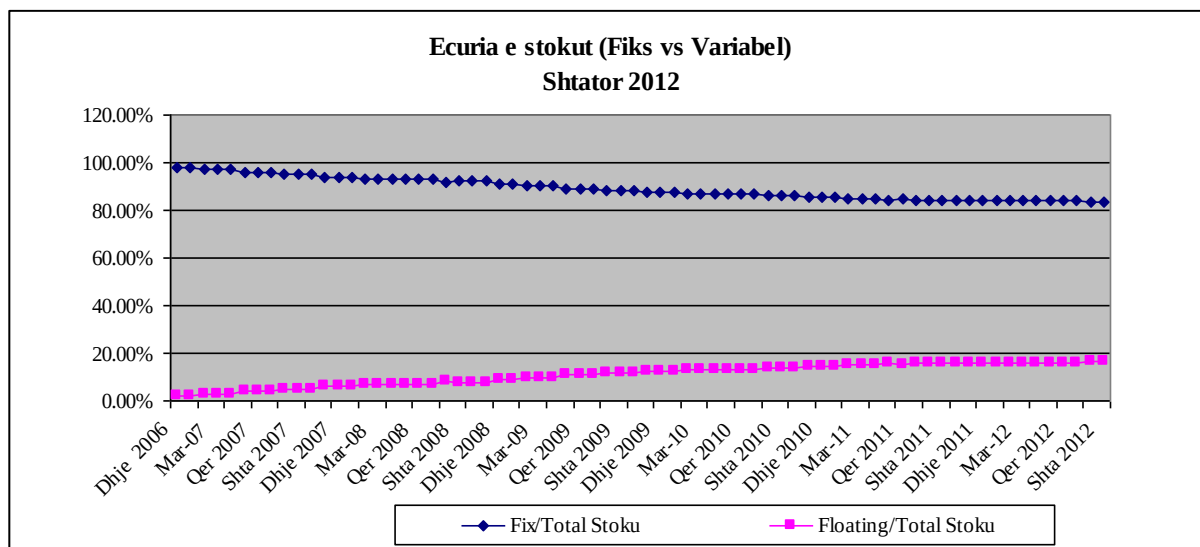
Në grafikun më poshtë ilustrohet ecuria e treguesve referuar rezultateve të mësipërme.

Kompozimi i portofolit sipas llojit të interesit

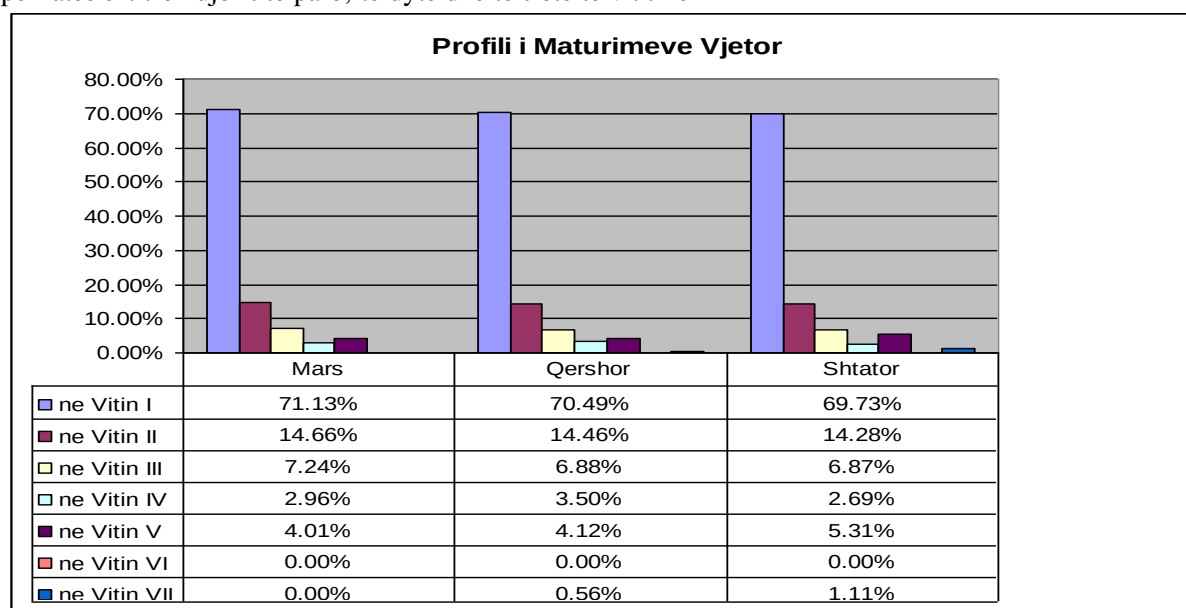
Duke iu referuar tabelës së mëposhtme, vihet re se raporti ndërmjet instrumenteve me interesa të ndryshueshëm me instrumentet fikse janë luhatur gjatë nëntëmuajorit të parë të vitit 2012. Kjo vjen për shkak të rifillimit të emetimit të obligacioneve 7-vjeçare, gjatë vitit 2012 kanë qenë, kryesisht me interes variabël. Trendi i rritjes së stokut të instrumenteve me interes të ndryshueshme ndikon në ekspozimin kundrejt riskut të rifinancimit dhe luhatjeve të normave të interesit.

Muajt	Fix/total stoku	Floating/total stoku
Janar 2012	84.19%	15.81%
Shkurt 2012	84.30%	15.70%
Mars 2012	84.14%	15.86%
Prill 2012	84.28%	15.72%
Maj 2012	84.33%	15.67%
Qershor 2012	84.03%	15.97%
Korrik 2012	84.04%	15.96%
Gusht 2012	83.55%	16.45%
Shtator 2012	83.20%	16.80%

Profili i maturimeve

Në grafikun 8, paraqitet profili i maturimeve të portofolit të borxhit të brendshëm, referuar përkatësisht tremujorit të parë, të dytë dhe të tretë të vitit 2012.

Profili i maturimeve gjatë gjithë vitit paraqet pjesën më të madhe të instrumenteve (rreth 70%) të cilat maturohen brenda një viti. Ky profil paraqet ecurinë e tij në grafik, përkatësisht sipas tremujoreve të vitit 2012. Situata ka ardhur duke u përmirësuar nga njëri tremujor në tjetrin për shkak të emetimit të obligacioneve 5-vjeçare dhe kryesisht të atyre 7-vjeçare, por përsëri duke paraqitur një risk të lartë refinancimi. Portofoli i borxhit paraqet rreth 70% të instrumenteve, të cilat duhet të rifinancohen në harkun kohor prej 1 viti, duke qenë i ekspozuar ndaj riskut të luhatjeve të normave të interesit. Përqindja e instrumenteve që do të rifinancohen gjatë katër viteve të para ka ardhur duke u ulur nga muaji mars në shtator, ndërkohë që është rritur përqindja gjatë vitit të pestë dhe atij të shtatë. Kjo ka bërë të mundur zgjatjen e shtrirjes në kohë të maturimit të borxhit të brendshëm dhe uljen e riskut të refinancimit modestisht. Ky tregues sinjalizon një risk të lartë refinancimi, i cili do të ulet në momentin që ky profil do të bëhet më i zbutur.

Financimi i deficitit të brendshëm

Huamarrja e re është realizuar në masën 30.55% me bono thesari dhe 69.45% me obligacione afatgjata. Për më tepër 37.4% e obligacioneve ose 16.8% e portofolit të borxhit të brendshëm janë obligacione të emetuara me interes të ndryshueshëm dhe nga pikëpamja e ekspozimit ndaj riskut të normave të interesit konsiderohen njëloj si bonot me afat maturimi 1-vjeçar. 72% i instrumenteve të borxhit të brendshëm janë me interes të ndryshueshëm dhe afat maturimi deri në një vit, duke qenë lehtësisht të ekspozuara ndaj luhatjeve të normave të interesit.

Lidhur me menaxhimin e borxhit të financuar me instrumente financiare, financimi me instrumente afatshkurtra në fund të shtatorit 2012 ka qenë në nivelin 5,49 miliardë lekë (30.55%), ndërsa me instrumente afatgjata 12,50 miliardë lekë (69.45%). Shtesa e emetimit të obligacioneve afatgjata është përqendruar kryesisht në obligacionet 3-vjeçare me 2,79 miliardë lekë, në obligacionet 5-vjeçare me 4,55 miliardë lekë, si dhe obligacionet 7-vjeçare me 4,98 miliardë lekë, ndërsa obligacionet 2-vjeçare kanë pasur një shtesë modeste (176 milionë lekë).

Janar-shtator 2012	
Financimi i deficitit	17,987,363,778
Nga i cili:	
Instrumente financiare gjithsej	17,987,363,778
Bono thesari gjithsej	5,494,136,974
- Bono thesari lekë	2,087,414,958
- 3-mujore	-2,198,868,432
- 6-mujore	-1,871,966,294
- 12-mujore	6,158,249,684
- Bono thesari euro	3,406,722,016
Obligacione gjithsej	12,493,226,804
- Oblig.e qeverisë 2-vjeçare	175,650,000
- Oblig.e qeverisë 3-vjeçare	2,787,850,000
- Oblig.e qeverisë 5-vjeçare	4,547,626,804
- Oblig.e qeverisë 7-vjeçare	4,982,100,000
Kredi direkte	0

Ndryshimet strukturore të përmendura më lart, shprehen edhe në përbërjen e stokut të borxhit të brendshëm sipas instrumenteve, strukturë, e cila paraqitet në tabelën e mëposhtme:

2. Stoku i borxhit të brendshëm	2008	2009	2010	2011	9M 2012
17. Bono thesari	224,224	237,469	231,436	241,385	246,953
21. Obligacione 2-vjeçare	65,730	65,247	70,957	75,141	75,316
25. Obligacione 3-vjeçare	21,100	15,600	15,613	19,387	22,175
29. Obligacione 5-vjeçare	45,910	60,315	71,815	82,012	86,562
33. Obligacione 7-vjeçare	12,000	12,000	12,000	12,000	16,982
37. Kredi direkte	3,000				
43. Rivlerësimi i vultës	23,540	18,870			
49. Garancitë	4,952	5,527	5,551	8,657	8,708
55. Gjithsej	400,456	415,028	407,372	438,582	456,696

Analiza e borxhit të jashtëm

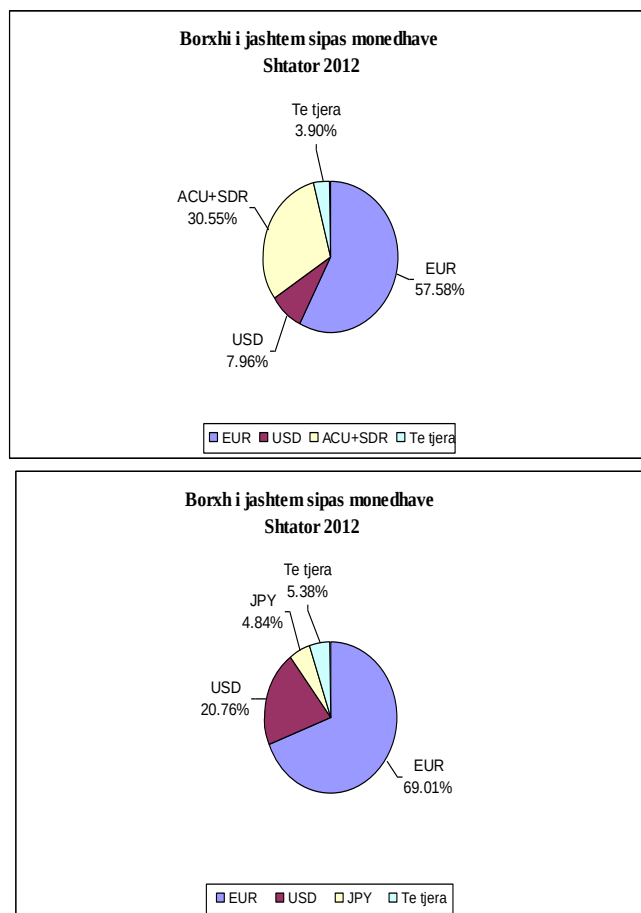
Kompozimi i portofolit sipas llojit të monedhës

Duke iu referuar grafikut, vëmë re se pjesa më e madhe e stokut të borxhit të jashtëm është në euro (rreth 57.58%), tendencë e trashëguar nga vitet paraardhëse. Kjo përbën një avantazh për ne, sepse tregon për një përputhshmëri me një nga objektivat kryesorë të paraqitur në strategjinë afatmesme për të fokusuar huamarrjen e jashtme drejt kësaj monedhe. Stoku i borxhit në SDR dhe ACU është, gjithashtu, në nivele të larta, rreth 30.55%.

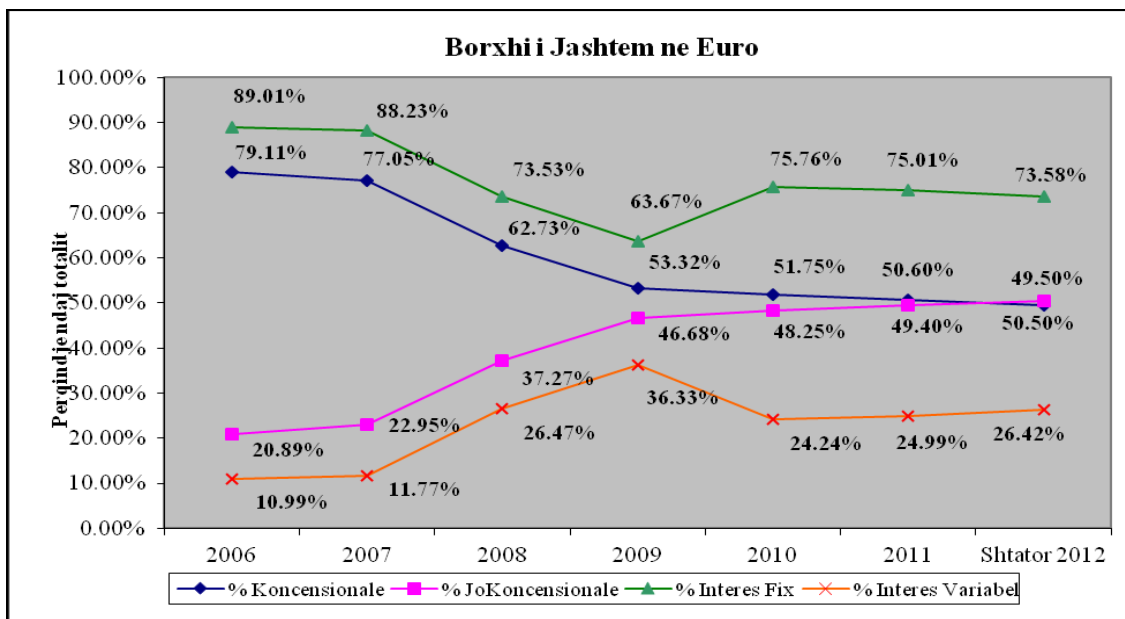
Nëse vijojmë më tej, duke ndarë këto dy monedha në monedhat e tyre përbërëse, thellohet më tej

përqindjet dominuese të euros duke rezultuar në 69.01%. Krahasuar me një vit jemi në të njëjtat nivele të peshës specifike të stokut të borxhit në euro dhe një rritje modeste e peshës specifike për monedhën USD.

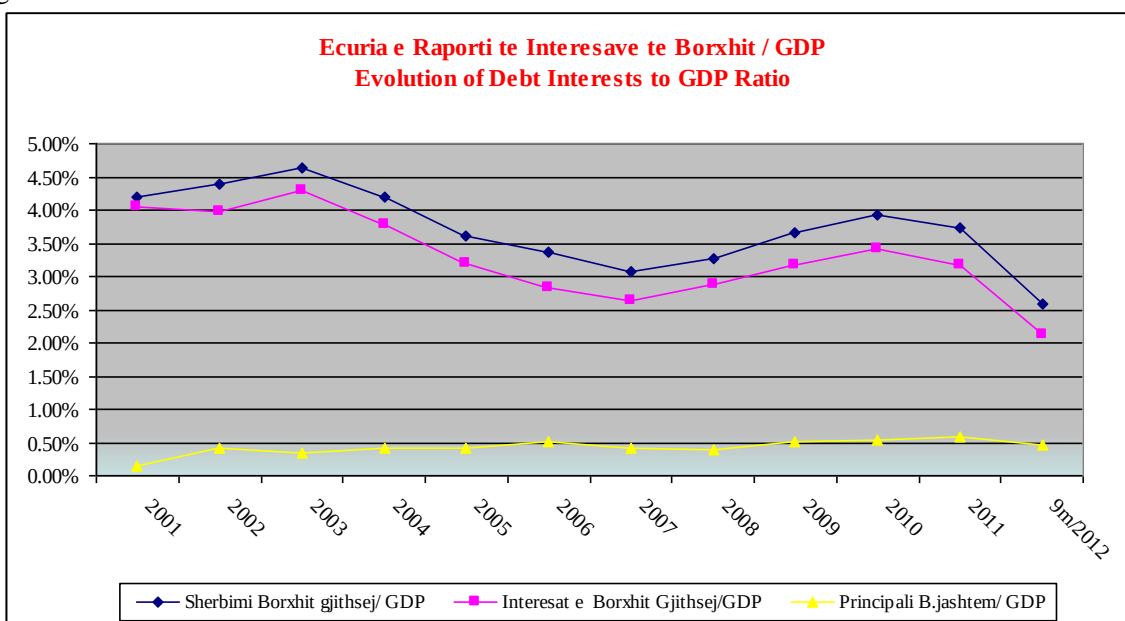
Stoku i borxhit të jashtëm i kontraktuar me terma jokoncesionalë vazhdon të rritet në raport me borxhin me interesa koncesionalë. Me kategorizimin e Shqipërisë jo më si një vend me të ardhura të ulëta, shpjegohet dhe kontraktimi me financim të huaj gjithmonë e më tepër me interesa tregtarë. Për herë të parë, për nëntëmuorin e vitit 2012 borxhi koncensional është vetëm 1% më i ulët se borxhi tregtar duke sinjalizuar për trendin e financimit të huaj me terma tregtarë gjithmonë e më tepër. Përgjatë 2012-ës, si dhe në vitin 2011 vihet re, gjithashtu, dominimi i kredive të nënshkruara me interes fiks. Pjesa e financimit të huaj me interesa fiksë raportohet në 73.6%, edhe pse evidentohet një tendencë rënieje përgjatë periudhës 2010 shtator 2012. Borxhi me interesa variabël është në masën 26.4%, duke njohur një rritje modeste gjatë kësaj periudhe.

Për sa i përket borxhit të jashtëm, stoku i tij në fund të 9-mujorit 2012 është në nivelin 2,546 milionë euro, nga i cili 2,263 milionë euro është borxhi shtetëror dhe 283 milionë euro është borxhi i garantuar. Në veçanti, duhen përmendur ecuritë pozitive në implementimin e projekteve në sektorin e energjisë, sektorin e infrastrukturës rrugore, ujësjellës-kanalizime dhe shëndetësi.

Ecuria e shërbimit të borxhit.

Në grafik paraqitet ecuria e shërbimit të borxhit, duke filluar që nga viti 2001. Ky shërbim fillon të rritet gjatë viteve 2002-2003 për arsye të efekteve në shërbimin e borxhit që dha rikapitalizimi i sistemit bankar të kryer në 2001. Duke filluar nga viti 2003 fillon një tendencë rënës në koston e borxhit, e cila vazhdon deri në vitin 2007. Kjo për arsye të tendencës së rënies së normave të interesit në tregun financiar të letrave me vlerë të qeverisë, si dhe uljes së stokut të borxhit. Duke filluar nga viti 2007 kemi rritje të shërbimit të borxhit si arsye të rritjes së normave të interesit, rritjes në stok të peshës specifike të borxhit të jashtëm, si dhe nënshkrimit të kredive të reja të borxhit të jashtëm me interesa tregtarë.

Interesat e borxhit për fundin nëntëmujorit të 2012-ës rezultojnë në 35,305 milionë lekë, nga të cilat 82% (29,027 milionë ALL) u përkasin interesave të borxhit dhe pjesa tjetër u përket ripagesave të borxhit të jashtëm. Në fund të shtatorit 2012, shërbimi i borxhit llogaritet në 2.62% të PBB-së, i ndarë në interesa të borxhit të jashtëm (0.22%), interesa të borxhit të brendshëm (1.94%), pagesa principali (0.47%).

Në milion lekë	2008	2009	2010	2011	Shta-12
Shërbimi borxhit gjithsej (I+II)	35,555	42,061	48,116	48,734	35,305
I. Interesa	31,307	36,301	41,604	41,121	29,027
Brendshëm	28,386	31,408	35,583	34,253	26,058
Huaj	2,921	4,893	6,021	6,868	2,969
II. Ripagesat	4,248	5,760	6,512	7,613	6,278
PBB	1,089,293	1,148,082	1,222,462	1,297,710	1,346,169
Interesa/PBB	2.87%	3.16%	3.40%	3.17%	2.16%
Interesa borxh i brendshëm/PBB	2.61%	2.74%	2.91%	2.64%	1.94%
Interesa borxh i jashtëm/PBB	0.27%	0.43%	0.49%	0.53%	0.22%
Ripagesat/PBB	0.39%	0.50%	0.53%	0.59%	0.47%
Shërbimi i borxhit gjithsej /PBB	3.26%	3.66%	3.94%	3.76%	2.62%

*në milion lekë

Instrumentet	2008	2009	2010	2011	2012 shtator
Bono Thesari	16,981,458,997	17,697,926,717	20,112,625,667	17,797,790,912	16,944,457,026
Obligacione 2-vjeçare	3,737,815,000	5,589,316,100	6,045,339,700	6,351,803,600	6,197,189,448
Obligacione 3-vjeçare	2,082,065,000	1,710,005,000	1,390,730,000	1,574,480,000	1,880,099,168
Obligacione 5-vjeçare	447,152,500	4,960,437,844	6,695,076,454	7,208,748,729	7,527,332,612
Obligacione 7-vjeçare	990,000,000	1,320,000,000	1,320,000,000	1,320,000,000	1,455,382,000
Kredia direkte	0	130,395,511	19,282,610	0	0
Total	24,238,491,497	31,408,081,172	35,583,054,431	34,252,823,241	34,004,460,254

Në total kemi një rënie të interesave totalë për vitin 2012 me 248 milionë lekë. Instrumentet e bonove të thesarit kanë rënë në shumën 853 milionë lekë, e cila shpjegohet nga normat më të ulëta të interesit për vitin 2012 dhe ato të mbartura nga 2011-a krahasuar me normat e interesit të 2010-ës.

Edhe obligacionet 2-vjeçare kanë ulje të shpenzimeve të interesave me 155 milionë lekë në krahasim me një vit më parë. Obligacionet 3 dhe 5-vjeçare kanë rritje të shpenzimeve të interesave për t'u paguar përkatësisht me 306 milionë dhe 319 milionë lekë. Kjo ndodh pasi gjithmonë politika e huamarrjes po fokusohet në instrumente afatgjata. Shpenzimet e interesave për obligacionet 7-vjeçare janë rritur me 135 milionë lekë pasi këtë vit kemi pasur emetim të ri për këtë titull.

Realizimi i objektivave të strategjisë paraardhëse të borxhit

Strategjia ekzistuese 2012-2014 e menaxhimit të borxhit publik përmban objektivat operative të mëposhtëm:

1. Përqindja e pjesës së borxhit në lekë me atë monedhë të huaj do të jetë në raportet 53% me 47%.

2. Shtesa e huamarrjes, përveç financimit të projekteve, do të realizohet në tregun e brendshëm dhe nga tregu i huaj e politikave të zhvillimit me Bankën Botërore.

3. *Duration* i portofolit të borxhit të brendshëm do të luhatet 0,57-0,59 dhe ditët mesatare në maturim rreth 346 ditë për instrumentet në tregun e brendshëm dhe 470-480 ditë me përfshirjen e financimit të huaj nga Banka Botërore.

Vlerësimet më të fundit tregojnë realizimin e objektivave si më poshtë:

Raporti mes borxhit në monedhën vendase kundrejt atij në valutë qëndron në vlerat 56% me 44%, duke lëvizur në mënyrë modeste me objektivin e vendosur në strategjinë e mëparshme.

Huamarrja e jashtme gjatë 2012-ës është bërë për pjesën më të madhe të kredive në euro.

Shtesa e huamarrjes në tregun e brendshëm ka qenë në pjesën më të madhe me obligacione afatgjata 2, 3, 5 dhe 7-vjeçare (12.5 miliardë lekë ose 69.48%), por ndërkohë janë përdorur edhe instrumentet e bonove të thesarit (5.5 miliardë lekë apo rreth 30.52%).

Duration përlllogaritet të jetë 0.73 në fund të vitit 2012, duke qenë në nivele më të larta seç janë vendosur nga strategjia. Ditët mesatare në maturim rritur nga objektivi në 389 ditë.

Si më poshtë paraqitet ecuria e treguesve me tremujorë dhe vlerësimi për fundin e 2012-ës.

	DMM	YMP	KMR	Duration
T I	368	7.969	1.19	0.69
T II	386	7.974	0.96	0.71
T III	398	7.930	1.20	0.70
P T IV	389	7.957	0.918	0.73

* DMM ditët mesatare në maturim (në ditë), YMP yieldi mesatar i ponderuar, KMR koha mesatare në rifiksion (në vite), *Duration* ndjeshmëria ndaj luhatjes së normave të interesit (në vite).

Strategjia e menaxhimit të borxhit dhe supozimet afatmesme

Analistet e kredisë në Europë mendojnë se gjatë vitit 2013, bankat do të vijojnë në procesin *deleveraging* dhe kështu niveli i ofertës së kredisë nuk do të jetë ende në normalitet.

Lehtësimi nga borxhet i pasqyrave të balanceve do të mbetet tema kryesore për bankat europiane, duke vijuar në zvogëlimin e aseteve. Gjithsesi, vihet re që *deleveraging* po ndodh kryesisht si rezultat i shtimit të kapitalit krahasuar me gatishmërinë e uljes së nivelit të kredisë.

Në këtë mënyrë gjatë vitit 2013 duhet të merret parasysh se parashikimet mund të ndryshojnë dhe janë fleksibël si funksion i zhvillimeve të ndryshme makroekonomike dhe strukturore. Zona e Euros është vlerësuar të dalë nga recesioni në tremujorin e dytë të vitit që vjen, por përsëri rritja ekonomike do të jetë zero përkundëjt rënies prej 0,4% gjatë 2012-ës.

Thelbi kryesor i strategjisë sonë bazohet në zhvillimet e ekonomisë europiane dhe të krizës së borxheve dhe ndikimet e tyre në sistemin tonë bankar dhe financiar, si dhe ecuria e zbatimit të buxhetit dhe presionet e nevojshme për likuiditet. Në këndvështrimin më të gjerë, implikimet janë negative për ekonominë, sepse do të detyrojë që të rriten nivelet e interesave të kërkuar për instrumentet financiare dhe do të kërkojë masa të shpejta për të siguruar nevojat e rifinancimit.

Strategjia e menaxhimit të borxhit bazohet në vlerësimin e kostove të pritshme dhe karakteristikat e riskut të strategjive të ndryshme të huamarrjes. për secilën nga strategjitë e huamarrjes janë llogaritur kostot e pritura (pagesat e interesave dhe rivlerësimet e kurseve të këmbimit) dhe risku (devijimet nga pagesat e pritura).

Katër strategjitë kryesore të huamarrjes janë zhvilluar duke siguruar opsione të qarta dhe të ndara midis skenarëve bazë dhe skenarëve të riskut. Këto strategji janë:

1. Strategjia e fokusuar në huamarrje afatshkurtër në tregun e brendshëm, ndërkohë që financimi i huaj vijon në përputhje me marrëveshjet e financimit të projekteve të huaja. Kjo është një strategji me risk të lartë rifinancimi dhe me *duration* të ulët krahasuar me strategjitë e tjera.

2. Strategjia e fokusuar në instrumentet afatgjata për huamarrjen e re e kombinuar me vijueshmërinë e instrumenteve afatshkurtra, të cilat ulen përtej masës së maturimit të tyre, ndërsa huamarrja e huaj mbështetet në financimet nga institucionet financiare ndërkombëtare, si dhe projektet që vijojnë në këtë fushë. Kjo është një strategji me *duration* të lartë, por jo realiste.

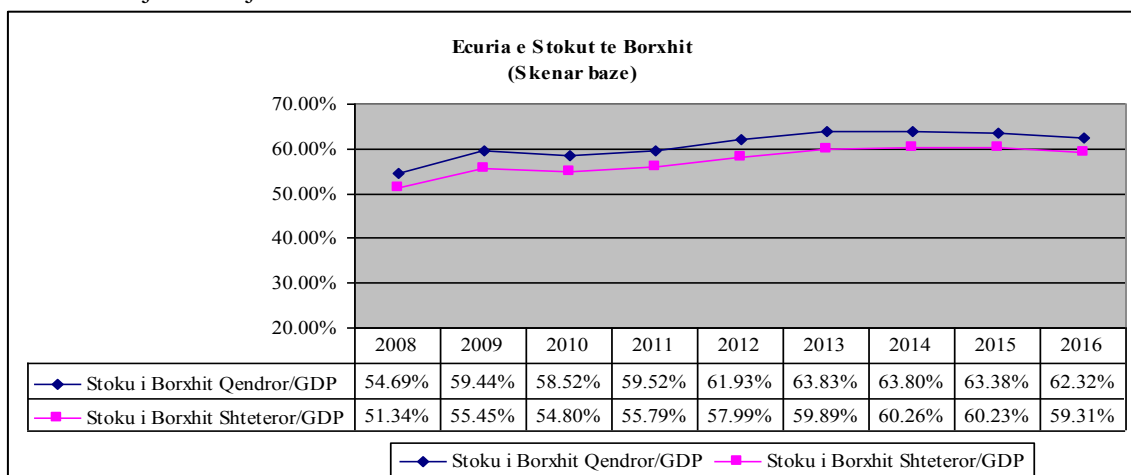
3. Strategjia e realizuar nëpërmjet sigurimit të huamarrjes së re nga jashtë e plotësuar nëpërmjet financimit të pritshëm të projekteve të huaja. Kjo është një strategji me tregues relativisht pozitivë në terma të koston dhe termave të riskut.

4. Strategjia me huamarrje në tregun e brendshëm (referuar instrumenteve afatshkurtra dhe afatgjata), duke e plotësuar me sigurimin e financimit nga jashtë, si dhe financimet e pritshme të projekteve të huaja. Kjo është një strategji me risk të ulët, ku përmirësohen ndjeshëm treguesit e ditëve mesatare në maturim, por edhe me kosto relativisht më të ulët krahasuar me strategjitë e tjera në vitin e parë.

Niveli i stokut të borxhit dhe parashikimi i tij mbështetur në parashikimet makroekonomike dhe fiskale të prezantuara në kuadrin makro 2014-2016, të miratuar në janar 2013, paraqitet si më poshtë:

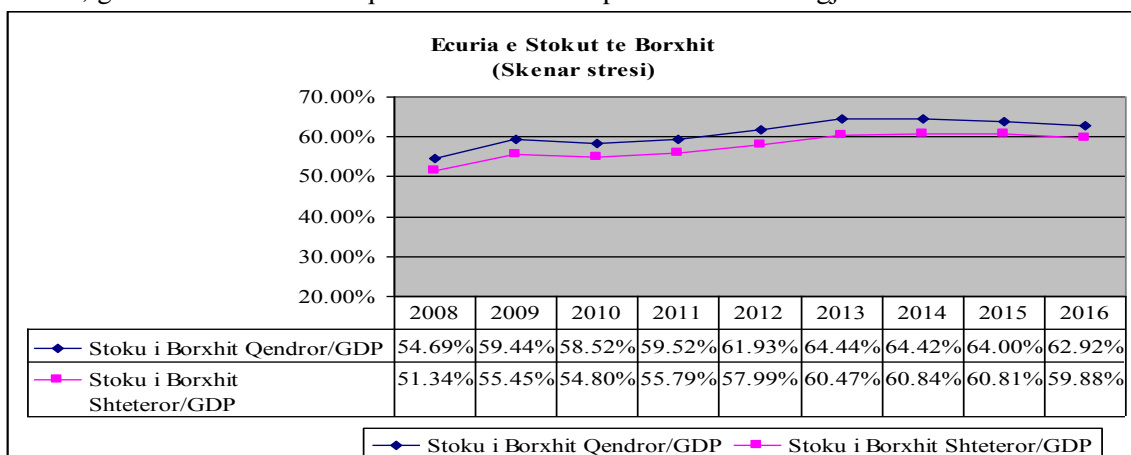
Skenari bazë

Sipas këtij skenari vlerësohet një gjendje e stokut të borxhit, i cili e tejkalon kufirin 60% të GDP-së që në fund të vitit 2012, duke vijuar me projeksione në nivele më të larta për vitet në vijim. Në këtë mënyrë në kushtet e pasigurive dhe risqeve që shoqërojnë këtë periudhë është e domosdoshme parashikimi dhe mbajtja parasysh e rezervave të domosdoshme, si rezultat i të cilave duhet të parashikohet ulje e mëtejshme e deficitit buxhetor.

Skenar stres

Në skenarin stres që kemi zhvilluar, kemi supozuar që rritja nominale e PBB-së do të jetë 4% për çdo vit në vijim, kursi i këmbimit eur/all do të jetë kursi mesatar 2012 plus dy devijime standard për 2013-ën dhe plus tri devijime standarde për 2014-ën e në vijim. Në këtë skenar janë marrë parasysh, gjithashtu, garancitë e mundshme që mund të lëshohen për sektorin e energjisë.

Strategjitë e borxhit

Strategjia 1 (afatshkurtër)

Kjo është një strategji me huamarrje të brendshme afatshkurtër, e cila analizohet për të parë treguesit e riskut në kushtet e vështirësive të mëdha në tregun e brendshëm dhe pamundësive për emetim të instrumenteve afatgjata me afat maturimi përtej 1 vit.

Në këto kushte, treguesit e riskut përkeqësohen krahasuar me strategjitë e tjera dhe në veçanti numri i ditëve mesatare në maturim vlerësohet në 391 ditë për 2013-ën. Për sa i përket yieldit mesatar të ponderuar si rezultat i instrumenteve afatshkurtra ai është relativisht më i ulët rreth 8,26%, por risku që shoqëron profilin e maturimeve është i dukshëm dhe shprehet në raportet më të larta të instrumenteve afatshkurtra të emetuar ndaj totalit me (81,2% në 2013, 82,1% në 2014 dhe 84,6% në 2015) përkundrejt 80,7% në vitin 2012. *Duration* luhetet në intervalin 0.72-0.76 në periudhën afatmesme, ndërsa treguesi i kohës mesatare në rifiksion (KMR) luhetet në intervalin 0.99-1.06.

Në lidhje me strategjinë afatshkurtër janë përlogaritur treguesit duke supozuar një skenar, i cili bazohet në *shock* ndaj normave të interesit. Duke qenë se strategjia mbështetet në emetimin e instrumenteve me afat maturimi deri në një vit kemi supozuar që kjo sjellje do të ushtrojë presion në normat e interesit, të cilat janë supozuar se do të rriten me 140-180 pikë përqindje sipas llojit të instrumentit.

Në tabelë janë ilustruar treguesit e riskut për skenarin e stresit. Vërejmë një rritje të ndjeshme në koston e portofolit të borxhit të brendshëm në zhvendosjen e treguesit të yieldit mesatar të ponderuar. Efektet shtesë në këtë tregues llogariten si një rritje që shkon nga 113 deri në 139 pikë përqindje gjatë tre viteve në vijim (2013-2015).

	Strategjia 1 (afatshkurtër)					
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.26%	8.24%	8.23%	9.39%	9.57%	9.62%
WAM	391	412	377	389	410	375
Macaulay Duration	0.72	0.77	0.76	0.73	0.77	0.76
KMR	0.99	1.06	1.04	0.99	1.05	1.04

Kostot e pritshme për këtë strategji janë në nivel të ulët në vitin e parë, për arsye të instrumenteve afatshkurtra, ndërsa në aspektin afatgjatë kostot në shumë absolute rriten krahasuar me strategjinë e dytë dhe të katërtën, duke e konsideruar një strategji jo të favorshme për t'u zbatuar. Risku si devijim i koston (pagesat e interesit) nga skenari konservator përlogaritet në 16.98 miliardë lekë ose një rritje në përqindje prej 11.34. Kjo për arsye të presionit që ushtron risku i rifinancimit të instrumenteve afatshkurtra në treg.

Strategjia 1 (afatshkurtër)	Në miliardë lekë	% rritje
Skenari bazë, pagesat e interesit	149.7	
Skenari i stresit, pagesat e interesit	166.7	
Rritja në pagesat e interesave	16.98	11.34
Efektet nga kursi këmbimit	3.13	

Strategjia 2 (afatgjatë)

Në këtë strategji vijon fokusi në huamarrjen e brendshme, e cila është burimi kryesor i sigurimit të financimit shtesë, nëpërmjet emetimit të instrumenteve afatgjata për këtë qëllim. Në këtë strategji ka një fokusim në huamarrjen e brendshme nëpërmjet obligacioneve afatgjata. Kjo është një strategji, e cila

tregon se kërkohen zhvillime të mëdha në strukturën e instrumenteve të borxhit të brendshëm për të përmirësuar treguesit ekzistues të riskut. Kjo, gjithashtu, tregon se është edhe një sfidë e madhe për atë kohë sa tregu i brendshëm është në një stad të tillë zhvillimi, ku nuk e lejon futjen e instrumenteve afatgjata në një masë të konsiderueshme. Krahasuar me opsionin e huamarrjes afatshkurtër kjo strategji siguron uljen e riskut të rifinancimit dhe reduktimit të ekspozimit ndaj tij. Në treguesit e kostos dhe të riskut të analizuar më poshtë del qartë se kjo është strategjia me nivelin më të mirë të kostos në periudhë afatmesme.

Strategjia 2 (afatgjata)	Në miliardë lekë	% rritje
Skenari bazë, pagesat e interesit	154.4	
Skenari i stresit-pagesat e interesit	165.35	
Rritja në pagesat e interesave	10.94	7.09
Efektet nga kursi këmbimit	3,13	

Krahasuar me strategjinë e parë kjo strategji siguron uljen e riskut të rifinancimit, por nuk është realiste. Kostot e pritshme për këtë strategji janë më të ulëta se në rastin e parë dhe, gjithashtu, edhe rritja e tyre është e moderuar.

Yieldi mesatar i ponderuar në skenarin konservator rritet në krahasim me strategjinë e parë për arsye të rritjes së peshës specifike të instrumenteve afatgjata në stok, ndërsa te skenari i stresit rritja është më e ulët për arsye se emetimi i instrumenteve afatgjata nuk ushtron presione në treg drejt rritjes së normave të interesit. Ditët mesatare në maturim rriten ndjeshëm në krahasim me strategjinë 1 (afatshkurtër) dhe e njëjta tendencë shprehet dhe te treguesit e *duration* dhe KMR. Raporti instrumente afatshkurtra/afatgjatë përmirësohet ndjeshëm gjatë viteve në vijim duke kaluar nga 72.3%/27.7% (2013) në 71.7%/28.3% në 2015-ën, ndërkohë që në fund të vitit 2012 ky raport vlerësohet të jetë 80.7%/19.3%.

	Strategjia 2 (afatgjatë)					
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.43%	8.55%	8.65%	9.06%	9.26%	9.38%
WAM	490	568	564	488	567	563
Macaulay Duration	0.86	0.99	1.03	0.85	0.98	1.02
KMR	1.15	1.3	1.34	1.15	1.3	1.33

Strategjia 3 (me financim të huaj)

Sipas kësaj strategjie kërkesa e re e huamarrjes sigurohet nëpërmjet huamarrjes nga jashtë plotësuar me huamarrjen e brendshme për nevojat e riinvestimit dhe financimin e pritshëm të projekteve. Theksi i kësaj strategjie është huamarrja e huaj kryesisht nëpërmjet financimit të projekteve të zhvillimit. Kjo strategji ka tregues relativisht më të mirë me një ekspozim më të vogël ndaj riskut të rifinancimit të borxhit të brendshëm. Ndërkohë që kreditë e Bankës Botërore kanë norma interesi më të ulëta se në tregun e brendshëm dhe atë ndërkombëtar. Kjo ndikon në një total kosto më të ulët se strategjitë e tjera.

Yieldi mesatar i ponderuar është në nivele më të ulëta se variantet e strategjive të sipërpërmendura për arsyet e mësipërme. Ditët mesatare në maturim përmirësohen ndjeshëm, duke qenë se kreditë e Bankës Botërore kanë afate të gjata maturimi. I njëjti trend pozitiv vihet re të dy treguesit e fundit (*duration* dhe KMR).

Nga pikëpamja e raporteve borxh në lekë dhe valutë pjesa e borxhit të brendshëm vazhdon të ulët, por për shkak të rritjes së borxhit të jashtëm shtohet rreziku i ekspozimit të tij ndaj kursit të këmbimit dhe risku i shtesës së gjithë stokut të borxhit.

	Strategjia 3 (me financim të huaj)					
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.03%	8.31%	8.39%	8.81%	8.98%	9.08%
WAM	597	671	644	595	669	643
Macaulay Duration	1.05	1.19	1.2	1.03	1.16	1.18
KMR	1.5	1.62	1.61	1.5	1.62	1.6

Kostot e pritshme për këtë strategji janë në nivele të ulëta, për shkak të normës së interesit në tregun e huaj. Ndërkohë risku i kursit të këmbimit është prezent edhe në shërbimin e borxhit dhe rezulton me një kosto shtesë prej 3.88 miliardë lekë.

Strategjia 3 (financim i huaj)	Në miliardë lekë	% rritje
Skenari konservator- pagesat e interesit	149.67	
Skenari i stresit, pagesat e interesit	160.03	
Rritja në pagesat e interesave	10.35	6.92
Efektet nga kursi këmbimit	3.88	

Strategjia 4

Strategjia (bazë)

Kjo strategji fokusohet në huamarrjen e brendshme afatshkurtër dhe afatgjatë plotësuar me financimin e huaj për projektet e zhvillimit, të cilat zënë një peshë të rëndësishme në huamarrjen e re.

Si rezultat i kësaj strategjie risku i rifinancimit të brendshëm do të përmirësohet, të cilën e tregojnë edhe të dhënat si më poshtë.

Ditët mesatare në maturim vlerësohet të arrijnë nivelin 445 ditë (në 2013-ën) krahasuar me 386 ditë (2012) nëse vlerësojmë vetëm tregun e brendshëm. Yieldi mesatar i ponderuar vlerësohet në 8.34% (në 2013), si rezultat i emetimeve të instrumenteve afatshkurtra dhe kryesisht afatgjatë në financimin e ri për vitin 2013.

	Strategjia 4 (bazë)					
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.34%	8.39%	8.43%	8.99%	9.12%	9.18%
WAM	445	503	484	444	501	482
Macaulay Duration	0.78	0.89	0.9	0.78	0.88	0.9
KMR	1.07	1.19	1.2	1.07	1.18	1.2

Kostoja e pritshme për këtë strategji është rezultat i supozimit të një norme interesi të brendshme prej me një rritje prej rreth 60-126 pikë bazë krahasuar me një vit më parë, duke pasur rezervat e nevojshme edhe për rritje të normave të interesit. Në një skenar stresi rritja e normave të interesit është rreth 11 miliardë lekë në periudhën afatmesme dhe rreth 1,8 miliardë lekë për vitin 2013, duke shprehur një risk, i cili mund të menaxhohet në totalin e portofolit të borxhit dhe një skenar real për t'u zbatuar për sa i përket huamarrjes.

Strategjia 4 (bazë)	Në miliard lekë	% rritje
Skenari bazë, pagesat e interesit	152.6	
Skenari i stresit, pagesat e interesit	163.6	
Rritja në pagesat e interesave	11	7.25
Efektet nga kursi këmbimit	3,13	

Objektivat kryesorë të strategjisë

Nga analiza e portofolit të borxhit vihet re se ky portofol ka një risk të lartë. Kjo për arsye se huamarrja e brendshme afatshkurtër vazhdon të përbëjë një pjesë të konsiderueshme të portofolit, e cila kërkon rifinancim në një kohë relativisht të shkurtër dhe nga ana tjetër huamarrja në monedhë të huaj, e cila është rritur, karakterizohet nga risku i kursit të këmbimit. Simulimet kosto/risk tregojnë rëndësinë e reduktimit të borxhit, përndryshe efektet negative financiare do të jenë të mëdha, duke shkaktuar pagesa të larta të shërbimit të borxhit.

Të dhënat kryesore të përmbledhura për katër strategjitë paraqiten si më poshtë:

Strategjia 1 (afatshkurtër)						
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.26%	8.24%	8.23%	9.39%	9.57%	9.62%
WAM	391	412	377	389	410	375
Macaulay Duration	0.72	0.77	0.76	0.73	0.77	0.76
KMR	0.99	1.06	1.04	0.99	1.05	1.04
Strategjia 2 (afatgjatë)						
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.43%	8.55%	8.65%	9.06%	9.26%	9.38%
WAM	490	568	564	488	567	563
Macaulay Duration	0.86	0.99	1.03	0.85	0.98	1.02
KMR	1.15	1.3	1.34	1.15	1.3	1.33
Strategjia 3 (me financim të huaj)						
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.03%	8.31%	8.39%	8.81%	8.98%	9.08%
WAM	597	671	644	595	669	643
Macaulay Duration	1.05	1.19	1.2	1.03	1.16	1.18
KMR	1.5	1.62	1.61	1.5	1.62	1.6
Strategjia 4 (bazë)						
	Skenari konservator			Skenar stresi*		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
WAY	8.34%	8.39%	8.43%	8.99%	9.12%	9.18%
WAM	445	503	484	444	501	482
Macaulay Duration	0.78	0.89	0.9	0.78	0.88	0.9
KMR	1.07	1.19	1.2	1.07	1.18	1.2

Opsionet e huamarrjes që tregojnë risk më të ulët janë strategjitë e huamarrjes nga jashtë dhe huamarrjes me instrumente afatgjata, por që nuk janë opsione të zbatueshme. Financimi i kredisë së Bankës Botërore ka kushtëzime strukturore makroekonomike, që nuk janë të realizueshme për vitin 2013, ndërkohë që tregu i brendshëm nuk është aktualisht i përgatitur për blerjen e instrumenteve afatgjata, aq më tepër në shuma të mëdha për financimin e deficitit dhe përmirësimin e portofolit të instrumenteve të borxhit.

Opsioni i financimit të huaj duhet të mbahet në konsideratë si një alternativë e mundshme dhe më e mirë në vitet që vijojnë. Kjo jo vetëm për arsye se treguesit e koston dhe të riskut janë më të mirë dhe

të menaxhueshëm, por edhe sepse kreditë e nënshkruara dhe të padisbursuara përbëjnë një shumë të konsiderueshme, e cila vlerësohet rreth 816 milionë euro (fund shtatori 2012) dhe që është e mjaftueshme për të plotësuar nivelin e deficitit buxhetor për tre vitet 2013-2015.

Sa më sipër, rekomandojmë që të të menaxhohet me kujdes zbatimin në afat i kredive ekzistuese dhe të mënjanohet nënshkrimi i kredive të reja, të cilat disbursohen në këtë periudhë afatmesme.

Parashikimi i projekteve hipotetike sipas vlerësimeve të drejtorisë së huamarrjes nëntor 2012, duhet të realizohet me kushtin e mësipërm për shkak të kufizimeve të vendosura nga kuadri makro, i cili synon stabilizimin dhe qëndrueshmërinë e borxhit publik.

Opsioni i dytë më i mirë në terma të koston dhe uljes së riskut është strategjia e fundit (strategjia bazë), e cila ka kosto relativisht të ulët në aspektin afatgjatë dhe risk më të ulët të kursit të këmbimit.

Bazuar në sa më sipër, pikërisht kjo është strategjia që rekomandohet për sigurimin e huamarrjes dhe menaxhimin e borxhit gjatë vitit 2013, e cila do të realizohet nëpërmjet objektivave operativë si më poshtë:

Për sa i përket financimit të brendshëm nëpërmjet kësaj strategjie do të realizohet financimi në masën 22% me instrumente afatgjata dhe 78% me instrumente afatshkurtra për totalin e emetimeve 2013. Ndërkohë raporti bono thesari dhe obligacione ndaj stokut do të jetë 53% me 47%.

1. Përqindja e pjesës së borxhit në lekë me atë në monedhë të huaj do të jetë në raportet 54% me 46%.

2. Shtesa e huamarrjes përveç financimit të projekteve do të realizohet në tregun e brendshëm në përputhje me kalendarin e emetimit 2013.

3. *Duration* i portofolit të borxhit të brendshëm do të luhatet 0,72-0,78 dhe ditët mesatare në maturim rreth 390-445 ditë për instrumentet në tregun e brendshëm.

Implikimet buxhetore të “reformave strukturore kryesore”

Sikurse përmendet edhe në programin ekonomik dhe fiskal 2012-2014, Ministria e Financave dhe departamenti i administratës publike, me daljen e vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 474, datë 16.6.2011 “Për përcaktimin e standardeve e të procedurës që duhet të ndiqet gjatë hartimit dhe miratimit të strukturave organizative të institucioneve të administratës publike”, janë angazhuar me rishikimin e të gjitha strukturave organizative të ministrive të linjës dhe institucioneve buxhetore. Qëllimi i kësaj reforme është për ta bërë administratën publike më eficiente dhe efektive, duke ridimensionuar çdo element të hierarkisë organizative dhe duke eliminuar postet dhe funksionet që dalin të tepërta. Një nga rezultatet e pritshme të kësaj reforme të ndërmarrë, është edhe ulja e numrit të përgjithshëm të punonjësve buxhetorë referuar seksionit 3.3 më lart.

Ndihma ekonomike (siç përmendet në seksionin 3.3 më sipër), si rezultat i përmirësimeve ligjore dhe administrative, do të vijë duke u ulur (në terma relativë), ku pjesa më e madhe e rritjes do të shkojë për pagesën e paaftësisë, si rezultat i indeksimit të saj, rritjes së numrit të përfituesve dhe përmirësimit të procedurave të përfitimit të statusit të PAK. Reforma në fushën e mbrojtjes sociale synon të përmirësojë barazinë, efikasitetin, transparencën dhe efektivitetin e përdorimit të burimeve për uljen e varfërisë. Këto reforma për ndihmën ekonomike, gjithashtu, mbështesin politikat që forcojnë mekanizmat për shpërndarjen e fondeve dhe përzgjedhjen e përfituesve në programin kryesor të asistencës sociale; shtojnë stimuj për investimin në kapitalin njerëzor përmes ofrimit të një pagese sociale shtesë të lidhur me regjistrimin dhe frekuentimin në shkollë për familjet që kanë fëmijë në moshë shkollore; hapin procesin për krijimin e një regjistri të unifikuar të përfituesve të programeve të asistencës sociale dhe ndryshojnë formulat e indeksimit të programit të pagesave të invaliditetit.

Për më tepër ligji nr. 10 399, datë 17.3.2011 “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9355, datë 10.3.2005 “Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore”, të ndryshuar, parashikohen aplikimin e një forme të re vlerësimi që garanton përfshirjen në skemë të çdo familjeje që jeton në varfëri. Pilotimi i skemës së re do të fillojë gjatë vitit 2012, nëpërmjet digjitalizimit të plotë të saj dhe ngritjes së regjistrit elektronik në nivel kombëtar. Implikimet në shpenzimet buxhetore parashikohen të jenë neutrale, pasi objektivi i qeverisë është që çdo kursim që rezulton nga rritja e efikasitetit të përdorimit të fondeve nga targetimi më i mirë i familjeve në nevojë, do të shkojë për rritjen e masës së pagesës së këtyre të fundit.

Duke filluar nga viti 2010, me synim inkurajimin e zhvillimit lokal dhe rajonal, politikat e buxhetit të brendshëm harmonizohen me politikat e buxhetit lokal. Është gjerësisht e kuptuar që zhvillimi ekonomik i komunave, bashkive dhe rajoneve nuk është një problem i izoluar ose vetëm një problem i pushtetit lokal, por është një problem që është i lidhur ngushtë me zhvillimin ekonomik të mbarë vendit. Në dritën e kësaj filozofie, u bë e domosdoshme të integrohen politikat sektoriale të qeverisë qendrore në nivelin rajonal. Për këtë qëllim, politikat buxhetore orientohen drejt politikës së “Zhvillimit rajonal”. Kjo politikë është një parapërgatitje për rajonet, me qëllim që të forcojnë aftësitë e tyre për të aplikuar për fonde strukturore dhe investimesh nga Bashkimi Europian.

2.4 Cilësia e financave publike

Thellimi i institucionalizimit të programit buxhetor afatmesëm

Në lidhje me shpenzimet buxhetore, qeveria shqiptare, që në vitin 2001, ka paraqitur Programin Buxhetor Afatmesëm (PBA), duke synuar fuqizimin e lidhjes ndërmjet politikave qeveritare dhe alokimit të fondeve buxhetore, duke marrë vlerën e parasë. Të gjitha ministratë e linjës ishin pjesë e programit buxhetor afatmesëm që në vitin 2006, ndërsa institucionet buxhetore qendrore u përfshinë për herë të parë në vitin 2009. PBA-ja synon në kalimin gradual nga buxheti i bazuar tek inputet, të buxheti bazuar në programe dhe performancë. Mbështetur në ligjin “Mbi menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, njësitë të qeverisjes vendore u kërkohet të përgatisin dhe aprovonjë buxhetet e tyre afatmesme (për tre vjet). Në këtë kontekst njësitë e qeverisjes vendore duhet të kenë një komunikim intensiv me qeverinë qendrore (veçanërisht me Ministrinë e Financave), për të shkëmbyer të dhënat dhe informacionin në lidhje me ndërtimin dhe konsolidimin e marrëdhënieve fiskale ndërqeveritare. Të gjitha njësitë e qeverisjes vendore janë pjesë e programit buxhetor afatmesëm, që në vitin 2009. Përpjekjet dhe puna e kryer në një kohë relativisht të shkurtër ka pasur efekte pozitive në proces. Për vitin 2012, këto efekte kanë konsistuar në rritjen e përgjegjësisë dhe përgjegjshmërisë së organeve të pushtetit vendor për të kryer këtë detyrë në rritjen e kapacitetit lokal për të përgatitur buxhete cilësore afatmesme, dhe në konsolidimin e bashkëpunimit ndërmjet pushtetit qendror dhe lokal, me synim shtimin e fondeve publike që do të sillte rritjen e shërbimeve dhe investimeve publike në favor të komuniteteve. Viti 2012 ishte viti i katërt i përgatitjes së projektbuxhetit afatmesëm nga të gjitha njësitë e qeverisjes vendore. Procesi i parashikimit afatmesëm ka bërë që vizioni për të ardhmen i njësitë vendore të jetë më i qartë dhe njëkohësisht të kenë prioritet, projekte dhe plane investimesh. Për vitin 2013, hartimi i projektbuxhetit nga njësitë e qeverisjes vendore do të vazhdojë të koordinohet dhe të integrohet ngushtë me politikat rajonale dhe kombëtare, si dhe me proceset e planifikimit, veçanërisht në kuadrin e zhvillimit lokal dhe rajonal të bazuar në potencialet dhe mundësitë.

Forcimi dhe institucionalizimi i marrëdhënieve ndërqeveritare fiskale: në kontekstin e decentralizimit dhe forcimit të autonomisë financiare të pushtetit vendor, tashmë administrimi i tatimit të biznesit të vogël është transferuar në strukturat tatimore të pushtetit vendor. Duke bërë këtë, veçanërisht në zonat rurale tatimpaguesit janë më afër autoriteteve për mbledhjen dhe administrimin e tatimeve. Gjithashtu, janë transferuar në nivel vendor, taksa të rëndësishme, të cilët kanë ndikuar jo vetëm në rritjen e të ardhurave vendore, por kanë shërbyer dhe shërbejnë si instrumente efikase për të bërë politika fiskale vendore, që njëherësh janë politika zhvilluese lokale. Taksa e regjistrimit të automjeteve është bërë taksë e ndarë, baza e së cilës është e lidhur me efektin që ka qarkullimi i automjeteve në mjedis. Njësitë e qeverisjes vendore marrin një përqindje të kësaj takse sipas ligjit, 18 për qind e të ardhurave nga kjo taksë duhet t’i shpërndahen qeverisjes vendore. Gjithashtu, një taksë tjetër që ndahet midis qeverisë qendrore dhe vendore është taksa e rentës minerare. Kjo taksë ka efekte pozitive për njësitë e qeverisjes vendore, të cilat kanë biznese që nxjerrin burime minerare. Njësitë e qeverisjes vendore përfitojnë 25 për qind të të ardhurave nga kjo taksë. Objektivi i qeverisë për vitin 2013 është vazhdimi i përshpejtimit të procesit të reformës së decentralizimit në disa sektorë të rëndësishëm. Konsolidimi dhe shtimi i të ardhurave lokale përbën jo vetëm një nga objektivat e sigurimit të qëndrueshmërisë së reformës së decentralizimit. Ky objektivi do të arrihet duke rritur efektivitetin në mbledhjen e tatimeve vendore, kryesisht taksës mbi biznesin e vogël, taksave të ndërtimeve dhe taksës së tokës bujqësore dhe duke fuqizuar, gjithashtu, efektivitetin në menaxhimin e aseteve lokale, si një instrument i rëndësishëm për të rritur të ardhurat lokale dhe investimet për infrastrukturën lokale. Transferimi i aseteve në pronësi

të njësive të pushtetit vendor është një proces, i cili do të vazhdojë edhe gjatë vitit 2013. Ky proces krijon mundësi për rritjen e të ardhurave financiare nëpërmjet përdorimit të tyre vete ose nga palë të treta ose nëpërmjet shtimit të kolateralit garantues në huamarrje, që do të përdoren për financimin e investimeve publike. Reforma e decentralizimit fiskal do të përqendrohet në saktësinë e marrëdhënieve fiskale ndërmjet pushtetit lokal dhe qendror. Procesi i buxhetimit lokal deri tani është kryer mbi një bazë rastësore. Mekanizmi i përcaktimit të transfertave të kushtëzuara dhe të pakushtëzuara nuk është akoma i parashikueshëm dhe jo tërësisht transparent, ku shumë shpesh bëhet objekt diskutimi dhe negociimi (burokratik dhe politik) ndërmjet organeve të pushtetit vendor dhe ministrive përkatëse të linjës. Për këtë qëllim, barazimi horizontal do të përmirësohet më tej, me qëllim që të reflektohet më mirë dinamika demografike dhe ekonomike e rajoneve të ndryshme të vendit, si dhe pabarazitë ndërmjet tyre. Në fushën e zhvillimit lokal dhe rajonal, që nga buxheti i vitit 2010, skema e grandeve konkurruese u shndërrua në një skemë të re të quajtur “Fondi i zhvillimit të rajoneve”. Krijimi i fondit ka rritur shkallën e decentralizimit, duke inkurajuar komunitetet lokale, institucionet dhe politiken për kryerjen e një reforme administrative me synim, zmadhimin e njësive vendore, duke i shndërruar ato në njësi më të afta absorbuese të fondeve. Në kontekstin e ligjit nr. 9936, datë 26.6.2008 “Mbi menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, përpjekjet do të përqendrohen në përcaktimin e aftësive lokale dhe konsolidimit të marrëdhënieve ndërmjet qeverisë qendrore (Ministria e Financave) dhe pushtetit lokal në formulimin e politikave fiskale dhe reformave të propozuara në lidhje me decentralizimin, në kontekstin e PBA-së. Përmirësimi dhe sqarimi i kuadrit legjislativ për procesin e zbatimit të buxhetit lokal. Fushat kryesore të ndërhyrjes nga Ministria e Financave janë: i) procedurat e thesarit, kryesisht ato që janë në lidhje me diferencat e mëdha që kanë lidhje ndërmjet sasisë së parashikuar të grantit të kushtëzuar nga njësitë e qeverisë vendore dhe sasisë faktike; ii) lëshimin në kohë dhe qartësinë e udhëzimeve të Ministrisë së Financave dhe hollësitë në lidhje me procesin e buxhetit; iii) rregullat për zbatimin e buxhetit në pajtim me sistemin e llogarinë e thesarit të vetëm; iv) raportimin financiar dhe sistemin e llogarive, si dhe çështjet sqaruese në lidhje me “ndjekjen” e pajisjeve të buxheteve lokale dhe përdorimin e tyre në pajtim me buxhetin e aprovuar. Përmirësimi i kuadrit legjislativ të taksave vendore është duke marrë parasysh mundësinë e rishikimit të shkallës bazë të taksës mbi pasurinë, mbledhjes dhe administrimit të taksës mbi biznesin e vogël dhe mundësinë e miratimit të një dispozite që të lejojë pushtetin vendor të ndryshojë nivelet e taksave bazuar mbi inflacionin. Reforma e decentralizimit fiskal ka efekt pozitiv në rritjen e të ardhurave lokale nga taksat dhe tarifat kundrejt transfertës së kushtuar të Buxhetit të Shtetit. Autonomia fiskale e pushtetit lokal është rritur nga viti në vit. Për vitin 2013 struktura e burimeve të të ardhurave për pushtetin lokal është 51.6 për qind nga tatimet dhe tarifat dhe 48.4 për qind nga Buxheti i Shtetit (transferta e pakushtëzuar). Për vitin 2013 janë bërë përmirësime në kriteret e shpërndarjes së transfertës së pakushtëzuar. Gjithashtu, transferta e pakushtëzuar për njësitë e qeverisjes vendore për vitin 2013 është rritur 3% krahasuar me vitin 2012. Me qëllim rritjen e efektivitetit të përdorimit të fondeve publike në nivel vendor me ligjin e buxhetit të vitit 2013, njësive të qeverisjes vendore u janë vënë kushte standarde për përdorimin e fondeve për shpenzimet e personelit, duke inkurajuar përdorimin e sa më shumë fondeve vendore për investime dhe shërbime publike. Zbatimi i kuadrit fiskal në huamarrjen lokale. Bazuar në ligjin nr. 9869, datë 4. 2.2008 “Mbi huamarrjen vendore”, njësitë e qeverisjes vendore kanë filluar të aplikojnë dhe të marrin hua. Sipas këtij ligji, qeveria është e përkushtuar në: i) bashkërendimin e politikave për borxhin kombëtar dhe lokal (në një mënyrë të tillë që pushteti qendror të mbajë nën kontroll natyrën dhe zgjerimin e detyrimeve fiskale të pushtetit vendor); ii) sigurimin e një huamarrjeje të kujdesshme lokale (në lidhje me menaxhimin e riskut në kontekstin e financave publike); iii) sistemin e garancive lokale për huamarrjen; iv) mekanizmat e monitorimit dhe të kontrollit.

Financimi lokal. Me qëllim që të konsolidohen financat vendore gjatë vitit 2013 dhe në vazhdim, përpjekjet e qeverisë do të përqendrohen mbi identifikimin e problemeve që i përkasin nevojës së një kuadri rregullator për financat vendore, të cilat do të synojnë të përcaktojnë procedurën për hartimin dhe zbatimin e buxhetit vendor, skemën e financimit të transfertës së pakushtëzuar për pushtetin vendor, problemet e llogarive dhe auditimin e jashtëm dhe të brendshëm, asistimi i njësive vendore që kërkojnë të

marrin hua, transparencën etj. Ky proces do t'u nënshtrohet diskutimeve me grupe të ndryshme të interesit dhe në përfundim të këtij procesi do të hartohet një ligj i veçantë për financat vendore.

Objektivat e investimeve në sektorin publik

Për periudhën 2014-2016, qeveria do të vazhdojë të caktojë prioritetet për alokimet për investimet, te sektorë të tillë, si: arsimi, shëndetësia, infrastruktura dhe siguria, për qëllimet e mëposhtme:

Arsimi. Shpenzimet kapitale në këtë sektor, në periudhën 2014-2016, do të përqendrohen kryesisht në financimin e arsimit parauniversitar për:

- ndërtimin e shkollave të reja;
- rindërtimin e shkollave ekzistuese;
- sigurimi i laboratorëve të pajisur;
- sigurimi i internetit në shkollë.

Vlen të përmendet që shuma e caktuar për ndërtimet dhe rindërtimet e shkollave të arsimit parauniversitar janë pjesë e Fondit të Zhvillimit Rajonal, ku njësitë e pushtetit lokal konkurrojnë dhe përzgjidhen mbi bazën e propozimeve të projekteve të tyre sipas kriterëve të pushtetit qendror.

Shëndetësia. Investimet në këtë sektor prioritar për periudhën 2014-2016 përqendrohen kryesisht në:

- ndërtimin dhe rindërtimin e ambienteve spitalore;
- ndërtimin dhe rindërtimin e ambienteve të kujdesit parësor;
- blerja e pajisjeve dhe aparateve mjekësore.

Infrastruktura. Fillimisht, duhet theksuar që fakti që shpenzimet kapitale në këtë sektor kanë pjesën më të madhe të shpenzimeve totale kapitale për periudhën 2014-2016. Drejtimit kryesorë të investimeve në këtë sektor përfshijnë:

- Investimet në sektorin e rrugëve kombëtare, ndërtimi dhe rehabilitimi i rrjeteve kryesore, si dhe sistemimi dhe asfaltimi i rrjeteve kombëtare. Prioritetet e këtyre investimeve janë ndërtimi i korridoreve rrugore kryesore, si: përfundimi i rrugës dhe i tunelit Tiranë-Elbasan, përfundimi i unazës së re të Tiranës, By Pass-et e Fierit, Tepelenës, Gjirokastrës, Vlorës, Rrogozhinës, Shkozet Durrës F-II etj.

- Investimet në zgjerimin dhe përmirësimin e rrjeteve të Ujësjellësit dhe Kanalizimeve;

- Investimet në ndërtimin dhe rehabilitimin e infrastrukturës së porteve të Durrësit dhe të Vlorës; Bujqësia. Drejtimit kryesorë të investimeve në këtë sektor përfshijnë:

- Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e infrastrukturës së ujitjes në Ultësirën Perëndimore dhe në gjithë vendin, duke rritur qëndrueshmërinë e burimeve ujore dhe sigurinë e digave;

- Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e infrastrukturës së kullimit dhe mbrojtjes nga përmbytjet (duke përfshirë: kanalet kryesore të drenazhimit, kolektorët kryesorë të drenazhimit, kulturat dhe derdhjet e tyre në det), kryesisht në Ultësirën Perëndimore në Shkodër, Lezhë, Kurbin, Durrës, Kavajë, Lushnjë, Fier, Vlorë, Sarandë dhe Elbasan, Berat dhe Korçë;

- Ndërtimi, rehabilitimi dhe mirëmbajtja e mbrojtjes së nivelit të pjesët më të cenueshme, kryesisht në lumenjtë e Bunës, Kirit, Drinit të Zi, Mat, Shkumbin, Seman, Vjosa, Osumi, Drinos, Bistrica, rrymat malore, kanalet e digave me nivel të lartë me mbrojtje të siguruar.

Zhvillimi rural. Një ndikim të konsiderueshëm në zhvillimin rajonal në zonat rurale dhe integrimin e politikave sektoriale të pushtetit qendror në nivel rajonal do të kenë caktimi i fondeve sipas fondeve të zhvillimit rajonal. Shpërndarja e këtij fondi për investime publike është e lidhur ngushtë me mbështetjen që i është dhënë strategjisë së qeverisë për reformën dhe zhvillimin ekonomik në nivelin qendror dhe lokal. Ky fond përdoret për të financuar projektet që janë brenda pushtetit lokal dhe i zbatojnë ato si sektorë prioritarë të përmendur më sipër.

2.5 Tiparet institucionale të financave publike

Gjatë 2012-ës, njësia qendrore e harmonizimit ka ndërmarrë aktivitetet e mëposhtme:

1. Hartimi i akteve nënligjore në plotësim të kuadrit ligjor për menaxhimin financiar dhe kontrollin (MFK), si për shembull:

- Urdhri nr. 92, datë 29.12.2011 i Ministrit të Financave "Për gjurmën standarde të auditit për prokurimet me vlerë të vogël dhe të lartë";

- Udhëzimi nr. 28, datë 15.12.2011 i Ministrit të Financave “Mbi paraqitjen e deklaratës dhe raportit vjetor për cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike”;

- Udhëzimi nr. 30, datë 27.12.2011 i Ministrit të Financave “Për menaxhimin e aktiveve në njësitë e sektorit publik” dhe gjurmët përkatëse të auditit;

- Shkresa nr. 20 606, datë 31.10.2011 në të cilën janë përcaktuar përgjegjësitë e titullarit dhe nëpunësit autorizues të njësive publike;

- Udhëzimi nr. 2, datë 6.2.2012 i Ministrit të Financave “Për procedurat standarde të zbatimit të buxhetit” së bashku me gjurmët standarde të auditit;

- Udhëzimi nr. 8, datë 29.3.2012 i Ministrit të Financave “Për procedurat standarde për përgatitjen e programit buxhetor afatmesëm” së bashku me gjurmët standarde të auditit;

2. Gjatë këtij viti njësia qendrore e harmonizimit për menaxhimin financiar dhe kontrollin, pranë Ministrisë së Financave, zbatuan fazën e dytë të planit 5-vjeçar “Për implementimin e një sistemi modern të menaxhimit financiar dhe kontrollit për periudhën 2011-2016”, e cila konsistonte në:

- Gjetjen e donatorëve për të mbështetur projektin për pilotimin e kërkesave të MFK-së. Si donator për këtë projekt është afruar qeveria suedeze nëpërmjet SIDA-s. Aktualisht marrëveshja është në fazën përfundimtare të nënshkrimit, mbasi të kalojë në Këshillin e Ministrave. Ekspertët suedeze pas një pune përgatitore kanë filluar të bashkëpunojnë me NJQH/MFK për implementimin e projektit që nga muaji shtator 2012. Projekti do të zgjasë deri në dhjetor të vitit 2013.

3. U përgatit dhe u paraqit në Këshillin e Ministrave dhe në Kontrollin e Lartë të Shtetit brenda muajit maj 2012 raporti vjetor “Mbi funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik në njësitë e qeverisjes së përgjithshme për vitin 2011”. Bazuar në raportet individuale për cilësinë e sistemeve të kontrollit të brendshëm, të paraqitura nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, pas një analize të bërë gjatë procesit të monitorimeve të kryera nga NJQH/MFK dhe NJQH/AI, u dërgua një shkresë zyrtare te ministri për çdo ministri linje dhe te kryetarët e 12 bashkive më të rëndësishme. Analiza u fokusua mbi anët pozitive dhe të dobëta të konstatuara në lidhje me sistemet e menaxhimit financiar dhe kontrollit që ekzistojnë në këto institucione, si dhe u dhanë rekomandime për përmirësime në të ardhmen, në disa aspekte që lidhen me komponentët e kontrollit të brendshëm.

4. Caktimi i nëpunësve autorizues në njësitë e qeverisjes së përgjithshme sipas kërkesave të ligjit nr. 10 296, datë 8.7.2012 “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, është monitoruar nga NJQH/MFK me mbështetjen e disa institucioneve për të qartësuar kriteret që duhet të plotësojnë këto funksione.

5. Janë zhvilluar gjashtëmbëdhjetë seminare informuese dhe ndërgjegjësuere me nëpunësit autorizues dhe nëpunësit zbatues të njësive të qeverisjes së përgjithshme, si dhe katër trajnime me cikël të plotë në lidhje me konceptet e reja të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe njihjen me bazën e re ligjore për këtë fushë, si dhe në bashkëpunim me ITAP-in janë zhvilluar trajnime 3-ditore mbi:

- konceptin e përgjegjshmërisë menaxheriale;
- menaxhimin e riskut;
- gjurmën e auditit dhe listën e proceseve.

Gjatë gjithë periudhës, që nga hyrja në fuqi e ligjit të MFK-së dhe deri tani, janë asistuar pranë institucioneve disa nga institucionet qendrore në përgatitjen e regjistrit të risqeve, si p.sh.: Ministria e Financave, Ministria e Transportit, Prokuroria e Përgjithshme, Zyra e Administrimit të Buxhetit Gjyqësor, Ministria e Shëndetësisë, Shërbimi Informativ i Shtetit etj.

Organizimi dhe kostoja e administratës tatimore

Organizimi dhe punonjësit. Administrata tatimore qendrore ka në përbërje të saj të njëjtin numër punonjësish, si viti paraardhës. Administrimi tatimor është realizuar nga të njëjtat struktura administrative, pa ndryshuar skemën organizative.

Kostoja e administrimit dhe financat. Parë në analizën e krahasimit të shpenzimeve që kryhen për të ardhurat tatimore të mbledhura për 2011-ën rezulton një kosto administrimi prej 1.1%, ose ndryshe administrata tatimore ka shpenzuar 1.1 lekë për 100 lekë të mbledhur. Për vitin që kaloi, nuk pati investime kapitale dhe shpenzimet e akorduara nga Buxheti i Shtetit për administratën tatimore qendrore u përdorën për shpenzimet operative.

Raportet tatimore. Administrata tatimore qendrore (ATQ) arkëtoi në total prej 166.7 miliardë lekë tative dhe kontribute, që është një rritje me 6.9 miliardë lekë (4.31%) e krahasuar me arkëtimet në vitin e mëparshëm. Nga kjo shumë, u rimbursuan 6.68 miliardë lekë (6.1% e të ardhurave tatimore ose 20.3% e arkëtimeve nga TVSH-ja) për tatimpaguesit eksportues, investitorë strategjikë, prodhues dhe aktivitete të tjera. Pagesat e tatimpaguesve u adresuan në masën 68% (108.5 miliardë lekë) për të ardhurat tatimore dhe 32% (51.52 miliardë lekë) për kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore. Në zonën A u arkëtuan 84.9% e detyrimeve tatimore dhe kontributeve, ndërsa në zonën B u arkëtuan 14.9% e tyre. Të ardhurat e mbledhura nga ATQ-ja janë sa 48.4% e totalit të të ardhurave të Buxhetit të Shtetit të vitit 2011 dhe me një peshë prej 68.8% në të ardhurat buxhetore nga tatimet dhe doganat.

Në krahasim me vitin e mëparshëm, pati rritje të mbledhjes së të ardhurave tatimore me:

- miliardë lekë (11.88%) më shumë në tatim mbi fitimin;
- 0.85 miliardë lekë (3.13%) më shumë në tatimin mbi të ardhurat personale;
- 1.7 miliardë lekë (21.77%) më shumë në taksat nacionale;
- 1.8 miliardë lekë (13.32%) më shumë në akzicë.

Pesha e subjekteve që punojnë me fonde publike është sa 23.2% e xhiros gjithsej të deklaruar prej tatimpaguesve, ndërsa 76.8% janë nga fondet private përfshirë edhe financimet e huaja. Niveli i pagesës së TVSH-së së subjekteve me fonde publike është sa 43% e TVSH-së së paguar gjithsej dhe pjesa tjetër prej 57% e TVSH-së së paguar i përket tatimpaguesve të sektorëve privatë, që kërkon analizën për një deformim të raportit përfitim-pagesë detyrimesh.

Më 2011-ën, ka një rritje të miratimit të shumave të kërkuara për rimbursim prej 24% më shumë se në 2010-ën dhe një rritje të shumave të dhëna me 29% në vlerë kthimi lekësh. Ndërkohë për 2011-ën, nuk është zbatuar rimbursimi me kompensim dogane, që ndikon në vlerën krahasuese me 2010-ën.

Nivelet e vetëdeklarimit dhe pagesës vullnetare. Deklarimi në afat për gjithë deklaratat dhe formularët elektronikë arriti në nivelin 84.7%, ndërsa pagesa në afat në nivel 80%. Deklaratat e TVSH-së kanë një nivel deri 80.5% të deklarimit në afat dhe 90% të pagesës, me një rritje të nivelit të deklarimit prej 4.5 për qind më të lartë se viti paraardhës.

Deklaratat e TAP-it kanë një nivel deri 84.6% të deklarimit në afat dhe 85% të pagesës, më një rritje të nivelit të deklarimit prej 10.6 për qind më të lartë se viti paraardhës.

Deklaratat e kontributeve të sigurimeve kanë një nivel deri 88.9% të deklarimit në afat dhe 94% të pagesës, me një rritje të nivelit të deklarimit prej 4 për qind më të lartë se viti paraardhës.

Nëse përfshihen në këtë përlllogaritje edhe deklaratat e tjera (tatim fitimi vjetor, akciza dhe formularët e librave të shitblerjes) rezultojnë një vetëdeklarim vullnetar nga vetë tatimpaguesit në nivele që kanë një rritje të deklarimit dhe të pagesës me të paktën 5 për qind më të lartë se viti paraardhës.

Barrë administrative më e lehtë për tatimpaguesin. Nëpërmjet mbështetjes së qeverisë, për uljen e barrës administrative dhe lehtësimin e procedurave për tatimpaguesit u arrit që të ulej kostoja e deklarimit duke investuar edhe më tej për mundësitë e ndihmës ndaj tatimpaguesve dhe këshilltarëve të tyre. Masa e administrimit dhe volumni i përpunimit të deklaratave dhe formularëve në 2011-ën u rrit me të paktën 15% më shumë se viti i kaluar. Për 2011-ën ishin objekt përpunimi 2.35 milionë FDP, libra shitblerje dhe formularë tatimorë (51% sigurime, 32% TVSH, 16% TAP, 1% tatim fitimi, akcizë, lojëra fati dhe taksa). Tashmë deklarimet elektronike zënë 97.8% të të gjitha deklarimeve të tatimpaguesve.

Si pjesë integrale e programit të qeverisë për përafrimin e legjislacionit fiskal me atë të BE-së dhe uljen e evazionit fiskal, DPT-ja në bashkëpunim me Ministrinë e Financave dhe asistencën franceze, në kuadër të programit IPA 2007 ka marrë pjesë aktive në hartimin e kuadrit ligjor për:

- Deklarimin e të ardhurave personale;
- Hartimin dhe miratimin e një sërë ndryshimesh ligjore që synojnë administrimin më të mirë të të ardhurave, si dhe rritjen e vetëdeklarimit të tatimpaguesve në fushën e TVSH-së, lojërave të fatit, akcizës dhe tatimit mbi të ardhurat.

Shërbimet elektronike. U arrit deklarimi elektronik i formularëve tatimorë të periudhave të kaluara, duke shkurtuar burokracinë administrative dhe duke reduktuar kohën e biznesit. Për 2012-ën deklarimi i listëpagesave filloi të funksionojë në rrugën e formularëve të tjerë elektronikë. Sfidat e madhe

për vitin 2012 mbetet administrimi i procesit të deklarimit të të ardhurave individuale, i cili është një hyrje për herë të parë në administrimin tatimor.

Administrata luftoi ekonominë informale dhe evazionin tatimor. Drejtoria e Hetimit Tatimor me punën e kryer në terren duke verifikuar dhe kontrolluar si konkluzion të vitit 2011 ka referuar në Prokurori gjithsej 192 procedime penale, me një vlerë zbulimi prej 1.7 miliardë lekësh, si dhe volum sekuestrosh, të cilat shënuan një rritje të cilësisë së punës. Si pasojë e rritjes së nivelit të hetimit u arrit të kalohej në zbulime skemash “karusel” të evazionit fiskal, TVSH-në, në fshehjen e të ardhurave si mospagimi i detyrimeve tatimore nga punësimi i paligjshëm, nga organizim i paligjshëm i lojërave të fatit etj.

Nga ana tjetër, volumi i denoncimeve në linjën e gjelbër tregojnë se besueshmëria e publikut tek administrata tatimore është rritur dukshëm. Është rritur me 14 për qind numri i denoncimeve në linjën e gjelbër. Nga këto raste të hetuara, përveç masave administrative, tri çështje janë referuar në Prokurori. Dhe për një prej tyre është marrë vendim gjyqësor për korrupsion pasiv, hetime këto të bëra nga ana e Drejtorisë së Investigimit të Brendshëm (antikorrupsion) pranë DPT-së.

Në lidhje me formalizimin e aktiviteteve të paregjistruara janë dërguar në QKR për regjistrim mbi 2 mijë aktivitete ekonomike, duke zbatuar procedurat e mbylljes për aktivitetet, të cilat janë evidentuar pa u regjistruar gjatë 2011-ës. Këto masa administrative kanë rritur me 3% të ardhurat tatimore, duke i shërbyer formalizmit të ekonomisë.

Kontrolli tatimor ka verifikuar 21% të formularëve të deklarimit dhe pagesës së TVSH-së dhe 34.4% të formularëve të deklarimit dhe pagesës dhe pasqyrave financiare të tatimit mbi fitimin, ku nëse llogariten edhe formularë dhe libra të tjerë, të cilat i mban tatimpaguesi llogaritet një volum verifikimi prej 20%-21% të vetëdeklarimeve dhe formularëve gjithsej.

Pesha e kontrollit në raport me të ardhurat tatimore të ATQ-së është 11.3%, ku 7.1% i zënë zbulimet e jashtëzakonshme që kanë një kosto të lartë mbledhje ose ato që shkojnë në procese gjyqësore. Nga 51 kontrolle të plota dhe tematike (1.2% e totalit të kontrolleve) janë zbuluar sa 64% e totalit të zbulimeve.

Nëse analizohet efekti i analizës së riskut, viti 2011 provon se përzgjedhja nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve ka një peshë zbulimesh prej 79% dhe pjesa e propozuar manualisht nga Drejtoritë Rajonale Tatimore ka një peshë prej 21%. Edhe pse përzgjedhja në praktikë nuk është pa probleme, përsosmëria e profilizimit të riskut dhe analizës mbetet për t’u zhvilluar më tej në 2012-ën.

Produkti i kontrollit tatimor. Ka rezultuar një volum zbulimesh 19 miliardë lekë, ku 68% të zbulimeve zënë tatimet indirekte (TVSH dhe akcizë) dhe pjesa tjetër (32%) tatimet direkte, kontributet e sigurimeve shoqërore e shëndetësore dhe taksa.

Zbulimet sipas strukturës janë:

- 7.4 miliardë lekë zbulime nga TVSH-ja;
- 3.5 miliardë lekë zbulime nga tatim fitimit;
- 7.6 miliardë lekë zbulime nga akciza, TAP, tatimi në burim dhe taksa;
- 0.35 miliardë lekë kontribute.

Një administrim i vështirë është edhe përpjekja për instalim dhe monitorim të përdorimit të pajisjeve fiskale. Nga 69,123 pajisje fiskale që janë në bazë të regjistrit 2011, janë instaluar të biznesi i madh 14,642 (21.1%) (përfshirë edhe tatimpaguesit e mëdhenj) dhe 54,481 (79.9%) janë instaluar te tatimpaguesit e vegjël, që përbëjnë pjesën kryesore të shërbimeve në vend.

Nëse krahasojmë xhiron gjithsej të tatimpaguesve të biznesit të madh, ku përfshihen edhe tatimpaguesit që kanë instaluar pajisjet fiskale, xhiroja e faturuar dhe transmetuar në sistem nga kasat fiskale në vitin 2010 ishte sa 3% e gjithë xhiros gjithsej të deklaruar nga gjithë tatimpaguesit e mëdhenj (përfshirë edhe ata që nuk kanë detyrim instalimin e kasës). Më 2011-ën, ky raport është afër 5 herë më i lartë, ku xhiroja e faturuar nga kasat është sa 14% e xhiros të të gjithë tatimpaguesve të biznesit të madh.

Administrata pati një bashkëpunim aktiv me të gjitha palët e interesuara për zhvillimin fiskal

Organizatave profesionale dhe institucionet. Bashkëpunimi me institucionet qeveritare, si dhe organizatat e biznesit kanë shënuar një ruajtje të normalitetit si duke mirëpritur propozimet dhe ankesat e biznesit, por gjithashtu edhe duke bërë efektive funksionimin e avokatit të tatimpaguesve. Produkti i

bashkëpunimit me institucionet janë qëllimet e përbashkëta të tyre me administratën tatimore, si rasti i barazisë para ligjit të çdo aktiviteti duke luftuar piraterinë e pronësisë artistike dhe evazionin dhe njëkohësisht edhe ushtrimin e paligjshëm të aktivitetit tregtar. Si rezultat i marrëveshjeve të përbashkëta me Zyrën Shqiptare të Drejtave të Autorit, Këshillin Kombëtar të Radio Televizionit u zbatuan masa konfiskimi të aseteve në vlerën 52 milionë lekë për 2,000 raste.

Autoritetet nga vendet e tjera. Në arritjet e vitit 2011, ndihen rezultatet e implementimit të projekteve, si dhe shtrirja e kërkesave tona për të thithur sa më shumë projekte të tjera në shërbim të krijimit të një administrate tatimore sa më bashkëkohore. Bashkëpunim i suksesshëm duket në faktin që të gjitha projektet do të vazhdojnë asistencën pranë DPT-së edhe në të ardhmen. Realizimi i marrëveshjes së binjakëzimit me administratën tatimore franceze, vazhdimi i projektit IPA, zhvillimi i marrëdhënieve të mëtejshme me administratat e shteteve kufitare, si dhe veçanërisht asistenca e ekspertëve të FMN-së që pritet të japë efektet e saj duke filluar nga viti 2012 janë hapa të rëndësishëm për administratën tatimore qendrore.

Zhvillimet institucionale dhe reformat strukturore në administratën doganore

Në kuadër të projektit të binjakëzimit, financuar nga programi IPA 2008, është realizuar draftimi i Kodit të ri Doganor në përputhje të plotë me rregulloren EC 450/2008 të Parlamentit Europian dhe i akteve në zbatim të tyre. Kodi i ri Doganor është parashikuar të dërgohet në Parlament në vitin 2013.

Gjatë vitit 2012, në kuadër të politikave integruese të vendit, kërkesave të BE-së, përmbushjes së objektivave të administratës doganore, janë krijuar Departamenti i ri i Akcizave dhe Departamenti i ri i Teknologjisë së Informacionit.

Departamenti i ri i Akcizës ka një impakt të rëndësishëm në realizimin e të ardhurave të Buxhetit të Shtetit dhe është i shtrirë në të gjitha zyrat doganore të RSH-së. Punonjësit e kësaj strukture janë trajnuar për një periudhë rreth 2-vjeçare. Implementimi i ligjit nr. 61/2012 “Për akcizat në Republikën e Shqipërisë” i kalon mbledhjen e akcizës administratës doganore, duke filluar nga 1 tetori 2012. Disa nga risitë kryesore të legjislacionit për akcizën, po i përmendim si vijon:

- kryerja e pagesës së detyrimeve të akcizës në momentin e hedhjes për konsum;
- mbikëqyrja e zinxhirit të plotë të transaksioneve në lëvizjen nën pezullim të detyrimeve të akcizës, hyrje-daljet në magazinat fiskale të lëndëve të para dhe produkteve të gatshme, pagesa/garantimi i detyrimeve dhe lëvizja e produkteve me akcizë të paguar;
- informatizimi i plotë i të gjitha procedurave nëpërmjet një platforme *on-line* të aksesueshme nga të gjithë operatorët e biznesit, duke mundësuar kështu rritjen e transparencës dhe efikasitetit në mbikëqyrje;
- llogaritja e detyrimeve të akcizës si taksë specifike sipas standardeve të vendeve të BE-së;
- plotësimi i standardeve komunitare për lëvizjen nën pezullim të mallrave të akcizës sipas sistemit të kompjuterizuar EMCS (Excise Movement Control System).

Departamenti i Teknologjisë së Informacionit është krijuar me qëllim përballjen me sfidat e reja të zhvillimit të teknologjisë së informacionit, kryerjen e operacioneve doganore nëpërmjet sistemeve kompjuterike, operimit *on-line* ndërmjet të gjitha strukturave doganore dhe më gjerë, lehtësimin e procedurave doganore dhe barrierave administrative, kompjuterizimin financiar.

Gjatë vitit 2013, me qëllim rritjen e luftës ndaj evazionit fiskal pritet të përfundojnë dhënia me koncesion e markimit dhe monitorimit të karburanteve dhe e shërbimit të skanimit.

Në lidhje me masat e realizuara apo në proces, të cilat ndikojnë në forcimin e kapaciteteve administrative dhe efikasitetin e ushtrimit të kontrolleve në doganë e për pasojë në rritjen dhe menaxhimin më të mirë të të ardhurave doganore, janë zbatuar disa projekte të rëndësishme.

- Kanë përfunduar: projekti i binjakëzimit për Kodin Doganor; kontrata “Për blerjen dhe instalimin e sistemit të monitorimit me kamera digjitale” (shuma 1 mln euro); blerja e një motovedete për kontrollet në kufi (shuma 500.000 euro); projekti për rikonstruksionin e PKK-së Morinë (Kukës), faza I, me shumë 460.000 euro; projekti i binjakëzimit për akcizën (realizuar me fondet IPA); projekti SEED i BE-së për shkëmbimin sistematik të të dhënave elektronike midis administratave doganore të rajonit (projektrajonal).

3. OBJEKTIVAT E REFORMAVE STRUKTURE

3.1 Pengesat ndaj rritjes ekonomike dhe agjenda e reformës strukturore

Duke iu referuar skenarit bazë të rritjes ekonomike për mbylljen e ngadalhtë të hendekut negativ të prodhimit gjatë vitit 2014, ka rreziqe të konsiderueshme, të cilat do të kushtëzojnë ritmet e ulëta të rritjes ekonomike. Këto rreziqe mbulojnë: a) zhvillimin e faktorëve të prodhimit në ekonomi, e cila nënkupton norma më të ulëta të rritjes afatgjatë të prodhimit; dhe b) disbalanca ciklike të ekonomisë dhe sfidat e politikave makroekonomike, të cilat do të përpiqen për të mbyllur këto disbalanca pa krijuar të tjera të reja.

Rreziku i parë ka të bëjë me pamundësinë e kërkesës së brendshme për t'u rigjallëruar pavarësisht zvogëlimit të pasigurive në afat të shkurtër në lidhje me zhvillimet afatshkurtra. Kontributi i ulët i konsumit të brendshëm dhe mungesa e stimulit për investim mund të çojë në një krijim më të ulët të flukseve të të ardhurave, e cila do të përkthehet në krijimin më të ulët të kapitalit të ri dhe gjithashtu, do të dekurajojë krijimin e njohurive teknike të fuqisë punëtore. Kjo mund të çojë jo vetëm në një skenar më të ulët të rritjes ekonomike, por edhe në uljen e normës potenciale të rritjes ekonomike në të ardhmen më të largët. Zhvillimet e ngadalta në tregun e punës mund të përkthehen në rritje të papunësisë afatgjatë dhe në zvogëlimin (ose të pengojnë rritjen) e fuqisë punëtore. Me normat të ulëta të rritjes ekonomike, ndjekja e një politike fiskale konsoliduese dhe krijimi i hapësirave për manovrim fiskal do të jetë akoma edhe më sfiduese.

Pavarësisht ecurisë së mirë të tregtisë së jashtme në vitin 2012, ngushtimi i mëtejshëm i deficitit tregtar nuk mund të materializohet nëse do të goditet negativisht sektori energjetik; do të vazhdojë ecuria e dobët e ekonomive në vendet fqinje, Itali dhe Greqi, të cilat do të kufizojnë eksportet, veçanërisht në industrinë e fasonëve; dhe zëvendësimi i perceptuar i mallrave të importit me prodhimet vendase mund të kthehet në të kundërt.

Një rrezik i tretë lidhet me reduktimin e mundshëm të levës financiare në ekonomi, në kushtet kur bankat vazhdojnë të frenojnë kreditimin, të ndikuara nga përqendrimi i cilësisë së portofolit të kreditit, nga politikat e bankave mëma dhe nga rënia e vazhdueshme e kërkesës për kredi nga agjentët privatë.

Zhvillimi i ndërmarrjeve të sektorit privat

Gjatë vitit 2011, pavarësisht implikimeve të krizës globale, ekonomia ka demonstruar dinamizëm, duke siguruar një rritje pozitive prej 3 %, inflacioni është mbajtur nën kontroll, ndërsa norma bazë e interesit është ulur më tej në nivelin 4 %. Rritja ekonomike i dedikohet në radhë të parë politikave të ndërmarrja në vitet e kaluara për përmirësimin e klimës së biznesit, nxitjen e politikave të partneritetit publik-privat, si dhe mbajtjes së një norme relativisht të lartë të investimeve në ekonomi.

- Sektori privat siguron mbi 80 % të PBB-së dhe rreth 82 % të punësimit, ndërkohë që SME-të sigurojnë mbi 73 % të PBB-së dhe rreth 71 % të punësimit, duke përbërë aktualisht faktorin dhe kontribuesin kryesor të rritjes ekonomike dhe punësimit në vend dhe sidomos të zbutjes së varfërisë. Sistemi bankar është tërësisht privat, gjë që ka mundësuar jo vetëm zhvillimin e këtij sektori, por edhe përmirësimin e shërbimeve financiare në treg.

- Referuar të dhënave të INSTAT-it, numri i subjekteve aktive deri në fund të vitit 2011 arriti në 106,503 gjë që tregon një rritje të lehtë prej 5.8% krahasuar me vitin 2010. Për vitin 2011 janë regjistruar 12,300 biznese të reja; 20880 regjistrime të tjera (ndryshime) dhe 3545 çregjistrime vullnetare. Dy subjekte janë çregjistruar sipas procedurave të falimentimit dhe nëpërmjet gjykatës dhe janë në proces falimentimi nga gjykata.

- Për sa i takon strukturës së ndërmarrjeve, në fund të vitit 2011, ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (sipas përkufizimit të BE-së për NVM-të) me deri në 250 punonjës, përbënin 99,8% të numrit të përgjithshëm të ndërmarrjeve aktive.

- Mbi 50%, sipërmarrjeve aktive veprojnë në rajonin e Tiranës dhe të Durrësit. Shpërndarja e sipërmarrjeve aktive sipas sektorëve ekonomikë është: tregtia 43.8%, hotelet dhe restorantet 16.1%, transporti dhe komunikacionet 10.2%, industria 9.8%, ndërtimi 4.3%, bujqësia dhe peshkimi 1.8%, ndërsa shërbimet e tjera zënë 14.1%. Është për t'u theksuar se sektorët e tregtisë, hoteleve, bareve dhe

restoranteve dominohen nga sipërmarrjet vendase me një zhvendosje të lehtë në vitet e fundit drejt tregtisë ndërkombëtare, veçanërisht gjatë periudhës së verës, si pasojë e rritjes së turizmit në vend;

- 16% të ndërmarrjeve aktive e zënë prodhuesit e të mirave dhe 84% përbëhen nga prodhuesit e shërbimeve;

- xhiroja vjetore sipas INSTAT-it për vitin 2010 është rritur me 8% krahasuar me vitin 2009. Kjo rritje ka ardhur kryesisht nga ndërmarrjet në sektorin e ndërtimit me 32.3 për qind. Pas 717 milionë euro në vitin 2009, fluksi hyrës i IHD në vitin 2010 arriti në 793 milionë euro, duke bërë që Shqipëria të renditej e dyta për sa i përket sasisë së prurjeve të IHD-ve midis vendeve të Europës Juglindore, pas Serbisë. Në vitin 2011, Shqipëria tërhoqi 742 milionë euro investime të huaja direkte, rreth 6.4% më pak se një vit më parë. Sipas Bankës së Shqipërisë, IHD janë rritur edhe në gjysmën e parë të vitit 2012, duke arritur 382 milionë euro ose 28.2% më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar.

Sipas vendit të origjinës së investimeve të huaja direkte, pjesa më e madhe e kapitalit të huaj të investuar në Shqipëri vjen nga vendet e Bashkimit Europian, që përbën rreth 67% të totalit të investimeve të huaja të realizuara në Shqipëri. Investitori më i madh është Greqia me rreth 27% të investimeve në 2010-ën dhe 15 pikë përqindje më pak se tre vjet më parë, ndërkohë që vendin e dytë e zë Italia me 15%, duke fituar 3 pikë përqindje në këto tre vite. Vendin e tretë e zë Austria me 14% të stokut të investimeve në 2010-ën. Turqia ka rritur përqindjen e stokut të investimeve nga 8% në 2007 në 11% në 2010-ën, duke qenë gati në të njëjtin nivel me investimet me origjinë nga Kanadaja.

Shpërndarja e stokut të IHD sipas sektorëve të ekonomisë për vitin 2010 është: 33.4% është në sektorin financiar, 23.5% në sektorin e transportit dhe komunikacionit, 16.1% në industrinë përpunuese dhe 15.4% në ndërtim.

Numri i ndërmarrjeve aktive të huaja dhe të përbashkëta sipas të dhënave të INSTAT-it në fund të vitit 2011 arriti në 3572 njësi, nga 2924 në vitin 2010, me një rritje prej 22%. Sipas aktivitetit ekonomik, 32% e ndërmarrjeve të huaja e të përbashkëta i përkasin sektorit të tregtisë, 23% sektorit të industrisë, 25% në shërbime, 11% në ndërtim, rreth 6% në transport dhe telekomunikacion, rreth 1% në bujqësi dhe peshkim dhe 3% hotele, bare, restorante.

Sipas vendit të origjinës, kemi këtë renditje për numrin e ndërmarrjeve: nga Italia 37%, nga Greqia 16%, nga Turqia 8%, Maqedonia 4%, SHBA-ja dhe Gjermania 3% etj.

Për sa i takon shpërndarjes gjeografike të vitit 2011, rreth 67% e ndërmarrjeve të huaja dhe të përbashkëta janë përqendruar në rajonin e Tiranës, e ndjekur nga rajoni i Durrësit me 12%, i Vlorës me 4%; Korça, Shkodra, Fieri dhe Elbasani me 3%, Lezha 2% etj.

Referuar strukturës së ndërmarrjeve të huaja e të përbashkëta, sipas madhësisë apo numrit të të punësuarve për vitin 2011, mikrondërmarrjet me 1 deri në 9 të punësuar përbëjnë 81% të numrit total të ndërmarrjeve, ndërmarrjet e vogla me 10 deri në 49 të punësuar zënë 12%, ndërmarrjet e mesme me 50 deri në 249 punonjës zënë 5% dhe vetëm 2% të numrit total të tyre e zënë ndërmarrjet e mëdha me mbi 250 të punësuar.

Sipas “Indeksit të lirisë ekonomike 2012” në mes 184 vendeve të botës, Shqipëria u rendit në vendin e 57-të në botë, duke shënuar (65,1 pikë)⁶ dhe njëkohësisht u pozicionua në vendin e 26 mes 43 vendeve europiane. Shqipëria klasifikohet në kategorinë e vendeve me liri ekonomike të moderuar mbi mesataren botërore (59.5) dhe u rrit me një pikë në renditje krahasuar me vitin e kaluar, kryesisht për përmirësim në luftën kundër korrupsionit dhe lirisë së biznesit. Dimensionet me renditje më të lartë të lirisë ekonomike në Shqipëri mbeten: liria fiskale, liria tregtare, liria monetare dhe lira e biznesit, e cila ka një përmirësim nga viti i kaluar dhe më të lartin ndër dimensionet me +11.1 pikë.

Volumi tregtar në vitin 2011 ka pësuar një rritje prej 16.1%. Në vitin 2011, volumi i përgjithshëm i tregtisë përbëhet 74% nga importet dhe 26% nga eksportet. Gjatë vitit 2011 eksportet janë rritur me 21.9%, ndërsa importet janë rritur me 14.2%. që nga viti 2006, eksporti është rritur mesatarisht me 28%.

Shkalla e hapjes së ekonomisë, si raport i volumi tregtar ndaj GDP-së, ka qenë në rritje të vazhdueshme. Në vitin 2011, ajo ishte rreth 58% ndaj 42% që ishte në vitin 2006. Viti 2009 është i

⁶ Shkalla e matjes nga 1-100, ku 100 përfaqëson lirinë maksimale.

vetmi vit në të cilin raporti i eksportit dhe i importit në GDP patën një rënie të lehtë që nga 2010-a, ky raport është rritur ndjeshëm duke arritur në vitin 2011, rreth 15% për eksportet dhe 43% importet.

Grupi i produkteve ushqimore (1-24 kapitujt e parë të HS) ka zënë 5.6% ndaj totalit të eksportit, duke arritur një vlerë prej 11,039.4 mln/lekë me një rritje ulje fare të lehtë prej 0.2 pikë përqindje ndaj vitit 2010. Grupi i produkteve joushqimore (industriale 25-97 kap. HS) ka zënë 94.4% të totalit të eksporteve, me një vlerë prej 186,319 mln/lekë. Ky është grupimi me peshën më të madhe në eksport.

Eksportet sipas destinacionit për vitin 2011 paraqiten si më poshtë:

Eksportet drejt vendeve të BE-së përbëjnë 72.5% të të gjitha eksporteve me një rritje prej 26.5%, krahasuar me fundin e vitit 2010. Destinacionet kryesore të eksporteve të vendit janë: Italia, Greqia, Spanja, Gjermania, Malta etj. Partneri kryesor në fushën e eksporteve është Italia me 53%, në vend të dytë renditet Greqia me 5.2% etj.

Pas vënies në zbatim të marrëveshjes CEFTA në 2011-ën, eksportet shqiptare drejt vendeve anëtare të CEFTA-s kanë pasuar një ndryshim të dukshëm, duke zënë një peshë specifike prej 12.4% të eksporteve gjithsej, kundrejt 10.2% që përbënin në vitin 2010. Krahasuar me 2010-ën, në vitin 2011, eksportet drejt vendeve të CEFTA-s u ritën me 47%. Kosova ka qenë tradicionalisht vendi kryesor i eksporteve brenda CEFTA-s, me një peshë specifike prej 60% të eksporteve të përgjithshme të CEFTA-s. Eksportet e Shqipërisë drejt Turqisë për vitin 2011 kanë zënë 7.5% të eksporteve të përgjithshme dhe janë rritur me 63% krahasuar me një vit më parë.

Sektorët potencialë për rritjen e eksportit të produkteve vazhdojnë të mbeten po ata sektorë, që tashmë konsiderohen si sektorët tradicionalë:

Tekstilet dhe këpucët mbeten një potencial i konsiderueshëm për rritjen e volumeve të eksportit. Ky sektor zë 32% të eksporteve të përgjithshme.

Mineralet dhe hidrokarburet (oils) në Shqipëri përbëjnë një tjetër potencial që për vitin 2011 ka arritur 27% të eksporteve të përgjithshme.

Materialet e ndërtimit përbëjnë rreth 13.5% të eksporteve totale.

Në vitin 2011 importi është, dominuar nga grup-mallrat “makineri, pajisje dhe pjesë këmbimi” dhe “ushqim, pije duhan”, duke zënë respektivisht 20.2 për qind dhe 16.9 për qind të importit gjithsej.

Politikat e ndërmarra për zhvillimin e sektorit privat

Objekti kryesor i politikës së qeverisë për zhvillimin e sektorit privat ka konsistuar në reformimin tërësor të kuadrit ligjor dhe rregullator në fushën e biznesit, duke synuar me përparësi përmirësimin e klimës së biznesit, reduktimin e barrierave administrative, si dhe implementimin e Small Business Act, SBA. Politikat kryesore të ndërmarra për zhvillimin e sektorit privat, efektet e të cilave shtrihen përgjatë periudhës së FEF 2013-15, konsistojnë në sa më poshtë:

Zbatimi i strategjisë së inovacionit të biznesit dhe teknologjisë. Strategjia është hartuar me mbështetjen e projektit IPA 2007 dhe është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 104, datë 9.2.2011. Në zbatim të kësaj strategjie është miratuar “Programi strategjik për zhvillimin e inovacionit dhe teknologjisë së SME-ve për periudhën 2011-2016”, dhe orientohet në zhvillimin e 4 programeve të rëndësishme: fondi i inovacionit; shërbimet e inovacionit për biznesin; programi për inkubatorët e biznesit, dhe programi për zhvillimin e klasterave. Për implementimin e strategjisë dhe programeve, pranë AIDA-s është ngritur Qendra e Ndërmjetësimit të Biznesit dhe Inovacionit (BRIC). BRIC-i do të funksionojë si ndërmjetësi kryesor dhe lehtësuesi për promovimin e inovacionit dhe zhvillimit të teknologjisë në biznese, duke siguruar lidhjet e këtij të fundit me institucionet e tjera, si: AKTI-n, AKSHI-n, universitetet, qendrat e ekselencës, AIDA-n etj.

Reduktimi i koston dhe i kohës së regjistrimit të një biznesi të ri. Sipas Doing Business 2011-2012, në lehtësirat për të bërë biznes, Shqipëria renditet në vendin e 85-të (nga 183 vende të analizuara). Koha për regjistrimin e një biznesi është reduktuar në 1 ditë në raport me 28 ditë që nevojiteshin më parë në gjykatë. Për vitin 2011 janë regjistruar 12,300 biznese të reja; 20880 regjistrime të tjera (ndryshime) dhe 3545 çregjistrime vullnetare. Dy subjekte janë çregjistruar sipas procedurave të falimentimit dhe nëpërmjet gjykatës dhe janë në proces falimentimi nga gjykata.

Reduktimi i kohës dhe i hapave për fillimin e një biznesi. Tashmë nevojiten vetëm 5 hapa për hapjen e një biznesi të ri, nga 10 hapa që nevojiteshin një vit më parë, dhe vetëm 5 ditë nga 36 ditë që

nevojiteshin një vit më parë. Aktualisht, kompanitë përdorin një numër identifikimi të vetëm, i cili jepet nga QKR-ja kur bëjnë regjistrimin dhe njëkohësisht gjenerohet në zyrën e taksave, në zyrën e sigurimeve shoqërore dhe në zyrën e punës. Kjo praktikë ka sjellë reduktimin me katër hapa të procedurës për fillimin e biznesit.

Thjeshtimi i procedurave të licencimit. Qendra Kombëtare e Licencave, QKL-ja si *one stop shop*. QKL-ja punon sipas parimit të miratimit në heshtje. Licencat e grupit I dhe II jepen nga QK-ja brenda 2-4 ditëve. Licencat e grupit III, të cilat përcillen pranë ministrive të linjës, koha e dhënies së licencës është 10-30 ditë.

Gjatë vitit 2011, në total kanë aplikuar për licencë dhe leje 4,944 subjekte: 3,030 prej tyre janë aprovuar, 1,607 janë refuzuar, 287 janë në proces dhe janë revokuar 17 prej tyre. 25 aplikime janë miratuar sipas parimit “Silent is Consent”.

Për vitin 2012 deri në shtator janë kryer 4069 aplikime, janë aprovuar 2710, refuzuar 1154, janë në proces 198, dhe 23 prej tyre janë revokuar. Sipas parimit “miratim në heshtje” janë aprovuar 11 aplikime.

Gjatë periudhës kohore janar-shtator 2012, nuk ka pasur ndryshime në bazën ligjore, mbi të cilën është ngritur dhe funksionon QKL-je. Megjithatë është përgatitur një draftvendimi i Këshillit të Ministrave, në të cilën përcaktohen qartë kategoritë e licencave/lejeve/autorizimeve/akteve administrative të nevojshme për një projekt energjetik që thjeshton dhe qartëson procedurat që duhen ndjekur për marrjen e secilës prej licencave/lejeve/autorizimeve/akteve administrative. Gjithashtu, në sajë të këtij vendimi i Këshillit të Ministrave do të bëhet e mundur reduktimi i kohës dhe i kostove që më parë aplikoheshin për marrjen e secilës prej licencave/lejeve/autorizimeve/akteve administrative.

Së fundi, në mbledhjen e task-forcës është vendosur ndërmarrja e reformës në fushën e autorizimit dhe është miratuar urdhri nr. 100, datë 16.11.2011 “Për inventarizimin e të gjitha autorizimeve që lëshohen në Republikën e Shqipërisë nga institucionet qendrore”. Në zbatim të këtij urdhri, tashmë është krijuar një bazë të dhënash për autorizimet që lëshohen nga institucionet qendrore, e cila përmban listën e autorizimeve, dokumentet e nevojshme përkatëse dhe bazën ligjore.

Përmirësimi i skemave të financimit të biznesit. Për përmirësimin e klimës së financimit në fushën e politikave të SME-ve janë marrë disa masa në lidhje me skemat e garantimit të kredive.

Zbatimi i skemës së kredisë për SME-të (programi italo-shqiptar): që nga fillimi zyrtar i programit në janar 2009, linja e kredisë për SME-të ka qenë shumë e suksesshme. Deri më 31 korrik 2012, nga kredia prej 25 milionë euro janë financuar 73 projekte të SME-ve shqiptare, me një financim prej 16.242.755 euro. Nga projektet e financuara, 10 projekte janë “Start-up”.

Fondi European për Europën Juglindore (EFSE): është një nga kreditorët më të mëdhenj të mikrondërmarrjeve dhe ato të vogla në sektorin financiar. EFSE ka dhënë një kredi prej 20 milionë eurosh në Bankën Kombëtare Tregtare (BKT). Deri në fund të qershor 2012, BKT-ja ka miratuar kredi 23.800.000 euro për 332 konsumatorë dhe disbursuar rreth 300 konsumatorëve 21.200.000 euro. Situata e shlyerjes së këtyre kredive është 17.900.000 euro, në ndërkohë ata kanë një performancë të suksesshme shlyerjeje.

Fondi i ekonomisë kreative: me propozimin e Ministrisë së Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, Këshilli i Ministrave në datën 5.9.2012 miratoi vendimin “Për krijimin e fondit të ekonomisë kreative”, i cili ka për qëllim rritjen e aktiviteteve ekonomike të qëndrueshme dhe krijimin e vendeve të punës në sektorin e artizanatit, duke adresuar këto elemente:

Zhvillimin e produktit;

Marketingun; dhe

Kualifikimin dhe ndërtimin e kapaciteteve të sektorit të artizanatit.

Fondi i inovacionit. Me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 667, datë 28.9.2011, është miratuar krijimi i fondit të inovacionit, për periudhën 2011-2014 me një vlerë prej 40 milionë lekë për 3 vite. Ky fond do të menaxhohet nga BRIC/AIDA dhe do të mbështesë me grante auditimin dhe ndërkombëtarizimin e teknologjisë së kompanive. Granti për një kompani është deri në 400,000 lekë dhe mbulon deri në 50% të projektit. Është hartuar rregullorja e funksionimit të skemës së inovacionit, i cili është miratuar dhe nga bordi i AIDA-s.

Rritja e konkurrueshmërisë së SME-ve nëpërmjet zbatimit të programit për fondin e konkurrueshmërisë. Në renditjen e përgjithshme për vitin 2012-2013, Shqipëria zë vendin e 89 nga 144 vende/ekonomi me një rënie në renditjen e përgjithshme prej 11 vendesh nga viti i kaluar. Shqipëria është përfshirë në grupin e vendeve, të cilat janë në fazën e dytë të zhvillimit të konkurrueshmërisë (e quajtur edhe “faza e nxitësve të efikasitetit të ekonomisë”). Ndërsa në tri dimensionet e zhvillimit (kërkesat bazë, nxitësit e efikasitetit dhe faktorët e inovacionit dhe të sofistikimit), Shqipëria ka shënuar pikët më të larta në të parin me (4.2 pikë), duke u renditur në vendin e 87. Në strategjinë për zhvillim e biznesit dhe investimeve për periudhën 2007-2013, një vëmendje e veçantë i kushtohet programeve për rritjen e konkurrueshmërisë së SME-ve, hartimit të një programi strategjik dhe një plani veprimesh për transferimin e teknologjisë dhe inovacionit. Për mbështetjen e SME-ve është ngritur dhe funksionon fondi shqiptar i konkurrueshmërisë i miratuar për një periudhë 6-vjeçare për periudhën 2007- 2013, që implementohet nga AIDA. Që nga fillimi i skemës janë mbështetur 105 kompani.

Programi i konkurrueshmërisë dhe novacionit (CIP) për SME-të: pjesëmarrja e Shqipërisë në programin komunitar për konkurrueshmërinë dhe novacionin (Competitiveness and Innovation Programme-CIP), për periudhën 2007-2013, është miratuar me vendim të Parlamentit Europian nr. 1639/2006/EC. Brenda programit të CIP-it, ka 3 nënprograme kryesore, të cilat janë të fokusuar për SME-të dhe për ato lloj teknologjish që mbrojnë mjedisin: i) Entrepreneurship and Innovation Program (EIP); ii) ICT Policy Support Programme; dhe iii) Intelligent Energy-Europe Programme (IEE).

Pjesëmarrja e Shqipërisë në programin CIP është miratuar me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 713, datë 24.10.2007, për miratimin në parim, të pjesëmarrjes së Shqipërisë në programin komunitar programi kuadër “Për konkurrueshmëri dhe novacion”. Marrëveshja e mirëkuptimit (MoU) është ratifikuar me ligjin nr. 9984, datë 11.9.2008 “Për ratifikimin e memorandumit të mirëkuptimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Komunitetit Europian për pjesëmarrjen e Republikës së Shqipërisë në programin e komunitetit programi i veçantë “Për sipërmarrjen dhe novacionin (EIP) të programit kuadër të konkurrueshmërisë dhe novacionit, 2007-2013”, i botuar në Fletoren Zyrtare nr. 143, datë 22 shtator 2008, dhe ka hyrë në fuqi në datën 7 tetor 2008.

Aktivitetet për projektin komunitar CIP-EIP: Shqipëria merr pjesë në programin e rrjetit të grave europiane ambasadore dhe në programin European Network of Mentors for Women Entrepreneurs. Java Europiane e SME-ve. Shqipëria merr pjesë për herë të tretë në Javën Europiane të SME-ve. Më 15-19 tetor 2012 janë zhvilluar një numër aktiviteteve kushtuar nxitjes së sipërmarrjes femërore.

Ekonomia informale. Plan i veprimit “Për reduktimin e ekonomisë informale për periudhën 2006-2009” është miratuar me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 430, datë 28.6.2006 të Këshillit të Ministrave. Nga 33 masa totale të planit të veprimit janë realizuar 31 masa, ndërsa 2 masa nuk janë realizuar. Ekonomia informale në Shqipëri është reduktuar vazhdimisht në këto 3 vjet. Bazuar në të dhënat e INSTAT-it, ekonomia e pavrojtuar (NOE) vlerësohet të ketë një reduktim kundrejt GVA-së, nga 28.7% në vitin 2006, 28.5% në vitin 2007 dhe 27.2% në vitin 2008.

Lidhur me masat e marra për adresimin e ekonomisë informale, Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve po mbikëqyr me shumë kujdes disa sektorëve të ekonomisë, si: turizmi, transporti, shërbimet e noterisë dhe hidrokarbureve etj., të cilat janë konsideruar me risk të lartë, në aspektin e evazionit fiskal. Deri në prill 2012, janë konstatuar 234 evadues të tatimeve në sektorët e ndërtimit dhe të transportit. Përmirësimi i performancës së administratës tatimore në luftën kundër evazionit fiskal dhe informalitetit ka rezultuar në rritje të të ardhurave në krahasim me vitin e kaluar si për të ardhurat në total ashtu dhe për TVSH-në dhe mbledhjen e kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore.

Bazuar në planin e ri strategjik për periudhën 2012-2015, të publikuar në janar 2012, Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve ka hartuar dhe ka filluar të zbatojë rregulloren “Për bashkëpunimin në mes të funksioneve të veçanta të administratës tatimore dhe referimin e rasteve potenciale që përmbajnë elemente të veprave penale në fushën e tatimeve”. Përveç kësaj disa amendamente janë propozuar nga Ministria e Financave në Ministrinë e Drejtësisë për Kodin Penal, në mënyrë që t’i jepen më shumë mjete administratës tatimore të hetojë mbi evazionin e taksave. Këto ndryshime konsistojnë në:

Heqja e masave administrative, si një kusht për fillimin e një hetimi penal;

Rritja e ashpërsisë së ndëshkimeve për rastet e përsëritura të evazionit tatimor në sasi të mëdha;

Një nen i ri për mashtrimin e TVSH-së (skemat karusel).

Rritja e nivelit të deklarimit vullnetar është një prioritet strategjik i veprimtarisë së administratës tatimore. Në këtë drejtim një metodologji e re e kontrollit po aplikohet për të bërë të mundur të përcaktohen vlerat e faturave të tatimpaguesve, duke përllogaritur më saktë këstet e tatimit mbi të ardhurat dhe vlerën e TVSH-së bazuar në vlerën e qarkullimit real.

Nga Inspektorati Shtetëror i Punës, gjatë gjithë kësaj periudhe, janë kryer një numër i konsiderueshëm inspektimesh, kryesisht në veprimtari të tilla, si: shkollat e autobiznesit, sektorin e veshjeve, arsimit privat dhe sektorin e turizmit, si një sektor që gjatë kohës së verës është më e ekspozuar ndaj informalitetit. Gjatë këtyre inspektimeve, janë identifikuar punonjës të paligjshëm, të padeklaruar në organet tatimore, të cilët dërgohen më pas sipas një liste pranë organeve tatimore përkatëse rajonale.

Drejtimet kryesore për zhvillimin e sektorit privat për periudhën 2013-2015

- Zbatimi i strategjisë së biznesit dhe investimeve për periudhën 2007-2013.

- Zbatimi i strategjisë së inovacionit dhe teknologjisë së biznesit dhe planit të veprimit 2011-2016.

- Zbatimi i principeve europiane Small Business Act.

- Forcimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i shërbimeve nga AIDA për investitorët e huaj dhe vendas.

- Forcimi i kapaciteteve dhe njësisë BRIC/AIDA dhe pjesëmarrja në rrjetin europian të ndërmarrjeve, EEN.

- Ngritja dhe vënia në funksionim të zonave ekonomike (parqe industriale, zona të lira).

- Implementimi i programit 3-vjeçar italian për mbështetjen e SME-ve nëpërmjet linjës së butë të kredisë dhe fondit të garantimit të kredive.

- Adoptimi i direktivës 2005/56/EC “On cross-border mergers”.

- Zbatimi i programeve financiare të Fondit të Konkurrueshmërisë dhe Fondit të Garantimit të Kredive për Eksport (FK-së dhe FGKE-së).

- Implementimi i fondit të novacionit dhe fondit të ekonomisë kreative.

- Vlerësimi i politikave për reformat në investime sipas metodologjisë së OECD-së IRI.

- Forcimi i dialogut biznes-privat dhe rritja e rolit të Këshillit Konsultativ të Biznesit.

- Forcimi dhe zgjerimi i rolit të gruas në sipërmarrjen private.

- Mbështetja e biznesit social dhe rritja e përgjegjshmërisë sociale të korporatave.

- Mbështetja për industrinë kreative.

- Mbështetje për *start-up*.

Në mbështetje të implementimit të masave të përmendura më sipër, në kuadër të programit afatmesëm buxhetor 2013-2015, në buxhetin e METE-s janë planifikuar 1 941 milionë lekë, nga të cilat 941 milionë lekë do të financohen nga buxheti dhe pjesa tjetër nga donatorët (financime të huaja).

3.2 Fushat kryesore të reformave strukturore

3.2.1 Tregjet e produkteve dhe kapitaleve

Energjia

Liberalizimi i tregut të energjisë, futja e operatoreve private. Amendimi i ligjit nr. 9072, datë 22.5.2003 “Për sektorin e energjisë”, miratuar nga Kuvendi në datë 26.11.2011, përbën një hap të rëndësishëm për liberalizimin e tregut të energjisë elektrike, duke konsideruar si konsumatorë të kualifikuar të gjithë konsumatorët e lidhur në rrjetin e tensionit 110 kV, si dhe të gjithë konsumatorët që konsumojnë mbi 50 milionë kilovat orë në vit. Gjatë vitit 2012, është punuar për përgatitjen e një ligji të ri për sektorin e energjisë, i cili së bashku me amendimet, pritet të miratohet brenda vitit 2012. Me miratimin e këtij ligji hapet rruga për liberalizimin e mëtejshëm të tregut të energjisë, me synimin që brenda 1 janarit 2015 të arrihet një hapje e plotë e tregut, në përputhje me objektivat e Traktatit të Komunitetit të Energjisë.

Në kuadër të liberalizimit të tregut të prodhimit të energjisë dhe të futjes së operatorëve privatë në tregun e prodhimit, gjatë vitit 2012 janë lidhur 11 kontrata të reja për ndërtimin e 11 heceve me vlerë të përgjithshme rreth 62,3 milionë euro. Deri tani janë nënshkruar 124 kontrata koncesioni për ndërtimin e 360 hidrocentraleve, me fuqi të instaluar në total prej 1 520 MW, me vlerë të përgjithshme të investimit në rreth dy miliardë euro. Nga këto, 54 hidrocentrale janë vënë në shfrytëzim, janë në fazën e punimeve 46 hidrocentrale, nga të cilat gjatë vitit 2012 pritet të hyjnë në prodhim 10 hidrocentrale. Me vënien në shfrytëzim të këtyre objekteve parashikohet të garantohet siguria e furnizimit me energji elektrike të tregut të brendshëm dhe një pjesë e energjisë së prodhuar të shitet në tregun rajonal. Përveç skemave të koncesionit, në skemën e prodhimit privat të energjisë përfshihen edhe 14 hece, me fuqi të instaluar gjithsej 2,044 kW, të cilët disponohen nga sektori privat (të privatizuar).

Në kuadër të hapjes së tregut, janë bërë investime të konsiderueshme për rritjen e kapaciteteve të rrjetave të transmetimit dhe interkonjeksionit. Gjatë vitit 2011 kanë përfunduar punimet për ndërtimin e linjës së interkonjeksionit me Malin e Zi dhe është nënshkruar marrëveshja e interkonjeksionit mes dy vendeve. Në vitin 2012 është realizuar tenderimi i projektit të ndërtimit të linjës së interkonjeksionit me Kosovën (në proces) dhe po punohet për përgatitjen e studimit të fizibilitetit të ndërtimit të linjës së interkonjeksionit me FYROM-in (Fondi i Investimeve për Ballkanin Perëndimor), si dhe për identifikimin e burimeve të financimit.

Privatizimi i operatorëve strategjikë

Privatizimi i shoqërisë “KESH” sh.a. Në vitin 2009 ka përfunduar privatizimi i Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes (OSSH). Kontrata për shitjen e 76 për qind të aksioneve të shoqërisë “Operatori i Sistemit të Shpërndarjes”, pranë shoqërisë çeke CEZ për vlerën 102 milionë euro është nënshkruar në datën 11 mars 2009. Kontrata është miratuar nga Këshilli i Ministrave dhe nga Kuvendi i Shqipërisë me ligjin nr. 10 116, datë 23.4.2009. Është në proces përgatitja e dokumentacionit për llogaritjen e paketave të aksioneve për punonjësit e shoqërisë dhe për ish-pronarët e truallit.

Në përputhje me programin e qeverisë, në vijim është punuar për zgjerimin e privatizimeve në sektorin e prodhimit të energjisë elektrike, konkretisht përgatitjen e strategjisë dhe të procedurave të privatizimit. Në vitin 2011 është përgatitur dhe miratuar ligji për privatizimin e katër hidrocentraleve, në pronësi të KESH sh.a., konkretisht të impianteve të Ulëz-Shkopet dhe Bistrica 1 dhe Bistrica 2. Në zbatim të ligjit është bërë ristrukturimi i këtyre kompanive dhe u krijuan dy kompani të veçanta “HEC Ulëz-Shkopet” dhe “Bistrica 1 dhe Bistrica 2”. Në shtator 2012 përfundoi ankandi i parë për privatizimin e tyre, por pa sukses. Në vijim ka vazhduar puna për rishikimin e dokumentacionit të kërkuar dhe rihapjen e tenderit ndërkombëtar për privatizimin 100% të aksioneve të tyre brenda vitit 2012. Afati i fundit për pranimin e ofertave është caktuar data 10.12.2012.

Privatizimi i shoqërisë “Armo” sh.a.: privatizimi i 85% të aksioneve të shoqërisë “ARMO”, me destinacion përpunimin e produkteve hidrokarbure, ka përfunduar në vitin 2008. Kontrata për shitjen e 85 për qind të aksioneve të shoqërisë “ARMO” është nënshkruar në datën 22.8.2008 dhe është dekretuar nga Presidenti i Republikës. 85% e aksioneve të shoqërisë “Armo” sh.a. i kanë kaluar shoqërisë “AMRA OIL” sh.a. dhe konsorciumit “Refinery Associates of Texas, Anika Enterprises & Mercuria Energy group”. Përmes privatizimit të shoqërisë “ARMO” sh.a. është siguruar tërheqja e investimeve dhe teknologjisë bashkëkohore, përmirësimi i cilësisë së rafinimit të naftës bruto dhe arritja e standardeve ndërkombëtare në prodhimin e nënprodukteve të naftës, si dhe reduktimi i ndotjes së mjedisit. Aktualisht po vazhdon përgatitja e dokumentacionit të nevojshëm, për llogaritjen e paketave të aksioneve për punonjësit e shoqërisë dhe për ish-pronarët e truallit.

Privatizimi i shoqërisë “Albpetrol” sh.a.: privatizim i shoqërisë publike “Albpetrol” sh.a., që operon në sektorin e prodhimit të naftës dhe të gazit, deri në vitin 2011 është realizuar përmes dhënies së një pjese të të drejtave, të titullimit dhe interesit për vendburimet ekzistuese, kompanive të huaja që operojnë në fushën e prodhimit dhe kërkimit mbi bazën e marrëveshjeve hidrokarbure sipas ligjit nr. 7746, datë 28.7.1993 “Për hidrokarburet”. Ky proces është në vazhdimësi sipas përcaktimeve në marrëveshjet e veçanta që shoqëria “Albpetrol” ka realizuar me kompanitë që operojnë sot në sektorin hidrokarbur.

Në zbatim të politikave të qeverisë shqiptare për privatizimin e plotë të shoqërisë “Albpetrol” sh.a., gjatë vitit 2011 është përgatitur dhe miratuar ligji nr. 10 490, datë 15.12.2011 “Për percaktimin e formës dhe të strukturës së formulës së privatizimit të shoqërisë “Albpetrol” sh.a. Patos”. Gjatë vitit 2012 kanë vijuar procedurat e privatizimit të shoqërisë “Albpetrol” sh.a. Procesi i privatizimit është asistuar nga kompania konsulente ndërkombëtare Patton Boggs LLP dhe Zaka & Kosta dhe është realizuar nëpërmjet procedurave të tenderit ndërkombëtar.

Në përputhje me kuadrin ligjor janë realizuar procedurat për përzgjedhjen e investitorit strategjik. Në datën 7 shtator 2012 u paraqitën ofertat nga disa kompani për blerjen e aksioneve. Në datën 3 tetor 2012, Këshilli i Ministrave miratoi raportin përfundimtar të Komisionit të Vlerësimit të Ofertave dhe shpalli kandidat fitues kompaninë Vetro Energy PTE. Ltd. Në vijim të procedurave, pritët të fillojë së shpejti negociimi i marrëveshjes për blerjen e aksioneve të “Albpetrol” sh.a., e cila do të paraqitet më pas nga Këshilli i Ministrave për ratifikim në Kuvend. Vlera e ofertës së paraqitur nga kompania fituese është 850 milionë euro.

Privatizimi i “Albtelekom”-it: për privatizimin e “Albtelekom”-it është proceduar në përputhje me formulën e privatizimit të përcaktuar në ligjin nr. 8810, datë 17.5.2011. Aktualisht është bërë transferimi i 76% të aksioneve pranë investitorit strategjik (Calik Enerji Telekomunikasyon), si dhe pjesa e aksioneve e parashikuar në favor të punonjësve dhe ish-pronarëve të truallit të shoqërisë “Albtelekom” sh.a. Deri në fund të vitit 2011 pjesa e mbetur e aksioneve për t’u privatizuar është rreth 16,77 për qind.

Procesi i privatizimit të pjesës së mbetur është në fazën e procedurave të ankandit. për pjesën e mbetur kanë paraqitur interes 2 kompani, një kompani kroate dhe “Albtelekom” sh.a., zotëruese e pjesës prej 76 për qind. Në zbatim të procedurave të ankandit, kompanitë e interesuara kanë firmosur marrëveshjet e konfidencialitetit, me qëllim marrjen e informacionit të nevojshëm për shoqërinë “Albtelekom” sh.a. dhe për procesin e ankandit. Afati i fundit për paraqitjen e ofertave ka qenë data 28.10.2011. Në kushtet kur njëra nga kompanitë e interesuara ka paraqitur kërkesë për disa sqarime lidhur me procesin, si dhe ka konsideruar si të pamjaftueshme kohën për të paraqitur ofertën, në bazë të ligjit nr. 9874, datë 14.2.2008 “Për ankandin publik”, i ndryshuar, si dhe vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 1719, datë 17.12.2008 “Për miratimin e rregullave të ankandit publik”, është vendosur zgjatja e afatit për dorëzimin e ofertave. Hapja e ofertave ka qenë parashikuar në datën 30.11.2011. Për të garantuar suksesin e procesit, data e hapjes së ofertave është shtyrë në datën 10 dhjetor 2012.

Sfidat, prioritetet 2013-2015

Liberalizimi i tregut të energjisë, investimet e konsiderueshme për zhvillimin e zhvillimin e infrastrukturës së sistemeve të transmetimit dhe interkonjeksionit të energjisë elektrike, si dhe furnizimi i pandërprerë i konsumatorëve me energji elektrike, janë disa nga arritjet më kryesore për këtë sektor. Ndryshimet ligjore, të bëra gjatë vitit 2011, kanë qenë në përputhje të plotë me rregullat e Bashkimit Europian, duke i hapur rrugën zhvillimit të konkurrencës në tregun e brendshëm të energjisë elektrike dhe eliminimit të situatës monopol në këtë treg. Rezultat i drejtpërdrejtë i politikave ka qenë një furnizim i pandërprerë i konsumatorëve me energji elektrike. Gjatë viteve 2009-2012 të vetmet ndërprerje energjie kanë qenë ato për shkak të defekteve në rrjet, të mospagesës nga konsumatorët apo remonteve të paralajmëruara.

Sfidat kryesore për periudhën 2013-2015 dhe në vazhdim lidhen me përmirësimin e strukturës së furnizimit me burime primare energjetike, rritjen e kapacitetit gjenerues të vendit, zvogëlimin e humbjeve në rrjet, rritjen e mëtejshme të kapaciteteve të shkëmbimit të energjisë me vendet e rajonit, lidhja e Shqipërisë me rrjetin ndërkombëtar të gazit, liberalizimi i plotë i tregut të energjisë elektrike etj.

Prioritetet për periudhën 2013-2015, janë pjesë e prioritetëve afatgjatë të qeverisë për zhvillimin e sektorit të energjisë, dhe lidhen me zbatimin e programeve dhe projekteve të mëposhtme:

Ndërtimi i hidrocentraleve të mëdhenj, të mesëm dhe të vegjël: investimet pritet të përmirësojnë ndjeshëm si bilancin e prodhimit dhe të shkëmbimit të energjisë, ashtu dhe të ardhurat në buxhet. Investimet kryesore lidhen me: ndërtimin e heceve në lumin Devoll (280 MW), në lumin Osum (152 MW), në lumin Vjosë (350 MW), në lumin Drin/Skavicë (200 MW). Me ndërtimin e këtyre impianteve, Shqipëria plotëson kërkesat e tregut të brendshëm dhe mund të kthehet në eksportues neto të energjisë.

Masat e ndërmarra për implementimin me sukses të projekteve të mësipërme lidhen me krijimin e lehtësirave fiskale dhe procedurale, përfshirë skema për lehtësimin e kreditimit të heceve të vogla.

Lidhja e Shqipërisë me rrjetin rajonal të gazit natyror: synohet që deri në vitin 2020 rreth 15 për qind e konsumit total të energjisë të mbulohet përmes konsumit të gazit natyror. Qeveria shqiptare po punon intensivisht për realizimin e projektit TAP, negocimi i të cilit ka avancuar ndjeshëm gjatë vitit 2012. Projekti TAP financohet nga AKSPO (Zvicër), Statoil (Norvegji) dhe Rurgas (Gjermani). Ndërtimi i projektit pritet të fillojë në vitin 2015, me një kohëzgjatje të ndërtimit 4-5 vjet. Sipas vlerësimeve paraprake, projekti pritet të ketë një kontribut prej rreth 420 milionë euro në GDP për periudhën 2015-2018, gjatë ndërtimit parashikohet të hapen rreth 4,200 vende pune (së bashku me efektet shpesh në ekonomi parashikohen 10-12,000 vende pune), kontributi neto në Buxhetin e Shtetit gjatë viteve të operimit parashikohet në rreth 40-50 milionë euro/vit. Masat e ndërmarra dhe në vijim, lidhen me ndjekjen e praktikave ligjore dhe administrative për realizimin e projektit.

Zhvillimi i rrjetit të brendshëm të transmetimit dhe të interkonjeksionit të energjisë elektrike: skema e investimeve është konceptuar për të përballuar kërkesat në rritje të konsumatorëve për energji elektrike, fillimisht për të importuar dhe, më pas, për të eksportuar tepicën e energjisë. Përparësi për periudhën 2013-2015 është ndërtimi i linjës së interkonjeksionit me Kosovën, për të cilën janë siguruar burimet financiare, si dhe përfundimi i studimit të fizibilitetit (në proces) dhe mobilizimi i burimeve për projektin e interkonjeksionit me FYROM, që përmbyll edhe masterplanin e interkonjeksioneve. Në sistemin e transmetimit janë identifikuar rreth 20 projekte, nga të cilat shtatë projekte janë konsideruar si prioritare, dhe për të cilat po kryhen studimet e fizibilitetit dhe pritet të fillojnë brenda periudhës së programit.

Në tërësinë e masave për rritjen e sigurisë së furnizimit dhe të funksionimit të tregut, do të veçonim edhe masat për promovimin e gjenerimit të energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme (panelet diellore, impiantet e erës etj.), rritjen e efikasitetit të energjisë (9% deri në vitin 2018) përmes zbatimit të planit kombëtar të veprimit për efikasitetin e energjisë, miratimit të kuadrit ligjor për efikasitetin e energjisë dhe të Kodit të Banesave, sigurimin e instrumenteve mbështetëse financiare për efikasitetin e energjisë, përfshirë axhustimin e tarifave të energjisë elektrike, duke synuar mbulimin e kostove të prodhimit dhe shërbimit, por edhe duke mbrojtur shtresat në nevojë nga efektet e rritjes së çmimeve.

Kostot përkatëse të masave të parashikuara për mbështetjen e sektorit të energjisë janë parashikuar në mënyrë të detajuar në programin buxhetor afatmesëm 2013-2015. Ndërkohë, projektet që zbatohen në fushën e prodhimit të energjisë, përfshirë edhe në fushën e shpërndarjes, realizohen nga sektori privat dhe praktikisht nuk paraqesin ndonjë kosto relevante për Buxhetin e Shtetit.

3.2.2 Tregu i punës

Zhvillimi i tregut të punës dhe nxitja e punësimit përbëjnë një ndër komponentët kryesorë të politikave shtetërore për rritjen e nivelit të punësimit dhe si pasojë reduktimin e varfërisë. Strategjia kombëtare e punësimit dhe formimit profesional, e cila është miratuar nga qeveria në fund të vitit 2007 ka programuar objektiva konkrete dhe të arritshëm për zhvillimin e tregut të punës, përmirësimin e cilësisë shërbimeve të punësimit, zbatimin e standardeve bashkëkohore për orientimin dhe përfshirjen e punëkërkuesve në tregun e punës, bashkëpunimin dhe mbështetjen e biznesit dhe operatorëve të tjerë ekonomikë dhe socialë.

Në zyrat e punësimit janë trajtuar për 10-mujorin e vitit 2012 rreth 141,508 punëkërkues të papunë. Niveli i papunësisë së regjistruar në fund të 10-mujorit është 13% ose 0.3% më pak se në fund të vitit 2011. Kanë përfituar shërbime të përshkallëzuara, si informim mbi tregun e punës, orientim për formim profesional, pjesëmarrje në programe të nxitjes së punësimit, si dhe asistencë për vetëpunësim rreth 36% e punëkërkuesve të papunë të regjistruar. Të punësuarit nëpërmjet ndërmjetësimit për 10-mujorin janë 10,931 punëkërkues të papunë, nga të cilët 51% janë gra dhe rreth 50% e tyre janë të moshës deri në 30 vjeç.

Programet e nxitjes së punësimit, për vitin 2012, janë akorduar 90 milionë lekë. Gjatë 10-mujorit janë zbaruar 4 programe, me një total prej 72 projektsh dhe pjesëmarrje të 919 punëkërkuesve të papunë, shpërndarja e projekteve për 10-mujorin është si vijon:

- Në programin e formimit nëpërmjet punës (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 47), 21 projekte me 497 të punësuar;

- Në programin subvencionimit për punësim (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 48), 8 projekte me 292 punëkërkues të papunë të punësuar;

- Në programin praktika profesionale të punëkërkuesve të papunë të sapodiplomuar (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 873), 39 projekte me 94 studentë;

- Në programin e ri të nxitjes së punësimit të femrave nga grupet e veçanta, zbatuar për herë të parë gjatë këtij viti (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 27), 4 projekte me 36 gra nga grupet e veçanta.

Programi i formimit profesional. Në qendrat publike të formimit profesional janë certifikuar mbi 6981 persona nga të cilët 50% janë femra. Janë dërguar për formim në qendrat publike të formimit profesional 3000 punëkërkues të papunë. Nga të papunët e dërguar në qendrat e formimit profesional publik 89%, kanë përfituar tarifa të reduktuara dhe 11% kanë përfituar kurse falas. Gjithashtu, në kuadrin e marrëveshjes me Ministrinë e Brendshme për ofrimin e formimit në institucionet e edukimit të veprave penale, janë trajnuar 1140 të burgosur në kurse formimi profesional.

Programi i pagesës së papunësisë është pjesë e politikave shtetërore të punësimit, të cilat sigurojnë mbështetjen më të ardhura të të papunëve në momentin e daljes së tyre si të tillë, duke synuar krijimin e kushteve për rikthimin e tyre në tregun e punës. Janë trajtuar me pagesë papunësie mesatarisht 9,213 punëkërkues të papunë.

Emigrantët e kthyer. Gjatë 10-mujorit janë trajtuar me shërbime punësimi rreth 1,349 personave, emigrantë të kthyer, të cilët kërkojnë të integrohen në tregun shqiptar të punës. 60% e këtyre shtetasve kanë marrë këshillim për punësim, 17% e tyre janë orientuar profesionalisht drejt kurseve të formimit profesional, rreth 5% e tyre janë informuar rreth hapjes së një biznesi, rreth 18% e tyre janë mbështetur me të ardhura dhe 27% e tyre janë mbështetur me ndihmë mjekësore falas. Në kuadër të bashkëpunimit me Ministrinë Italiane të Punës dhe Politikave Sociale dhe në bazë të nenit 23 të ligjit italian për migracionin, filloi për herë të parë një projekt pilot “Lëvizshmëria nëpërmjet punës”, i cili u zhvillua në dy faza. Faza e parë u mbyll në muajin prill të 2012-ës me regjistrimin pranë sporteleve të migracionit në 12 zyrat rajonale të punësimit 1,919 aplikantë. Nga këta 255 janë trajnuar falas në kurse të formimit gjuhësor dhe profesional faza e dytë u mbyll më 2 nëntor 2012 me regjistrimin e 1,011 shtetasve të tjerë shqiptarë. Nga të regjistruarit do të ndjekin kurset e formimit gjuhësor dhe profesional 191 prej tyre dhe në fund të kësaj faze nga këto do të përzgjidhen për punësim 91 të trajnuar.

Modernizimi dhe unifikimi i shërbimeve të punësimit. Në zbatim të marrëveshjes ndërmjet shërbimit kombëtar të punësimit dhe qeverisë suedeze të miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 437, datë 22.6.2011 po punohet për zhvillimin e teknologjisë së informacionit (IT) në shërbimet e punësimit, aplikimi i një sistemi të informatizimit të shërbimeve të punësimit, proces, i cili do të përfundojë brenda vitit 2012. Në fund të vitit 2012 do të vihet në pilotim ky sistem në drejtoritë rajonale Tiranë dhe Durrës, proces ky që do të shtrihet gjatë vitit në vazhdim në të gjithë sistemin e sh.k.p.-ve në nivel rajonal dhe lokal. Në kuadrin e projektit IPA 2010, po punohet për hartimin e një modeli kombëtar për aplikimin e shërbimeve të punësimit në Shqipëri. Ky model do të shërbejë si bazë për mënyrën e ofrimit të shërbimeve të punësimit, organizimin e zyrave të punësimit në të gjitha nivelet, si dhe mënyrën e monitorimit të performancës së tyre.

Përmirësimi i monitorimit dhe i vlerësimit të punës së shërbimeve të punësimit. Nëpërmjet IPA 2010, po punohet mbi përmirësimin e strukturës së monitorimit me tregues të performancës, për të gjitha zyrat e punësimit. Sipas kësaj strukture do të vendosen treguesit e performancës që do të monitorojnë jo vetëm rezultatet, por dhe aktivitetet e zhvilluara në funksion të tyre nga zyrat e punësimit. Është ndërtuar një sistem i plotë monitorimi dhe vlerësimi i programeve të nxitjes së punësimit të zbatuara për vitin 2010-2011, në lidhje me procedurat e profilizimit dhe targetimit të grupeve të pjesëmarrësve, ndjekja në vazhdimësi e punësimit të tyre 6 muaj pas përfundimit të programit. Është duke u kryer, gjithashtu, vlerësimi i programeve të nxitjes së punësimit për vitin 2010-2011 nga ekspertë të jashtëm të tregut të punës. Ky është vlerësimi i dytë i bërë për këto programe, pas vlerësimit të programeve të zbatuara për vitin 2008-2009.

Projekti “Përfshirja sociale nëpërmjet arsimit dhe formimit profesional”. Që po implementohet nga PNUD-i dhe ILO, synon të mbështesë përfshirjen sociale të grupeve vulnerabël në rajonin e Elbasanit, Fierit dhe Lezhës, projekti synon të realizojë një analizë të thelluar të tregut të punës në të gjithë vendin, si dhe adresimin e programeve të trajnimit sipas nevojave të zbuluara. Në zbatim të këtij projekti është realizuar trajnime për specialistët e zyrave të punësimit Lezhë, Elbasan, Fier, pritje dhe këshillim për klientët, planet individuale të punësimit.

Zhvillimi i marrëdhënieve të partneritetit me aktorë të tjerë që operojnë në tregun e punës e sidomos me partnerët socialë, si dhe bashkëpunimi me institucione analoge; Nga aktivitetet më të rëndësishme në këtë fushë për këtë vit kanë qenë panairët e punës. Janë zhvilluar 3 panairë të punës gjatë 10-mujorit, Në muajin maj 2012, u organizuar panairi i punës “Horizonte punësimi dhe formimi”. Në panair morën pjesë mbi 85 kompani nga më të fuqishmet në vend, të cilat shkëmbyen eksperiencat në fushën e punësimit, si dhe ofruam mjaft vende të lira pune. Në muajin qershor 2012, në panairin e punës të organizuar nga Drejtoria Rajonale e Punësimit Durrës morën pjesë 47 biznese, që zhvillojnë aktivitete të ndryshme ekonomike në këtë qytet, të cilët ofruan 850 vende të lira pune. Në muajin tetor 2012, në panairin e punës “Work & Study”, që u organizua në bashkëpunim nga MPÇSSHB-ja, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Bashkia Tiranë, me Dhomën e Tregtisë dhe Industrisë Tiranë. Në këtë panair u mbledhën mbi 800 kërkesa për punë të bërë kryesisht nga të rinjtë.

Përmirësimi i kuadrit ligjor në fushën e tregut të punës, gjatë vitit 2012. Bazuar në ligjin nr. 10 434, datë 23.6.2011 “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 8872, datë 29.3.2002 “Për arsimin dhe formimin profesional në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar, në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës është hartuar dhe miratuar udhëzimi i përbashkët nr. 15, datë 23.7.2012 “Për funksionimin e bordeve të institucioneve ofruese të arsimit dhe formimit profesional”, si dhe po punohet për hartimin e dy vendimi i Këshillit të Ministrave të tjera. Konkretisht për mënyrën e funksionimit të Këshillit Kombëtar të Arsimit dhe Formimit Profesional, dhe procedurat e kryerjes së praktikave profesionale pranë biznesit.

Është hartuar vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 27, vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 27, datë 11.1.2012 “Për programin e nxitjes së punësimit të femrave nga grupet e veçanta”. Ky program mbështet punësimin e femrave nga grupet e veçanta për një periudhë 12-mujore. Punësimi i kësaj kategorie është përmirësimi i jetës sociale dhe angazhimi i tyre në tregun e punës, por që ka inpakt në të gjithë mekanizmat e shoqërisë sonë.

Është hartuar vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 199, datë 11.1.2012 “Për masën e financimit, kriteret dhe procedurat e zbatimit të programit të nxitjes së punësimit të punëkërkuesve të papunë që hyjnë për herë të parë në punë”. Ky program synon të mbështesë punëkërkuesit e papunë të grup-moshës së re nga 16-25 vjeç, duke i ndihmuar ata në gjetjen e një pune dhe në punësimin e tyre. Duke qenë se kjo grup-moshë është e paorientuar dhe e papërgatitur për tregun e punës shihet si i domosdoshëm ky program, i cili nëpërmjet mekanizmave të tij i jep mbështetje dhe lehtëson sadopak pjesën e punësimit të kësaj grup-moshe.

Është miratuar nga Këshilli i Ministrave dhe shtyrja e afatit të zbatimit për 5 vjet të vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 48, datë 16.1.2008 “Për programin e nxitjes së punësimit të punëkërkuesve të papunë në vështirësi” dhe vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 47, datë 16.1.2008 “Për programin e nxitjes së punësimit, nëpërmjet formimit në punë”.

Përmirësimi i situatës në tregun informal të punës. Ministria e Punës nëpërmjet inspektimit në punës siguron në mënyrë të vazhdueshme zbatimin e legjislacionit të punës, ndihmon në evidentimin dhe, më pas, në informimin e punëmarrësve të padeklaruar në organet tatimore, në zyrën e punës, si dhe në evidentimin e komplet efektivitetit ekonomik të padeklaruar në organet kompetente. Nëpërmjet politikave të inspektimit në punë synohet të arrihet përmirësimi i kushteve të punës, përmirësimin e cilësisë së jetës, nëpërmjet sigurimit sa më të efektshëm të zbatimit të legjislacionit të SSHP-së në praktikën e përditshëm, nëpërmjet shtimit të numrit të inspektimeve dhe kontrolleve administrative nëpër sektorë të ndryshëm të ekonomisë, që brenda vitit 2015 të arrijë në 15.500 inspektime. Përmirësimi dhe harmonizimi në mënyrë progresive i legjislacionit shqiptar në përputhje me ato të Komunitetit Europian në fushën e sigurisë dhe shëndetit në punë dhe marrëdhënieve të punës, nëpërmjet miratimit të rregulloreve, në zbatim të ligjit për

sigurinë dhe shëndetin në punë. Viti 2013 - shkrimi i dokumentit të politikave të sigurisë dhe shëndetit në punë 2013-2020. Objektivi synon të kontribuojë në zhvillimin e kapaciteteve të Inspektoratit Shtetëror të Punës nëpërmjet 4 ndërhyrjeve kryesore: a) trajnim; b) bashkëpunim me komunitetin ndërkombëtar; c) sigurimit të mjeteve të përshtatshme të punës; d) forcimi i dialogut social. Rezulton se është rritur numri i subjekteve të kontrolluara nga 10167 subjekte të kontrolluara gjatë periudhës janar-shtator 2011 në 11877 subjekte të kontrolluara gjatë periudhës janar-shtator 2012. Për të njëjtën periudhë janë kontrolluar - rreth 1710 subjekte më shumë.

Me gjithë punën në drejtim të evidentimit të punëmarrësve ilegalë dhe të bashkëpunimit për këtë problem me institucione të tjera si me tatim taksat, gjatë periudhës janar-shtator 2012 janë evidentuar 1129 punëmarrës ilegalë, ndërsa për të njëjtën periudhë të vitit 2011 ky tregues ka qenë 1151 punëmarrës të padeklaruar në tatime. Numri i konstatimit të punëmarrësve të padeklaruar për të njëjtën periudhë, në janar-shtator 2012 ka qenë 22 punëmarrës më i pakët.

Masat që do të merren nga ISHP-ja që ndikojnë në reduktimin e punës informale janë:

- Konsolidimi organizativ dhe institucional i Inspektoratit Shtetëror të Punës, nëpërmjet plotësimit dhe përmirësimit të kuadrit ligjor dhe ngritjes së kapaciteteve profesionale të inspektorëve të punës, bazuar në një proces të vazhdueshëm trajnimi. (Në kuadrin e reformës së inspektimit do të kryhet licencimi i inspektoreve, sipas dispozitave ligjore të ligjit për inspektimin në Republikën e Shqipërisë.)

- Rritja e bashkëpunimit institucional midis institucioneve të ndryshme në nivel qendror dhe rajonal, me qëllim shkëmbim informacioni dhe realizim inspektimesh të përbashkëta. (Në kuadrin e reformës së inspektimit, me miratimin e ligjit “Për inspektimin në Republikën e Shqipërisë”.)

- Përmirësimi i vazhdueshëm i infrastrukturës të ISHP-së në Drejtorinë Qendrore dhe Drejtoritë Rajonale, si dhe ngritja e zyrave vendore të inspektimit.

- Zgjerimi i zonave të kontrollit, jo vetëm në zonat urbane, por shtrirja e shërbimit të inspektimit në punë dhe në ato rurale, në zbatim të Konventës 129 të ILO-s, konventë kjo e ratifikuar.

Marrëdhëniet e punës. Gjatë vitit 2012, është hartuar projektligji mbi rishikimin e Kodit të Punës. Në muajin tetor 2012, përfundoi faza e konsultimit të draftit me miratimin në parim të tij në Komisionin Juridik Trepalësh dhe më pas në KKP, i cili vendosi miratimin dhe dërgimin e draftit për shqyrtim dhe miratim në Këshillin e Ministrave.

Përmirësimi i kuadrit ligjor në fushën e marrëdhënieve të punës

- Hartimi i projekt vendimi i Këshillit të Ministrave “Për krijimin dhe funksionimin e këshillave konsultativë trepalësh në nivel rajonal”.

- Hartimi i projektvendimit të Këshillit të Ministrave “Për caktimin e numrit të përfaqësuesve të organizatave të punëmarrësve dhe të punëdhënësve në Këshillin Kombëtar të Punës”.

- Hartimi i vendimit të Këshillit të Ministrave “Për pagën në natyrë”.

- Hartimi i vendimit të Këshillit të Ministrave “Për caktimin e pagës minimale në shkallë vendi”. Shanset e barabarta

I. Fuqizimi i mekanizmave institucionalë dhe ngritja e kapaciteteve të punonjësve në nivel qendror dhe vendor për çështjet e barazisë gjinore dhe dhunës në familje. Funksionimi i Këshillit Kombëtar të Barazisë Gjinore (KKBGJ), roli i Këshillit ka ardhur duke u rritur ndjeshëm, janë diskutuar herë pas herë çështje që kanë të bëjnë me situatën e barazisë gjinore dhe dhunës në familje, janë miratuar në parim vendime të rëndësishme dhe miratuar raporte, si dhe janë dhënë rekomandime për përmirësimin e situatës.

Institucionalizimi i rrjetit të nëpunësve gjinorë, Ka vazhduar puna për institucionalizimin e rrjetit të nëpunësve gjinorë në ministrinë dhe bashkitë e vendit.

Fuqizimi i kapaciteteve të nëpunësve gjinorë dhe administratës publike. Janë zhvilluar trajnime të nëpunësve gjinorë dhe përfaqësuesve të administratës publike për buxhetimin gjinor, integrimin gjinor në nivel qendror dhe vendor, përfshirjen e treguesve gjinorë në SKZHI 2013-2020, integrimin gjinor në politikat e punësimit dhe arsimit.

Rishikimi i legjislacionit shqiptar nga këndvështrimi gjinor në përputhje me dokumentet ndërkombëtare. Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta, ka ndërmarrë iniciativën për të rishikuar legjislacionin shqiptar nga këndvështrimi gjinor, me qëllim që të sigurohet përputhje me

Konventën CEDAW, legjislacionin e BE-së, si dhe harmoninë e këtij legjislacioni me ligjet kundër dhunës në familje, barazisë gjinore dhe kundër diskriminimit. Miratimi i vendimi i këshillit të ministrave nr. 465, datë 18.7.2012 “Për integrimin gjinor në programin buxhetor afatmesëm”.

Fushata e ndërgjegjësimi. Një nga drejtimet e rëndësishme të punës padyshim është ndërgjegjësimi i opinionit publik, institucioneve në nivel qendror dhe vendor për çështjet gjinore dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Janë lançuar 2 studimeve të rëndësishme: raporti kombëtar i pozicionit të gruas dhe barazisë gjinore në Shqipëri 2011. Gjinore. 2 Studimi i hendekut gjinor të pagave, i cili tregon shkaqet dhe diferencat në pagë midis burrave dhe grave dhe jep rekomandime për ngushtimit e hendekut gjinor.

II. Rritja e pjesëmarrjes së gruas në vendimmarrje. Për rritjen e pjesëmarrjes së grave dhe vajzave në politikë gjatë vitit 2012, MPCSSH-bja në bashkëpunim me shoqërinë civile ka lobuar për ndryshime në Kodin Zgjedhor. Tryeza diskutimi, forume janë organizuar për këtë qëllim.

III. Fuqizimi ekonomik i grave në kuadër të mbështetjes së nismave për fuqizimin ekonomik të gruas, Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta ka organizuar disa panairë 2-ditore me temë: “Fuqizimi i sipërmarrjes së grave”, Korçë, Elbasan, Shkodër, Durrës. Qëllimi i këtyre aktiviteteve ishte promovimi i grave në biznes, krijimi i një rrjeti të tyre, rritja e mundësive për të pasur sa më shumë akses në tregje, shkëmbimi i eksperiencave për të promovuar fuqizimin e tyre.

IV. Lufta kundër dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje. Përfshirja në Kodin Penal e dhunës në familje si veprë penale dhe rritjen e sanksioneve me vepra që kanë të bëjnë me dhunën në familje, ndryshime, të cilat u miratuan gjatë muajit shkurt 2012.

Ngritja e mekanizmave të referimit të rasteve të dhunës në familje

Vazhdimi i takimeve rajonale në bashkitë, për ngritjen e mekanizmit të referimit për rastet e dhunës në familje. Deri tani mekanizmi është ngritur në 24 bashki të vendit.

Me ligjin nr. 104/2012, datë 8.11.2012, u ratifikua nga Kuvendi i Shqipërisë: Konventa e KE-së “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”.

Rritja e pjesëmarrjes së gruas në organet politike dhe vendimmarrjen qendrore dhe vendore, si dhe përfaqësimin e grave dhe vajzave në pozicione drejtuese dhe profesionale në të gjitha organet e administratës publike, përfshirë përfaqësimin e grave në efektivat e policisë dhe forcat e armatosura janë objektivat për të ardhmen. Fuqizimi ekonomik i grave nëpërmjet shtimit dhe përmirësimit të aksesit në kreditim dhe nxitjes dhe zgjerimit të programeve të punësimit të grave dhe vajzave, ngushtimin e hendekut të papunësisë dhe rritjen e pjesëmarrjes së grave në tregun e punës.

Shërbimet sociale. Politikat kombëtare të përkujdesjes shoqërore në Shqipëri kanë në filozofinë e tyre ndërtimin e një sistemi pagesash e shërbimesh që synojnë përmirësimin e mirëqenies familjare dhe individuale, duke siguruar të ardhura dhe shërbimet e duhura që individët të jetojnë denjësisht, të garantojnë përfshirjen dhe integrimin e tyre, të përmirësojnë cilësinë e jetës së individëve dhe grupeve në nevojë. Sistemi i mbrojtjes sociale mbështetet në filozofinë se përderisa përfituesit dhe nevojat e tyre, lindin dhe zhvillohen në nivel vendor edhe përgjegjësitë për ngritjen dhe administrimin e programeve dhe ofrimin e shërbimeve, i përkasin pushtetit vendor, bashkive/komunave. Skema ndihmës ekonomike: për vitin 2012, u përfshinë në skemën e ndihmës ekonomike, si një nga programet e drejtpërdrejta të reduktimit të varfërisë, mesatarisht 99 mijë familje. Kjo do të thotë që masa mesatare mujore që një familje ka përfituar në për vitin 2012 ishte 3600 lekë. U trajtuan me ne rreth 11400 familje me gra kryefamiljare, si dhe rreth 1400 familje nga komuniteti rom. Për këtë program realizohen transferta të kushtëzuara për çdo njësi të qeverisjes vendore, fondi për këtë program për vitin 2012, është rreth 4.26 miliardë lekë. Reforma e modernizimit të këtij programi do të konsistojë në një sistem vlerësimi të bazuar në nevoja, duke përdorur dhe variabla të tjerë të veçantë socialë-ekonomikë, që lidhen me statusin e varfërisë. Të gjitha këto kriterë do të vlerësohen së bashku duke përdorur “pesha” transparente si pjesë e një formule pikëzimi të vetme rezultatesh.

Shërbimet shoqërore. Për zbatimin e këtij objektiivi gjatë vitit 2012 u ndoqën masat e decentralizimit, për mbështetje me fonde dhe ekspertizë të 19 shërbimeve rezidenciale të përkujdesjes shoqërore. Konsolidimi i mëtejshëm i procesit të deinstitutionalizimit, u realizua duke mbështetur me

masa konkrete modelin e shërbimeve “shtëpi-familje” për fëmijët dhe PAK, në Durrës dhe Shkodër në bashkëpunim me njësitë e qeverisjes vendore, OJF-të dhe donatorët.

Rritja e cilësisë së shërbimeve, garantohet nëpërmjet masave të ndërmarra në tri hallka të sistemit të shërbimeve të decentralizuara që tashmë funksionojnë në varësi të njërive të qeverisjes vendore. Masat lidhen me: i) licencimin dhe rritjen e bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe operatorët privatë; ii) implementimin e standardeve të shërbimeve për fëmijët, personat me aftësi të kufizuara, të moshuarit, personat e trafikuar dhe në rrezik trafikimi; dhe iii) inspektimin periodik të ofruesve të shërbimeve të përkujdesjes shoqërore publike dhe jopublike nga Inspektorati i Punës dhe Çështjeve Sociale.

Ngritja e kapaciteteve, sektori i trajnimit në SHSSH për hartimin e kurrikulave dhe materialeve të tjera dhe përfshirja në procesin e trajnimeve të profesionistëve në qendrat e shërbimeve rezidenciale, ditore, shtëpi-familje dhe të punonjësve të sektorëve socialë në nivel vendor, rajonal dhe qendror përbën një ndër sfidat për realizimin e objektivit.

Subjektet jopublike të licencuara që ofrojnë shërbime brenda standardeve të shërbimeve sociale gjatë vitit 2012, kanë qenë 168 shërbime, si ato që ofrojnë shërbime të drejtpërdrejta, por edhe ato që ofrojnë shërbime këshillimi, informimi, asistence ligjore etj. Krahasuar me vitin 2010, kemi një rritje të numrit të shoqatave të licencuara me 7%. Mbështetje me shërbime të përkujdesjes shoqërore publike dhe jopublike iu është ofruar me fondet e buxhetit qendror, kategorive: për 270 fëmijëve në nevojë në shërbim rezidencial, 60 fëmijë në nevojë shërbim ditor dhe komunitar; 210 fëmijëve me aftësi të kufizuara në shërbim rezidencial dhe 70 fëmijë me aftësi të kufizuara në shërbim ditor dhe komunitar, 30 viktimat e trafikimit në shërbim rezidencial dhe 15 viktima dhune në shërbim rezidencial, si dhe 270 të moshuar në shërbim rezidencial dhe 75 të moshuar në shërbim ditor. Programi për PAK: të gjithë personat, të cilët me vendim të KMCAP-it, përcaktohen me aftësi të kufizuara, pavarësisht nga mosha dhe shkaku i dëmtimit, përfitojnë një pagesë për shkak të aftësisë së tyre të kufizuar. Kategoritë e personave me aftësi të kufizuar janë: të verbër 11,785 individë paraplegjikë dhe tetraplegjikë 5,960 individë; PAK mendor e fizik 50405 individë dhe invalidë pune 61.000 nr. i kujdestarëve është 18.0857 persona. PAK sipas grupeve të të paaftëve janë: PAK gjithsej 68150 nga të cilët grupi i parë 18085 persona dhe grupi i dytë 48.902 persona. Marrin shtesë për ndjekjen e arsimit të mesëm 1201 persona dhe arsimin e lartë universitar 1212 persona. Gjatë vitit 2012 u bë rritja e pagesës për aftësinë në kufizuar me indeksin e çmimeve të konsumit në muajin shtator 2012-ën. Fondet për programin e pagesës së aftësisë së kufizuar për të gjitha grupet dhe pagesën e kujdestareve në 2012 ishte 12,8 miliardë lekë. Vlerësimi i aftësisë së kufizuar bëhet sipas disa kriterëve mjekësorë dhe jo sipas një modeli të kombinuar social-mjekësor. Ky lloj vlerësimi do të japë mundësinë e një përshkallëzimi të pagesave për shkak të aftësisë së kufizuar.

Pensionet. Angazhimi i qeverisë në fushën e pensioneve është rritja e ndjeshme e tyre e veçanërisht e pensioneve të ulëta si në qytet ashtu edhe në fshat. Duke filluar që nga viti 2006, është bërë realitet angazhimi që të ardhurat minimale të pensionistëve në fshat të dyfishohen, dhe në qytet të jenë mbi 100 dollarë në muaj. Në vitin 2012, të ardhurat minimale të pensionistëve në qytet arritën në 13712 lekë/muaj dhe në fshat 8731 lekë/muaj, duke realizuar një rritje mbi 59% të të ardhurave për pensionistët e qytetit dhe me 2.3 herë të ardhurat e pensionistëve të fshatit, krahasuar me vitin 2005. Rritja e fundit e pensioneve në korrik të vitit 2012 ishte mbi nivelin vjetor të inflacionit dhe respektivisht 4% për pensionet e qytetit dhe 5% për pensionet e fshatit. Pothuajse në të njëjtat nivele janë rritur edhe të ardhurat minimale të pensionistëve si për qytetin dhe për fshatin. Kështu në qytet nuk ka pension më të ulët se 11562 lekë/muaj dhe në fshat pensioni minimal bëhet 7841 lekë/muaj. Nga programi i sigurimeve shoqërore dhe nga politikat e rritjes së pensioneve kanë përfutur rreth 555.3 mijë pensionistë, nga të cilët 437 mijë pensione pleqërie, 56.6 mijë pensione invaliditeti dhe 61.3 mijë pensione familjare. Objektivi i qeverisë në fushën e pensioneve është garantimi i mbulimit sa më të plotë të popullsisë me elemente të sigurimeve shoqërore të detyrueshme, të mbajtura në nivele të pranueshme nëpërmjet indeksimit të përvitshëm. Kështu, për vitin 2013 e në vazhdim rritja e masës së pensioneve do të jetë mesatarisht 4% për pensionet e qytetit dhe ato të fshatit. Bazuar në kuadrin makroekonomik 2012-2014, shpenzimet e

parashikuara për sigurimet shoqërore dhe politika të reja pensionesh në vitin 2013, kanë një rritje prej 6.6% krahasuar me një vit më parë. Do të vazhdojë rritja e diferencuar e masës së pensioneve për qytetin dhe fshatin, duke realizuar objektivin për përafrimin e skemës së pensioneve të qytetit me atë të fshatit. Gjithashtu, megjithëse kontributet e fermerëve do të vazhdojnë të rriten, njëkohësisht do të vazhdojë edhe subvencioni nga Buxheti i Shtetit për kontributet që paguajnë fermerët me synimin që, për ata që do të dalin në pension në vitin 2013 do të kenë kushte të njëjta me pensionistët e qytetit.

Në zbatim të rregullores 884 së Këshillit të Europës “Për koordinimin e sistemeve të mbrojtjes sociale”, janë lidhur marrëveshje bilaterale për mbrojtjen shoqërore, që konsistojnë në ofrimin e mbrojtjes në aspektin e sigurimeve shoqërore, kujdesit shëndetësor, si dhe asistencës sociale.

Këto marrëveshje në kuadrin e skemës së sigurimit të detyrueshëm të kujdesit shëndetësor përkthehen në përfitime në natyrë për subjektet përfituese të marrëveshjeve të mbrojtjes shoqërore.

Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor (si palë e qeverisë shqiptare) ka lidhur marrëveshje me qeverinë e Turqisë, e cila është ratifikuar me ligjin nr. 9066, datë 15 maj 2003 “Për ratifikimin e marrëveshjes ndërmjet qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe qeverisë së Republikës së Turqisë për mbrojtjen shoqërore”.

Në lidhje me marrëveshjen e sipërcituar Këshilli Administrativ i ISKSH-së, me vendimin nr. 41, datë 17.12.2002 ka autorizuar titullarin për nënshkrimin e formularëve të sigurimit shëndetësor në zbatim të “Marrëveshjes së përgjithshme administrative”.

Një risi që mund të përmendim në lidhje me funksionimin e skemës e sigurimit të detyrueshëm shëndetësor është, se Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor po zbaton parimin e eksportimit të përfitimeve në zbatim të marrëveshjes për mbrojtjen shoqërore midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Turqisë. Bëhet fjalë për shtetas turq që punojnë dhe janë të siguruar sipas legjislacionit shqiptar dhe kanë marrë kujdes shëndetësor në Turqi, për vete ose dhe për familjarët e tyre dhe në mënyrë reciproke dhe për shtetas shqiptarë. Sipas marrëveshjes së ratifikuar, institucioni kompetent për zbatimin e procedurave administrative është Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor, i cili ka filluar të aplikojë lëshimin e formularëve për sigurim shëndetësor të subjekteve përfituese të marrëveshjes. Deri tani pranë drejtorisë së përgjithshme janë paraqitur mbi 80 kërkesa nga shtetas shqiptarë dhe turq për t’u pajisur me formularë të sigurimit shëndetësor për t’u larguar në Turqi për një periudhë të shkurtër kohore dhe nga ISKSH-ja janë miratuar 70 kërkesa, pasi kërkesat janë plotësuar kundrejt një dokumentacioni jo të rregullt.

Benefitet në natyrë jepen në emër të institucioneve kompetente nga agjencia e vendit të banimit në përputhje me klauzolat që ajo administron në skemën e sigurimeve shëndetësore.

Në lidhje me marrëveshjet e mbrojtjes shoqërore që Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor (si palë e qeverisë shqiptare) është në negociatë e sipër me shtete të ndryshme, si më poshtë vijon:

- ISKSH-ja (si palë e qeverisë shqiptare) ka përmbyllur negociatat me qeverinë hungareze. Në këto raunde negociatash është përmbyllur “Draftmarrëveshja e mbrojtjes shoqërore” dhe “Draftmarrëveshja administrative”. Pritet fillimi i negociatave në lidhje me formularët e sigurimit shoqëror dhe formularët e sigurimit shëndetësor, negociata që do të mbahen në nivel institucionesh respektive.

- ISKSH-ja (si palë e qeverisë shqiptare) është në negociatë e sipër me Mbretërinë e Belgjikës. Në këto raunde negociatash është përmbyllur “Draftmarrëveshja e mbrojtjes shoqërore dhe pritët të mbahen negociata për përmbylljen e marrëveshjes administrative.

- ISKSH-ja (si palë e qeverisë shqiptare) është në negociatë e sipër me qeverinë e Maqedonisë. Në këto raunde negociatash është negociuar pothuajse më shumë se gjysma e diapozitivit të “Draftmarrëveshjes së mbrojtjes shoqërore”.

- ISKSH-ja (si palë e qeverisë shqiptare) është në negociatë e sipër me qeverinë e Çekisë. Jemi në raundin e parë të negociatave dhe është negociuar vetëm pjesa e parë e diapozitivit të “Draftmarrëveshjes së mbrojtjes shoqërore”.

- ISKSH-ja (si palë e qeverisë shqiptare) është në negociata e sipër me qeverinë e Rumanisë. Në këto raunde negociatash është negociuar pothuajse më shumë se gjysma e diapozitivit të “Draftmarrëveshjes së mbrojtjes shoqërore”.

3.2.2 Tregu bankar (mbikëqyrja bankare)

Gjatë vitit 2012, Departamenti i Mbikëqyrjes së Bankës së Shqipërisë është përfshirë në përshtatjen e ndryshimeve në kuadrin ekzistues rregullativ, që synon përafrimin me standardet e Komitetit të Bazelit, direktivat e BE-së dhe praktikat më të mira në fushën e rregullimit dhe mbikëqyrjes bankare.

Në nëntor të vitit 2012 u aprovuan disa ndryshime në rregulloren “Mbi parimet bazë të administrimit të bankave dhe degëve të bankave të huaja dhe kriteret për miratimin e administratorëve të tyre”. Qëllimi i rishikimit të kësaj rregulloreje ishte përmirësimi i mëtejshëm i kërkesave të autoritetit mbikëqyrës lidhur me administrimin efektiv dhe të përgjegjshëm të bankave dhe degëve të bankave të huaja, kryesisht në aspekte që fokusohen në sistemet e administrimit të rrezikut dhe strukturat përkatëse, politikat e shpërblimit etj.

Projekti më i madh dhe më i rëndësishëm në proces është ai i zbatimit të shtyllës 1 të Basel II-Akordit të Kapitalit. Duke marrë parasysh nivelin e zhvillimit të sistemit tonë bankar, Banka e Shqipërisë ka zgjedhur një qasje graduale drejt implementimit të plotë të Bazelit II. Një rregulloren e re “Mbi mjaftueshmërinë e kapitalit”, e cila do të prezantojë metodën standarde për kërkesat për kapital për rrezikun e kredisë dhe rrezikun e tregut, si dhe metodën e treguesit bazë dhe metodën standarde për rrezikun operacional, është parashikuar të miratohet, në muajt në vijim, nga Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë. Bankave do t’u jepet kohë e domosdoshme për të përshtatur sistemet e tyre të brendshme me kërkesat e kësaj rregulloreje dhe për të ndërtuar kapacitetet e nevojshme njerëzore.

Hyrja në fuqi e rregulloreve të sipërpërmendura do të kërkojë shqyrtimin e dy rregulloreve ekzistuese: 1. “Mbi administrimin e rrezikut nga ekspozimet e mëdha të bankave”; dhe 2. “Mbi administrimin e rrezikut të pozicioneve të hapura valutore”. Ndryshimet në këto rregullore synohet të prezantohen gjatë vitit 2013.

Banka e Shqipërisë, planifikon, gjithashtu, të zbatojë shtyllën II të Bazelit II - akordit të kapitalit. Në vazhden e projektit të binjakëzimit me Bankën e Italisë (2011-2012), u projektua një draft i udhëzimit ICAAP, si dhe u hartua një sistem i ri i vlerësimit të rrezikut, i cili përfshin rreziqet kryesore të sistemit bankar.

Momenti, kur ICAAP do të bëhet i detyrueshëm për bankat, është i lidhur me hyrjen në fuqi të rregullores “Mbi raportin e mjaftueshmërisë së kapitalit”, ndërkohë që sistemi i ri i vlerësimit të rrezikut do të përdoret nga Banka e Shqipërisë, pasi kjo rregullore të testohet.

Ligji “Për bankat në Republikën e Shqipërisë” u ndryshua në vitin 2011. Një nga ndryshimet e prezantuara ishte ai i riformulimit të termit “veprimtari bankare”, në përputhje me përcaktimet e direktivës europiane 2006/48/EC “Mbi veprimtarinë e institucioneve të kreditit”, duke lejuar institucionet financiare jobanka, të emetojnë para elektronike, një aktivitet ky, që më parë ishte ekskluzivitet i bankave. Në mënyrë që të kryheshin ndryshimet edhe në kuadrin rregullativ të Bankës së Shqipërisë, u gjykua si i mjaftueshëm shtimi i disa kërkesave të veçanta, për licencimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve të parasë elektronike, në rregulloret e mëposhtme:

- Për licencimin dhe ushtrimin e veprimtarisë nga subjektet financiare jobanka;
- Mbi administrimin e rrezikut në veprimtarinë e institucioneve financiare jobanka;
- Mbi instrumentet e pagesave elektronike.

Rishikimi i këtyre rregulloreve është ende në proces dhe është parashikuar të finalizohet në fund të vitit 2012. Nuk do të nevojiten shpenzime buxhetore nga ana e Bankës së Shqipërisë, ndërkohë që aprovimi i këtij projekti nënkupton që subjektet do të duhet të përballen me kosto specifike, të tilla si: kapitali fillestar për t’u licencuar ose për të vendosur një sistem të veçantë për kontabilitetin dhe raportimin e të dhënave tek autoriteti.

Një tjetër objektiv i Bankës së Shqipërisë në 2013 do të jetë rishikimi i rregullores “Mbi mbikëqyrjen e konsoliduar”.

3.2.3 Reforma administrative

Zonat ekonomike. Zhvillimi i zonave ekonomike bazohet në politikat e partneritetit publik-privat dhe koncesionet e formës BOT (ndërtim, operim, transferim), për një periudhë deri në 35 vjet, nën regjimin e tarifës prej 1 eurosh. Baza ligjore është ligji nr. 9663, datë 18.12.2006 “Për koncesionet”, i ndryshuar, dhe ligji nr. 9789, datë 19.7.2007 “Për krijimin dhe funksionimin e zonave ekonomike”. Në referencë të ligjit, zonat ekonomike përfshijnë parqet industriale dhe zonat e lira ekonomike.

Deri në tetor 2012, janë shpallur dhe miratuar nga Këshilli i Ministrave 10 zona ekonomike, nga të cilat njëra ka statusin e zonës së lirë. Gjatë vitit 2012 ka vazhduar negocimi ose nënshkrimi i kontratave. Parqet, për të cilët interesi ka qenë i ulët ose kanë paraqitur problematikë në drejtim të lidhjes së kontratave, janë në shqyrtim me qëllim anulimin e tyre. Ka pasur disa vonesa në zbatimin e planeve të investimeve, në parqet për të cilat është lidhur kontrata dhe është bërë dorëzimi i sipërfaqeve pranë kompanive zhvilluese, që lidhen kryesisht me klimën e postkrizës financiare në vendet e rajonit.

Referuar planeve të zhvillimit, investimet e pritshme në parqet industriale parashikohet të arrijnë në mbi 100 milionë euro, ndërkohë që investimet për zhvillimin e zonës së lirë ekonomike parashikohet të arrijnë në rreth 1,5 miliardë euro. Efektet e pritshme në punësim llogariten në rreth 35,000 vende të reja të punës, pa përfshirë këtu rreth 25,000 vende të reja të punës që parashikohet të gjenerohen në kuadër të zhvillimit të zonës së lirë ekonomike në Vlorë. Të gjitha investimet janë të formës “greenfield” me përjashtim të “Parkut industrial” Elbasan që do të jetë i tipit “brownfield”.

Lidhur me statusin e zbatimit, deri në nëntor 2012, Këshilli i Ministrave ka miratuar 10 zona ekonomike, nga të cilat njëra është zonë e lirë, si më poshtë:

Zona ekonomike me statusin “Park industrial” Koplik, Shkodër, miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 12, datë 4.1.2008, më sipërfaqe 61 ha, në pronësi shtetërore. Është nënshkruar kontrata koncesionare në datë 29.9.2008. Për këtë park është kërkuar rinegocimit i kontratës për reflektimin e disa vërejtjeve të bëra nga Ministria e Financave dhe Ministria e Drejtësisë. Shoqëria ende nuk është i është përgjigjur kërkesës, duke shkelur afatet dhe detyrimet e saj kontraktuale.

Investimi i parashikuar në kontratë nga ana e zhvilluesit të parkut industrial Koplik është 18 519 539 euro dhe parashikon krijimin e 16 374 vende të reja pune.

Zona ekonomike me statusin “Park industrial” Shëngjin, Lezhë, miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 11, datë 4.1.2008, më sipërfaqe 3.2 ha, në pronësi shtetërore. Në datë 23.7.2010 është nënshkruar kontrata koncesionare me shoqërinë ATX-International Tirana sh.p.k. Në tetor 2011, është nënshkruar kontrata e uzufuktit dhe më 3 nëntor 2011 është bërë dorëzimi i sipërfaqes së parkut pranë zhvilluesit, duke i hapur rrugën procedurave për marrjen e lejeve të ndërtimit dhe fillimin e zbatimit të planit të investimeve sipas projektit të miratuar. Shoqëria është në shkëlqje të afateve dhe detyrimeve të përcaktuara në kontratë.

Investimet e parashikuara në kontratë nga ana e zhvilluesit janë rreth 17 milionë euro, ndërsa efektet në punësim lidhen me hapjen e rreth 3,000 vendeve të reja të punës.

Zona ekonomike me statusin “Park industrial” në Vlorë, miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 774, datë 4.6.2008, më sipërfaqe 125 ha, pronësi shtetërore dhe private. Është nënshkruar kontrata koncesionare me shoqërinë “Idea Vlora”, e cila është miratuar nga Këshilli i Ministrave.

Në mars 2012 u nënshkrua marrëveshja e uzufuktit mes METE-s dhe zhvilluesit, duke i hapur rrugën procedurave për marrjen e lejeve të ndërtimit për ndërtimin e parkut industrial. Në vijim shoqëria ka paraqitur projektet për lejet e ndërtimit.

Investimi i pritshëm është 20 819 797 euro dhe parashikohet të krijohen rreth 18 500 vende pune.

Zona ekonomike me statusin “Park industrial”, Spitallë, Durrës, miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 391, datë 21.2.2008. Zona ka një sipërfaqe 850 ha, dhe shtrihet në pronësi shtetërore dhe private.

Në qershor 2012 u zhvillua procedura e garës për përzgjedhjen e zhvilluesit për një sipërfaqe prej 67,5 ha, por të dyja ofertat e paraqitura nuk ishin konform kërkesave të dokumentacionit standard të publikuar. Është përgatitur urdhri tjetër, në fillim të muajit dhjetor do të rihapet gara, që parashikohet të përfundojë brenda muajit janar 2013.

Zona ekonomike me statusin “Park industrial” në Elbasan, më sipërfaqe 254.7 ha, në pronësi shtetërore dhe pronësi private. Është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 776, datë 4.6.2008.

Me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 687, datë 26.9.2012 është miratuar autoriteti kontraktues për dhënien e statusit të zhvilluesit të parkut të zonës ekonomike Elbasan, dhe brenda vitit 2012 është parashikuar hapja e garës për zhvilluesin e kësaj zone ekonomike.

Zona ekonomike me statusin “Park industrial” Shkodër, miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 775, datë 4.6.2008, ka sipërfaqe 137 ha, në pronësi shtetërore dhe pronësi private. Në garën e hapur në vitin 2009 nuk është paraqitur asnjë ofertë. Meqenëse procesi i privatizimit ka vazhduar edhe pas shpalljes së kësaj zone ekonomike, që ka reduktuar sipërfaqen e miratuar, po shqyrtohet mundësia për anulimin e vendimit të Këshillit të Ministrave.

Zona e lirë në Vlorë, më sipërfaqe 478.14 ha, është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 628, datë 11.6.2009. Pritet të fillojë negociimi i kontratës koncesionare midis METE-s dhe zhvilluesit. Procesi i negociimit të kontratës është ndaluar deri në pagimin e garancisë së kontratës nga ana e shoqërisë Zumax AG. Për negociimin e kontratës është ngritur një grup punë ndërinstitucional. Aktivitetet që do të zhvillohen në këtë zonë janë aktivitete portuale, industriale dhe të përpunimit, veprimtari tregtare dhe depozitim mallrash, me përjashtim të veprimtarive që lidhen me prodhimin e çelikut.

Investimi i pritshëm është rreth 1.5 miliardë euro, efektet në punësim vlerësohen në krijimin e rreth 25,000 vende të reja pune.

Zona ekonomike me status park industrial në Laknas, Tiranë më sipërfaqe 9.48 ha, në pronësi private. Është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 790, datë 22.7.2009. Shoqëria nuk ka paraqitur ende projektin teknik, studimin e fizibilitetit dhe studimin mjedisor, për t'i hapur rrugën procedurave të vlerësimit dhe më pas të hapjes së garës. Shoqëria ka rishikuar projektin, duke pretenduar një sipërfaqe më të madhe dhe, aktualisht është duke proceduar me kompletimin e sipërfaqes përmes blerjes së sipërfaqeve shtesë në pronësi private. Në përfundim të procesit, shoqëria do të paraqesë projektin teknik, studimin e fizibilitetit dhe studimin mjedisor.

Sipas planbiznesit aktual të paraqitur nga shoqëria, investimet e pritshme parashikohen në rreth 25,3 milionë euro.

Zona ekonomike me status park industrial, Lezhë, më sipërfaqe 54.3 ha, me autoritet kontraktues bashkinë e Lezhës. Është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 81, datë 27.1.2009. Bashkia Lezhë ka filluar përgatitjen e procedurave për hapjen e garës, por ende nuk ka përcaktuar datën për hapjen e garës.

Zona ekonomike me status park industrial në Rrashbull, Durrës. Është miratuar në vitin 2011 me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 105, datë 9.2.2011, me sip. 16.2 ha. Projekti është identifikuar nga shoqëria italiane “MAIO”.

Gjatë vitit 2011 kanë përfunduar procedurat e vlerësimit të projektpropozimit të pakërkuar, si dhe është bërë miratimi i autoritetit kontraktues dhe bonusit me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 525, datë 20.7.2011. Në datën 6.4.2012 është zhvilluar gara dhe në 17.10.2012 është nënshkruar kontrata koncesionare me bashkimin e shoqërive “Gruppo Maio.al”, “Bleu” srl, dhe “Gant Construction” sh.p.k.

Referuar projektpropozimit, investimi i parashikuar në këtë zonë është rreth 30 milionë euro, punësimi i pritshëm konsiston në hapjen e rreth 100 vende të reja pune.

Minierat dhe industria

Zhvillimi i industrisë minerare

Prodhimi minerar realizohet tërësisht nga sektori privat, prodhimet minerare destinohen kryesisht për eksport, si: kromi, bakri, hekur-nikeli, gurët dekorativë etj. Prodhimet jometalore janë orientuar kryesisht në plotësimin e kërkesës së tregut të brendshëm me destinacion kryesor prodhimin e materialeve të ndërtimit, argjilave të përdorura si lëndë e parë për prodhimin e çimentos, gurët dekorativë etj. Struktura e investimeve ka ardhur në përmirësim: investimet në teknologji dhe përpunimin

e mineraleve kanë ardhur në rritje, sidomos në industrinë e çimentos, kromit, bakrit dhe gurëve dekorativë, që përbëjnë edhe segmentet me zhvillimin më të shpejtë të kësaj dege të industrisë.

Në vitin 2011, sasia e mineralit të prodhuar arriti në 9.2 milionë tonë me një vlerë prodhimi 157 milionë euro, dhe rreth 7500 të punësuar. Mineralet tradicionale metalike zënë rreth 13% të sasisë së prodhimit dhe rreth 50% të vlerës së prodhimit. Aktualisht, në industrinë e minierave janë në aktivitet 672 leje minerare. Investimet kanë arritur vlerën e 40 milionë USD në vit (pa përfshirë investimet në industrinë e çimentos që shkojnë në disa qindra milionë euro).

Si rezultat i reformave të ndërmarra në këtë sektor, disa nga industritë janë adaptuar mirë me kushtet e reja. Industria metalurgjike, si pjesë e industrisë së përdorimit të mineraleve, ka shfrytëzuar mjediset ekzistuese për përpunimin e mineralit të kromit në koncentrate kromi. Gjatë vitit 2011 prodhimi arriti në rreth 20 mijë tonë koncentrate kromi dhe ferro-kromi. Zgjerimi i përpunimit ka rritur kërkesën dhe ka nxitur një rivitalizim të shpejtë të nxjerrjes së kromit. Industria e përpunimit të bakrit ka arritur të shfrytëzojë me sukses si lëndën e parë, ashtu dhe eksperiencën dhe koston e lirë të punës, duke dalë në eksport me produkt koncentrat bakri në sasi rreth 30 mijë tonë në vitin 2011.

Industria metalurgjike, përfaqësohet nga riciklimi i skrapit të metaleve dhe prodhimi i ferro-kromit, është rritur nga viti në vit: janë përdorur vendndodhjet ekzistuese, duke rinovuar teknologjinë, që ka bërë të mundur daljen në tregjet e brendshme, rajonale dhe më tej. Aktualisht përpunohen rreth 600 mijë tonë skrape metali dhe prodhohen rreth 23 mijë tonë ferro-krom në vit. Ekziston një potencial i madh për këtë industri në proceset metalurgjike të trajtimit të xeherorëve të bakrit dhe nikelit.

Industria mekanike, përfaqësohet nga mikrondërmarrjet me 2-5 punonjës ku prodhohen kryesisht konstruksione metalike, produkte alumini për ndërtim, pjesë të veçanta këmbimi për industri të ndryshme. Numri i përgjithshëm i sipërmarrjeve në këtë industri është rreth 700. Kjo industri shfrytëzon eksperiencën profesionale të punonjësve dhe kërkesën në rritje të tregut për shërbime specifike. Zhvillimi i saj është i kushtëzuar nga zhvillimi i infrastrukturës dhe i ndërtimit. Kjo industri nuk ka arritur të zhvillojë prodhimin e pjesëve të këmbimit dhe pajisjeve teknologjike të kërkuara nga disa degë të industrisë, veçanërisht nga minierat, ushqimi, duke u përqendruar deri tani vetëm në sektorin e shërbimeve dhe mirëmbajtjes. Kjo përbën një nga drejtimit të zhvillimit të saj për vitet 2013-2015.

Industria e përpunimit të drurit, ka traditë dhe për momentin ka një zhvillim normal. Produktet e kësaj industrie janë duke përmbyshur çdo ditë e më shumë kërkesat e konsumatorëve me produkte druri vendi, dhe prezenca e tyre është duke u bërë e dukshme edhe në tregjet rajonale. Sot, industria e përpunimit të drurit numëron rreth 700 firma të përpunimit të drurit në të gjithë vendin, 200 prej të cilave prodhojnë materiale të sharruara dhe 500 firma merren me prodhimin e mobilieve, në të cilat janë të punësuar rreth 4500-5000 punonjës, me të ardhura që shkojnë rreth 20-22 milionë euro. Eksportet e këtyre produkteve kapin vlerën e 4 milionë euro për materialet e drurit gjysmë të fabrikuar.

Industria tekstile dhe e veshjeve përfaqësohet kryesisht nga prodhimi i veshjeve dhe një prodhim i vogël i tekstileve dhe materialeve të leshit, duke shfrytëzuar një pjesë të ambienteve ekzistuese, koston e lirë të punës, eksperiencën e punonjësve. Ka prezencë të lartë të kompanive të përbashkëta, kryesisht italiane, greke, gjermane, të cilat përdorin një teknologji moderne. Vlera e eksporteve për 2011 ka arritur shifrën 238.6 milionë euro. Numri i punonjësve në fund të 2010-ës, sipas INSTAT-it, ka qenë rreth 15 mijë punonjës.

Industria e lëkurës dhe e këpucëve përfaqësohet kryesisht nga kompanitë e përpunimit të brendshëm që punojnë me materialin e blerësve. Kjo industri ka shfrytëzuar të njëjtat mundësi si ajo e veshjeve. Në këtë degë janë të punësuar rreth një mijë punonjës, vlera e eksporteve për 2011-ën arriti 468 milionë euro.

Veprimtaria nxjerrëse e mineraleve konsiderohet një burim potencial për rritjen e të ardhurave. Para viteve '90 ky sektor krijonte mbi 60% së të ardhurave të PBB-së. Sot, megjithëse në nivelet e prodhimit janë rritur 1,5 herë më shumë (aktualisht prodhohen rreth 10.5 milionë tonë minerale në vit), kjo veprimtari krijon jo më shumë se 3% të kontributit në PBB (duhen mbajtur parasysh ndryshimet në mënyrën e ndarjes dhe vjeljes së të ardhurave, strukturës së produkteve minerare dhe strukturës së re të ekonomisë). Veprimtaritë e kërkim-zbulimit dhe të shfrytëzimit zhvillohen tërësisht nga sektori privat.

Ish-ndërmarrjet minerare shtetërore të paprivatizuara janë të gjitha në procesin e mbylljes ose e likuidimit.

Për vitin 2012, vlerësohet që industria minerare punëson 9500 persona, ka në aktivitet 670 objekte minerare, një vlerë investimi 40 milionë USD në vit dhe një vlerë produktesh prej 170 milionë USD. Referuar mundësive të shfrytëzimit të vendburimeve të zbuluara deri tani (përlllogariten në 5 miliardë tonë minerale), vlerësohet se të ardhurat vetëm nga renta minerare për mineralet e zbuluara deri tani, mund të jenë shumë herë më të larta se niveli aktual prej rreth 4 milionë USD në vit.

Kostot janë evidentuar në programin buxhetor afatmesëm 2013-2015, nuk janë relevante, dhe lidhen kryesisht me shpenzimet për mbylljen e objekteve minerare.

Politikat sektorit minerar

Politikat dhe kuadri ligjor për sektorin minerar janë rishikuar në vitet 2009-2010. Është përditësuar strategjia minerare, miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 479, datë 29.6.2011, ku janë përcaktuar edhe katër synimet kryesore për zhvillimin e sektorit: prosperiteti ekonomik, mbrojtja e mjedisit, mbështetja sociale, barazia për brezat e sotëm dhe mundësi të barabarta për brezat e ardhshëm. Është hartuar paketa e re ligjore që përfshin ligjin nr. 10 304, datë 15.7.2010 “Për sektorin minerar në Republikën e Shqipërisë”, 11 vendime të Këshillit të Ministrave dhe 21 urdhra të Ministrit të Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, duke futur disa koncepte të reja në politikat minerare që lidhen me konceptin e planifikimit minerar të koordinuar dhe harmonizuar me planifikimin e territorit, programimin e veprimtarive minerare nëpërmjet zonimit minerar, transparencën dhe lehtësimin e procedurave të dhënies së lejeve, aplikimin e parimit të konkurrencës për dhënien e të drejtave minerare, garancive financiare për realizimin e investimit dhe rehabilitimin e mjedisit, trajtimin e mbetjeve dhe riciklimin e tyre për të garantuar një zhvillim të qëndrueshëm e të harmonizuar të sektorit, si dhe stimulimin e prodhimit për eksport dhe plotësimin e kërkesës së tregut të brendshëm për produkte minerare me qëllim rritjen e të ardhurave nga ky sektor.

Politikat prioritare për tri vitet e ardhshme konsistojnë në: i) përmirësimin e klimës së investimeve për rritjen prodhimit dhe të shkallës së përpunimit të mineraleve përmes krijimit të një mjedisi ligjor dhe fiskal që mundëson tërheqjen e investitorëve të kualifikuar përmes procedurave të përshtatshme të licencimit, transparencës në procedurat e tenderimit dhe licencimit; ii) zbatimin me korrektësi të kuadrit ligjor; iii) përmirësimi i procedurave dhe rregullave të planifikimit dhe dhënies së koncesioneve dhe lejeve minerare në pajtim me mbrojtjen e mjedisit; iv) inkurajimi dhe rritja e investimeve për kërkim-zbulimin dhe zhvillimi i aktiviteteve me vlerë të lartë të shtuar; v) rivlerësim të burimeve minerare dhe zhvillimi i bazës së të dhënave GIS; vi) përmbushja e detyrimeve që ka Shqipëria në kuadër të EITI-t.

Drejtimit prioritare 2013-2015

Për periudhën 2013-2015, në përputhje me indikacionet e strategjisë për zhvillimin e sektorit minerar, do të synohet me përparësi realizimi i projekteve të mëposhtme minerare, duke synuar një lidhje më të mirë të aktiviteteve nxjerrëse me ato përpunuese:

Për mineralin e kromit: i) projekti për 4 milionë tonë rezerva në masivet e Kukësit, Tropojës; ii) projekti për 1.5 milionë tonë rezerva në masivin e Lurës; iii) projekte nga ndërmarrje të vogla për trupa të vegjël, të cilët duhet të kooperojnë me subjektet që kryejnë përpunimin.

Për mineralin e bakrit: i) projekti për 2 milionë tonë rezerva në zonën e Perlatit jugor; ii) projekti për 3.5 milionë tonë rezerva në zonën e Mirditë-Pukë, duke përfshirë disa zona minerare me një objekt përpunues; iii) projekte kërkim-zhvillimi në rajonin e Mirditës; iv) riciklimi i mbetjeve minerare të objekteve përpunuese të bakrit.

Për mineralin e hekur-nikelit dhe nikelit silikat: i) projekti për rajonin juglindor me një objekt përpunues (Bitincka, Kokogllave, Tren, Strana, Kapshtica); ii) projekti për rajonin verior dhe verilindor me një objekt përpunues (Trull, Surroi, Mamëz, Nome, përfshirë edhe rajonin e Lurës); iii) projekti për rajonin e Librazhd-Prenjas-Pogradecit për hekur-nikel me një objekt përpunues.

Për qymyret: Do të synohet riaktivizimi i tyre për prodhimin e energjisë elektrike dhe termike. Zonat ku mund të zhvillohen projektet: i) projekti për qymyret në Memaliaj për përpunim dhe TEC; ii)

projekti për qymyret në Librazhd, Korçë për përpunim dhe TEC; iii) projekti për torfat e Maliqit për TEC.

Për mineralet e tjera industriale, kërkohet një rivlerësim i gjithë aktivitetit të deritanishëm për një riorientim të ri të investimeve në këtë fushe, duke marrë në konsideratë që potencialet e lëndëve të para janë të shtrira në të gjithë vendin, zgjerimin e gamës së mineraleve me dolomitet, gipse, rërat dhe zhavorret, gurët veshës dekorativë, gëlqerorët e mermerizuar dhe mermerët, gurët veshës dekorativë etj.

Privatizimi

Privatizimi i sektorit minerar ka përfunduar dhe aktualisht 100% të prodhimit të këtij sektori realizohet nga sektori privat. Ish-ndërmarrjet minerare shtetërore të paprivatizuara janë në procesin e mbylljes ose të likuidimit. Aktualisht, në këtë sektor nuk ka asnjë subjekt shtetëror në prodhim. Mbyllja e minierave të shfrytëzuara (krom, bakër, feni, qymyre dhe metale të tjera) dhe privatizimi i aseteve të tyre është proces në vazhdim, që nga fillimi i viteve '90.

Në degën e kromit, kanë kaluar në procesin e mbylljes dhe privatizimit gjithsej 178 objekte minerare, ku bëjnë pjesë, miniera, fabrika pasurimi, impiante seleksionimi etj. Konkretisht janë mbyllur 31 miniera dhe objektet përkatëse, janë privatizuar 110 objekte (ndërtesa, pajisje-makineri, mjete transporti), janë dhënë me koncesion 7 objekte (Darfo spa) dhe 4 objekte (IMI sh.a.), prej të cilave 5 miniera, 3 fabrika pasurimi, 1 impiant seleksionimi dhe 2 uzina ferrokromi; janë pajisur me leje minerare shfrytëzimi 237 subjekte private; janë dhënë me qira rreth 70 galeri miniere së bashku me asetet e tyre (rreth 278 objekte ndërtesa, p/makineri etj.); dhe janë bërë transferime kapitali për 10 objekte.

Në degën e bakrit, janë mbyllur objektet minerare (Thirre, Laje, Karme1, Hurdha e Tolles, Kanisqel), janë demoluara fabrikat e pasurimit Golaj, Reps, Rrëshen, Mjede, Rehovë, Kurbnesh, UB Rubik (Shkrija). Është në proces demolimi Uzina e Rafinimit të Bakrit Rubik, ka përfunduar demolimi dhe kapsulimi i mbetjeve të rrezikshme në uzinën e vjetër të bakrit në Rubik, në uzinën e plehrave azotike Fier dhe në uzinën e sode-pvc Vlorë përbërë. Gjendja e objekteve të industrisë së bakrit në fund të vitit 2011 është si më poshtë: janë mbyllur rreth 60 objekte, privatizuar 22 objekte, dhënë në koncesion 5 objekte (minierat e bakrit Munellë dhe Lak Rroshi, fabrika e pasurimit Fushë-Arrëz, impianti i seleksionimit të skorieve Shëngjin, miniera e bakrit Karme), demoluara 9 objekte (UB Laç, UB Rubik, Fabrika e Pasurimit Kurbnesh etj.) dhe është bërë kalim kapital për 9 objekte. Janë në proces privatizimi asetet e 31 objekteve, ndërkohë që mjaft asete kanë përfunduar ciklin e privatizimit pa u shitur dhe i janë kthyer "Albbakër" sh.a., i cili vazhdon shitjen e tyre.

Në degën e hekur-nikelit dhe nikel-silikatit u janë nënshtruar procesit të mbylljes dhe privatizimit të aseteve, gjithsej 25 objekte minerare. Në këtë degë janë dhënë gjithsej 38 leje minerare (aktive).

Në degën e qymyreve u janë nënshtruar procesit të mbylljes dhe privatizimit gjithsej 35 objekte minerare (miniera, fabrika pasurimi etj.). Janë dhënë 11 leje minerare shfrytëzimi (sot aktive), si dhe janë dhënë me qira asetet e objekteve të tyre. Deri në fund të vitit 2011 kanë kaluar në proces mbylljeje, likuidimi dhe privatizimi të aseteve 148 objekte minerare.

Ndihma shtetërore në sektorin e ndërmarrjeve

Kuadri ligjor për ndihmën shtetërore përfshin ligjin nr. 9374, datë 21.4.2005 "Për ndihmën shtetërore", i ndryshuar me ligjin nr. 10 183, datë 29.10.2009 "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9374, datë 21.4.2005 "Për ndihmën shtetërore", tri rregulloret në zbatim të tij, të miratuara me vendime të Këshillit të Ministrave, si dhe një numër udhëzimesh mbi aspekte apo kategori të caktuara të ndihmës shtetërore, të miratuara me vendime të Komisionit të Ndihmës Shtetërore.

Ligji për ndihmën shtetërore zbatohet për veprimtaritë që ushtrohen në të gjithë sektorët e prodhimit dhe të shërbimeve, me përjashtim të sektorëve të bujqësisë e të peshkimit. Ligji bazohet në parimet, rregullat dhe procedurat e parashikuara në legjislacionin evropian për ndihmën shtetërore dhe përcakton format e dhënies së ndihmës shtetërore, kategoritë e ndihmës shtetërore, procedurat e dhënies së ndihmës dhe mbikëqyrjes së saj, si dhe strukturat përgjegjëse kontrolluese dhe vendimmarrëse. Strukturat përgjegjëse për kontrollin e ndihmave shtetërore në Shqipëri, janë Komisioni i Ndihmës Shtetërore, si strukturë vendimmarrëse, dhe Drejtoria e Tregut të Brendshëm në Ministrinë e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, si strukturë tekniko-organizative.

Ndihma shtetërore për vitin 2011, duke përfshirë të gjithë sektorët, arrin në vlerën 16.545,28 milionë lekë (117,9 milionë €), që përfaqëson 1,26 për qind të PBB-së, krahasuar me 0.83 për qind në vitin 2009. Kundrejt vitit 2008 ndihma ekonomike ka një rritje prej 31 për qind.

Vlera e ndihmës shtetërore në vitin 2011 është rritur me 6.461,05 milionë lekë në raport me vitin 2010. Rritja është kryesisht për shkak të rritjes së ndihmës për kërkim dhe zhvillim në sektorin e energjisë. Ndërkohë, me pak ndihmë është dhënë për shërbimet publike, transportin publik, punësimin, trajnimin dhe minierat. Shuma e ndihmave shtetërore të dhëna në Shqipëri gjatë viteve 2008-2011 vlerësohet në rreth 46.180,44 milionë lekë (347 milionë €).

Instrumenti që zë peshën më të madhe në vitin 2011 është (A2) me përjashtimet, shtyrjen, uljen e normës së taksave dhe zbritjen e kontributit të sigurimeve sociale me 90.73 për qind, me një vlerë prej 13.045,27 milionë lekë, ndjekur nga subvencionet dhe grandet (A1) me 9.25 për qind në vlerën prej 1.329,55 milionë lekësh, ndërsa instrumenti (C2) me 0.02 për qind.

Kategoria e ndihmave horizontale në vitin 2011 ka pasur një trend në rritje me 4.090,39 milionë lekë kundrejt vitit 2010 dhe kjo ka ardhur si pasojë e një rritjeje të ndjeshme të ndihmave për kërkim dhe zhvillimi dhe asaj operacionale. Kategoria e ndihmave sektoriale llogaritet në masën 2.394,86 milionë lekë (17.07 milionë euro). Gjatë vitit 2011 ndihma sektoriale në Shqipëri përfaqëson 27.65 për qind të totalit të ndihmës shtetërore të dhënë, duke përfshirë bujqësinë dhe peshkimin, dhe 16.66% të totalit të ndihmës shtetërore në vend, nëse përfshihet sektorët e bujqësisë dhe peshkimit.

Instrumentet kryesore të përdorura për dhënien e ndihmës shtetërore, për periudhën e trajtuar kanë qenë grantet, përjashtimi dhe ulja e taksave.

Një prioritet i ndihmës shtetërore ka qenë mbështetja për ndërmarrjet inovative me qëllim rritjen e konkurrencës së tyre. Ndihma për ndërmarrjet e reja inovative lejohet nëse plotësohen kushtet e mëposhtme: i) përfituesi duhet të jetë një ndërmarrje e vogël, e krijuar jo më parë se 6 vjet nga koha kur është dhënë ndihma; ii) kostot për kërkim dhe zhvillim që duhet të përballojë përfituesi, duhet të zënë të paktën 15% të kostove totale operacionale, në të paktën një nga tre vitet përpara vitit në të cilin jepet ndihma; iii) shumën e ndihmës nuk duhet të kalojë vlerën 100,000 euro; iv) përfituesi mund të përfitojë ndihmë vetëm një herë gjatë periudhës në të cilën ai cilësohet si një ndërmarrje e re inovatore. Skema e garantimit të kredive afatshkurtra për kolateral për kreditë tregtare për mjete xhirore ka vlerë maksimale deri në 10.000.000 lekë. Skema ka një kohëzgjatje 6 vjet. Vlerësimi i kësaj skeme është bërë sipas komunikatës së Komisionit Europian 97/C281/03 “Për sigurimin afatshkurtër të kredive të eksportit”.

Në kuadër të rritjes së konkurrencës është miratuar ndihma për fondin e inovacionit nëpërmjet së cilës jepet ndihmë në formë subvencioni të drejtpërdrejtë, për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, deri në 400 000 lekë. Në varësi të vlerësimit për projektin e dorëzuar nga aplikanti/ët, skema mbulon nga 30% deri 50% të kostove të pranueshme dhe të miratuara, brenda kufirit të lartpërmendur. Skema ka një kohëzgjatje zbatimi 4 vjet, për periudhën 2011-2014.

Kostot e pranueshme, që mund të bashkëfinancohen, përfshijnë kostot për: a) auditimin e inovacionit dhe të teknologjisë, që synon t'u mundësojë ndërmarrjeve aplikante vlerësimin e pozicioneve të tyre aktuale dhe mundësitë për profilin e tyre të inovacionit dhe/ose pozicionimit teknologjik, sipas një strukture konkurruese zhvillimi; b) ndërkombëtarizimin e teknologjisë, e cila synon t'u mundësojë ndërmarrjeve aplikante të identifikojnë dhe të inspektojnë teknologjinë që kërkojnë të përshtatin.

Skema konsiderohet si ndihmë “de minimis”, në bazë të nenit 8 të ligjit nr. 9374 datë 21.4.2005 “Për ndihmën shtetërore”, të ndryshuar “ndihma *de minimis* është e lejueshme nëse ajo, pavarësisht formës ose qëllimit për të cilin jepet, nuk kalon vlerën 100.000 euro, për një periudhë financiare prej tre vjetësh, dhe, në të njëjtën kohë, nuk jepet për veprimtaritë e eksportit, nuk kushtëzohet me përdorimin e produkteve vendase kundrejt produkteve të importuara dhe përfituesi nuk është një ndërmarrje në vështirësi.”

Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve (AIDA) është struktura përgjegjëse për verifikimin e të gjitha formave të ndihmës që ndërmarrja përfituese e fondit të inovacionit mund të ketë marrë ose merr nëpërmjet programeve të tjera në mënyrë që vlera e akumuluar e të gjitha formave të ndihmës në asnjë rast të mos kalojë vlerën limit prej 100.000 euro, për një periudhë financiare prej tre vjetësh, dhe me kusht që ndihma të mos jepet për veprimtaritë e eksportit dhe ndërmarrjet në vështirësi.

Prioritet 2013-2015

Prioritetet për periudhën në vijim lidhen me: i) sigurimin e transparencës në përdorimin e fondeve publike nëpërmjet kontrollit të skemave dhe ndihmave individuale nga Komisioni i Ndhmës Shtetërore, si dhe publikimi i tyre në Fletoren Zyrtare të RSH-së dhe në internet, duke lehtësuar aksesin dhe informimin për çdo palë të interesuar; ii) fuqizimin e kapaciteteve institucionale të strukturave të ndihmës shtetërore, në veçanti për trajnimin e tyre; iii) ndërgjegjësimi i dhënësve të ndihmës për zbatimin e detyrimeve të tyre ligjore në fushën e ndihmës shtetërore.

Për sa i takon përafrimit dhe përmirësimit të kuadrit ligjor, është parashikuar:

Ndryshimi i ligjit nr. 9374, datë 24.5.2005 “Për ndihmën shtetërore”, të ndryshuar; përafruar me Traktatin për Funksionimin e Bashkimit European (TFBE), rregulloren nr. 70/2001 “Për zbatimin e neneve 87 dhe 88 të Traktatit të BE-së lidhur me ndihmën për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme”, nenet 4 dhe 5. Rregullore e Komisionit nr. 69/2001 (KE) e datës 12 janar 2001 “Për zbatimin e neneve 87 dhe 88 të Traktatit të BE-së për ndihmën “de minimis”. Rregullore e procedurave nr. 659/1999, neni 2; rregullore e procedurave nr 794/2004, neni 10;

Për disa shtesa dhe ndryshime në udhëzimin “Për disa kategori të ndihmave horizontale”, në mënyrë që të përshtatet me rregulloren e re të Bllokut të Përgjithshmeve, udhëzim “Për ndihmën shtetërore në sektorin e transmetimeve publike”, harmonizuar me Komunikatën e Komisionit (2009/C 257/01);

Udhëzim “Për ndihmën shtetërore në sektorin rrjetit *broadband*”, harmonizuar me Komunikatën e Komisionit (2009/C 235/04);

Udhëzim “Për ndihmën shtetërore rajonale për projektet e investimeve të mëdha”, harmonizuar me kuadrin multisektorial publikuar me dokumentin nr. C (2002) 315) (2002/C 70/04);

Vendimi i Këshillit të Ministrave për përgatitjen e raporteve vjetore për ndihmat shtetërore;

Udhëzim “Për ndihmën shtetërore në formën e garancive”, harmonizuar me komunikatën (2008/C 155/02);

Udhëzim “Për disa elemente të ndihmës shtetërore në shitjen truallë dhe ndërtesave nga autoritetet publike”, harmonizuar me komunikatën e Komisionit European (97/C 209/03);

Udhëzim “Për zbatimin e rregullave të ndihmës shtetërore në lidhje me taksimin direkt të biznesit, harmonizuar me njoftimin e Komisionit (98/C 384/03);

Udhëzim “Për financimin e aeroporteve dhe krijimin e linjave ajrore që operojnë në aeroportet rajonale”, harmonizuar me udhëzimin e KE-së (2005/C 312/01);

Udhëzim “Për ndihmën shtetërore për shërbimet për pasagjerët e transportit publik hekurudhor dhe rrugor”, harmonizuar me rregulloren e Parlamentit European dhe Këshillit European nr. 1370/2007;

Udhëzim “Për ndihmën shtetërore në transportin detar”, harmonizuar me komunikatën e komisionit European (2004/C 13/03).

Reforma në administratën publike

Reforma funksionale-strukturore

Edhe gjatë vitit 2012 reforma funksional-strukturore, ka pasur si synime kryesore:

- Përshtatjen e strukturave dhe organikave të institucioneve të administratës publike, me misionin, funksionet, kompetencat dhe aktivitetet që ato duhet të kryejnë.

- Përcaktimin e standardeve për krijimin e institucioneve nën përgjegjësinë e Këshillit të Ministrave (tani e tutje institucionet shtetërore), si dhe përcaktimin e tipologjive të këtyre institucioneve.

Në këndvështrim të sa më sipër, gjatë vitit 2012 janë kryer aktivitetet si vijon:

- Pas miratimit të vendimit nr. 474, datë 16.6.2011 të Këshillit të Ministrave “Për përcaktimin e standardeve dhe procedurës që duhet të ndiqet gjatë hartimit dhe miratimit të strukturave organizative të institucioneve të administratës publike”, ka përfunduar procesi në të gjitha ministrinë e linjës dhe po vazhdon puna për rishikimin e strukturave dhe organikave për të gjitha institucionet në varësi të Kryeministrit dhe ministrave të linjës. Gjithashtu, po vazhdon puna edhe për përfundimin e procesit për institucionet e pavarura.

- Në drejtim të ardhjes në ndihmë të nëpunësve përgjegjës për propozimin e ndërtimit të strukturave dhe organikave në institucionet e ndryshme (ministri linje, institucione në varësi, apo

institucione të pavarura), ka vazhduar trajnimi i tyre nëpërmjet programeve të organizuara nga Instituti i Trajnimit të Administratës Publike.

- Një aktivitet tjetër i rëndësishëm gjatë vitit 2012, ka qenë konsultimi për draftligjin për organizimin dhe funksionimin e administratës shtetërore, si dhe miratimi i tij në shtator të vitit 2012 nga Kuvendi (ligji nr. 90/2012 “Për organizimin dhe funksionimin e administratës shtetërore”). Me anë të këtij ligji është arritur:

- Ofrimi i një kuadri të përgjithshëm ligjor për organizimin e administratës shtetërore që mund dhe duhet të përdoret për të gjitha fushat e veprimtarisë shtetërore dhe shmangia e gjetjes së zgjidhjeve të përkohshme, të cilat sjellin si rezultat fragmentim, probleme bashkërendimi, mungesë llogaridhënieje dhe humbje të burimeve;

- Forcimi i kapacitetit të përgjithshëm të qeverisë qendrore për orientimin e përmbushjes së funksioneve shtetërore, hartimin dhe zbatimin e politikave kombëtare dhe korrigjimin e devijimeve;

- Rritja e llogaridhënies së nëpunësve të lartë civilë nëpërmjet një strukture të qartë që lehtëson caktimin dhe identifikimin e përgjegjësive;

- Hartimi i parimeve bazë për funksionimin e njësive të administratës publike, me qëllim orientimin e të gjithë drejtuesve gjatë kryerjes së detyrave të tyre, sipas kërkesave të “miradministrimit”.

Për periudhën 2013-2015, në lidhje me reformën funksionale shtetërore synohet:

- Përshtatja e të gjitha strukturave të institucioneve të administratës publike me standardet e miratuara në aktet nënligjore dhe ligjore të sipërpërmendura;

- Përshtatja e mënyrës së organizimit, funksionimit, kompetencave dhe raportimit të institucioneve të administratës shtetërore, sipas standardeve të përcaktuara në ligjin nr. 90/2012.

Thellimi dhe zgjerimi i reformës në shërbimin civil

Në mbështetje të programit të shpallur të qeverisë shqiptare, për thellimin dhe zgjerimin e reformës në shërbimin civil e më gjerë, të reformës në menaxhimin e burimeve njerëzore, puna gjatë vitit 2012 është përqendruar në drejtim të forcimit të kapaciteteve të administratës publike. Kështu:

- Janë organizuar një sërë trajnimesh nga Instituti i Trajnimit të Administratës Publike, por edhe nga Shkolla Rajonale e Administratës Publike (ReSPA).

- Ka vazhduar konsultimi i projektligjit “Për nëpunësin civil”, si dhe janë reflektuar sugjerimet e dala nga këto konsultime në të. Ky projektligj u miratua nga Këshilli i Ministrave në gusht të vitit 2012 dhe aktualisht është në proces diskutimi në komisionet kuvendore në Kuvendin e Republikës së Shqipërisë. Sipas këtij projektligji:

- Përcaktohen parimet dhe vendosen standardet e përgjithshme të menaxhimit, si dhe përgjegjësitë përkatëse, në përputhje me parimet themelore të “Hapësirës administrative europiane”.

- Ofrohet një regjim homogjen juridik për të gjithë pozicionet që ushtrojnë autoritetin publik të dhënë nga ligji publik dhe që kanë përgjegjësi për mbrojtjen e interesit të përgjithshëm publik.

- Zgjerohet sfera (fushëveprimi horizontal) e ligjit të shërbimit civil në institucionet në varësi të Kryeministrit dhe ministrave të linjës, si dhe në administratën e komunave. Ndërkohë, në lidhje me shtrirjen vertikale “Sekretari i Përgjithshëm” do të vazhdojë të jetë pozicioni më i lartë i shërbimit civil dhe pika e lidhjes me funksionet politike, ndërsa pozicioni i specialistit, si pozicioni më i ulët në shërbimin civil, duke përjashtuar shërbimet mbështetëse si teknikë të mesëm, magazinierë, punëtorë të tjerë etj.

- Roli i DAP-it si njësia qendrore e politikave dhe menaxhimit në shërbimin civil propozohet të forcohet dhe ligji i ri parashikon instrumentet e duhura për përmbushjen e këtij roli.

- Krijohet Shkolla Shqiptare e Administratës Publike (ASPA) si institucion në varësi të Ministrit të Brendshëm. Misioni i kësaj shkolle parashikohet të jetë formimi profesional i nëpunësve të administratës publike, por edhe i individëve jashtë kësaj administrate.

- Forcohen dhe rriten kompetencat e Komisionit të Shërbimit Civil, duke i siguruar atij instrumentet e duhura ligjore për ekzekutimin e vendimeve të tij dhe ngritjen e një sistemi eficient dhe të përshtatshëm të raportimit të vendimeve të menaxhimit që merren nga institucionet.

- Punësimi në pozicionet e shërbimit civil do të realizohet vetëm nëpërmjet procedurave të konkurrimit dhe jo në bazë kontraktuale.

- Krijohet Trupa e Drejtuesve të Lartë të Shërbimit Civil. Në këtë rast, kjo trupë do të duhet të ketë një regjim juridik të posaçëm punësimi dhe instrumentet përkatëse të menaxhimit. Rekrutimi në këtë trupë do të bëhet nëpërmjet një konkursi kombëtar. Përzgjedhja në nivelin e drejtuesve të lartë do të jetë, si rregull, e hapur vetëm për nëpunësit civilë të nivelit të mesëm drejtues.

- Realizohet rekrutimi në grup. Kandidatët për pozicionet e “nivelit hyrës” në shërbimin civil do të zgjidhen nëpërmjet një konkursi kombëtar vjetor, me synim krijimin e një apo më shumë grupeve me kandidatë të cilët plotësojnë kushtet e përgjithshme dhe të posaçme, për t’u emëruar në pozicione me kërkesa dhe përgjegjësi të ngjashme ose të krahasueshme në një ministri apo institucionet e tjera.

- Bëhet efektiv sistemi i zhvillimi të karrierës dhe ngritja në detyrë. Mekanizmat e zhvillimit të karrierës janë lëvizja paralele (brenda së njëjtës kategori) dhe ngritja në detyrë (në një kategori më të lartë). Lëvizja paralele do të kryhet nëpërmjet një procedure me konkurrim të brendshëm të bazuar në pozicionin (konkurrim për një pozicion të caktuar) me qëllim përzgjedhjen e kandidatit më të mirë të mundshëm brenda shërbimit civil. Ngritja në detyrë do të bazohet në një konkurrim të hapur, të organizuar për një ose disa pozicione të caktuara dhe ky konkurrim do të jetë i hapur vetëm për nëpunësit civilë të një niveli më të ulët.

Për vitet në vazhdim (2013-2015), pas miratimit të projektligjit “Për nëpunësin civil”, do të vazhdojë puna për:

- miratimin e akteve nënligjore në zbatim të tij, të cilat do të detajojnë procedurat e përcaktuara në të;

- trajnimin e nëpunësve me synimin që t’u vihet në ndihmë nëpunësve përgjegjës për zbatimin e procedurave të reja;

- vënien në funksionim të plotë të Shkollës Shqiptare të Administratës Publike;

- zbatimin e legjisllacionit të ri të nëpunësit civil.

Reforma në fushën e pagave

Në lidhje të ngushtë me reformën në shërbimin civil dhe administratën publike në tërësi, gjatë vitit 2012 u realizua edhe reforma në fushën e pagave. Konkretisht, kjo reformë u krye për këtë vit, në drejtimet si më poshtë:

- Rritje në mënyrë të diferencuar e nivelit të pagave për sistemin e arsimit parauniversitar;

- Rritje në mënyrë të diferencuar e nivelit të pagave për sistemin e shëndetësisë;

- Rritje e pagave për pjesën tjetër të nëpunësve/punonjësve të administratës publike.

Për vitet në vazhdim, synohet:

- Ristrukturimi i plotë i sistemit të pagave për punonjësit mbështetës (punonjësit e sistemit me klasa);

- Lidhja e sistemit të vlerësimit dhe kualifikimit të nëpunësve civilë dhe nëpunësve të tjerë të administratës publike, me pagën e tyre, me synimin e vënies në funksionim të skemës së karrierës horizontale të tyre;

- Indeksi i pagave për pjesën tjetër të punonjësve të administratës publike.

3.2.4 Reforma në fusha të tjera

Në fushën e drejtësisë

Kuadri strategjik

Në terma konkretë, prioritetet dhe qëllimet strategjike për sistemin e drejtësisë për vitin 2013 në përgjithësi konsistojnë në mënyrë të përmblodhur në zbatimin e këtyre objektivave strategjike:

- Konsolidimi i pavarësisë së pushtetit gjyqësor dhe të organeve të sistemit të drejtësisë në drejtimin strukturor, funksional dhe financiar;

- Konsolidimi i dialogut ndër-institucional dhe bashkëpunimit midis Ministrisë së Drejtësisë, gjyqësorit, prokurorisë, Ministrisë së Brendshme, Policisë së Shtetit dhe gjithë aktorëve të tjerë me kontribut në fushën e drejtësisë, me qëllim ndërtimin dhe konsolidimin e besimit dhe konsensusit të nevojshëm mes forcave politike parlamentare për reformën në drejtësi dhe përmirësimin e performancës së sistemit gjyqësor;

- Konsolidimi i përgjegjshmërisë së sistemit të drejtësisë për të qenë i pandikuar, i paanshëm dhe konsistent në sigurimin e mbrojtjes ligjore të barabartë për të gjitha palët, si dhe për të qenë i gatshëm për të reaguar ndaj nevojave në ndryshim të komunitetit në kohë dhe në cilësi;

- Konsolidimi i pushtetit gjyqësor për të qenë efektiv, eficient dhe i hapur, si dhe i gatshëm për të vepruar në përputhje me Kushtetutën, aktet ndërkombëtare dhe legjislacionin e brendshëm duke u udhëhequr nga parimi i shtetit të së drejtës;

- Fuqizimi i bashkëpunimit gjyqësor ndërkombëtar me partnerët rajonalë dhe ndërkombëtarë, në përputhje edhe me detyrimet që rrjedhin nga zbatimi i Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit;

- Konsolidimi i aksesit në organet e drejtësisë për të qenë i hapur për çdo person dhe për të qenë aktivisht i angazhuar në inkurajimin e formave alternative të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve;

- Konsolidimi i besimit të publikut në pushtetin gjyqësor për të qenë i drejtë dhe i respektueshëm ndaj të gjithëve;

- Konsolidimi i qeverisjes së mirë, përmes luftës ndaj korrupsionit dhe fenomeneve të tjera negative që pengojnë zhvillimin e integritimit të vendit dhe garantimi i funksionimit të shtetit të së drejtës;

- Konsolidimi i shtetit demokratik bazuar në liritë dhe të drejtat themelore të të gjithë individëve, duke realizuar integritetin e vendit në BE nëpërmjet përmbushjes së plotë të standardeve europiane;

- Përmirësimi i nivelit të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe titujve ekzekutivë në nivele të ngjashme me ato të vendeve të Bashkimit Europian dhe përmirësimi i performancës së Shërbimit Përmbarimor shtetëror dhe privat;

- Përmirësimi i sistemeve të burgimit dhe paraburgimit në kuadër të garantimit të të drejtave themelore të individit, krijimi i kushteve të duhura për zbatimin me rreptësi të të gjitha detyrimeve që rrjedhin nga kuadri ligjor ekzistues, duke garantuar që të gjitha organet e zbatimit të ligjit të sigurojnë një trajtim njerëzor në paraburgim dhe shndërrimin e dënimit penal në një mundësi riedukimi;

- Mirëfunksionimi i sistemit përmes investimeve në infrastrukturën e gjykatave dhe kushtet e punës;

- Përmirësimi i procesit të hartimit të legjislacionit, duke përfshirë rritjen e kapaciteteve dhe konsolidimin profesional të tyre, rritjen e vëmendjes ndaj *acquis communautaire* me qëllim përshpejtimin e procesit të përafrimit të legjislacionit.

Dokumenti strategjik shoqërohet me planin e veprimit, i cili materializon objektivat e mësipërm strategjikë në masa të realizueshme me afate konkrete dhe të matshme, si dhe përcakton institucionet përgjegjëse për zbatimin e tyre. Konkretisht, në planin e veprimit të strategjisë përcakton 8 objektiva specifike për realizimin e objektivave strategjikë, të cilët janë:

- Konsolidimin e pavarësisë së pushtetit gjyqësor dhe të organeve të sistemit të drejtësisë në drejtimin strukturor, funksional dhe financiar;

- Konsolidimin e përgjegjshmërisë së sistemit të drejtësisë për të qenë i pandikuar, i paanshëm dhe konsistent në sigurimin e mbrojtjes ligjore të barabartë për të gjitha palët, si dhe për të qenë i gatshëm për të reaguar ndaj nevojave në ndryshim të komunitetit në kohë dhe në cilësi;

- Konsolidimin e efektivitetit të pushtetit gjyqësor për të qenë efektiv, eficient dhe i hapur, si dhe i gatshëm për të vepruar në përputhje me Kushtetutën, aktet ndërkombëtare dhe legjislacionin e brendshëm, duke u udhëhequr nga parimi i shtetit të së drejtës, si dhe fuqizimi i bashkëpunimit gjyqësor ndërkombëtar;

- Konsolidimin e aksesit në organet e drejtësisë për të qenë i hapur për çdo person dhe për të qenë aktivisht i angazhuar në inkurajimin e formave alternative të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve;

- Konsolidimin e besimit të publikut në sistemi i drejtësisë paralelisht me konsolidimin e qeverisjes së mirë, përmes luftës ndaj korrupsionit dhe fenomeneve të tjera negative që pengojnë zhvillimin e integritimit të vendit, si dhe garantimi i funksionimit të shtetit të së drejtës;

- Konsolidimin e shtetit demokratik bazuar në liritë dhe të drejtat themelore të individëve, duke përmirësuar ekzekutimin e vendimeve gjyqësore; të drejtat e burgosurve dhe të paraburgosurve, si dhe të drejtat e fëmijëve;

- Mirëfunksionimin e sistemit përmes investimeve në infrastrukturën e gjykatave dhe të prokurorisë, si dhe kushtet e punës;

- Përmirësimi i procesit të hartimit të legjislacionit duke përfshirë rritjen e kapaciteteve dhe konsolidimin profesional të tyre, rritjen e vëmendjes ndaj *acquis communautaire* me qëllim përshpejtimin e procesit të përafrimit të legjislacionit.

Këto prioritete strategjike kanë filluar të implementohen gjatë vitit 2011 në bazë të planit të veprimit 2011-2013. Gjatë vitit të parë të implementimit të strategjisë ndërsektoriale të drejtësisë rezultojnë të jenë zbatuar përafërsisht 68% e masave të parashikuara në planin e veprimit të strategjisë së drejtësisë. Nga 218 aktivitete, rreth 136 janë përmbyshur plotësisht, 27 janë në proces dhe 55 parashikohet të fillojnë në vitin 2013. Nga raportimi i mbledhur nga institucionet përgjegjëse rezultojnë se viti i parë i implementimit të strategjisë ndërsektoriale të drejtësisë shënon një vit suksesi në reformat e ndërmarrë në fushën e drejtësisë pasi pjesa më e madhe e masave është në proces realizimi.

Kuadri ligjor dhe administrativ

Për përmirësimin e legjislacionit tregtar dhe të procedurave për shqyrtimin e mosmarrëveshjeve tregtare (që lidhen ngushtësisht me zbatimin e ligjeve dhe kontratave), Ministria e Drejtësisë gjatë periudhës 2011-2012 ka ndërmarrë nismat e mëposhtme, të cilat kanë filluar të implementohen përgjatë 2012-ës dhe do të vazhdojnë intensivisht në vitin 2013:

Nismat ligjore

Me nismë të Ministrisë së Drejtësisë është miratuar ligji nr. 49/2012, datë 3.5.2012 “Për organizimin dhe funksionimin e gjykatave administrative dhe gjykimin e mosmarrëveshjeve administrative”, nëpërmjet të cilit krijohen gjykatat administrative. Krijimi i këtyre gjykatave krijon mundësinë e zvogëlimit të numrit të çështjeve në gjykatat e shkallës së parë dhe apelit, reduktimin e kohës së gjykimit, si dhe realizimin e një procesi të rregullt ligjor brenda afateve kohore të arsyeshme për qytetarët dhe bizneset.

Në seancën plenare të Kuvendit, të zhvilluar më datë 27 shtator 2012 është miratuar unanimit, nisma e Ministrisë së Drejtësisë, mbi ndryshimet në ligjin për profesionin e avokatit, i cili ka prezantuar masa të reja për disiplinimin e avokatëve, duke parashikuar një procedurë më të thjeshtëzuar për ndëshkimin e avokatëve që shkelin ligjin apo të drejtën për një proces të rregullt ligjor.

Është ngritur Komisioni i Licencimit të Ndërmjetësve, i cili ka dhënë licencat për 53 persona fizik si ndërmjetës dhe një person juridik me 21 ndërmjetës. Të dhënat e ndërmjetësve të licencuar nga Komisioni janë shënuar në regjistrin e licencave, të krijuar pranë Ministrisë së Drejtësisë. Gjithashtu, Komisioni ka përcjellë pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë listën e ndërmjetësve të licencuar.

Aktualisht, po zbatohet programi pilot i ndërmjetësimit në çështjet familjare dhe tregtare zbatohet në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Durrës dhe Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Korçë nga Fondacioni Zgjidhja e Konfliktëve dhe Pajtimi i Mosmarrëveshjeve”, në bashkëpunim dhe me mbështetjen e Programit për Forcimin e Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri (JuST), që implementohet nga Chemonics International dhe financohet nga USAID. Ky projekt do të shtrihet në gjykata të tjera gjatë vitin 2013.

Nismat administrative

Një ndër reformat më të suksesshme të ndërmarrë në fushën e drejtësisë, e cila ndikon në ekzekutimin e kontratave, është ngritja dhe funksionimi i sistemit të shërbimit përmbarimor gjyqësor privat, i cili ka për qëllim të tij përmirësimin e ekzekutimit të vendimeve gjyqësore në fushën civile dhe rritjen e efektivitetit në këtë fushë. Aktualisht, janë certifikuar nga Ministria e Drejtësisë rreth 117 përmbarues privat. Gjatë vitin 2013 do të vazhdojë licencimi i përmbaruesve privatë. E ardhmja mbart vizionin për kalimin gradualisht në një sistem shërbimi përmbarimor tërësisht privat.

Me qëllim rritjen e kapaciteteve profesionale të përmbaruesve gjyqësorë privatë është miratuar programi i trajnimit 3-vjeçar të tyre, i cili filloi në tetor 2012 të implementohet nën asistencën e Misionit Euralius III dhe do të vazhdojë me intensitet gjatë vitit 2013 e viteve të tjera në vazhdim.

Gjatë vitit 2013, do të bëhet përmirësimi dhe implementimi në të gjithë sistemin gjyqësor në Shqipëri të sistemit të menaxhimit elektronik të çështjeve të përmbarimit gjyqësor (ALBIS), përmjet të cilit lehtësohen procedurat e regjistrimit të dosjeve dhe lehtësohet edhe verifikimi i punës së përmbaruesve. Investimi për sistemin elektronik “ALBIS”, ka krijuar premisat për një sistem automatik mbi përpunimin e të dhënave, i cili mund të zhvillohet dhe me potenciale për t’i shërbyer përmbaruesve privatë dhe shtetërorë. Ky sistem përmirëson dhe lehtëson punën e përmbaruesve gjyqësorë, rritjen e

kapaciteteve monitoruese dhe inspektuese të veprimtarisë së tyre, garantimin e një procesi të rregullt e transparent të ekzekutimeve të vendimeve, si dhe në nxjerrjen e përfundimeve edhe në terma statistikorë me qëllim formulimin e politikave të përshtatshme mbi sistemin përmbarimor dhe përballimin e problematikave apo ndërmarrjen e reformave në përputhje me nevojat e këtij sistemi.

Infrastruktura në sistemin gjyqësor-rritja e transparencës në gjyqësor

Ministria e Drejtësisë i ka kushtuar rëndësi të veçantë implementimit të teknologjisë së informacionit nëpërmjet një sërë veprimesh dhe procedurash ligjore dhe gjyqësore duke realizuar një sistem transparent dhe besueshëm me fokus kyç përmirësimin e respektimit dhe mbrojtjes së të drejtave të qytetarëve nëpërmjet ofrimit të shërbimeve të shpejta, cilësore dhe efektive. Nisma më e re e ndërmarrë nga Ministria e Drejtësisë, në kuadër të digjitalizimit të sistemit të drejtësisë në tërësi, synon të instalojë në të gjitha gjykatat, sistemin e regjistrimit audio të seancave gjyqësore. Nisma mbështetet nga Programi USAID për forcimin e sistemit të drejtësie në shqipëri (Just), si pjesë e mbështetjes së vazhdueshme të SHBA-së për shtetin ligjor dhe mirëqeverisjen në Shqipëri, ku vihet theksi në përmirësimin e funksionimit të drejtësisë në vend dhe rritjen e kërkesës nga publiku për përgjegjshmëri në sistemin e drejtësisë.

Teknologjia e regjistrimit audio në gjykata mundëson regjistrimin e të gjithë komunikimit verbal që ndodh gjatë seancave gjyqësore dhe siguron ridëgjimin e mëvonshëm të këtij komunikimi, nëse do të jetë e nevojshme. Teknologjia e regjistrimit audio në gjykata është një mjet për të siguruar procesverbale të sakta (fjalë për fjalë) të seancave gjyqësore. Regjistrimet audio mund dhe të transkriptohen (zbardhen), sipas nevojës. Kjo teknologji ndihmon me efektshmëri procesin e një gjykimi të drejtë i cili bazohet në komunikimin e plotë të ndodhur në seancat gjyqësore dhe jo thjesht në atë që mund të riprodhohet. Shfrytëzimi i saj mundëson rritjen e nivelit të transparencës gjatë seancave gjyqësore duke rritur aksesin e publikut në gjykata. Gjithashtu, duke pasur në dispozicion regjistrimin e vazhdueshëm dhe rekordet e pandryshueshme audio që krijohen përmes kësaj teknologjie, ajo ndikon në një sjellje me më shumë profesionalizëm dhe etikë gjatë zhvillimit të çështjeve gjyqësore.

Projekti JuST ka përgatitur draftplanin për instalimin e sistemit të regjistrimit audio, duke pasur në konsideratë kompetencat territoriale të gjykatave të apelit, si një nga përfituesit kryesor të teknologjisë së regjistrimit audio në të njëjtën kohë me gjykatat e rretheve gjyqësore, si dhe infrastrukturën e gjykatave. Konkretisht, sipas draftplanit janë instaluar dhe parashikohet instalimi i sistemit të regjistrimit audio në:

- Apeli Korçë: Gjykata e Rrethit Gjyqësor Korçë; Gjykata e Rrethit Gjyqësor Pogradec dhe Gjykata e Apelit Korçë, gjatë periudhës mars-qershor 2012;
- Apeli Durrës: Gjykata e Rrethit Gjyqësor Durrës, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Elbasan, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kavajë dhe Gjykata e Apelit Durrës, gjatë periudhës qershor-tetor 2012;
- Apeli Tiranë: Gjykata e Rrethit Gjyqësor Dibër, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kurbin, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Mat, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, Seksioni Penal, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, Seksioni Civil dhe Gjykata e Apelit Tiranë, gjatë periudhës tetor 2012-shkurt 2013;
- Apeli Vlorë: Gjykata e Rrethit Gjyqësor Berat, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Fier, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lushnjë, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Vlorë dhe Gjykata e Apelit Vlorë, gjatë periudhës shkurt-maj 2013;
- Apeli Gjirokastrë: Gjykata e Rrethit Gjyqësor Gjirokastrë, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Përmet, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Sarandë dhe Gjykata e Apelit Gjirokastrë, gjatë periudhës maj-korrik 2013;
- Gjykatat e Krimeve të Rënda: Gjykata e Shkallës së Parë për Krimet e Rënda dhe Gjykata e Apelit për Krimet e Rënda, gjatë periudhës korrik-shtator 2013;
- Apeli Shkodër: Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kukës, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Pukë, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tropojë dhe Gjykata e Apelit Shkodër, gjatë periudhës shtator-dhjetor 2013.

Gjithashtu, projekti JuST do të instalojë pajisje kompjuterike dhe të regjistrimit audio në çdo sallë gjyqi në çdo gjykatë. Për çdo instalim është parashikuar një periudhë kohore prej 4 javësh për gjykatë në të cilën përfshihet instalimi i pajisjeve kompjuterike, trajnimi i stafit të gjykatës rreth

përdorimit të sistemit të regjistrimit audio (personeli IT, sekretaria gjyqësore dhe trupa gjykuese), si dhe mbështetje në terren për përdoruesit.

Gjithashtu, një tjetër masë është e realizuar, është instalimi i portalit elektronik për ankimimin e ankesave në faqen zyrtare elektronike të MD-së dhe KLD-së. Ministria e Drejtësisë, në bashkëpunim me Këshillin e Lartë të Drejtësisë, ka realizuar portalin elektronik të ankimimeve *on-line* dhe administrimin digjital të ankimimit në strukturat inspektuese të të dy institucioneve. Ky projekt u financua nga Ambasada Britanike në Tiranë. Funksionimi i portalit elektronik ndihmon në kryerjen e inspektimeve të sistemit gjyqësor *on-line*. Portali digjital në faqen zyrtare elektronike të Ministrisë së Drejtësisë dhe Këshillit të Lartë të Drejtësisë prej datës 10 maj 2012 është tërësisht funksional dhe është realizuar trajnimi i stafit administrativ, kryesisht inspektorët e të dy institucioneve respektive. Gjatë vitin 2013 ky portal do të përmirësohet e do të perfeksionohet.

Në datën 31 korrik 2012 është përfunduar portali i gjykatave (www.gjykata.org.al), i cili përbëhet nga 32 *website*-e, për të gjitha gjykatat e shkallës së parë, gjykatat e apelit dhe Gjykatën e Lartë. Në *website*-in e çdo gjykate ka informacion të personalizuar për atë gjykatë. Portali ofron rreth 8 funksionalitete të shtuara dhe risi, që të gjitha në funksion të rritjes së transparencës dhe shkëmbimit të informacionit nga autoritetet shtetërore te publiku. Informacioni është i plotë dhe në kohë reale për çdo çështje gjyqësore në çdo gjykatë të vendit.

Gjatë vitin 2013 ky portal do të përmirësohet e do të perfeksionohet.

Progresi në luftën kundër krimit ekonomik dhe korrupsionit

Lufta kundër korrupsionit dhe krimit ekonomik në sistemin gjyqësor është prioritet strategjik dhe është orientuar në radhë të parë në marrjen e masave të realizueshme në kohë dhe cilësi, me karakter parandalues dhe ndëshkues. Masat në luftën kundër korrupsionit dhe krimit ekonomik, edhe për 2013 do të fokusohen në:

- Fuqizimi i forcës ndëshkuese të ligjit ndaj autorëve të veprave penale korruptive;
- Promovimi dhe transferimi i gjyqtarëve nëpërmjet vlerësimit efekt dhe të drejtë të tyre;
- Përmirësimi i sistemit të inspektimit të gjyqtarëve nga Ministria e Drejtësisë dhe Këshilli i Lartë i Drejtësisë;
- Ushtrimin e inspektimeve profesionale ndaj gjyqtarëve në bazë të programeve tematike dhe ankesave të qytetarëve;
- Harmonizimi i të dhënave statistikore mbi veprat penale që lidhen me korrupsionin dhe krimin e organizuar përfshirë regjistrimin e tyre nga policia, prokuroria dhe gjykata;
- Aksesin në regjistrat *on-line*.

Në fushën tatimore

Administrata tatimore ka hartuar një strategji të re të pajtueshmërisë për periudhën 2012-2015. Kjo strategji është në përshtatje të ndryshimeve të ambientit ekonomik të vendit si një përgjigje e politikave të qeverisë për:

- Risqet me të cilat përballet ekonomia;
- Komplexitetin dhe sofistikimin e tatimpaguesve në ndërlidhje me ekonominë globale;
- Standardet e BE-së për administratat tatimore.

Synimi themelor i strategjisë është të arrijë rritjen e pajtueshmërisë vullnetare, duke zbatuar me forcë në të njëjtën kohë, ndëshkimin ligjor kundër atyre që nuk i përmbushin detyrimet e tyre. Kjo qasje e re është në përputhje me modelin e pajtueshmërisë të BE-së dhe mbështetet në praktikën më të mirë ndërkombëtare. Qëllimi i administratës tatimore është të sigurojë që:

- të ndëshkohen vetëm ata që nuk i përmbushin me dashje detyrimet e tyre;
- të asistohen ata tatimpagues, të cilët bëjnë çdo përpjekje për t'i përmbushur detyrimet, por të cilëve u mungon formimi ose njohuritë për aktet ligjore e nënligjore fiskale;
- të shpërblehen bizneset që i përmbushin detyrimet, duke i kufizuar sa më shumë kontaktet që kanë me administratën tatimore dhe duke i lënë të lirë kohën e pronarëve të bizneseve për të rritur numrin e vendeve të punës dhe nivelin e fitimeve.

Gjatë administrimit të sistemit tatimor do të identifikohen risqet fiskale me të cilat përballet administrata tatimore dhe do t'i përdoren burimet njerëzore duke përfshirë burimet në informatike për t'i

trajtuar dhe për t'i eliminuar. Kjo qasje e administrimit të riskut do të kërkojë mënyra të reja pune, sisteme të përmirësuara të mbështetjes me teknologji informatike dhe rritje të përdorimit të informacionit të të tretëve. Ekipi i drejtuesve të lartë do të punojë me drejtoritë operative rajonale për të mbikëqyrur dhe zbatuar këtë qasje të re. Drejtuesit e lartë do të vizitojnë zonat operative për ta shpjeguar dhe diskutuar këtë qasje të re për drejtimin e pajtueshmërisë.

Gjatë zbatimit të strategjisë së re për katër vitet e ardhshme, janë identifikuar pesë prioritetet parësore për administratën tatimore qendrore. Këto prioritete përbëjnë bazën e një plani operativ të pajtueshmërisë për vitin 2012 dhe për vitet në vijim. Planin operativ jep mundësinë e matjes së performancës kundrejt strategjive kryesore të parashtruara në planin strategjik 2012-2015.

Dy drejtimet kryesore të strategjisë së përmbushjes

Objekti parësor administratës tatimore qendrore është mbledhja e tatimeve dhe detyrimeve të tjera të tatimpaguesve, në mënyrë të tillë që të ruhet dhe rritet besimi që kanë të sistemi tatimor.

Veprimet e parregullta të tatimpaguesve dhe dobësitë e strukturës në zbatimin e procedurave të administratës tatimore mund të bëjnë që tatimpaguesit të mos i përmbushin detyrimet e tyre tatimore. Për rrjedhojë, administrata tatimore duhet të ketë procedura dhe procese, të cilat të sigurojnë që mospërmbushja e tatimpaguesve të mbahet në nivele sa më minimale.

Detyrimet e tatimpaguesve

Tatimpaguesit kanë detyrime bazë, të cilat duhet t'i përmbushin, për të qenë në respektim të ligjit. Këto janë:

- Të regjistrohen për çdo tatim për të cilin kanë detyrim;
- T'i depozitojnë deklaratat tatimore brenda afateve;
- T'i paguajnë detyrimet tatimore brenda afateve;
- T'i deklarojnë me korrektesë dhe saktësi detyrimet e tyre tatimore.

Moskryerja e detyrimeve të mësipërme nga ana e tatimpaguesve, përbën mospërmbushje dhe kjo sjell vështirësi për plotësimin e misionit të administratës tatimore, për shtetin dhe mbarë shoqërinë.

Përmbushja e kërkesave ligjore në mënyrë vullnetare

Synimi kryesor i administratës tatimore është maksimizimi i përmbushjes vullnetare përmes ofrimit të shërbimeve të tatimpaguesve me të cilat i edukon tatimpaguesit dhe ua thjeshton përmbushjen e këtyre detyrimeve. Administrata tatimore e nxit përmbushjen vullnetare si duke ofruar akses të shpejtë dhe të lehtë në shërbimet e veta, po ashtu dhe duke e zvogëluar sa më shumë koston e deklarimit dhe pagimit të tatimeve.

Administrata tatimore qendrore i ndihmon tatimpaguesit t'i përmbushin në mënyrë vullnetare detyrimet e tyre, duke u ofruar shërbime, siç janë deklarimi elektronik i tatimeve dhe kontributeve, qendrat e shërbimeve për tatimpaguesit, forumet për konsultime publike dhe shërbimet e paraqitjes së kërkesave në mënyrë elektronike *on-line*.

Gjatë zbatimit të kësaj strategjie, me ecjen drejt një qasjeje më të strukturuar për menaxhimin e mospërmbushjes, do të zgjerohen shërbimet dhe do të ndërthuren ato me qëllim zbutjen e risqeve më të mëdha me të cilat përballen përmbushja. Do të synohet arritja përmes përdorimit më të madh të kanaleve elektronike si mjete të komunikimit dhe realizimit të shërbimit drejtpërdrejt për ata tatimpagues dhe sektorë të ekonomisë, të cilët do të jenë në shënjestrën e veprimtarive të administratës tatimore si risqet më të mëdha të përmbushjes, do të ofrohen shërbime informimi të drejtpërdrejta, përmes seminareve me tatimpaguesit dhe këshillim nëpërmjet vizitave me specialistët tatimorë. Gjithashtu, do të zhvillohen konsultime me grupet e tatimpaguesve për të parë se si të përmbushen më mirë nevojat e tyre për informim.

Përvoja ka treguar se kur tatimpaguesit i njohin detyrimet tatimore, i kuptojnë dhe e dinë si t'i llogarisin detyrimet tatimore dhe kur ata kanë besim tek administrata tatimore dhe janë në dijeni së kostot e përmbushjes së detyrimeve të tyre po mbahen sa më të vogla shumica e tyre i përmbushin vetë detyrimet e tyre.

Përmeshja me forcë e kërkesave ligjore

Edhe pse shumica e tatimpaguesve mund të ndihmohen dhe të nxiten për t'i përmeshur detyrimet do të ketë edhe nga ata, të cilët nuk dëshirojnë t'i përmeshin detyrimet dhe vendosin të përpiqen t'u shmangen tatimeve.

Këto grupe tatimpaguesish jo vetëm që i ulin të ardhurat tatimore të buxhetit të shtetit, por përbëjnë edhe një rrezik afatgjatë ndaj financave të vendit, nëse nuk ndiqen me vendosmëri. Administrata tatimore do t'i përgjigjet kësaj sfide dhe do të punojë për të vendosur dënime ndaj të gjitha atyre që nuk i përmeshin detyrimet e tyre. Synimi i administratës është jo vetëm rikuperimi i të ardhurave fiskale të humbura, por edhe bindja e subjekteve të tjera, të cilëve mund t'u shkojë ndër mend të bëjnë evazion fiskal, se nuk ia vlen rreziku që marrin përsipër duke bërë evazion. Kjo do të thotë se administrata tatimore do të tregojë dhe do t'ua dëshmojmë që po i ndjek me vendosmëri hapat administrativë dhe se do t'i detyrojnë ata tatimpagues që t'i përmeshin detyrimet e tyre. Nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve nuk do të tolerohet evazoni i qëllimshëm i çfarëdolloj forme.

Kjo qasje që do të ndjekë Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve për përmeshjen me forcë të detyrimeve, lidhet edhe me konceptin e ri të menaxhimit të riskut të përmeshjes, apo thjesht i menaxhimit të riskut. Administrata tatimore do të mbështetet në punën e deritanishme të sektorit të analizës së riskut pranë kësaj drejtorie, duke u përqendruar në ata sektorë të ekonomisë dhe ato segmente të tatimpaguesve, të cilët përbëjnë riskun më të madh ndaj përmeshjes. Synimi i administratës është t'i identifikojë të gjitha risqet dhe të zbatojë strategji e procedura të cilat, hap pas hapi do t'i zvogëlojnë dhe eliminojnë ato. Menaxhim efektiv dhe efikas i riskut do të thotë që të vlerësohen risqet nga inspektorët dhe punonjësit e administratës dhe të merren vendime se cila është ndërhyrja më e duhur për secilin tatimpagues, segment të tatimpaguesve, apo edhe për secilin sektor të ekonomisë. Ndërhyrjet e duhura janë nga hetimi i plotë me qëllim ndjekjen penale, në kontroll të plotë, vizitë kontrolli, vizitë verifikimi lidhur me problemet e identifikuar nga zërat e një deklarate tatimore, e deri në thjesht edukimin e tatimpaguesve.

Objektivat e kësaj strategjie të re me dy drejtime janë të:

- asistohen tatimpaguesit për t'i përmeshur detyrimet (deklarim dhe pagim i tatimeve) brenda afateve;
- evitohet që tatimpaguesit të paraqesin deklarata të pasakta;
- evitohet që tatimpaguesit të kalojnë në ekonominë informale.
- për t'i arritur këta objektiva strategjikë administrata tatimore qendrore:
- do të zhvillojë njohuritë dhe aftësitë e punonjësve;
- do të angazhojë si duhet punonjësit bazuar në strukturën organizative;
- do të zhvillojë kapacitetin operacional për t'i identifikuar ata tatimpagues dhe sektorë që përbëjnë risqet më të mëdha të përmeshjes;
- do të sigurojë mobilizimin e instrumenteve dhe teknikave elektronike bashkëkohore, me synimin e dyfishtë për t'i asistuar tatimpaguesit t'i përmeshin detyrimet dhe në njëjtën kohë do të asistojë personelin në zbulimin dhe pengimin e evazionit në gjitha format e veta.

Dy prej dokumenteve strategjike janë edhe për përdorim të jashtëm: a) plani strategjik 2012-2015; dhe b) strategjia e përmeshjes 2012-2015) dhe dokumenti i tretë vetëm për përdorim të brendshëm (plani operacional i përmeshjes 2012). Çdo strategji e dokumenteve strategjike janë zbërthyer në detyra (rregullore), të cilat në të ardhmen do të bëhen bazë e programit informatik, sipas kërkesave të përdoruesve. Objektivat afatmesëm janë pjesë e planit strategjik 2012-2015 të vendosura në 5 qëllime strategjike. Ato kanë një ndarje në: a) prioritare (5 objektiva, që janë konsideruar si rrisqet kombëtare të administrimit); dhe b) progresive (10 objektiva, që janë konsideruar si risqe kombëtare në periudhë afatmesme). Analiza e punës prej fillimit të vitit 2012 bazohet mbi këta 15 objektiva strategjikë. Raporti vjetor i punës do të ruajë të njëjtën strukturë si plani operacional i përmeshjes.

Treguesit tatimorë të realizuar nga administrata tatimore qendrore (ATQ), për 9-mujorin 2012 janë treguesi i qartë që ka ardhur si efekt prej ndryshimit të modelit të administrimit të tatimeve dhe taksave, të filluar këtë vit me diferencimin e trajtimit të tatimpaguesve, të cilët përmeshin vullnetarisht, apo janë pajtuar me këtë model, nga tatimpaguesit, që nuk bashkëpunojnë dhe janë pjesë e evazionit

tatimor dhe ekonomisë informale. Edhe eksperti i FMN-së konstaton se strategjia e administratës është e mirëfokusuar dhe do të japë produktivitet në ato industri dhe sektorë të ekonomisë që konsiderohen me risk. Një shembull i qartë i efekteve prej zbatimit të këtij modeli është rritja e deklarimeve për TVSH-në në mënyrë vullnetare në afat. Arritja mujore e të ardhurave tatimore (çdo muaj arkëtohet mesatarisht sa 8.1% e planit vjetor) parashikohet të përmbushë objektivin e planit vjetor buxhetor të të ardhurave. Ky parashikim financiar, përveç rritjes të të ardhurave, për tatimet kryesore merr në konsideratë edhe rritjen e numrit të regjistrimeve të reja, tatimit mbi dividendin, si dhe fillimi i pagesës së TVSH-së nga disa investitorë të mëdhenj dhe të mesëm, që kanë hyrë tashmë në fazat e rikuperimit të vlerave të investuara.

ATQ-ja duke marrë në analizë, në këto dy vitet e fundit se boshllëku që ka ardhur në rritje nga ulja e kontributit të kompanive, si dhe politika lehtësuese fiskale për TVSH-në në arsim, eksportin e shërbimeve ndërkombëtare, dhe përjashtime të tjera të veçanta, të cilat së bashku kanë qenë bazë e fortë për realizimin e të ardhurave e ka orientuar strategjinë, veprimet operacionale dhe alokimin e burimeve të saj njerëzore në dy drejtimet kryesore:

- zgjerimin e bazës së tatimpaguesve duke ngushtuar pjesën informale dhe duke ndikuar në rritjen e barazisë përpara ligjit (rritje të bazës me 8% në vitin 2012);

- rritjen e numrit të kontrollit duke rritur edhe nivelin e arkëtimeve në shoqëritë e lidhura me kompanitë e mëdha, si dhe shoqëritë e tjera që kanë rezerva të TVSH-së nëpërmjet deklarimeve të pasakta të gjendjeve të mallrave dhe çmimeve të shitjes.

Nga ky efekt i rritjes së forcës ndaj gjithë tatimpaguesve që nuk bashkëpunojnë me ligjin është arritur të mbushet boshllëku i krijuar nga ulja e arkëtimeve të kompanive të mëdha për të paktën 2 miliardë lekë nga sektori tregtar dhe shërbimet; akcizën 1 miliardë lekë; tatimin mbi fitimin 1.4 miliardë lekë; kontributet e sigurimeve shoqërore e shëndetësore dhe tatimin mbi të ardhurat personale për 700 milionë lekë.

Ndërsa, me kategoritë e tatimaguesve që kanë qenë bashkëpunues me ligjin dhe kanë zbatuar korrektësisht detyrimet dhe kërkesat e legjislacionit është zbatuar rimbursimi i TVSH-së dhe tatimeve të tjera të paguara tepër në një nivel që duke filluar nga 2010-a u dyfishua (nga 3.1 miliardë lekë rimbursime, që u dhanë në 2009-ën në 6.2 miliardë lekë rimbursime të dhëna në 2010-ën). Ky ritëm rimbursimesh tashmë jo vetëm që është mbajtur, por ka edhe rritje me 10% në vitin 2011 dhe me të njëjtën tendencë do të ecet deri në fund të 2012-ës.

Në lidhje me zbatimin sipas prioritetëve strategjike, produkti ka qenë si më poshtë:

Prioriteti 1 ka një ecuri që ka nevojë për një forcë më të madhe në uljen e peshës së detyrimeve të papaguara në raport me të ardhurat e arkëtuara. Objektivi është që deri në fund të vitit 2012 të mbahet një raport prej 27% ndaj të ardhurave.

Prioriteti 2 që ka një objektiv të lidhur ngushtësisht me pastrimin e regjistrit të tatimpaguesve prej subjekteve pasive, si dhe sistemimi i parregullsive në të është në proces ecje përpara. Tashmë administrata ka realizuar të këtë një regjistër të segmentuar sipas qarkullimit të subjekteve dhe aktivitetit ekonomik duke pasur më të lehtë administrimin sipas riskut kryesor. Objektivi është që në fund të vitit 2013 regjistri të jetë solid, i pastër nga subjektet që nuk janë aktive, si dhe një bazë referimi për shërbimet e tjera të ATQ-së.

Prioriteti 3 ka një përmirësim të deklarimeve vullnetare, duke synuar të arrihet objektivi në rritjen e nivelit të vetëdeklarimeve me 2% më lart deri në fund të vitit 2012 (shih tabelën me objektivat për 4 vitet e ardhshme).

Tipi i tatimit	Vitet			
	2012	2013	2014	2015
Tatimi Vleres se Shtuar	82%	86%	88%	90%
Tatimi mbi Fitimin	82%	86%	88%	90%
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	80%	85%	88%	90%

Në 2012-ën (niveli i vetëdeklarimeve në afat është 80.7%) në raport me 2011 (niveli i vetëdeklarimeve në afat ishte 78%) ka një rritje të përmbushjes vullnetare nga tatimpaguesit e TVSH-së me 2.7% më shumë.

Prioriteti 4 që lidhet me trajtimin e fokusuar në sektorë me risk dhe nevojë për përqendrim të shërbimeve nga administrata ka pasur një nivel rritje të produktivitetit. Dy sektorët e përzgjedhur fillimisht për trajtim, janë: a) turizmi; dhe b) telekomunikacioni. Megjithatë procesi për trajtimin e tyre është drejt fundit të mbylljes së ciklit për përmbushjen vullnetare, shikohet se ka një rritje të ardhurash, zgjerim të bazës tatimore, pastrim të regjistrat, rritje të mbledhjes së detyrimeve të prapambetura, takime dhe sqarime të pozicionit ligjor me komunitetin e biznesit të këtyre dy sektorëve dhe rritje të pranisë së shërbimeve duke hapur edhe zyra të reja pranë zonave me dendësi shërbimesh turistike. Nga ana tjetër, sektori i telekomunikacionit ka pasur një rritje të nivelit të kontroleve tematike me qëllim që të parandalohen fenomenet abuzive në transaksionet që kanë lidhje me këtë industri, dhe që u përkasin praktikave të transferimit të çmimit, të shërbimeve të eksportit, si dhe një standardizim të mënyrës së trajtimit të tyre para ligjit.

Një vëmendje e caktuar është duke iu kushtuar gjetjes së një formule sa më efektive për analizën e riskut për identifikimin e mospërmbushësve të parimeve të vullnetarizmit për detyrimet që u përkasin. Formula ekzistuese, që është produkt i bashkëpunimit dhe asistencës financiare dhe teknike nga USAID-i, ka nevojë për të pasqyruar ndryshimet aktuale të strategjive dhe objektivave të përmbushjes, si dhe të arrijë të jetë më elastike në identifikimin në kohë reale të mospajtuesve me ligjin.

Prioriteti 5 ka pasur ndikim në raportimet që lidhen me uljen e gjendjes kreditore të TVSH-së dhe rritjen e nivelit të rimbursimeve. Tabela më poshtë tregon rrugën e ndjekur në tre vitet e fundit deri në arritjen e kushteve për objektivat sfidues për vitin 2012 e vazhdim.

Në vitin 2009 ne prezantuam kritere të reja të përzgjedhjes së riskut në lidhje me rimbursimet e kreditimit të TVSH-së. Ai u hartua dhe u zgjerua gjatë vitit 2011, duke sjellë, si rezultat, një rritje të konsiderueshme dhe progresive të sasisë dhe vlerës së rimbursimit të kryer të TVSH-së. Kjo pasqyrohet në tabelën vijuese:	2009	2010	2011
% e TVSh-së së rimbursuar	2,7 %	5,1%	19,7%

Ecuria e dhënies së rimbursimeve, e përlogaritur për 2012 nga DPT-ja për periudhën 9-mujore, është 5.2 miliardë lekë dhe ka objektiv një dhënie rimbursimesh deri në fund të vitit në shumën e 8 miliardë lekëve. Kjo shumë është sa 5% e gjithë të ardhurave nga ATQ-ja (përfshirë edhe sigurimet), ose sa 21.6% të arketimeve nga TVSH-ja. Me planin e vitit 2012, pesha e TVSH-së (përfshirë 8 miliardë lekë rimbursime) ndaj totalit të të ardhurave për administratën tonë bëhet 20.7% e peshës ndaj totalit të të ardhurave. Ndërsa, stoku i TVSH-së kreditore është me një ulje prej 4 për qind në raport me fundin e tremujorit të parë të 2012-ës. Objektivi që është vendosur ka synim që stoku i TVSH-së të ulët në 80% deri në fund të vitit 2015 në raport me fundin e vitit 2011, që është pika e referimit.

Në fushën doganore

Parashikohet të zbatohen me fondet e donatoreve të ndryshëm dhe Buxhetit të Shtetit disa projekte, nga të cilat mundet të përmendim:

Të miratuara, programi IPA 2011-2012:

- Blerje pajisjesh për laboratorin doganor. Shuma 1,5 mln euro.
- Asistencë teknike për ADSH-në në forcimin e kapaciteteve në fushat e analizës dhe menaxhimit të riskut, kontrollit të paszhdoganimit, mbrojtjes së pronësisë intelektuale dhe laboratorit doganor. Shuma 1,5 mln euro.
- Përafrimi i legjislacionit doganor dhe procedurave me *acquis* të BE-së nga pikëpamja e ndërlikohjes dhe ndërveprimit të sistemeve të IT me sistemet e BE-së. Shuma 1.2 mln euro.
- Asistencë teknike për "Zhvillimin e aplikacionit të transitit NCTS, sipas standardeve të BE-së". Shuma 1.3 mln euro.

- Blerja e mjeteve lëvizëse të standardizuara për sektorin e antikontrabandës tokësore. Shuma 1 mln euro.

- Rikonstrukcion i PKK-së Hani i Hotit dhe përfundimi i punimeve në PKK Morinë (Kukës), faza II. Shuma totale 3 mln euro.

Në të gjitha këto projekte qeveria shqiptare kontribuon me 5-15% të fondeve.

Projekte në proces miratimi me fondet të BE-së, IPA 2013:

- Kontratë binjakëzimi “Përafrimi i legjislacionit doganor dhe procedurave lidhur me tarifën me *acquis* të BE-së”. Shuma 1,8 mln euro.

- Kontratë asistence teknike “Për zhvillimin e sistemit të menaxhimit të integruar të tarifës (ITMS)”. Shuma 1,5 mln euro.

- Përcaktimi i një skeme reagimi në rast alarmi për radioaktivitet në të gjitha PKK-të dhe blerje e portaleve të radioaktivitetit për 9 PKK së bashku me hardware”. Shuma 1,2 mln euro.

- Qeveria shqiptare do të kontribuojë për këto projekte me një shumë totale 0,42 mln euro.

Projekte të tjera

- Pjesëmarrje në programin e BE-së “Doganat 2013”. Qeveria shqiptare do të kontribuojë me një shumë vjetore prej 50.000 eurosh, për pjesëmarrjen në këtë program; asistencë nga Ambasada Amerikane në kuadër të programeve ICITAP dhe EXBS, UNDOC, BAFA etj.

Në fushën e punëve publike

Reforma administrative për sektorët e punëve publike dhe transportit vlerësojmë si reforma administrative me kontribut në miradministrimin e burimeve financiare dhe natyrore masat e mëposhtme:

Transporti rrugor. Gjatë vitit 2012 reforma institucionale më e spikatur në këtë sektor është miratimi i strukturës dhe organikës së Autoritetit Rrugor Shqiptar (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 97, datë 7.2. 2012).

Iniciativa ligjore të ndërmarra në fushën e transportit rrugor, që lidhen me përmirësimin e kuadrit ligjor dhe rregullator, si vijon:

- Udhëzim nr. 5, datë 28.3.2012 “Për ekzaminimin e mjeteve dhe procedurat për lëshimin e certifikatës së miratimit ADR” (marrëveshja europiane për transportin ndërkombëtar rrugor të mallrave të rrezikshme).

- Udhëzim nr. 12, datë 19.7.2012 “Për disa ndryshime në udhëzimin nr. 749, datë 28.12.1999 “Për transportin rrugor të mallrave të rrezikshme”.

- Për periudhën 2013-2015, është parashikuar vazhdimi i punës për plotësimin e kuadrit ligjor kryesisht ato që lidhen me transportin e mallrave të rrezikshme, si dhe ato që lidhen me përcaktimin e rregullave për pranimin në treg, në shërbimet e transportit ndërkombëtar të udhëtarëve me autobus.

Transporti hekurudhor. Gjatë vitit 2012 puna është fokusuar në përmirësimin e kuadrit ligjor, i cili duhet të përputhet gradualisht me legjislacionin europian të fushës, si dhe në forcimin institucional. Gjatë këtij viti është përafruar dhe miratuar në parim marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe qeverisë së Malit të Zi, për kryerjen e transportit hekurudhor kufitar ndërmjet të dyja vendeve (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 492, datë 1.8.2012). Gjithashtu, është hartuar, miratuar dhe publikuar udhëzimi nr. 10, datë 9.7.2012 “Mbi rregullat në transportin hekurudhor të udhëtarëve”, e cila është në përputhje me legjislacionin europian.

Për vitet 2013-2015, në përputhje me dokumentet strategjike sektoriale, parashikohen:

- Reforma ligjore, hartimi dhe miratimi i ligjit “Mbi sistemin hekurudhor në Republikën e Shqipërisë”.

- Reforma strukturore dhe funksionale, sipas ligjit të mësipërm, parashikohet që në periudhën 2013-2015, Hekurudha Shqiptare sh.a. të ndahet në katër ndërmarrje të veçanta. Ndërmarrja e Infrastrukturës Hekurudhore do të jetë një ndërmarrje publike. Dy ndërmarrjet e transportit (e transportit të udhëtarëve, e transportit të mallrave) dhe baza e riparimit të mjeteve lëvizëse, fillimisht do të jenë shoqëri anonime, pronë shtetërore e më tej mund të privatizohen.

Projekt ligji parashikon krijimin e Autoritetit Hekurudhor Shqiptar, i cili do të jetë i pavarur dhe do të përbëhet nga sektori i rregullimit të tregut, autoriteti hekurudhor i sigurisë dhe sektori i notifikimit. Enti i Hetimit të Aksidenteve dhe të incidenteve hekurudhore, në përputhje me legjislacionin europian, do të jetë një njësi e pavarur nga Autoriteti Hekurudhor Shqiptar.

Ujësjiellës-kanalizime. Për mirëfunksionimin e sektorit duke përfshirë edhe rajonalizimin, gjatë 2013-2015, me mbështetje të programit të GIZ-it për reformat në sektorin e ujit në Shqipëri, do të përgatitet dhe miratohet dokumenti “Udhëzime për menaxhimin e shoqërive të ujësjiellës-kanalizimeve”. Ky akt normativ do të jetë një bazë e shëndoshë për hartimin e ligjit të ri specifik të shërbimeve të ujësjiellës-kanalizimeve të rajonalizuara.

Trajtimi i mbetjejeve urbane. Për vitin 2012, MPPT-ja (Drejtoria e Politikave të Trajtimit të Mbetjejeve Urbane) në bashkëpunim me MMPAU-në, ka ndërmarrë iniciativat ligjore për përmirësimin e kuadrit ligjor dhe rregullator, të cilat janë miratuar si më poshtë vijon:

- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 452, datë 11.7.2012 “Për landfillin e mbetjejeve”;
- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 705, datë 10.10.2012 “Për menaxhimin e mbetjejeve të automjeteve në fund të jetës”;
- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 178, datë 6.3.2012 “Për incinerimin e mbetjejeve”.

Për periudhën 2013-2015, në zbatim të strategjisë kombëtare të menaxhimit të mbetjejeve, të është parashikuar hartimi i ndryshimeve në ligjin nr. 8102, datë 28.3.1996 “Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit e përpunimit të ujërave të ndotura”.

Në fushën e kulturës

Në fushën e trashëgimisë kulturore synohet që nëpërmjet ndërhyrjes në disa akte ligjore dhe nënligjore të ndihmohet sistemi i trashëgimisë kulturore, individëve dhe institucioneve që merren me zbatimin e politikave në këtë fushë.

Propozime për reformën fiskale

- Amendim i ligjit nr. 7892, datë 21.12.1994 “Për sponsorizimet” (i ndryshuar), për të lejuar bizneset (kompani dhe persona fizikë e juridikë) të sponsorizojnë në lekë ose në mall (material ose punime) aktivitete që lidhen direkt me inventarizimin, restaurimin dhe mbrojtjen e ruajtjen e trashëgimisë kulturore materiale dhe shpirtërore, deri në 20% të fitimit përpara taksimit. Këto shpenzime do të jenë të përjashtuara nga taksat për sponsorët.

- Amendim i ligjit nr. 8438, datë 28.12.1998 “Për tatimin mbi të ardhurat”, për të lejuar kompanitë dhe bizneset e vogla taksapaguese të kenë deri në 20% ulje në taksim për fitimin përpara taksimit në rast se financojnë ose furnizojnë me material (ose kryejnë punime direkte) në mbështetje (sponsorizim) të restaurimit, mbrojtjes dhe ruajtjes dhe turizmit kulturor të pronave dhe objekteve të trashëgimisë kulturore materiale dhe shpirtërore.

- Amendim i udhëzimit të Ministrit të Financave nr. 5 datë 30.1.2006 “Për tatimin mbi të ardhurat”, duke dhënë procedura të sakta dhe prova që mund të përdoren në rast të sponsorizimit (në lekë, në mallra apo punime direkte), të kryera prej bizneseve taksapaguese për inventarizimin, restaurimin dhe ruajtjen e pronave dhe objekteve të trashëgimisë kulturore materiale dhe shpirtërore.

- Amendim i ligjit nr. 9975, datë 28.7.2008 “Për taksat kombëtare” për t’u lejuar përjashtim nga taksa vjetore “mbi përdorimin e automjetit” të të gjitha mjeteve në pronësi dhe administrim të institucioneve apo agjencive shtetërore që janë direkt përgjegjëse për inventarizimin, restaurimin dhe ruajtjen e pronave dhe objekteve të trashëgimisë kulturore.

- Amendim i ligjit nr. 9632, datë 30.10.2006 “Për sistemin e taksave vendore”, duke përjashtuar nga taksa e pronës ndërtesat me vlera historike apo arkeologjike.

- Amendim i ligjit nr. 9632, datë 30.10.2006 “Për sistemin e taksave vendore”, duke përjashtuar nga “taksa në ndërtimet e reja apo rikonstruksionet” investimet që lidhen me rikonstruksionin ose restaurimin e pronave që janë monumente kulture, pjesë e trashëgimisë kulturore.

- Amendim i ligjit nr. 9632, datë 30.10.2006 “Për sistemin e taksave vendore”, duke parashikuar përjashtime për “taksën vjetore të regjistrimit për automjetet” për të gjitha mjetet në pronësi të institucioneve apo agjencive shtetërore që janë direkt përgjegjëse për inventarizimin, restaurimin dhe ruajtjen e pronave dhe objekteve të trashëgimisë kulturore.

Në fushën agrare

Shqipëria vazhdon të mbështesë ristrukturimin e sektorit të bujqësisë, nëpërmjet përmirësimit të ambientit në biznese, përmirësimit të infrastrukturës dhe mbështetjes me investime.

Mbështetja kombëtare e bujqësisë dhe zhvillimit rural për vitin 2012 është implementuar nëpërmjet 21 masave mbështetëse direkte me një buxhet prej 8 000 000 euro. Kjo mbështetje e qëndrueshme e dhënë nga qeveria shqiptare ka pasur një impakt pozitiv në sektorin bujqësor në rritje të konkureshmërisë të produkteve bujqësore. Rritja e bujqësisë është realizuar kryesisht nëpërmjet rritjes së produktivitetit të prodhimeve bujqësore.

Ngritja e kapaciteteve për hartimin dhe implementimin e skemave kombëtare bujqësore ishte një eksperiencë shumë e rëndësishme për ngritjen e strukturave bazë për implementimin e programeve IPARD në të ardhmen.

Ministria ka ngritur institucionet e kërkuara, si autoriteti menaxhues dhe Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural, duke i siguruar të gjitha burimet e nevojshme për konsolidimin e këtyre institucioneve. AZHBR-ja ka hartuar të gjitha procedurat dhe rregulloret administrative, të cilat bëjnë të mundur funksionimin e saj si një agjenci për implementimin e programit IPARD. Programi IPARD është hartuar nga strukturat përkatëse të MBUMK-së, është konsultuar me shërbimet përkatëse të DG-Agrit, si dhe është mbështetur teknikisht nga GIZ-i. Ky program është fokusuar në 2 masa kryesore:

- mbështetje me investime të 4 sektorëve të bujqësisë; dhe
- modernizimit të sektorit të industrisë agropërpunuese.

Progresi i arritur deri tani është vlerësuar edhe nga raporti i fundit i progresit të Komisionit European për Shqipërinë.

Në mënyrë që të shpejtohet procesi i ngritjes së kapaciteteve për implementimin në të ardhmen të programeve IPARD, Komisioni European ka angazhuar një skemë grant të quajtur IPARD-like, për të mbështetur fermerët dhe industrinë përpunuese, e cila bazohet në programin IPARD. Skemat grant financohen nga komponenti i parë i IPA-s. Skemat grant të IPARD-like janë hartuar për të adresuar një objektiv të dyfishtë, në njërin anë fondet do të shkojnë te fermeri dhe industria përpunuese, duke kontribuar në përmirësimin e cilësisë së jetës në këto zona rurale nëpërmjet rritjes së konkureshmërisë së sektorit bujqësor dhe atij agroushqimor. Në anën tjetër, nëpërmjet zbatimit të masave IPARD-like në rrugë të ngjashme me IPARD-in, stafi i menaxhimit dhe sistemit të kontrollit, aplikantët potencial, shërbimet këshillimore dhe institucionet e dhënies së kredive, do të rrisin ndërgjegjësimin dhe eksperiencat në implementimin e ardhshëm të IPARD-it.

Në fushën e sigurimeve shoqërore

Zhvillimet në lidhje me modernizimin e infrastrukturës së sistemit të sigurimeve shoqërore

Nga viti 2011, por sidomos gjatë vitit 2012, ka vazhduar me ritme të shpejta puna për modernizimin e infrastrukturës së sistemit të sigurimeve shoqërore. Projekti i mbështetur me fonde nga Banka Botërore dhe nga Buxheti i Shtetit, është fokusuar në:

- Informatizimin e sistemit të pensioneve, kalkulimin e përfitimeve të reja dhe pagesës së përfitimeve. Ndërtimi i software-it është kompleks, pasi në përlllogarisim afërsisht 40 lloje përfitimesh, kompensimesh dhe trajtimesh, me mbi 580 mijë përfitues dhe secili nga këto lloj përfitimesh ka shtesa të ndryshme në varësi të kushteve të individit përfitues.

- Informatizimin dhe digjitalizimin e historisë kontributive të RSH-së, i ndarë në dy nënkomponentë dhe principi i ndarjes është lloji i dokumentacionit që provon pagesën e kontributeve.

- Informatizimin e sistemit financiar të ISSH-së dhe ndërfaqësimi me thesarin, bankat, MF-në, Postën Shqiptare etj.

- Përmirësimin e infrastrukturës nëpërmjet rikonstruksionit të godinave, ngritjes së një arkivi qendror dhe grumbullimit të dokumentacionit të vjetërsisë në punë që nga viti 1945 e në vazhdim, krijimit të rrjeteve të reja të komunikimit dhe transmetimit të të dhënave, si dhe rikonstruksionit të rrjeteve ekzistuese.

- Ndërtimi i një strukture eficiente dhe të kualifikuar dhe ngritje në një nivel më të lartë të transparencës dhe marrëdhënieve me publikun.

Në zbatim të këtij projekti, gjatë vitit 2012:

- U përfunduan software-t dhe ka filluar zbatimi i një sistemi të ri të informatizuar të pagesave të pensioneve, ku deri në fund të vitit do të jenë të përfshirë mbi 184 mijë përfitues. Është bërë një punë mjaft voluminoze për përgatitjen e informacionit mbi pensionet dhe pagesat e pensioneve (rreth 90% e pensioneve të pleqërisë) dhe po punohet që ky objektiv të plotësohet në gjashtëmuorin e parë të vitit të ardhshëm.

- Është realizuar rikonstrukcioni i rrjeteve të agjencive dhe është ndërtuar i ri rrjeti i transmetimit *on-line* të të dhënave.

- Është plotësuar baza e të dhënave të kontributeve të vetëpunësuarve në bujqësi dhe vullnetare, dhe vazhdon përditësimi i saj.

- Vazhdon puna për përqendrimin e dokumentacionit të vjetërsisë në punë në arkivin e përqendruar dhe për digjitalizimin e dokumentacionit arkivor të periudhave të sigurimit. Në këtë drejtim ka përfunduar procesi i krijimit të bazës së të dhënave të vjetërsisë në punë për kooperativat bujqësore, po punohet për marrjen në dorëzim të regjistrave të subjekteve shtetërore para vitit 1994, për certifikimin e regjistrave dhe hedhjen e të dhënave të regjistrave në sistem.

- Është përfunduar baza teknike për informatizimin e sistemit financiar dhe shërbimeve të kontabilitetit për gjithë sistemin dhe ka filluar implementimi i tij.

- Është përfunduar baza teknike për sistemin e integruar të administrimit të kontributeve, plotësimit të rekordeve individuale të periudhës së sigurimit dhe ndërfaqësimi i këtyre sistemeve me programin e administrimit të derdhjes së kontributeve, të zyrës së tatim-taksave.

Objektivat themelorë të buxhetit afatmesëm 2013-2015

Objektivat themelorë të programit buxhetor afatmesëm të sigurimeve shoqërore kanë në qendër të vëmendjes përmirësimin e sistemit të sigurimeve shoqërore në përgjithësi, modernizimin e ISSH-së dhe përmirësimin e efencës së saj në menaxhimin e fondeve të sigurimeve shoqërore të detyrueshme, suplementare dhe të programeve të veçanta të qeverisë. Për vitin 2013, përcaktohet:

- mbulimi sa më i plotë i popullsisë së vendit me elemente të sigurimeve shoqërore të detyrueshme në harmoni me kërkesat e konventës së ILO-s mbi sigurimet sociale, të garantuara financiarisht dhe të mbajtura në nivele të pranueshme përfitimi;

- rritja e përpjekjeve institucionale për përmirësimin e qëndrueshmërisë financiare të skemës së sigurimeve shoqërore dhe zbatimi i një sistemi sigurimesh shoqërore të balancuar për të gjithë shtresat e përfituesve e që i përgjigjet më mirë stadi të arritur të zhvillimit ekonomik e social të vendit;

- miradministrimi i të ardhurave kontributive, si dhe shpërndarja e drejtë e tyre në formën e përfitimeve, aty dhe atëherë kur lind e drejta;

- përmirësimi i efencës së ISSH-së në menaxhimin e fondeve të sigurimeve shoqërore, vendosja e personave të siguruar dhe e përmirësimit të shërbimit ndaj tyre në qendër të veprimtarisë së tij, si edhe vazhdimi i plotësimit të kërkesave të aplikantëve brenda afateve ligjore;

- vazhdimi i punës për konsolidimin institucional të ISSH-së për të qenë i aftë për t'u integruar e për të zbatuar standardet e BE-së.

Këto synime do të arrihen duke realizuar disa objektiva specifike të administrimit, si më poshtë:

- përfundimin dhe përditësimin e bazës së të dhënave për pensionet aktuale, zbatimi i programit të informatizuar të caktimit dhe administrimit të pensioneve dhe të të gjitha përfitimeve që administron ISSH-në;

- përfundimin e bazës së të dhënave të vjetërsisë në ish-kooperativat bujqësore, të kontributeve të paguara të personave të vetëpunësuar në bujqësi 1994-2012, të kontributeve vullnetare dhe përditësimin e saj për kontributet e derdhura gjatë vitit 2013;

- vazhdimi i punës për krijimin e bazës së të dhënave të digjitalizuar për periudhat e sigurimit të personave që kanë punuar në ish-ndërmarrjet shtetërore, skanimi dhe digjitalizimi i listëpagesave të kontributeve të periudhës 1994-2012;

- administrimi elektronik i listëpagesave mujore të kontributeve që derdhen në vitin 2013, si dhe kalimi i tyre automatikisht në llogaritë individuale të kontribuesve;

- zbatimi i transfertave të fondeve nga buxheti i ISSH-së në buxhetet familjare, si dhe i politikave të qeverisë në fushën e pensioneve;

- mbledhja e ardhurave nga kontributet në fondin e sigurimeve shoqërore, të cilat parashikohet të arrijnë në rreth 3.62% të PBB-së me një rritje prej 1.6% më shumë se parashikimi i pritshëm i vitit 2012;

- zbatimi dhe mbulimi i efekteve financiare të rritjes të nivelit të përfitimeve të pensionistëve me mesatarisht 4%, me kosto financiare me rreth 1.5 miliardë lekë.

Opsionet për reformë

Masat e mësipërme përmirësojnë përfitimet, por nuk mund të përmirësojnë situatën financiare të degës së pensioneve, si dhe qëndrueshmërinë financiare afatgjatë të sistemit në përgjithësi, ndaj përsëri konsiderohet e nevojshme marrja dhe përshpejtimi i masave për reformimin e sistemit të sigurimeve shoqërore në përgjithësi dhe i sigurimit shoqëror të detyrueshëm në veçanti.

Masat që parashikohen të merren do të kenë në qendër të vëmendjes përmirësimin afatmesëm dhe afatgjatë të situatës financiare të sistemit aktual, si dhe modernizimin e përgjithshëm të sistemit të sigurimeve shoqërore. Për këtë:

- është menduar ndërmarrja e reformave parametrike dhe sistëmiqe në skemën e pensioneve dhe për sistemin e sigurimeve shoqërore në përgjithësi;

- lidhur me reformimin e sistemit, në nivel teknik, është propozuar një sistem miks i përbërë nga:

- një kolonë e parë e reformuar e administruar në mënyrë publike;

- futja e një kolone të dytë me kontribut të pjesshëm, e detyrueshme, e administruar nga subjekte juridike jopublike;

- zhvillimi i mëtejshëm i një kolone të tretë vullnetare e administruar nga subjekte juridike jopublike.

Reformimi i kolonës së parë lidhet me:

- ndryshimin e formulës së llogaritjes së pensionit (sipas rekomandimit të Bankës Botërore) dhe të kufirit të sipërm të pensionit;

- përmirësimin e masave shtrënguese për mbledhjen e kontributeve nëpërmjet;

- pagesave të pagave përmes llogarive bankare;

- përdorimit të numrit unik për çdo punëdhënësi dhe punëmarrës;

- vendosjen e elementeve shtytëse të rritjes së pjesëmarrjes dhe pagesës së kontributeve mbi pagat reale;

- përmirësimin të metodave të inspektimit të përfitimeve dhe raportimit.

Kolona e dytë

Të punësuarit nën moshën 35 vjeç (meshkuj, femra) e lart, parashikohet të jenë pjesë e dy kolonave (kolonës së parë të reformuar dhe kolonës së dytë). Kolona e dytë do të jetë me kontribut të pjesshëm. Përqindja e kontributit për pensione, që kalon në kolonën e dytë, është 5% (2.5% paguhet nga punëdhënësi dhe 2.5% nga punëmarrësi). Personat që kontribojnë në të dy kolonat do të përfitojnë nga një pension kontributiv nga secila kolonë. Kolona e tretë është në funksionim dhe aktualisht janë tri subjekte të licencuara që zhvillojnë këtë aktivitet. Para dy vitesh janë miratuar edhe dispozitat ligjore të ndryshuara për funksionimin e kësaj skeme.

Në fushën e kujdesit shëndetësor

Duke filluar nga viti 2009, në zbatim të vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 1661, datë 29.12.2008 "Për financimin e shërbimeve shëndetësore spitalore nga skema e detyrueshme e sigurimeve të kujdesit shëndetësor", të ndryshuar, ISKSH-ja është bërë financuesi kryesor edhe për shërbimin spitalor publik. Kjo reformë do të vazhdojë edhe në vitet në vazhdim. ISKSH-ja në bashkëpunim me spitalet, është duke përllogaritur kostot e shërbimeve dhe synohet në financimin e spitaleve bazuar në këto kosto. Gjithashtu, synohet që spitalet të kontraktohen e financohen bazuar në rezultatet e veprimtarisë së tyre. Theksojmë që po punohet që dhënësit publikë të shërbimit shëndetësor të rrisin autonominë dhe aftësinë për të menaxhuar një skemë të tillë.

Me miratimin e ligjit nr. 10 383, datë 24.2.2011 “Për sigurimin e detyrueshëm të kujdesit shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”, u realizua baza ligjore për financimin e kujdesit shëndetësor në Republikën e Shqipërisë, në përputhje me politikat dhe strategjinë e qeverisë shqiptare për reformimin dhe modernizimin e sistemit të kujdesit shëndetësor. Ky ligj u përgatit nga Ministria e Shëndetësisë, Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor, përfaqësues të grupeve të interesit në bashkëpunim me ekspertë të Bankës Botërore. Ligji i ri është parashikuar të hyjë në fuqi në muajin mars të vitit 2013. Kjo periudhë është parashikuar si e domosdoshme për të përgatitur aktet nënligjore të autorizuara nga ligji, të nevojshme për zbatimin e tij. Gjithashtu, kjo periudhë do të shërbejë për organizimin dhe ngritjen e strukturave të fondit, si dhe vendosjen e marrëdhënieve me institucionet e tjera të identifikuara si aktorë në realizimin e përgjithshëm të sigurimit të detyrueshëm.

Parimi kryesor mbi të cilën është ndërtuar skema e sigurimeve shëndetësore, si skemë që bazohet mbi kontribute, është parimi i solidaritetit. Skema synon në mbulimin e popullsisë për përfitimin e shërbimeve të kujdesit shëndetësor të financuara nga sektori publik dhe privat.

Duke synuar në realizimin e një mbulimi universal të popullatës, bëhet ndarja e të siguruarve në dy kategori të mëdha:

- persona ekonomikisht aktivë;
- persona ekonomikisht joaktivë;

Të dyja kategoritë janë të siguruara në skemën e sigurimeve shëndetësore, me ndryshimin e vetëm që kategoria e parë paguan vetë kontribute, ndërsa për kategorinë e dytë do të paguajë Buxheti i Shtetit. Masa e kontributeve për popullsinë aktive do të vazhdojë të mbetet 3,4%, e ndarë në mënyrë të barabartë midis punëdhënësit dhe punëmarrësit.

Baza për llogaritjen e kontributeve do të jetë:

- Paga bruto minimale e personit të siguruar deri në pesëfishin e kësaj page minimale që përcaktohet për efekt të llogaritjes së kontributeve në shkallë vendi;
- Mesatarja ndërmjet pagës bruto, minimale dhe maksimale për efekt të llogaritjes së kontributeve për punonjësit e vetëpunësuar;
- Mesatarja ndërmjet pagës bruto minimale dhe maksimale për efekt të llogaritjes së kontributeve për të siguruarit në mënyrë vullnetare.

Për popullsinë joaktive, shteti do të paguajë në bazë të konsumit për frymë për shërbimin shëndetësor, indeksuar me koeficientin e inflacionit. Konsumi për frymë përcaktohet nga fondi dhe miratohet nga Kuvendi së bashku me miratimin e buxhetit vjetor. Një përcaktim i tillë ndërton një sistem raportimi që identifikon numrin e popullsisë ekonomikisht joaktive dhe përcakton saktësisht masën e kontributit që shteti duhet të paguajë për ta.

Një nga risitë që parashikohet të sjellin ndryshimet ligjore, është prezantimi i paketave të shërbimit. Paketat e shërbimit janë një listim i atyre shërbimeve shëndetësore, sipas niveleve përkatëse, parësore apo spitalore, të barnave dhe produkteve mjekësore, të cilat do të financohen nga fondi i sigurimit të detyrueshëm shëndetësor. E veçanta konsiston në faktin se krijohet fleksibilitet në procesin e hartimit të paketave të shoqëruara me çmimet përkatëse, duke u nisur nga aftësitë paguese të buxhetit të fondit. Kjo nënkupton se jo të gjitha shërbimet mund të përfshihen në paketën e financuar nga fondi.

Nga ana tjetër jepen kriteret mjekësore, ekonomike dhe sociale, mbi të cilat do të hartohen paketat e shërbimeve, siç mund të përmendim shkallën në të cilën shërbimi ndikon në zgjatjen e jetës, efektiviteti i kostos së shërbimit, aftësia paguese e popullatës. Hartimi i paketave të shërbimit bëhet nga komisione teknike, ekspertët e të cilave përfaqësojnë në mënyrë të barabartë, kriteret mjekësore, ekonomike e sociale.

Tashmë do të jetë fondi ai, i cili do të hartojë këto paketa nëpërmjet ekspertëve që cakton, paketa të cilat do të miratohen nga Këshilli i Ministrave. Paketat e propozuara do të shoqërohen me një raport financiar të drejtorit të përgjithshëm të fondit mbi mundësinë e mbulimit nga fondi të shërbimeve që përmbajnë paketat e propozuara. Paketat e shërbimeve do të përmbajnë edhe çmimet për secilin shërbim, të cilat, gjithashtu, miratohen nga Këshilli i Ministrave.

Një element shumë i rëndësishëm që parashikohet me ndryshime e fundit ligjore, është elementi i bashkëpagesës. Në këtë mënyrë konfirmohet parimi i bashkëpjesëmarrjes në mbulimin e çmimit të

shërbimeve nga personat e siguruar. Mekanizmi i bashkëpagesës në një skemë sigurimesh shëndetësore, synon të realizojë disa qëllime:

- Së pari, rikujton konsumatorët se shërbimet shëndetësore kushtojnë, pra e kanë një çmim, për të cilin edhe qytetari duhet të paguajë;
- Së dyti, ndihmon në menaxhimin e skemës, duke formalizuar pagesat informale;
- Së treti, është mjet për të ndaluar apo kufizuar kërkesat abuzive për akses në skemën e sigurimeve shëndetësore.

Megjithatë në zgjerim të parimit të solidaritetit, parashikohen edhe përjashtime nga bashkëpagesa për kategori personash për shkak të veçorive sociale e shëndetësore (p.sh. veterane), të cilat përcaktohen me vendim qeverie.

Parashikohet edhe rasti kur fondi nuk financon shërbime shëndetësore, ndaj personave që nuk janë të siguruar në përputhje me dispozitat ligjore, me përjashtim të rasteve të urgjencës mjekësore. Në këtë mënyrë, duke përjashtuar rastet e urgjencës, që personat të përfitojnë nga skema e sigurimeve shëndetësore duhet të ndjekin procedurat dhe rregullat e duhura që të vërtetojnë sigurimin e tyre sipas kategorive në të cilën bëjnë pjesë.

Sipas ndryshimeve ligjore, Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor shndërrohet në fond të sigurimeve shëndetësore. Ky ndryshim nuk ka të bëjë thjesht me ndryshimin e emrit të blerësit të vetëm të shërbimeve shëndetësore, por me krijimin e një fondi që do të sigurojë fleksibilitet në financimin e shërbimeve shëndetësore, transparencë në administrimin e fondeve dhe besueshmëri maksimale të të siguruarit që kanë derdhur kontribute pranë tij.

Pavarësisht se fondi është i detyruar të ndjekë strategjinë e hartuar në këtë fushë, ai është i detyruar të hartojë plane menaxhuese në fushën e sigurimeve shëndetësore dhe të raportojë në organet më të larta për zbatimin e këtyre planeve.

Sipas ligjit të ri, i jepet e drejta fondit të sigurimeve shëndetësore të kontrakttojë edhe me dhënës privat të shërbimeve shëndetësore, bazuar në rregullore të mirëpërcaktuara. Për vitin 2011, mbështetur në paketën fiskale të miratuar nga Kuvendi, filloi aplikimi për herë të parë i TVSH-së për barnat në masën 10%, ndërsa u ul TVSH-ja për materialet mjekësore nga 20% që është në masën 10%. Rimbursimi i TVSH-së për barna që përfshihen në listën e rimbursimit të barnave, ashtu edhe për barnat e materialet mjekësore që përdorin spitalet përballohet me shtesën e fondeve të miratuara nga parlamenti në buxhetin e ISKSH-së.

Aktualisht ISKSH-ja është, duke punuar për përgatitjen e akteve nënligjore në zbatim të ligjit të ri.

Janë përgatitur draftet e projektvendimeve të mëposhtme:

- statuti i ri i fondit të sigurimeve shëndetësore;
- për regjistrimin dhe identifikimin e personave të siguruar nga sigurimi i detyrueshëm shëndetësor.;
- për mënyrën e mbledhjes së kontributeve të sigurimeve shëndetësore e shoqërore.

Ndërkohë po punohet edhe për përgatitjen e paketave të shërbimit spitalor. Në bashkëpunim me USAID-in, por përgatiten disa akte nënligjore lidhur me pilotimin në dy spitale rajonale dhe një spital universitar, për zgjerimin e autonomisë për këto subjekte, përmirësimin e menaxhimit spitalor dhe shërbimeve mbështetëse, qarkullimin e pacientëve, sigurimin e një informacioni sa më të plotë për aktivitetin e spitaleve. Edhe për këto akte do të këtë bashkëpunim me institucionet përkatëse dhe ekspertë të Bankës Botërore.

Abonimet vjetore për Fletoren Zyrtare mund të bëhen pranë Postës Shqiptare ose pranë Qendrës së Botimeve Zyrtare, në adresën: Bulevardi “Gjergj Fishta”, mbrapa ish-ekspozitës “Shqipëria Sot”, tel: 04 24 27 007.

Hyri në shtyp më 21.2.2013
Doli nga shtypi më 22.2.2013

	Formati: 61x86/8
--	------------------

Shtypshkronja e Qendrës së Botimeve Zyrtare
Tiranë, 2013

Çmimi 66 lekë